



جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی
اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

گزارش سالانه اقتصادی استان کرمانشاه (۱۳۹۷)

معاونت اقتصادی



به نام خداوند جان و خرد

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

گزارش سالانه اقتصادی
استان کرمانشاه
[۱۳۹۷]

معاونت اقتصادی
[فروردین ۱۳۹۹]

سرناسه	ایران وزارت امور اقتصادی و دارایی، اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه.
عنوان و نام پدیدآور	معاونت امور اقتصادی : گزارش سالانه اقتصادی استان کرمانشاه [۱۳۹۷] / پدیدآورنده: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه، معاونت اقتصادی؛ زیر نظر امیر حمزه حیدریان؛ هماهنگی فرید خلیلی؛ مؤلفین فرید خلیلی... و دیگران.
مشخصات نشر	: کرمانشاه: انتشارات سارینا پژه، ۱۳۹۹. یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۵۸-۲۵۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۹ ص. جدول
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۳-۶۲-۰ وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت	: مؤلفین فرید خلیلی، علی ایاسه، عرفان یوسفی، احمد لطیفی، سمیه حیدری، علی اشرف رحیمی، مالک دستمزد، فربرز شهبازی، امیر رهرو، رضا احمدی
موضوع	: کرمانشاه (استان) -- اوضاع اقتصادی -- آمار
موضوع	: Kermanshah(Iran:Province)--Economic Conditions--Statistics
موضوع	: کرمانشاه (استان) -- اوضاع اقتصادی -- ۱۳۹۷ -- آمار
موضوع	: Kermanshah(Iran:Province)--Economic Conditions--2018--Statistics
شناسه افزوده	: خلیلی، فرید، ۱۳۵۳- شناسه افزوده : Khalili, Farid
رده بندی کنگره	: رده بندی دیویی : ۳۳۰/۹۵۵۴۴ HC۴۷۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۲۴۳۵۸



نشر سارینا پژه

- نام کتاب: گزارش سالانه اقتصادی استان کرمانشاه [۱۳۹۷]
- پدیدآورنده: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه
- زیر نظر: امیر حمزه حیدریان (مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه)
- هماهنگی: فرید خلیلی (معاون اقتصادی اداره کل امور اقتصادی و دارایی)
- مؤلفین: فرید خلیلی، علی ایاسه، عرفان یوسفی، احمد لطیفی، سمیه حیدری، علی اشرف رحیمی، مالک دستمزد، فربرز شهبازی، امیر رهرو، رضا احمدی
- ناشر: انتشارات سارینا پژه
- شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۳-۶۲-۰
- شماره گان: ۱۰۰۰ جلد
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ و تبلیغات پارسیان (۳۷۲۷۴۷۳۷-۰۸۳)
- شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۳-۶۲-۰

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

کرمانشاه، خیابان مالیات، معاونت اقتصادی اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

/ تلفن: ۰۸۳۳۳۷۲۷۲۹۱

/ وبسایت: Km.mefa.ir

پیشگفتار

برای ارزیابی دقیق وضعیت اقتصادی کشور در دوره‌های گذشته استفاده از شاخص‌های معتبر داده‌های موثق لازم است. تحلیل درست و بی‌طرفانه این داده‌ها با در نظر گرفتن شرایط و اقتضائات حاکم بر هر دوره می‌تواند مبنای مناسبی را برای قضاوت درباره میزان موفقیت نسبی اقتصاد کشور در هر دوره فراهم کند. در هر کشوری برنامه‌ریزی و تجزیه و تحلیل اقتصادی مستلزم در اختیار داشتن ابزارهایی نظیر حساب‌های ملی و سایر حساب‌های کلان و همچنین شاخص‌های اقتصادی مناسب است. امروزه در کشورهای مختلف طیف وسیعی از شاخص‌ها توسط مراجع مختلف آماری و علمی نظیر سازمان‌های دولتی، سازمان‌های بین‌المللی، دانشگاه‌ها و سایر مراکز در زمینه‌های مختلف تهیه می‌شود.

آمار و اطلاعات بدون تردید مهم‌ترین ابزار برنامه‌ریزی بشمار می‌آیند. داده‌های آماری بنیادی‌ترین اصل برای برنامه‌ریزی است و برنامه‌ریزی اساسی‌ترین شاخص برای مدیریت قلمداد می‌شود. امروزه دانایی بشر منوط به داده‌ها و اطلاعاتی است که ماهیت سمت‌وسوی حرکت بشر را تغییر می‌دهند و در جهان کنونی ما که به آن عصر اطلاعات و تبادلات علمی گفته می‌شود، لازمه موتور پیشرفت است. اصلاً بدون کوچک‌ترین تردیدی می‌توان اذعان کرد در دنیای امروزی یکی از شاخص‌های ارزیابی توسعه کشورها داشتن نظام و فرایند کمی و کیفی فعالیت‌های آماری است.

در انتها ضمن آرزوی مفید به‌فایده واقع شدن تحلیل‌ها و گزارش‌های ارائه شده در این کتاب، از زحمات همکاران معاونت اقتصادی و تمامی دستگاه‌های اجرایی که در جمع‌آوری این مجموعه مشارکت فعال داشته‌اند کمال تشکر و قدردانی را دارم و توفیق روزافزون آن‌ها را از خداوند متعال درخواست می‌نمایم.

امیر حمزه حیدریان

مدیرکل امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه

[چکیده گزارش]

[در این گزارش، شرح وضعیت و تغییرات سالانه اقتصادی استان در حوزه‌های مختلف ارائه شده است و در این خصوص علاوه بر ارائه سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های اقتصادی بر توصیف یک نمایی از اقتصاد استان و تبیین تغییرات آن در دو سال اخیر پرداخته شده است. در پایان هر فصل پس از جمع‌بندی و نتیجه‌گیری توصیه‌های سیاستی ارائه شده است. در فصل اول کلیاتی از اقتصاد کلان و وضعیت شاخص‌های اقتصادی کشور مطرح گردیده است، سپس در فصل دوم وضعیت و شمایی از محصول ناخالص داخلی استان ارائه و در ادامه در فصول ۳ تا ۸ تحولات وضعیت شاخص‌های و متغیرهای بخش‌های مختلف اقتصادی از جمله بخش کشاورزی، صنعت و معدن، مسکن و ساختمان، خدمات، انرژی، حمل و نقل مطرح و پیشنهادها و سیاستی مطرح شده است در فصل ۹ به جریان سرمایه‌گذاری و بخصوص سرمایه‌گذاری خارجی در استان اشاره و در فصل ۱۰ به تبادلات بازرگانی و تجارت خارجی پرداخته شده است و در فصل ۱۱ به بازار سرمایه و جریان نقل و انتقال بورس منطقه‌ای اشاره شده است در فصل ۱۲ به صنعت بیمه و روند طی شده در این صنعت پرداخته شده است در فصل ۱۳ و ۱۴ به سیستم پول و اعتبار و سیاست‌های پولی و مالی دولت در این سال‌ها برای کاهش تورم و عدم موفقیت دولت در کنترل تورم پرداخته شده است در فصل ۱۵ به وضعیت بودجه درآمدهای عمومی و تحلیل و بررسی آن و در فصل ۱۶ به وضعیت اشتغال و نیروی انسانی و در فصل ۱۷ به ارائه راهکارهای بهبود فضای کسب و کار در فصل ۱۹ به درآمد و هزینه خانوارها پرداخته شده در فصل آخر به هدفمند کردن یارانه‌ها و توصیه‌های سیاستی برای این بخش پرداخته شده است]

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	<u>فصل اول: اقتصاد ملی</u>
۳	۱-۱: سیاست‌های اقتصادی و جهت‌گیری‌ها.....
۴	۲-۱: بررسی وضعیت تحولات و تحلیل مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی کشور.....
۱۰	۳-۱: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۱۳	<u>فصل دوم: محصول ناخالص داخلی استان</u>
۱۴	۱-۲: سیاست‌های اقتصادی تولید و جهت‌گیری‌های استان.....
۱۶	۲-۲: بررسی و تحلیل محصول ناخالص داخلی استان.....
۱۹	۳-۲: بررسی و تحلیل اجزا محصول ناخالص داخلی.....
۲۴	۴-۲: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۲۵	<u>فصل سوم: وضعیت بخش کشاورزی</u>
۲۶	۱-۳: سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان.....
۲۷	۲-۳: بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان.....
۲۸	۳-۳: بررسی وضعیت و تحلیل شاخص‌های بخش کشاورزی.....
۳۶	۴-۳: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....
۴۰	<u>فصل چهارم: وضعیت بخش صنعت و معدن</u>
۴۱	۱-۴: سیاست‌های اقتصادی بخش و جهت‌گیری‌های استان.....
۴۲	۲-۴: بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن استان.....
۴۳	۳-۴: بررسی شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن استان.....
۵۷	۴-۴: جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی.....

صفحه	عنوان
۶۰	فصل پنجم: وضعیت بخش مسکن و ساختمان
۶۱	۱-۵: سیاست‌های اقتصادی بخش مسکن و ساختمان و جهت‌گیری‌های استان.....
۶۱	۲-۵: بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن.....
۶۳	۳-۵: بررسی و تحلیل شاخص‌های و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن.....
۶۷	۴-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن.....
۶۹	فصل ششم: وضعیت بخش خدمات
۷۱	۱-۶: سیاست‌های اقتصادی بخش خدمات و جهت‌گیری‌های استان.....
۷۱	۲-۶: بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات.....
۷۳	۳-۶: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات استان.....
۷۸	۴-۶: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....
۸۰	فصل هفتم: وضعیت بخش حمل‌ونقل استان
۸۱	۱-۷: سیاست‌های اقتصادی بخش حمل‌ونقل و جهت‌گیری‌های استان.....
۸۲	۲-۷: وضعیت تحولات بخش حمل و نقل استان.....
۸۴	۳-۷: بررسی و تحلیل شاخص‌های بخش حمل‌ونقل استان.....
۸۸	۴-۷: جمع‌بندی و ارائه راهکارهای بهبود وضعیت بخش.....
۸۹	فصل هشتم: وضعیت بخش انرژی استان
۹۰	۱-۸: سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان.....
۹۱	۲-۸: بررسی تحولات بخش انرژی استان.....
۹۳	۳-۸: بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های انرژی.....
۹۹	۴-۸: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....

عنوان	صفحه
فصل نهم: وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان	۱۰۱
۱-۹: سیاست‌ها اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان	۱۰۳
۲-۹: وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه	۱۰۵
۳-۹: بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی	۱۰۷
۴-۹: فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان	۱۰۹
۵-۹: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۱۰
فصل دهم: وضعیت تجارت خارجی استان	۱۱۳
۱-۱۰: سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان	۱۱۴
۲-۱۰: بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی استان	۱۱۵
۳-۱۰: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای تجارت خارجی استان	۱۱۷
۴-۱۰: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۲۴
فصل یازدهم: وضعیت بازار سرمایه استان	۱۲۷
۱-۱۱: سیاست‌های اقتصادی بازار سرمایه و جهت‌گیری‌های استان	۱۲۸
۲-۱۱: بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه در استان	۱۲۹
۳-۱۱: بررسی و تحلیل شاخص‌های بازار سرمایه	۱۳۲
۴-۱۱: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۱۳۵
فصل دوازدهم: وضعیت صنعت بیمه در استان	۱۳۷
۱-۱۲: مقدمه	۱۳۸
۲-۱۲: سیاست‌های اقتصادی و جهت‌گیری‌های استان	۱۳۸
۳-۱۲: بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه	۱۳۹
۴-۱۲: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرها	۱۴۱

عنوان	صفحه
۱۲-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....	۱۴۷
فصل سیزدهم: وضعیت بازار پول و اعتبار استان.....	۱۵۰
۱۳-۱: سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۵۱
۱۳-۲: تحولات حوزه بانکی در استان.....	۱۵۲
۱۳-۳: تحلیل شاخص‌های پولی و بانکی استان.....	۱۵۴
۱۳-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۶۵
فصل چهاردهم: نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان.....	۱۶۷
۱۴-۱: سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۶۹
۱۴-۲: بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان.....	۱۷۰
۱۴-۳: بررسی وضعیت شاخص‌های قیمتی.....	۱۷۲
۱۴-۴: بررسی و تحلیل اجزا شاخص‌های قیمتی.....	۱۷۴
۱۴-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۷۸
فصل پانزدهم: وضعیت مالی و بودجه‌ای استان.....	۱۸۰
۱۵-۱: سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان.....	۱۸۱
۱۵-۲: بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای استان.....	۱۸۲
۱۵-۳: بررسی و تحلیل کلی وضعیت مالی استان.....	۱۸۳
۱۵-۴: بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه.....	۱۸۴
۱۵-۴-۱: منابع عمومی دولت.....	۱۸۴
۱۵-۴-۲: مصارف عمومی دولت.....	۱۹۰
۱۵-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....	۱۹۰

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
فصل شانزدهم: سیستم مالیاتی	۱۹۳
۱-۱۶: سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان	۱۹۴
۲-۱۶: بررسی وضعیت تحولات نظام مالیاتی در استان	۱۹۶
۳-۱۶: بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی	۱۹۸
۴-۱۶: نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی	۲۰۳
فصل هفدهم: نیروی انسانی و بازار کار استان	۲۰۶
۱-۱۷: سیاست‌های ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان	۲۰۷
۲-۱۷: بررسی وضعیت تحولات بازار کار استان	۲۰۸
۳-۱۷: بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار	۲۰۹
۴-۱۷: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۲۱۵
فصل هجدهم: وضعیت فضای کسب و کار	۲۱۸
۱-۱۸: سیاست‌های مربوط به بهبود فضای کسب و کار و جهت‌گیری‌های استان	۲۲۰
۲-۱۸: بررسی وضعیت تحولات فضای کسب و کار	۲۲۲
۳-۱۸: بررسی و تحلیل وضعیت بهبود فضای کسب و کار در ایران	۲۲۴
۱-۳-۱۸: بررسی و تحلیل وضعیت بهبود فضای کسب و کار در استان	۲۲۴
۲-۳-۱۸: بررسی و تحلیل مؤلفه‌های کرمانشاه در فضای کسب و کار	۲۲۵
۴-۱۸: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی	۲۲۸
فصل نوزدهم: درآمد و هزینه خانوار و توزیع درآمد	۲۳۰
۱-۱۹: سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد و هزینه خانوار و جهت‌گیری‌های استان	۲۳۱
۲-۱۹: بررسی وضعیت تحولات مرتبط با درآمد و هزینه خانوار در استان	۲۳۲
۳-۱۹: بررسی وضعیت شاخص توزیع درآمد	۲۳۳

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۳۴	۴-۱۹: بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها.....
۲۴۵	۵-۱۹: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۲۴۹	<u>فصل بیستم: هدفمند کردن یارانه‌ها در استان.....</u>
۲۴۹	۱-۲۰: سیاست‌های هدفمند کردن یارانه‌ها و جهت‌گیری‌های استان.....
۲۵۲	۲-۲۰: بررسی وضعیت تحولات مرتبط با هدفمند کردن یارانه‌ها در استان.....
۲۵۳	۳-۲۰: بررسی و تحلیل منابع و مصارف قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در استان.....
۲۵۶	۴-۲۰: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۲۵۸	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
جدول (۱-۱): وضعیت شاخص های کلان اقتصادی کشور	۵
جدول (۲-۱): وضعیت تغییرات نقدینگی به تفکیک اجزای تشکیل دهنده (۹۴ الی ۹۶)	۸
جدول (۱-۲): مقایسه شاخص های تولید ناخالص داخلی و سرانه تولید استان و کشور	۱۶
جدول (۲-۲): وضعیت و تغییرات ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی استان	۱۹
جدول (۳-۲): وضعیت و تغییرات مصرف واسطه و ستانده بخش های مختلف اقتصادی	۲۳
جدول (۱-۳): وضعیت مصرف واسطه و ستانده بخش کشاورزی و تغییرات آن	۲۹
جدول (۲-۳): میزان و سهم ارزش افزوده استان از ارزش افزوده کل	۳۰
جدول (۳-۳): عملکرد در هکتار محصولات زراعی و باغی اصلی	۳۱
جدول (۴-۳): وضعیت و تغییرات ارزش و وزن صادرات و واردات بخش کشاورزی	۳۴
جدول (۵-۳): اقلام عمده صادراتی و اقلام عمده وارداتی بخش کشاورزی	۳۴
جدول (۶-۳): وضع تسهیلات اعطایی بانکی و اعتبارات اختصاص یافته بخش کشاورزی	۳۵
جدول (۷-۳): وضعیت قیمت تضمینی محصولات کشاورزی	۳۵
جدول (۱-۴): ارزش افزوده زیر بخش ها و گروه های فعالیت بخش صنعت و معدن	۴۳
جدول (۲-۴): وضعیت، تغییرات مصرف واسطه و ستانده زیر بخش های گروه صنعت	۴۶
جدول (۳-۴): میزان تولید محصولات صنعتی منتخب	۴۷
جدول (۴-۴): وضعیت بخش صنعت استان بر حسب تعداد جواز، تعداد پروانه ها، اشتغال	۴۸
جدول (۵-۴): تعداد جوازهای صادره به تفکیک گروه صنعت در استان کرمانشاه	۵۰
جدول (۶-۴): وضعیت شاخص های کارگاه های صنعتی استان	۵۱
جدول (۷-۴): شاخص بهره وری نیروی کار بر مبنای ارزش ستانده و ارزش افزوده	۵۲

- جدول (۴-۸): وضعیت ارزش افزوده و ستانده و مصرف واسطه در زیر بخش معدن ۵۴
- جدول (۴-۹): وضعیت تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صادره، اشتغال، سرمایه‌گذاری ۵۴
- جدول (۴-۱۰): وزن و ارزش صادرات واردات در زیر بخش صنعت و زیر بخش معدن ۵۵
- جدول (۴-۱۱): ۱۰ قلم عمده صادراتی وارداتی بخش صنعت و معدن ۵۶
- جدول (۴-۱۲): تسهیلات بانکی و اعتبارات اختصاص یافته به بخش صنعت و معدن ۵۷
- جدول (۵-۱): ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخش ساختمان ۶۳
- جدول (۵-۲): پروانه‌های ساختمانی صادره برحسب نوع پروانه و بخش متقاضی ۶۴
- جدول (۵-۳): پروانه‌های ساختمانی صادره برحسب نوع پروانه و بخش متقاضی ۶۴
- جدول (۵-۴): شاخص‌های ارزش بهای اجرای مسکن و قیمت ۶۵
- جدول (۵-۵): تسهیلات اعطایی سیستم بانکی به بخش مسکن و ساختمان ۶۶
- جدول (۶-۱): ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده در گروه‌های فعالیت بخش خدمات ۷۴
- جدول (۶-۲): تعداد هتل‌ها و اقامت گاه‌ها به تفکیک نوع، تعداد تخت، ۷۵
- جدول (۶-۳): وضعیت آثار ملی ثبت شده و همچنین بازدیدکنندگان از مراکز گردشگری ۷۶
- جدول (۶-۴): بازدیدکنندگان از موزه‌ها و بناهای تاریخی و تغییرات ۷۶
- جدول (۷-۱): وضعیت ارزش افزوده بخش حمل و نقل استان و سهم ارزش افزوده ۸۴
- جدول (۷-۲): وضعیت ستانده، مصرف واسطه و برآورد شاخص نسبت مصرف واسطه ۸۵
- جدول (۷-۳): سهم هریک از زیربخش‌های حمل و نقل از مسافر جابجا شده و بار حمل شده ۸۶
- جدول (۸-۱): وضعیت ارزش افزوده بخش انرژی استان کرمانشاه ۹۳
- جدول (۸-۲): وضعیت مصرف واسطه و ستانده بخش انرژی استان کرمانشاه ۹۴
- جدول (۸-۳): مصرف انرژی و سرانه مصرف انرژی فراورده اصلی نفتی ۹۵
- جدول (۸-۴): تعداد مشترکین، متوسط مصرف، سرانه مصرف، متوسط مصرف گاز طبیعی ۹۵
- جدول (۸-۵): ظرفیت اسمی و تولید ناویژه انواع نیروگاه‌های برق ۹۶

- جدول (۸-۶): ظرفیت اسمی، عملی و تولید ناویژه نیروگاه‌های برق به تفکیک ۹۷
- جدول (۸-۷): تعداد مشترکین، میزان فروش و قیمت برق به تفکیک بخش‌ها ۹۸
- جدول (۹-۱): آخرین وضعیت سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه ۱۰۷
- جدول (۹-۲): آمار عملکرد کلی سرمایه‌گذاری خارجی در استان کرمانشاه ۱۰۸
- جدول (۹-۳): ترکیب سرمایه‌گذاری خارجی انجام‌شده به لحاظ بخشی و تابعیتی ۱۰۸
- جدول (۹-۴): اقدامات مرکز خدمات سرمایه‌گذاری ۱۰۹
- جدول (۱۰-۱): ارزش و حجم صادرات از گمرکات استان کرمانشاه به تفکیک ۱۱۸
- جدول (۱۰-۲): ارزش و حجم واردات از گمرکات استان کرمانشاه به تفکیک ۱۲۱
- جدول (۱۰-۳): ارزش و حجم واردات و صادرات استان به تفکیک مصرفی، واسطه‌ای ۱۲۱
- جدول (۱۰-۴): تراز بازرگانی، متوسط قیمت کالاهای صادراتی و کالاهای وارداتی ۱۲۳
- جدول (۱۰-۵): مجموع صادرات اظهاری (محصولات صادراتی استان) گمرکات استان ۱۲۴
- جدول (۱۱-۱): وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه استان کرمانشاه ۱۳۲
- جدول (۱۱-۲): مقایسه عملکرد بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه در زمینه ارزش و حجم ۱۳۲
- جدول (۱۱-۳): دادوستد در بورس منطقه‌ای به تفکیک نوع معامله ۱۳۳
- جدول (۱۱-۴): شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه ۱۳۴
- جدول (۱۲-۱): حق بیمه تولیدی استان کرمانشاه و سهم از حق بیمه ۱۴۱
- جدول (۱۲-۲): حق بیمه تولیدی استان ۱۴۲
- جدول (۱۲-۳): آمار حق بیمه سرانه استان کرمانشاه ۱۴۳
- جدول (۱۲-۴): خسارت پرداختی استان کرمانشاه و سهم از حق خسارت پرداختی کشور ۱۴۴
- جدول (۱۲-۵): عملکرد صنعت بیمه استان ۱۴۶
- جدول (۱۲-۶): روند تغییرات ضریب نفوذ بیمه استان کرمانشاه ۱۴۶
- جدول (۱۳-۱): وضعیت بانکی استان در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در یک نگاه ۱۵۵

- جدول (۱۳-۲): مقایسه‌ای ترکیب سپرده‌های بانک‌های دولتی استان کرمانشاه ۱۵۶
- جدول (۱۳-۳): عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی استان به بخش غیردولتی ۱۵۹
- جدول (۱۳-۴): وضعیت معوقات بانکی بانک‌های عامل استان ۱۶۰
- جدول (۱۳-۵): نسبت معوقات بانکی به سپرده‌ها بانک‌های عامل استان ۱۶۲
- جدول (۱۳-۶): میزان تغییرات سپرده‌ها و تسهیلات و نسبت مصارف به منابع در بانک‌ها ۱۶۳
- جدول (۱۳-۷): تغییرات تسهیلات، سپرده‌ها و مطالبات بانکی استان ۱۶۴
- جدول (۱۴-۱): شاخص کل بهای کالا و خدمات مصرفی و نرخ تورم سالانه مناطق ۱۷۲
- جدول (۱۴-۲): مقایسه شاخص کل بها و تورم ماهیانه کالاها و خدمات مصرفی ۱۷۳
- جدول (۱۴-۳): شاخص بهای سالیانه کالاها و خدمات مصرفی و تغییرات ۱۷۴
- جدول (۱۴-۴): شاخص قیمت گروه‌های منتخب کالاها و خدمات مصرفی ۱۷۶
- جدول (۱۵-۱): مقایسه وضعیت شاخص ضریب برداشت در استان ۱۸۴
- جدول (۱۵-۲): وضعیت درآمدهای استان و تغییرات آن‌ها ۱۸۴
- جدول (۱۵-۳): عملکرد و تغییرات درآمدهای عمومی استان به تفکیک مالیاتی ۱۸۷
- جدول (۱۵-۴): وضعیت عملکرد و تغییرات درآمدهای مالیاتی به تفکیک اجزاء ۱۸۷
- جدول (۱۵-۵): وضعیت عملکرد و تغییرات درآمدها به تفکیک دستگاه اجرایی ۱۸۸
- جدول (۱۵-۶): عملکرد اعتبارات استان به تفکیک تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۹۰
- جدول (۱۶-۱): عملکرد درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم ۱۹۸
- جدول (۱۶-۲): وضعیت عملکرد درآمدهای مالیاتی مستقیم به تفکیک اجزاء ۱۹۹
- جدول (۱۶-۳): وضعیت عملکرد درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم به تفکیک اجزاء ۲۰۰
- جدول (۱۶-۴): سایر اقلام عمده تشکیل‌دهنده درآمدهای غیر مالیاتی ۲۰۲
- جدول (۱۶-۵): نسبت درآمدهای مالیاتی و غیر مالیاتی به کل درآمدهای عمومی ۲۰۲
- جدول (۱۷-۱): وضعیت و تغییرات نرخ مشارکت به تفکیک جنسیت ۲۰۹

۲۱۱	جدول (۱۷-۲): وضعیت و تغییرات نرخ بیکاری به تفکیک جنسیت
۲۱۲	جدول (۱۷-۳): وضعیت و تغییرات شاخص نسبت اشتغال به تفکیک جنسیت
۲۱۲	جدول (۱۷-۴): سهم اشتغال ناقص تفکیک جنسیت
۲۱۴	جدول (۱۷-۵): سهم اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان در مقایسه با کشور
۲۲۳	جدول (۱۸-۱): مقایسه وضعیت فضای کسب و کار ایران در جهان
۲۲۴	جدول (۱۸-۲): وضعیت ایران در فضای کسب و کار ایران طی ۱۲ فصل
۲۲۵	جدول (۱۸-۳): درصد تغییرات استان به کشور و میانگین مؤلفه‌های استانی و کشوری
۲۲۷	جدول (۱۸-۴): مؤلفه‌های فضای کسب و کار ۱۳۹۷ مرتب‌شده از بهترین به بدترین
۲۳۳	جدول (۱۹-۱): مقایسه ضریب جینی استان و کشور به تفکیک شهری و روستایی
۲۳۴	جدول (۱۹-۲): متوسط درآمدخالص سالانه و سهم انواع منابع تأمین درآمد
۲۳۷	جدول (۱۹-۳): متوسط هزینه ناخالص و سهم گروه‌های مختلف هزینه‌ای
۲۳۹	جدول (۱۹-۴): متوسط هزینه ناخالص و سهم گروه‌های مختلف هزینه‌ای در هزینه
۲۴۳	جدول (۱۹-۵): مازاد یا کسری بودجه خانوار شهری و روستایی استان کرمانشاه
۲۴۴	جدول (۱۹-۶): متوسط درآمد و هزینه خانوار شهری و روستایی استان کرمانشاه
۲۵۵	جدول (۲۰-۱): وضعیت و تغییرات مصارف ماده ۷ قانون هدفمندی یارانه‌ها به تفکیک

فهرست نمودارها

۹	نمودار (۱-۱): روند تغییرات نرخ بیکاری طی سال‌های ۹۱ الی ۹۷
۱۷	نمودار (۲-۱): سرانه تولید ناخالص داخلی اسمی استان و کشور
۲۲	نمودار (۲-۲): سهم بخش‌های مختلف اقتصادی از ارزش افزوده
۴۹	نمودار (۴-۱): مقایسه‌ای تعداد جواز و پروانه‌های صادره در زیر بخش صنعت
۷۷	نمودار (۶-۱): آمار بازدیدکنندگان از موزه‌ها و بناهای تاریخی استان کرمانشاه
۸۵	نمودار (۷-۱): سهم زیر بخش‌های حمل و نقل از ارزش افزوده استان
۸۷	نمودار (۷-۲): وضعیت بخش حمل و نقل زمینی استان کرمانشاه در زمینه حمل مسافر

۸۷	نمودار (۳-۷): وضعیت بخش حمل و نقل زمینی استان کرمانشاه در زمینه حمل مسافر
۱۱۸	نمودار (۱-۱۰): ۱۰ قلم اول صادراتی از مرزهای استان بر اساس ارزش ارزی
۱۲۰	نمودار (۲-۱۰): ۱۰ قلم اول صادراتی از مرزهای استان بر اساس مقدار وزنی
۱۳۴	نمودار (۱-۱۱): ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه ای کرمانشاه
۱۴۱	نمودار (۱-۱۲): حق بیمه تولیدی استان کرمانشاه
۱۴۴	نمودار (۲-۱۲): مقایسه ارقام روند تغییرات خسارت پرداختی
۱۵۷	نمودار (۱-۱۳): تغییرات سپرده های استان
۱۵۹	نمودار (۲-۱۳): عملکرد تسهیلات اعطایی بانک های دولتی استان به بخش غیردولتی
۱۶۳	نمودار (۳-۱۳): مقایسه میزان منابع و مصارف بانکی
۱۸۵	نمودار (۱-۱۵): مقایسه درآمد استانی و ملی مصوب و عملکردی
۱۸۶	نمودار (۲-۱۵): مقایسه پرداختی های استان به تفکیک هزینه ای، تملک دارایی ها
۱۹۸	نمودار (۱-۱۶): مقایسه ارقام مصوب و محقق مالیات های مستقیم و غیرمستقیم
۲۱۰	نمودار (۱-۱۷): مقایسه نرخ مشارکت نیروی کار استان و کشور بر حسب جنسیت
۲۲۴	نمودار (۱-۱۸): وضعیت فضای کسب و کار استان و کشور
۲۲۵	نمودار (۲-۱۸): وضعیت فضای کسب و کار استان

«فصل اول: اقتصاد ملی»

چکیده فصل:

شناخت و بررسی مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی و آگاهی از سیر تحولات آن در طول زمان در حقیقت به منزله دستیابی به تصویری صحیح از آینده اقتصادی جامعه موردنظر است که بر اساس این ابزار سیاست‌گذاران برنامه‌هایی در جهت حفظ ثبات و ادامه روند روبه رشد تدوین می‌نمایند. داده‌ها و ارقام نشان می‌دهد رشد اقتصادی کشور طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ کاهش یافته است در کنار آن تورم نیز سیر صعودی به خود گرفته است. هزینه‌های جاری دولت به عنوان پدیده نامطلوب اقتصادی رشد داشته است. از طرف دیگر برخی از شاخص‌ها از جمله نرخ بیکاری، افزایش در سرمایه ثابت ناخالص، رشد نقدینگی، بازار سرمایه، افزایش درآمدهای مالیاتی، پرداخت‌های عمرانی با بهبود مواجه گردیده است.

بر اساس مطالعات متعدد در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مجموعه متنوعی از سیاست‌ها برای تنظیم شرایط اقتصادی و تنظیم بازار به کار برده می‌شود. به‌طور طبیعی این سیاست‌ها با در نظر گرفتن وضعیت بازار جهانی و داخلی و نیز کنش‌های سیاسی و ایدئولوژیکی در هر کشوری با کشور دیگر متفاوت است، در نتیجه سیاست‌های گوناگونی برای تنظیم شرایط اقتصادی تبیین و عملیاتی می‌گردد. به‌طور کلی بررسی سیاست‌های اقتصادی اعم از تنظیم بازارهای پولی و مالی، سرمایه‌ای و کالایی نشان‌دهنده نوع تصمیمات، سیستم و روش حمایتی و مداخله‌ای برای بهبود یافتن هرچه بیشتر اقتصاد آن کشور است.

امروزه در کشورهای مختلف جهان طیف گسترده‌ای از شاخص‌های اقتصادی توسط محققان و متصدیان اقتصادی، شامل اقتصاددانان، سازمان‌های دولتی، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی مختلف تهیه به‌منظور توصیف به شرایط اقتصادی آن کشور و هدایت بیشتر و بهتر وضعیت اقتصادی مشخص و تعریف می‌شود و برحسب آن‌ها اقتصاد آن سرزمین مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین تعریف و شناخت متغیرهای اقتصادی تلاشی است برای کمی نمودن متغیرها و فاکتورها و بررسی رابطه پیچیده آن‌ها باهم تا بتوان به یک نتیجه مطلوب و مفید به شرح زیر می‌شود:

- به دست آوردن بینشی دقیق‌تر از شرایط پدیده‌های اقتصادی
- ایجاد شرایط مقایسه میان وضعیت شاخص‌های اقتصادی در موقعیت‌های مختلف زمانی
- ماهانه، سالانه و مکانی (شهر به شهر، منطقه به منطقه، کشور به کشور)
- مساعدت در اتخاذ تصمیم‌های مدیریتی و جهت‌دهی به سیاست‌های اقتصادی درست
- کمک به شناسایی نقاط قوت و ضعف اقتصادی در شرایط زمانی و مکانی مختلف
- پیدا کردن قدرت پیش‌بینی شرایط اقتصادی
- شاخص‌هایی مثل تولید ناخالص داخلی و شاخص نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم، نرخ ارز، نرخ بیکاری، عرضه پول، رشد نقدینگی، وضعیت بودجه‌ای دولت (منابع و مصارف) و... از جمله مهم‌ترین و معروف‌ترین شاخص‌های اقتصادی هستند که مبنای اصلی سیاست‌گذاری‌ها و هدف‌گذاری‌های اقتصادی بسیاری از کشورهای دنیا قرار می‌گیرند.

۱-۱: سیاست‌های اقتصادی و جهت‌گیری‌ها

- به‌طور اجمالی می‌توان گفت در سطح کلان در امتداد سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴، برنامه‌ها و سیاست‌های راهبردی دولت در پی تحقق برنامه‌هایی به شرح زیر هستند:
- بهبود نرخ رشد تولید ملی از طریق افزایش سرمایه‌گذاری، بهره‌وری، ایجاد اشتغال و در نهایت افزایش درآمد واقعی خانوارها
 - اجرای طرح‌های رونق اقتصادی کوتاه‌مدت به‌منظور روان‌سازی تولید، اشتغال‌زایی و کاهش تشریفات اداری
 - کنترل تورم از طریق راه‌حل‌های میان‌مدت و بلندمدت
 - عملیاتی‌نمودن برنامه‌های «اقتصاد مقاومتی» باهدف حرکت به سمت تقویت تولید داخلی، کاهش بیکاری، کاهش واردات محصولات مصرفی
 - اجرای صحیح سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی واقعی در کنار تعمیق دستگاه‌های نظارتی موردنیاز
 - کاهش میزان تصدی دولت به‌منظور افزایش کارایی در تخصیص منابع و کاهش فعالیت‌های رانت‌خواهی و ایجاد فرصت‌های برابر بین بخش خصوصی و عمومی
 - توجه ویژه به نقش تسهیل‌گری دولت در فعالیتهای اقتصادی با محوریت بهبود فضای محیط کسب‌وکار
 - کاهش انحصار و ارتقای سطح رقابت‌پذیری فعالیتهای اقتصادی جهت افزایش بهره‌وری
 - دیدگاه‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت دهم «تدبیر و امید» بنا به عقیده تحلیلگران اقتصادی در بلندمدت، توسعه اقتصادی و در کوتاه‌مدت افزایش قدرت خرید خانوارها، رشد تولید ملی، افزایش کافی سرمایه‌گذاری، اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و بهتر شدن فضای کسب‌وکار را به دنبال داشته است. در همین رابطه با اجراء شدن مفاد اصل ۴۴ بایستی وضع اقتصادی مردم با سنجش مقیاس‌هایی مانند افزایش قدرت خرید خانوارها و کم شدن فاصله درآمدی دهک‌های بالا و پایین بهبود یابد. هرچند تحقق یافتن این اهداف درگرو تولید ثروت ملی و توزیع عادلانه آن است.

علاوه بر این مقصود اصلی دولت تدبیر و امید در دوره ۱۳۹۲-۱۳۹۷، مبتنی برافزایش درآمد واقعی خانوارها ایرانی و افزایش کمک‌های مستقیم و غیرمستقیم به اقشار کم‌درآمد است، که بخش از مسیر این هدف از رهگذر توزیع بهینه یارانه‌ها، کنترل نقدینگی و تورم، افزایش رشد اقتصادی و کاهش واردات، مهار تورم ۴۲ درصدی و معضل بیکاری با جدیت می‌گذرد. هرچند در کنار این چاره‌اندیشی‌ها، بهبود مستمر محیط کسب و کار برای ساماندهی اقتصاد کشور ضرورتی انکارناپذیر است.

از دیگر سیاست‌های مهم دولت فعال کردن چرخه تجارت خارجی و افزایش صادرات و نیز تخصیص اعتبار برای راه‌اندازی مجدد واحدهای اقتصادی و تولیدی تعطیل و نیمه‌تعطیل در کشور به منظور ایجاد اشتغال بیشتر و از بین بردن بیشتر شکاف‌های اجتماعی و افزایش سرمایه ملی است. از دیگر سیاست‌های مورد هدف دولت، ایجاد ثبات در نرخ ارز از طریق سیاست تک‌نرخ و بهبود شرایط برای اجرای برنامه هدفمندی یارانه‌ها است.

۲-۱: بررسی وضعیت تحولات و تحلیل مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی کشور

داده‌ها و ارقام نشان می‌دهد رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ به قیمت بازار و بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰ به ترتیب، ۳/۷ و ۴/۹- درصد بوده است و به همین ترتیب شاهد کاهش قابل توجهی در رشد اقتصادی کشور در سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵ هستیم. از سوی دیگر رشد اقتصادی بدون نفت در سال‌های ۹۶ و ۹۷ به ترتیب معادل ۴/۳ و ۲/۴- درصد بوده است.



جدول (۱-۱): وضعیت شاخص‌های کلان اقتصادی کشور طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ بر مبنای (سال پایه = ۱۳۹۰)

ردیف	عنوان متغیر	واحد اندازه‌گیری	۹۶	۹۷	تغییرات (مطلق)
۱	رشد محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	درصد	۳.۷	-۴.۹	-۸.۶
۲	رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	درصد	۳.۴	-۵.۵	-۸.۹
۳	تورم مصرف‌کننده (سالانه)	درصد	۸.۲	۲۶.۹	۱۸.۷
۴	نرخ بیکاری	درصد	۱۱.۹	۱۲	۰.۱
۵	یورو (نیمه-ریال)	ریال	۴۰۱۳۹	۹۴۶۴۵	۵۴۵۰۶
۶	رشد نقدینگی	درصد	۲۲.۱	۲۳.۱	۱
۷	رشد ارزش دلاری صادرات غیرنفتی	درصد	۶.۷	-۵.۷	-۱۲.۴
۸	رشد ارزش دلاری واردات گمرکی	درصد	۲۴.۶	-۲۱.۷	-۴۶.۳
۹	رشد شاخص بورس	درصد	۲۴.۷	۸۵.۵	۶۰.۸
۱۰	قیمت هر بشکه نفت اوپک	دلار	۵۵.۲	۶۹	۱۳.۸
درصد تحقق نسبت به مصوب					
۱۱	درآمد مالیاتی	درصد	۹۶.۲	۶۱.۷	-۳۴.۵
۱۲	منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی	درصد	۸۰.۷	۱۱۷.۱	۳۶.۴
۱۳	اعتبارات هزینه‌ای	درصد	۹۵.۷	۸۹.۸	-۵.۹
۱۴	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	درصد	۵۸.۴	۷۰.۱	۱۱.۷
رشد عملکرد نسبت به دوره مشابه سال قبل					
ردیف	عنوان متغیر	واحد اندازه‌گیری	۹۶	۹۷	تغییرات (مطلق)
۱۵	درآمد مالیاتی	درصد	۱۴.۷	۵.۹	-۸.۸
۱۶	فروش نفت و میعانات گازی	درصد	۲۴.۴	۳۹.۸	۱۵.۴
۱۷	اعتبارات هزینه‌ای	درصد	۱۷.۴	۱۹	۱.۶
۱۸	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	درصد	۸.۶	۱۳.۲	۴.۶

منبع: معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی

در سال ۹۶ بیشترین رشد اقتصادی مربوط به بخش خدمات بوده معادل ۶/۸ درصد که در سال ۹۷ به ۰/۲ درصد کاهش یافته است. بخش صنعت در سال ۹۶ از رشد ۱/۶ درصدی برخوردار است که در سال ۹۷ آمارهای کلان رشد منفی معادل ۹/۶ دارد. نهایتاً، بخش کشاورزی در سالهای ۹۶ و ۹۷ به ترتیب با رشدی معادل ۱ و ۱/۵- درصد مواجه بوده است. آمار فوق گویای کاهش قابل توجه رشد بخش صنعت است که متأثر از رکود حاکم بر بازار و استمرار آن در پی تحولات سیاسی (تهدید آمریکا مبنی بر خروج از برجام) و القای فضای نااطمینانی از آینده اقتصادی کشور و متأثر از افزایش نرخ ارز و ... بروز کرده است.

طی سالهای ۹۶ و ۹۷، نرخ تورم سیر صعودی داشته و از رقم ۸/۲ درصد در سال ۹۶ به رقم ۲۶/۹ درصد در سال ۹۷ افزایش یافته است. در دهه اخیر؛ سال ۹۲ بالاترین نرخ تورم را داشته که معادل ۳۴/۸ درصد بوده است و پس از آن روند نزولی به خود می گیرد به طوری که در سالهای ۹۳ و ۹۴ به ترتیب به ارقام ۱۵/۵ و ۱۲ درصد کاهش می یابد و شدت این کاهشها که آن را به برنامه های ضد تورمی دولت منتسب می دانند قابل توجه است. طی سالهای ۹۵ و ۹۶ نرخ تورم به طور مطلق معادل ۰/۶ درصد افزایش یافته است اما همان طور که مشاهده می شود کماکان اقتصاد تورم تک رقمی را تجربه می کند. براساس مطالعات به عمل آمده و به استناد آمارهای رسمی کشور، در ۴۰ سال اخیر روند شاخص های نرخ رشد اقتصادی و نرخ تورم کشور خلاف جهت یکدیگر بوده است. براین اساس، به ازای افزایش نرخ تورم، از نرخ رشد اقتصادی کشور کاسته شده است و این موضوع نشان می دهد که کاهش نرخ تورم متغیری راهبردی در اقتصاد ایران است.

شاخص رشد نقدینگی از رقم ۲۲/۱ درصد در سال ۹۶ به رقم ۲۳/۱ درصد در سال ۹۷ افزایش یافته است. نقدینگی خود از دو بخش تشکیل می شود: پول و شبه پول، پول شامل سپرده های دیداری بخش غیردولتی نزد بانکها و اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و شبه پول نیز شامل سپرده های سرمایه گذاری مدت دار، قرض الحسنه پس انداز و سپرده های متفرقه است.

در کشورهای دارای ثبات اقتصادی و نظام رقابتی تقریباً بین تورم و نقدینگی رابطه مشخصی وجود دارد. یعنی از رشد نقدینگی هرچه شامل رشد تولید داخلی شود بقیه به رشد قیمت‌ها می‌انجامد. نقدینگی نشانه تقاضای بالقوه جامعه است و وقتی افزایش یافت، تقاضای در جامعه بالا می‌رود و اگر عرضه کالا و خدمات به همان سرعت و شیبی که تقاضا در جامعه افزایش یافته، با افزایش مواجه نشود، باعث تورم در جامعه می‌شود و یا اینکه جامعه در معرض تورم بالقوه قرار می‌گیرد که در سال‌های بعد این تورم ظاهر می‌شود. آمارها نشان می‌دهد در طی سنوات اخیر (۹۴-۹۶) تغییرات شبه پول روند کاهشی طی نموده در کنار اینکه بخش پول تغییرات مثبت و افزایشی را تجربه نموده است جدول (۱-۲) که این تحولات به‌ویژه روند روبه رشد بخش پول می‌تواند آثار نامطلوبی بر تورم در آینده به دنبال داشته باشد. البته طی همین مدت سهم پول از مجموع نقدینگی کاهش یافته و به تبع آن نیز سهم شبه پول افزایش یافته است. مطالعات صورت گرفته حاکی از این است که سناریوهای مختلف رشد نقدینگی، پیامدهای تورمی و تولیدی متفاوتی به جا می‌گذارند و بسته به اینکه رشد نقدینگی تحت تأثیر چه عاملی باشد، اثرات آن بر تورم و رشد اقتصادی نیز متفاوت است.

تحولات به وجود آمده در سنوات اخیر و بروز شکاف بین رابطه تورم و رشد نقدینگی به معنای تغییر رابطه این دو متغیر نبوده بلکه این رخداد در نتیجه بروز آثار سایر متغیرهای اثرگذار بر تورم است (همچون واردات) که سبب شده بخشی از نقدینگی طی این سال‌ها در این بخش جذب شده و لذا حجم نقدینگی افزایش یافته به صورت افزایش قیمت کالا و خدمات بروز نکند یا اثر آن کم باشد. از همین رو سیاست‌گذاران می‌بایست همواره نگران رشد زیاد و فزاینده نقدینگی باشند و برنامه‌هایی را دنبال کنند که در عین در نظر داشتن آثار آن بر سایر متغیرهای کلان اقتصادی، به مهار رشد نقدینگی (عدم تأمین کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی و توجه به سیاست‌های سمت عرضه و کارا کردن نظام‌های مالیاتی و یارانه‌های پرداختی) منجر شود. کنترل رشد نقدینگی یکی از مهم‌ترین اقدامات بانک مرکزی بشمار می‌آید.

جدول (۱-۲): وضعیت تغییرات نقدینگی به تفکیک اجزای تشکیل دهنده (۹۴ الی ۹۶)

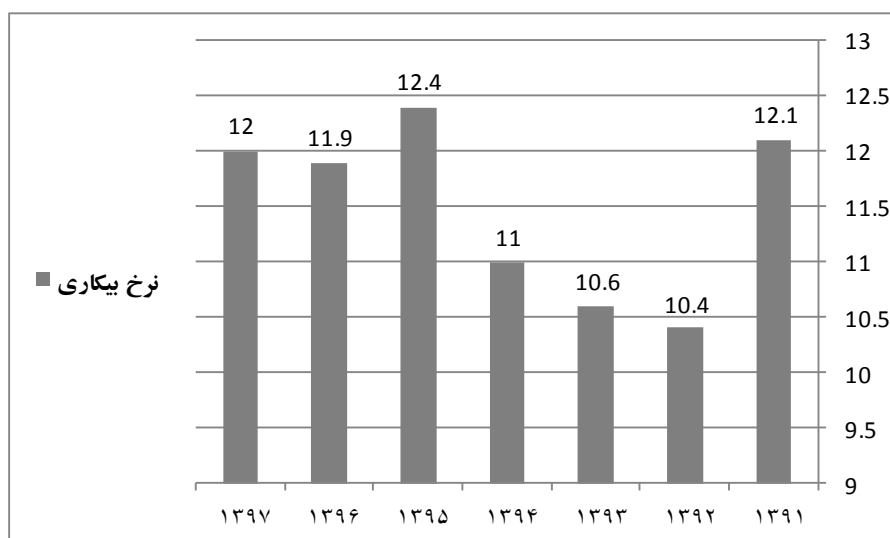
ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
۱	نرخ رشد نقدینگی	۳۰	۲۳.۲	۲۲.۱
۲	اجزای تشکیل دهنده حجم نقدینگی	پول	نرخ رشد	۱۳.۲
			سهم از مجموع نقدینگی	۱۳.۴
		شبه پول	نرخ رشد	۲۳.۱
			سهم از مجموع نقدینگی	۸۶.۶
				۸۷
				۸۷.۳

مأخذ: بانک مرکزی ایران

نرخ بیکاری شاخصی کلیدی در زمینه کارآمدی نظام‌های اقتصادی است. امروزه بیکاری به یکی از مهم‌ترین معضلات اقتصادی در کشور تبدیل گردیده که ارقام بالای آن خود عامل تشدید بسیاری از نابسامانی‌های اجتماعی (افزایش جرم و جنایت، طلاق و...) است. هر ساله شاهد افزایش عرضه نیروی کار در کشور هستیم این در حالی است که در سمت دیگر تقاضای نیروی کار در سطحی بسیار پائین‌تر محقق گردیده و این موضوع سبب رسوب حجم قابل توجهی از خیل بیکاران در سمت عرضه گردیده است. شرایط اقتصادی کشور در سال‌های اخیر در سایه وجود تحریم‌ها علی‌رغم توافق هسته‌ای برجام، بی‌ثباتی در بازار ارز، تورم بالا و... سبب نااطمینانی و افزایش ریسک در فضای اقتصادی با کاهش سرمایه‌گذاری مواجه بوده و همچنین در پی محدودیت‌های ناشی از تحریم‌ها و عدم امکان استفاده از فناوری‌های نو و در نتیجه محدودیت در تولید، در بلندمدت این شرایط ساختار تولید کشور را پرهزینه و غیررقابتی نموده است که حاصل آن عدم رشد تولید و به تبع آن اشتغال بوده است.

نرخ بیکاری در سال‌های ۹۱ و ۹۲ به ترتیب با ۱۲/۱ و ۱۰/۴ درصد، روند کاهشی را تجربه ننموده است که شدت تغییرات مربوط به سال ۹۲ و مصادف با شروع دولت دهم است و پس از آن نرخ تورم طی سال‌های (۹۳ و ۹۴) به ترتیب با ۱۰/۶ و ۱۱ درصد به صورت ملایمی رشد نموده است. در سال ۹۶ و ۹۷ نرخ بیکاری به ترتیب ۱۱/۹ درصد و ۱۲ درصد بوده است. دولت در سال‌های اخیر از طریق اعطای تسهیلات ارزان قیمت در بخش بنگاه‌های زودبازده و نیز ایجاد و توسعه مشاغل خانگی و ... در پی افزایش تولید و کاهش بیکاری بوده است، در کنار آن تلاش گردیده از طریق اتخاذ تدابیری همچون تشکیل ستاد تسهیل و رفع موانع تولید و... موانع

موجود بر سر راه فعالیت بخش خصوص را در جهت افزایش تولید و همچنین حفظ اشتغال موجود و نیز افزایش آن، مرتفع نماید.



نمودار ۱-۱: روند تغییرات نرخ بیکاری طی سال‌های ۹۱ الی ۹۷

روند بازارهای جهانی، نوسان نرخ ارز، موضع‌گیری آمریکا در قبال برجام در چند مقطع زمانی، کاهش نرخ سود بانکی، انتخابات ریاست جمهوری، تغییر در نحوه گزارشگری مالی شرکت‌ها و همچنین انتشار گواهی سپرده با نرخ ۲۰ درصدی از سوی بانک مرکزی مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر تغییرات شاخص بورس در سال جاری بودند. بهبود سودآوری بنگاه‌ها در سال جاری تحت تأثیر رشد قیمت جهانی کالاها به‌ویژه در بخش فلزات پایه و نفت و نیز سایر عوامل پیش‌گفته در نهایت به رشد شاخص سهام در سال ۹۷ منجر شد به‌طوری‌که رقم شاخص بازدهی ۸۵/۵ درصدی را در سال مذکور به ثبت رساند که حکایت از رشد ۲۴۶/۱۵ درصدی نسبت به سال گذشته دارد.

در حوزه عملکرد بودجه‌ای دولت، درآمدهای مالیاتی به‌عنوان درآمد پاک و یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی دولت با درصد تحقق معادل ۶۱/۷ درصد در سال ۹۷ مواجه بوده است که این رقم نسبت به میزان تحقق آن در سال گذشته (۹۶/۲ درصد) به‌طور مطلق با کاهشی معادل

۳۴/۵ درصد مواجه گردیده است. طی این دوره افزایش هزینه‌های تولید در کنار تعمیق رکود حاکم بر فضای بازار سبب کاهش درآمدهای مالیاتی دولت گردیده است. همچنین دولت در این شرایط و به منظور تداوم چرخه تولید واحدهای تولیدی اقدام به امهال و بخشودگی بدهی مؤدیان مالیاتی نموده است و این امر در نهایت منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی دولت در سال ۹۷ گردیده است. در سال ۹۶ درصد تحقق اعتبارات هزینه‌ای ۹۵/۷ درصد و در سال ۹۷ معادل ۸۹/۸ درصد بوده است که به طور مطلق شاهد کاهش ۵/۹ درصدی در این بخش هستیم. در سال ۹۶ در تحقق اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۵۸/۴ درصد که در سال ۹۷ با رشد ۱۱/۷ درصدی به رقم ۷۰/۱ درصد رسیده است. درآمد حاصل از فروش نفت و میعانات گازی در سال ۹۷ نسبت به سال گذشته از رشد چشم‌گیری (۳۶/۴ درصد) برخوردار بوده است. در سال ۹۶ رشد عملکرد درآمد مالیاتی ۱۴/۷ درصد بوده که این عدد در سال ۹۷ به ۵/۹ درصد کاهش یافته است و به نوعی کاهش مطلق به میزان ۸/۸ درصد را تجربه نموده است. فروش نفت و میعانات گازی در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ با رشد ۱۵/۴ درصدی مواجه بوده به طوری که در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد عملکردی به میزان ۳۹/۸ درصد برخوردار بوده است. اعتبارات هزینه‌ای نیز در سال ۹۷ با رشد ۱۹ درصدی به طور مطلق رشد ۱۶ درصدی‌ها تجربه کرده است. همچنین در زمینه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌های شاهد تغییر (۴/۶ درصدی) بوده‌ایم. در سال ۹۶ رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای معادل ۸/۶ درصد بوده که این رقم در سال ۹۷ به ۱۳/۲ درصد افزایش یافته است.

۳-۱: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

اساساً دولت‌ها با اتخاذ تدابیر و اعمال سیاست‌هایی در پی افزایش سطح کارآمدی اقتصادی کشور می‌باشند که نمود آن در وضعیت معیشتی و رفاه عمومی مطلوب، جلوه‌گر خواهد بود و لزوماً هدف غایی هر برنامه اقتصادی افزایش قدرت خرید خانوار و کاهش شکاف درآمدی است و در این راه دولت در کنار تعیین خط‌مشی‌های کلی، از طریق ابزارهای موجود (سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و...) در این راه گام برمی‌دارد.

کاهش اتکا به درآمدهای نفتی به‌ویژه در بخش اعتبارات هزینه‌ای دولت و جهت‌دهی منابع حاصل از فروش منابع نفتی به تکمیل پروژه‌های زیرساختی و اختصاص آن به طرح‌های ایجاد و توسعه‌ای غیردولتی، تقویت نقش محوری مالیات در تأمین مالی بودجه دولت، انتشار اوراق مشارکت و امثال آن به‌منظور تأمین مالی پروژه‌های موجود که این سیاست در کنار تأمین منابع مالی موردنیاز برای دولت می‌تواند به‌عنوان ابزاری در جهت ثبات اقتصادی (کنترل تورم) مورد استفاده قرارگیرد، افزایش سهم اعتبارات عمرانی از محل منابع حاصل از هدفمندی یارانه‌ها و اصلاح قیمت حامل‌های انرژی از طریق مدیریت یارانه‌های نقدی خانوار و اختصاص هدفمند آن به اقشار موردنظر و حذف خانوارهای غیر نیازمند، به‌منظور تخصیص منابع حاصل در جهت تقویت بخش تولید باهدف ارتقاء سطح بهره‌وری و رقابت‌پذیری صنایع داخلی و... از مهم‌ترین محورهایی است که باید به آن توجه نمود. لازم است به‌منظور ایجاد و حفظ ثبات اقتصادی در تدوین و اجرای سیاست‌های مالی، پولی، ارزی و بودجه‌ای به‌همراهی و همپوشانی برنامه‌ها توجه شود. تحقق سیاست‌های فوق‌الذکر نیازمند سلسله اقداماتی است که در ادامه به صورت فهرست‌وار به آن اشاره می‌گردد:

- حمایت از تولیدات صادرات محور از طریق ارائه مشوق‌های لازم و همچنین هدایت منابع مالی به سمت آن به‌منظور ایجاد ارزش افزوده و اشتغال در جهت افزایش درآمد سرانه و کاهش بیکاری
- توجه به ارتقای کارآمدی بانک‌ها از طریق الزام بانک‌ها به واگذاری اموال و دارایی‌های مازاد و استفاده از منابع حاصل به چرخه تسهیلات‌دهی به بخش‌های مولد
- توجه به بازار سرمایه و ابزارهایی همچون اوراق مشارکت در جهت هدایت صحیح نقدینگی
- افزایش دامنه و عمق بازار سرمایه باهدف افزایش سهم این بازار در تأمین مالی بلندمدت بنگاه‌های اقتصادی و نیز مدیریت بیش‌ازپیش نقدینگی
- کنترل رشد نقدینگی با هدف جلوگیری از رشد غیرمتعارف سطح قیمت‌ها
- تسریع در راه‌اندازی سامانه‌های زیرساختی تحقق دولت الکترونیکی در جهت ایجاد شفافیت در عملیات مالی دولت

- توسعه نظام مالیاتی نوین باهدف کاهش فرار مالیاتی و نیز شناسایی پایه‌های جدید مالیاتی شناسایی و مقابله با عوامل اصلی بازدارنده بهبود محیط کسب و کار
- فراهم نمودن زمینه‌های جلب و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر کشورهای توسعه‌یافته آسیایی
- توجه، ایجاد اعتماد و اعمال حمایت‌های لازم از بخش خصوصی با تدوین و اصلاح قوانین و مقررات و نیز مشارکت مؤثر بخش خصوصی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی باهدف توانمندسازی این بخش به‌عنوان یکی از ارکان مهم توسعه کشور
- استفاده بهینه از منابع صندوق توسعه ملی در جهت تأمین منابع ارزی و ریالی موردنیاز طرح‌های توسعه‌ای غیردولتی با تأکید بر استان‌های کمتر برخوردار باهدف فراهم نمودن زمینه‌ای توسعه متوازن در سطح کشور و نیز توزیع عادلانه منابع
- جلب اعتماد عمومی در راستای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد اقتصاد از طریق نهادهای واسطه (سیستم بانکی، بازار سرمایه و...) و عدم توجه به بازارهای موازی بازار طلا، ارز و باهدف حفظ ثبات اقتصادی

«فصل دوم: محصول ناخالص داخلی استان»

چکیده فصل

تولید ناخالص داخلی و رشد آن یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی است که بر اساس آن می‌توان در مورد وضعیت اقتصادی یک کشور قضاوت نمود. شاخص سرانه تولید ناخالص داخلی نیز معیار مناسبی برای ارزیابی سطح رفاه اقشار مختلف جامعه به شمار می‌آید. بر اساس مأموریت‌های ملی و محلی و همچنین راهبردهای توسعه‌ای استان (نقش دروازه غربی صادرات در تأمین کالاهای موردنیاز آسیای غربی با تکمیل محورهای مواصلاتی ریلی و جاده‌ای، بندر خشک غرب، توسعه گردشگری طبیعی و تاریخی و ...) مطابق با پتانسیل‌ها و توانمندی‌های آن عمده تلاش دولت در راستای بهبود این شاخص اقتصادی انجام می‌گیرد. شاخص تولید ناخالص داخلی طی دوره ۱۲ ساله (۸۰ الی ۹۲) همواره روند رو به رشدی را طی نموده است، اما طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ رشد آن کاهش و مجدداً در سال ۱۳۹۵ افزایش داشته است. سرانه تولید ناخالص داخلی استان، اگرچه همواره پائین‌تر از سطح میانگین کشور بوده اما در طول دوره مذکور همواره در حال رشد بوده است، این روند طی سال‌های ۹۴ و ۹۵ سیر نزولی داشته است. سهم عمده فعالیت‌های اقتصادی استان در بخش خدمات متمرکز بوده و این بخش به‌تنهایی بیش از ۶۰ درصد از تولید ناخالص داخلی استان را دربر می‌گیرد و پس از آن به ترتیب بخش‌های صنعت و معدن و کشاورزی جای گرفته‌اند. طی سال‌های ۹۳ و ۹۴ سهم بخش صنعت در اقتصاد استان کاهش یافته است که خود ناشی از بروز و استمرار پدیده رکود اقتصادی در سطح کشور است.

تولید ناخالص داخلی (GDP) یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی است که بر اساس آن می‌توان در مورد وضعیت اقتصادی یک کشور قضاوت کرد. اغلب انتشار آمار مربوط به تولید ناخالص داخلی روی نرخ‌های مبادلات تأثیر می‌گذارد و نتایج مورد انتظار منطبق نیستند. رشد تولید ناخالص داخلی بیانگر ثبات اقتصادی یک کشور است و با رشد نرخ مبادله‌ای ملی همراه است. سرانه تولید ناخالص داخلی به‌عنوان یکی دیگر از مهم‌ترین واژه‌های پرکاربرد اقتصادی به معنی سهم هر نفر از تولید ناخالص داخلی و از تقسیم تولید ناخالص داخلی بر جمعیت جامعه حاصل می‌شود و معیار مناسبی برای ارزیابی سطح رفاه و درآمد سرانه یک جامعه و برخورداری افراد از خدمات تأمین اجتماعی و نیز معیار بسیار مناسبی برای مقایسه کارآمدی اقتصادی کشورهای مختلف به شمار می‌آید.

۱-۲: سیاست‌های اقتصادی تولید و جهت‌گیری‌های استان

در راستای تحقق اهداف چشم‌انداز بلندمدت توسعه کشور، نظریه پایه توسعه ملی و جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین و با توجه به ویژگی‌های استان، مأموریت‌ها و وظایف استان امروزه در سطح ملی بر پایه ایفای نقش مدیریت و راهبری تعاملات فراملی در منطقه آسیای جنوب غربی، اتصال ریلی به محور عراق - سوریه، برداشت از میدان‌های مشترک نفت و گاز با عراق، توسعه و تجهیز گردشگری طبیعی؛ تاریخی و سلامت، تولید و صادرات کالاهای موردنیاز آسیای غربی است. در حال حاضر مهم‌ترین راهبردهای توسعه استانی در سطح محلی با تکیه بر اولویت‌ها و توانمندی‌های استان در بخش‌های مختلف و نیز نظریه پایه توسعه استان به شرح زیر است که بر پایه آن توسعه اقتصادی در استان و بالتبع رشد و تعالی زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی دنبال خواهد شد:

۱. ارتقاء دانش و ظرفیت‌های تولیدی کالاها و خدمات پر پتانسیل در استان
۲. تقویت ارتباطات پسین و پیشین بخش‌های اقتصادی از طریق شناسایی و تلاش در جهت تکمیل زنجیره‌های ارزش و خوشه‌های صنعتی استراتژیک
۳. ارتقاء مناطق ویژه اقتصادی به مناطق آزاد و فراهم‌سازی زیرساخت‌های لازم.

۴. توسعه و تقویت تجهیزات و شبکه حمل و نقل برای بهره‌برداری از موقعیت فراملی، ملی و منطقه‌ای استان.
۵. توسعه بخش خدمات با تأکید بر خدمات برتر (مشاوران؛ پیمانکاران؛ حساب‌رسان؛ بازاریابان؛ مشاورین حقوقی؛ پزشکی و...).
۶. ارتقاء زیرساخت‌های لازم و افزایش ضریب نفوذ فناوری ارتباطات در جهت تحقق استان مجازی.
۷. طراحی و استقرار نظام جامع نوآوری از طریق تقویت ارتباط مراکز آموزشی؛ علمی و پژوهشی استان با صنایع و محصولات و خدمات صادراتی.
۸. بهبود فضای کسب و کار از طریق کارایی نظام تدبیر استان با تأکید بر رویکرد صادراتی.
۹. شبکه‌کردن بازارچه‌ها و مدیریت مشترک با تعریف نقش‌های مکملی و تجهیز منابع عمومی و خصوصی در جهت ارتقاء امکانات زیرساختی؛ رفاهی و نمایش گاهی بازارچه‌های مرزی.
۱۰. ایجاد فرصت‌های زیست پایدار مرزنشینان از طریق شکل‌دهی فعالیت‌های پایین‌دستی صادرات و فراهم‌سازی زیرساخت‌های لازم.
۱۱. تأکید بر حفظ، احیاء و بهره‌برداری اصولی از منابع پایه و طبیعی استان از طریق ملحوظ داشتن ارزش اقتصادی این منابع در تولید.
۱۲. عامل فضایی از طریق استقرار ساختار فضایی شبکه‌ای با تأکید بر نقش شهرهای متوسط و کوچک.
۱۳. ارتقاء سطح دسترسی به خدمات شهر کرمانشاه با هدف نخبه‌پذیری و معکوس نمودن روند مهاجر فرستی متناسب ایفای نقش تعاملات و پوشش خدماتی فراملی و منطقه‌ای آن.
۱۴. ارتقاء پایداری معیشت روستاییان و تقویت پیوندهای روستایی - شهری.
۱۵. حفظ؛ احیا و نگهداری آثار باارزش تاریخی و تلاش در جهت تقویت هویت بومی در چارچوب الگوی اسلامی - ایرانی باهدف استفاده از ظرفیت‌های بالقوه آن در حوزه گردشگری و جذب توریسم.

۲-۲: بررسی و تحلیل محصول ناخالص داخلی استان

تولید یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها و متغیرهای اقتصادی و شاید به‌نوعی کلیدی‌ترین آن‌ها محسوب می‌شود. این شاخص از یک سو دارای پیوندهای گسترده، پیچیده و متقابل با متغیرهای دیگر اقتصادی از قبیل اشتغال، تورم، نرخ‌های بهره و مالیات دارد و از سوی دیگر به سبب قابلیت پیشرانی خود همواره یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه‌ای دولت‌ها بوده است. شاخص تولید ناخالص داخلی یکی از شاخص‌های مهم اندازه‌گیری در اقتصاد است. تولید ناخالص داخلی دربرگیرنده ارزش مجموع کالاها و خدماتی است که طی یک دوره معین در یک کشور تولید می‌شود.

جدول (۱-۲): مقایسه شاخص‌های تولید ناخالص داخلی و سرانه تولید استان و کشور طی سال‌های ۱۳۹۰ تا

۱۳۹۵ و تغییرات دو سال اخیر (به میلیارد ریال - درصد)

شاخص	منطقه	۱۳۹۰	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	رشد ۹۵
محصول ناخالص داخلی اسمی	کشور	۶,۶۸۹,۷۳۳	۱۲,۲۱۹,۷۳۷	۱۲,۸۷۲,۹۱۶	۱۲,۳۱۴,۲۲۰	۱۴,۸۵۴,۷۴۴	۲۰.۶۳
	استان	۹۹,۱۶۱	۱۷۰,۱۱۰	۲۰۳,۵۰۴	۲۰۰,۳۵۰	۲۲۰,۴۵۹	۱۰۰.۰۴
	سهم استان	۱.۴۸	۱.۳۹	۱.۵۸	۱.۶۳	۱.۴۸	(۸.۷۸)
محصول ناخالص داخلی اسمی بدون نفت	کشور	۴,۷۳۹,۸۹۸	۹,۱۷۶,۶۱۵	۱۰,۴۳۷,۰۴۹	۱۰,۶۸۵,۰۶۱	۱۲,۸۰۳,۲۲۲	۱۹.۸۲
	استان	۸۹,۷۴۵	۱۴۷,۴۳۵	۱۸۴,۸۳۶	۱۹۴,۶۹۴	۲۱۵,۷۶۶	۱۰.۸۲
	سهم استان	۱.۸۹	۱.۶۱	۱.۷۷	۱.۸۲	۱.۶۹	(۷.۵۱)
سرانه تولید ناخالص	کشور	۸۹,۰۱۹	۱۵۸,۶۶۷	۱۶۵,۱۰۱	۱۵۵,۹۹۳	۱۸۵,۸۵۵	۱۹.۱۴
	استان	۲۶,۶۲۳	۴۴,۸۰۱	۵۳,۰۷۹	۵۱,۷۴۳	۱۱۲,۹۱۴	۱۱۸.۲۲
	تفاضل	(۶۲,۳۹۶)	(۱۱۳,۸۶۶)	(۱۱۲,۰۲۲)	(۱۰۴,۲۵۰)	(۷۲,۹۴۱)	(۳۰.۰۳)
سرانه تولید ناخالص بدون نفت	کشور	۶۳,۰۷۳	۱۱۹,۱۵۴	۱۳۳,۸۶۰	۱۳۵,۳۵۵	۱۶۰,۱۸۷	۱۸.۳۵
	استان	۲۴,۰۹۵	۳۸,۸۳۰	۴۸,۲۱۰	۵۰,۲۸۳	۱۱۰,۵۱۰	۱۱۹.۷۸
	تفاضل	(۳۸,۹۷۸)	(۸۰,۳۲۴)	(۸۵,۶۵۰)	(۸۵,۰۷۲)	(۴۹,۶۷۷)	(۴۱.۶۱)

منبع: مرکز آمار ایران

تولید ناخالص داخلی استان به قیمت بازار از سال ۱۳۹۰ در حال افزایش است. این شاخص از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ بیش از دو برابر شده است. با توجه به افزایش جمعیت استان و تأثیر آن بر محاسبه شاخص تولید ناخالص داخلی، ملاحظه می‌شود که جمعیت استان از ۱.۸۲۸ هزار نفر در سال ۱۳۸۰ به ۱.۹۵۲ هزار نفر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است و بالطبع این افزایش تأثیر خود را در شاخص سرانه تولید ناخالص داخلی نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد که سرانه تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۰ تقریباً ۲۶.۶۲۳ هزار ریال بوده که تا سال ۱۳۹۵ با روند صعودی به رقم ۱۱۲.۹۱۴ هزار ریال افزایش یافته است و این موضوع حاکی از بیش از دو برابر شدن تولید ناخالص داخلی سرانه در طول دوره مورد بررسی دارد، کما این که این وضعیت در سطح کشور نیز عینیت داشته است به طوری که رقم آن از ۸۹.۰۱۹ هزار ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۸۸.۵۵۵ هزار ریال در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. این تغییرات نشان می‌دهد که طی این سال‌ها رونق در بخش تولید و تولید در سطح نزدیک به ظرفیت اسمی واحدهای تولیدی توانسته است این شرایط را رقم زند. اگرچه بدون در نظر گرفتن شاخص تورم نمی‌توان تحلیل دقیقی از بهبود وضعیت اقتصادی استان بر اساس شاخص رشد سرانه تولید ناخالص داخلی ارائه داد. مقایسه ارقام سرانه تولید ناخالص داخلی در سطح استان و میانگین کشور نشان می‌دهد که سرانه تولید ناخالص داخلی کشور در طول دوره مورد نظر همواره ۲.۵ برابر سرانه تولید ناخالص داخلی در استان است که در سال ۱۳۹۵ به کمتر از ۲ برابر می‌رسد؛ که این موضوع بیانگر وجود شکاف عمیق بین سرانه تولید ناخالص داخلی در کشور و استان است.



نمودار (۱-۲): سرانه تولید ناخالص داخلی اسمی استان و کشور طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵

تولید ناخالص داخلی اسمی استان در سال ۱۳۹۵ نسبت به ۱۳۹۴ با رشدی بیش از ۱۰ درصد مواجه بوده است؛ و از رقم ۲۰۰۳۵۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ به ۲۱۵،۷۶۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۵ رسیده است. درعین حال محصول ناخالص داخلی بدون نفت از رشدی معادل ۱۰ درصد برخوردار بوده و از رقم ۱۹۴،۶۹۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ به رقم ۲۱۵،۷۶۶ میلیارد ریال افزایش یافته است هرچند که این افزایش بدون لحاظ کردن اثر افزایش قیمت‌ها بوده است. طی همین مدت تولید ناخالص داخلی کشور در دوره موردبررسی معادل ۴۳ درصد کاهش یافته است. از سوی دیگر در سال ۱۳۹۴ نسبت به ۱۳۹۳ با حذف اثر افزایش قیمت‌ها و محاسبه تولید ناخالص داخلی واقعی استان ملاحظه می‌گردد کاهشی معادل ۱۱ درصد در مجموع ارزش کالاها و خدمات تولید استان اتفاق افتاده است و رقم آن از ۹۷،۶۵۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۳ به رقم ۸۶،۹۲۰ میلیارد ریال کاهش یافته است. به بیان دیگر نرخ رشد واقعی در سال ۱۳۹۴ در استان کرمانشاه معادل ۱۱- درصد بوده است.

سهم استان از مجموع تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۴ معادل ۱،۵۸ درصد است که این سهم در سال ۹۳ معادل ۱،۶۳ درصد بوده است.

سهم استان از اقتصاد کشور طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ بین ۱،۶ تا ۱،۹ درصد در نوسان بوده است؛ که در سطح کشور در جایگاه هجدهم جای گرفته است و در میان استان‌های هم‌جوار این سهم بیشترین مقدار به حساب می‌آید به‌طوری‌که در سال ۱۳۹۴ سهم استان‌های ایلام، لرستان، همدان و کردستان از تولید ناخالص داخلی کشور (اسمی) به ترتیب معادل ۰،۷، ۱،۲، ۱،۳ و ۰،۹ درصد بوده است. از منظر نرخ رشد اسمی در سال ۹۴ استان‌های کردستان، لرستان و همدان به ترتیب با رشد معادل ۶،۷، ۳،۱ و ۱،۹ درصد مواجه بوده‌اند و استان ایلام نیز در همین مدت رشد منفی معادل ۱۹ درصد را تجربه کرده است. با حذف اثر افزایش قیمت‌ها در شاخص تولید ناخالص داخلی استان و محاسبه تولید ناخالص داخلی واقعی سهم استان از اقتصاد حقیقی کشور در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ به ترتیب معادل ۱،۵ و ۱،۶ درصد است و کماکان در میان استان‌های هم‌جوار در جایگاه نخست از نظر میزان تولید ناخالص داخلی جای گرفته است.

۳-۲: بررسی و تحلیل اجزا محصول ناخالص داخلی

در مفهوم فعالیت‌های اقتصادی منظور از ارزش افزوده، افزایش در ارزش پولی یک کالا بر اثر کار یا خدمتی بر روی آن است که سبب تغییر کاربرد، بهبود کیفیت یا تسهیل مصرف آن می‌شود.

جدول (۲-۲): وضعیت و تغییرات ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی استان طی سال‌های ۹۴ و ۹۵

(ارقام به میلیارد ریال - درصد)

رشد سالانه		سهم در کشور		سهم از ارزش افزوده استان		ارزش افزوده		
کشور	استان	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	بخش
۱۳.۹	۲۳.۹	۲.۵	۲.۳	۱۵.۲۶	۱۴.۰۹	۳۳,۶۴۹	۲۷,۱۶۷	کشاورزی، شکار، جنگلداری و
۴۴.۹	-۳.۳	۰.۱	۰.۲	۱.۰۱	۱.۱۹	۲,۲۲۹	۲,۳۰۴	استخراج معدن
۲۱.۷	-۷.۰	۰.۹	۱.۲	۹.۴۹	۱۱.۶۶	۲۰,۹۱۷	۲۲,۴۹۲	صنعت
۴۰.۱	۱۷.۲	۰.۷	۰.۹	۲.۴۱	۲.۳۵	۵,۳۰۵	۴,۵۲۷	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا
-۲.۳	۰.۳	۱.۷	۱.۷	۰.۳۰	۰.۳۴	۶۶۰	۶۵۹	آب‌رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و
۱۸.۶	۹.۱	۱.۰	۱.۱	۲.۸۹	۳.۰۳	۶,۳۶۵	۵,۸۳۶	ساختمان
۱۳.۲	۱۳.۲	۲.۱	۲.۱	۱۴.۹۷	۱۵.۱۲	۳۳,۰۰۰	۲۹,۱۵۷	عمده و خرده‌فروشی، تعمیر وسایل
۱۲.۸	۱۳.۳	۱.۵	۱.۵	۷.۱۷	۷.۲۳	۱۵,۸۰۷	۱۳,۹۴۶	حمل و نقل و انبارداری و پست
۹.۲	۹.۴	۰.۷	۰.۷	۰.۶۱	۰.۶۴	۱,۳۴۹	۱,۲۳۳	فعالیت خدماتی تأمین جا و غذا
۲۲.۹	۲۵.۸	۰.۵	۰.۵	۰.۶۵	۰.۵۹	۱,۴۳۸,	۱,۱۴۳	اطلاعات و ارتباطات
۸.۴	۵.۹	۰.۷	۰.۷	۰.۹۳	۱.۰۱	۲,۰۵۶,	۱,۹۴۱	فعالیت‌های مالی و بیمه
۱۶.۱	۱۷.۳	۱.۷	۱.۷	۱۴.۷۶	۱۴.۳۸	۳۲,۵۴۴	۲۷,۷۴۳	املاک و مستغلات

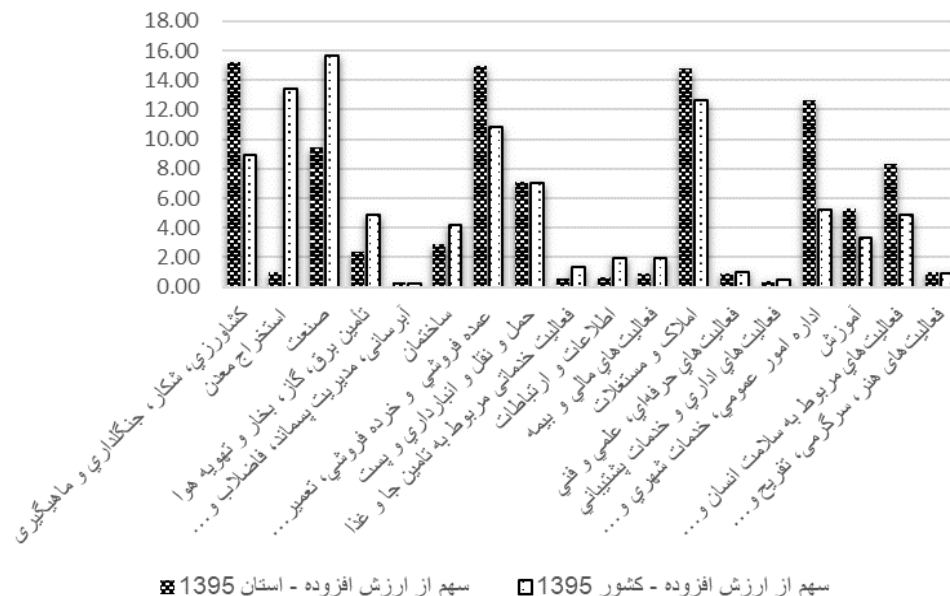
رشد سالانه		سهم در کشور		سهم از ارزش افزوده استان		ارزش افزوده		
کشور	استان	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	بخش
۱۱.۱	۲۰.۸	۱.۳	۱.۲	۰.۹۰	۰.۸۵	۱,۹۸۴	۱,۶۴۳	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی
۱۶.۹	۱۰.۲	۱.۲	۱.۳	۰.۳۷	۰.۳۸	۸۱۰	۷۳۵	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی
۲۱.۷	۱۸.۲	۳.۶	۳.۷	۱۲.۶۱	۱۲.۲۰	۲۷,۸۰۵	۲۳,۵۲۵	خدمات عمومی، شهری و اجتماعی
۱۹.۷	۱۴.۰	۲.۴	۲.۵	۵.۳۵	۵.۳۷	۱۱,۸۰۳	۱۰,۳۴۹	آموزش
۱۰.۵	۱۶.۶	۲.۶	۲.۴	۸.۳۶	۸.۲۰	۱۸,۴۳۴	۱۵,۸۰۶	سلامت انسان و مددکاری
۱۱.۶	۱۳.۴	۱.۶	۱.۶	۱.۰۰	۱.۰۱	۲,۳۱۲	۱,۹۵۱	هنر، سرگرمی، تفریح
۲۱.۱	۱۴.۳	۱.۵	۱.۶	۱۰۰.۰۰	۱۰۰.۰۰	۲۲۰,۴۵۹	۱۹۲,۸۷۱	محصول ناخالص داخلی (اسمی)

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۸

بر اساس یافته‌ها، بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۴ مربوط به بخش خدمات و به میزان ۶۰.۱ درصد است که این مقدار در سال ۱۳۹۵ به رقم ۶۱.۴۷ درصد افزایش یافته است و این امر نشان‌دهنده نقش قابل توجه بخش خدمات در اقتصاد استان است. این در حالی است که سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۴۷ و ۴۴.۵ درصد بوده است. پس از آن، بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۹۴ با ۲۵ درصد بیشترین سهم را در تولید ناخالص داخلی استان داشته است این میزان در سال ۱۳۹۵ به ۲۳.۲۶ درصد کاهش یافته است و به همین ترتیب در بخش صنعت و معدن کشور نیز چنین کاهشی مشاهده می‌گردد به گونه‌ای که از رقم ۴۳.۶ درصد در سال ۱۳۹۴ به رقم ۴۶.۵ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است و نهایتاً بخش کشاورزی با ۱۴.۱ درصد در سال ۱۳۹۴

کمترین سهم را در تولید ناخالص داخلی استان دارد که البته سهم آن در تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۵ به ۱۵.۲۶ درصد افزایش یافته است و این در حالی است که سهم بخش کشاورزی در ارزش افزوده کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ از ۲.۳ درصد به ۲.۵ درصد افزایش یافته است.

بررسی تغییرات نسبی سهم بخش‌های مختلف اقتصادی در سال‌های ۹۴ و ۹۵ نشان می‌دهد که در نگاه اول آنچه قابل توجه است اینکه تغییرات در سطح استان و کشور هم‌راستا بوده‌اند. در بخش کشاورزی استان نسبت به میانگین کشور تغییرات بیشتری را تجربه کرده که این موضوع می‌تواند در نتیجه افزایش سطح آگاهی فعالان این بخش در خصوص استفاده از شیوه‌های نوین و سیستم‌های مکانیزه در فرایند کاشت، برداشت و در نتیجه افزایش در عملکرد سطح زیر کشت به نوع پیوسته باشد، از سوی دیگر تغییرات منفی در بخش صنعت و معدن در استان نسبت به کشور با شدت بیشتری و تقریباً معادل دو برابر بوده است که این موضوع خود محصول تعمیق رکود اقتصادی و عدم توان رقابت محصولات تولیدی استان با تولیدات مشابه در سطح کشور بوده که ماحصل آن بروز مشکلات مالی و عدم امکان ادامه فعالیت و یا فعالیت در سطوح پائین‌تر از ظرفیت اسمی بوده است و در نهایت در بخش خدمات در همه زیربخش‌ها تغییرات مثبت در سطحی پائین‌تر از میانگین کشور محقق گردیده است که این بخش به‌تنهایی سهم قابل توجهی از اقتصاد استان را در برمی‌گیرد.



نمودار (۲ - ۲): سهم بخش‌های مختلف اقتصادی از ارزش‌افزوده طی در سال ۱۳۹۵

مقایسه انجام گرفته بین استان و کشور، نشان‌دهنده غلبه بخش خدمات و کشاورزی در اقتصاد استان است و همچنین حکایت از عدم توسعه‌یافتگی بخش صنعت علی‌رغم جهت‌گیری‌های توسعه‌ای استان در سنوات اخیر در راستای استفاده از ظرفیت‌های صادراتی به‌منظور تأمین کالاها و خدمات موردنیاز کشورهای آسیای غربی دارد. با این اوصاف می‌توان گفت که با توجه به رکود اقتصادی در کشور به‌ویژه در بخش صنعت به استناد آمار و نیز با توجه به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالقوه استان به‌ویژه در بخش‌های خدمات و گردشگری و نیز کشاورزی در آینده شاهد رشد و توسعه فعالیت‌های مربوط به این بخش و درنهایت افزایش سهم ارزش‌افزوده آن‌ها در تولید ناخالص داخلی استان هستیم، اما این موضوع نباید بر عدم توجه و ضرورت توسعه بخش صنعت با توجه به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های این بخش سایه افکند و استان در آینده از منافع این بخش بی‌نصیب بماند.

جدول (۲-۳): وضعیت و تغییرات مصرف واسطه و ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان در طی سال‌های

۹۴ و ۹۵ (میلیارد ریال - درصد)

شاخص نسبت		مصرف واسطه		ستانده		
مصرف واسطه به ستانده						
۱۳۹۵	۱۳۹۴	رشد سالانه	۱۳۹۵	رشد سالانه	۱۳۹۵	
۴۰.۱۹	۴۲.۴۸	۱۲.۶۸	۲۲,۶۰۶	۱۹.۱۱	۵۶,۲۵۵	کشاورزی، شکار، جنگلداری
۸.۵۶	۶.۶۱	۲۸.۰۱	۲۰.۸	(۱.۱۹)	۲,۴۳۸	استخراج معدن
۷۵.۷۴	۷۲.۹۷	۷.۵۱	۶۵,۲۹۴	۳.۵۹	۸۶,۲۱۱	صنعت
۳۷.۱۶	۴۴.۶۱	(۱۳.۹۵)	۳,۱۳۷	۳.۳۰	۸,۴۴۳	تأمین برق، گاز، بخار و
۴۹.۸۱	۴۴.۳۶	۲۴.۸۳	۶۵۵	۱۱.۱۷	۱,۳۱۶	آب‌رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب
۵۹.۱۹	۵۹.۴۹	۷.۷۰	۹,۲۳۱	۸.۲۵	۱۵,۵۹۶	ساختمان
۲۱.۲۲	۲۰.۹۹	۱۴.۷۱	۸,۸۸۶	۱۳.۵۰	۴۱,۸۸۶	عمده و خرده‌فروشی، تعمیر و س‌ای
۲۷.۶۳	۲۷.۱۳	۱۶.۲۲	۶,۰۳۴	۱۴.۱۳	۲۱,۸۴۲	حمل‌ونقل و انبارداری و پست
۵۹.۶۵	۵۹.۲۴	۱۱.۲۴	۱,۹۹۴	۱۰.۴۷	۳,۳۴۳	خدماتت امین جا و غذا
۴۰.۶۲	۴۲.۹۲	۱۴.۴۱	۹۸۳	۲۰.۹۰	۲,۴۲۱	اطلاعات و ارتباطات
۴۲.۸۸	۴۳.۰۵	۵.۱۹	۱,۵۴۳	۵.۶۱	۳,۶۰۰	فعالیت‌های مالی و بیمه
۴.۲۲	۴.۲۶	۱۶.۰۴	۱,۴۳۲	۱۷.۲۵	۳۳,۹۷۶	املاک و مستغلات
۲۱.۸۶	۲۲.۵۲	۱۶.۱۸	۵۵۵	۱۹.۷۳	۲,۵۳۹	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی
۳۳.۸۶	۳۴.۰۵	۹.۲۳	۴۱۵	۹.۸۵	۱,۲۲۵	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی
۲۱.۸۲	۲۱.۵۲	۲۰.۲۸	۷,۷۶۰	۱۸.۶۴	۳۵,۵۶۵	امور عمومی، خدمات شهری اجتماعی
۱۲.۵۷	۱۲.۱۸	۱۸.۲۲	۱,۶۹۶	۱۴.۵۵	۱۳,۴۹۹	آموزش
۱۲.۹۹	۱۲.۳۲	۲۳.۸۵	۲۲,۷۵	۱۷.۵۱	۲۱,۱۸۶	فعالیت‌های سلامت و مددکاری
۳۲.۱۰	۳۱.۱۷	۱۸.۳۹	۱,۰۴۶	۱۴.۹۴	۳,۲۵۹	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح
۳۸.۴۲	۳۹.۱۹	۱۰.۰۰	۱۳۶,۲۳۴	۱۲.۲۱	۳۵۴,۶۰۹	جمع

۲-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

در مجموع می‌توان گفت حجم اقتصاد استان در سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ کوچک‌تر گردیده است و بالتبع سهم آن نیز در اقتصاد کشور کاهش یافته است و در میان بخش‌های مختلف اقتصادی این کاهش خود را در بخش صنعت و معدن نشان داده است. در همین رابطه نیز همان‌طور که پیش‌تر اشاره گردید روند افزایشی سرانه تولید ناخالص داخلی در کاهش رشد اقتصادی استان که در سال‌های گذشته شروع گردیده بود در سال ۹۳ متوقف و در سال ۹۴ آهنگ کاهشی به خود گرفته است، درنهایت کلیه این موارد بر این موضوع تأکید دارند که ادامه این روند می‌تواند به عمیق‌تر گردیدن رکود بازار در کنار گسترش بیکاری دامن بزند و این مهم در کنار تحت تأثیر قرار دادن سایر متغیرهای اقتصادی، می‌تواند در حوزه اجتماعی نیز صدمات قابل توجهی را به همراه داشته باشد.

۱- به منظور تحریک رونق و افزایش اشتغال مجموعه سیاست‌ها و برنامه‌های در سطح ملی و محلی تدوین و در حال اجرا می‌باشند و در همین خصوص مطالعات گسترده‌ای در سطح استان تحت عنوان مطالعات آمایش سرزمین تدوین و در حال تکمیل است. در این سند در کنار توجه به سایر اسناد بالادستی نقشه راه توسعه استان متناسب با ظرفیت‌ها و توانمندی‌های آن ترسیم و ملاک فعالیت‌های آتی بخش‌های دولتی و غیردولتی قرار گیرد.

۲- سهم استان از ارزش افزوده بخش صنعت کشور بسیار پایین است و لذا لازم است با توجه به پتانسیل‌های که در زمینه صنایع تبدیلی غذایی و معدن دارد بخش صنعت استان مورد توجه قرار گیرد.

۳- در حالی که استان ۲.۵۸ درصد جمعیت کشور را در خود جای داده است سهم استان از ارزش افزوده کشور بسیار پایین است و تنها ۱.۵ درصد از ارزش افزوده کشور را خلق می‌کند بخش عمده‌ای از آن ناشی از ساختار اقتصاد استان و بخصوص شیوه اقتصاد کشاورزی و غلبه بخش خدمات است.

«فصل سوم: وضعیت بخش کشاورزی»

چکیده فصل

کشاورزی با استفاده از ظرفیت‌های فراوان آن می‌تواند علاوه بر تأمین نهاده‌های مناسب برای رشد سایر بخش‌ها، به توسعه سایر بخش‌ها نیز کمک نماید؛ مهم‌ترین سیاست‌های دولت در حمایت از توسعه کشاورزی، افزایش تولید محصولات استراتژیک، استفاده از ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی و خرید تضمینی محصولات کشاورزی است. دولت همچنین در جهت تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی و ارتقای بهره‌وری آب‌و‌خاک کشاورزی متعهد به انجام اقداماتی در زمینه توسعه کشاورزی جهت حصول به اهداف توسعه‌ای است. بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۵، با ارزش افزوده‌ای بالغ بر ۳۳.۶۴۹ میلیارد ریال سهمی معادل ۱۵.۲۶ درصد از ارزش افزوده کل استان را به خود اختصاص داده است. در زمینه تولید محصولات کشاورزی بیشترین سطح زیر کشت مربوط به محصولات گندم، جو نخود و بیشترین عملکرد برداشت مربوط به گندم و چغندر، سیب‌زمینی و گوجه‌فرهنگی بوده است و از نظر تغییرات طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ محصولات سیب‌زمینی، پیاز، ذرت علوفه‌ای و دانه‌های روغنی بیشترین رشد تولید را داشته‌اند. این در حالی است که محصولات جو، گندم و برنج بیشترین کاهش تولید را داشته‌اند. در زمینه تجارت خارجی، طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷ حجم صادرات بخش کشاورزی بیش از واردات است و سیب‌زمینی و پیاز و میوه و مرکبات مهمترین اقلام صادراتی و همچنین وارداتی هستند.

بررسی روند تاریخی توسعه اقتصادی کشورها نشان می‌دهد که بیشتر کشورهای توسعه‌یافته، کشاورزی را به‌عنوان بخش زیربنایی توسعه اقتصادی خود انتخاب کرده و با استفاده از ظرفیت‌های فراوان این بخش توانسته‌اند علاوه بر تأمین نهاده‌های مناسب برای رشد سایر بخش‌ها، به توسعه سایر بخش‌ها نیز دست یابند؛ بخش کشاورزی در روند رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف نقش‌های متعددی بر عهده دارد که ازجمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان تأمین مواد خام و اولیه موردنیاز صنایع بالادستی، تأمین نهاده‌هایی مانند نیروی کار، مصرف تولیدات سایر بخش‌های صنعتی از قبیل کودها، سموم شیمیایی و ماشین‌آلات کشاورزی، ارزآوری برای کشور و تأمین مالی سایر بخش‌های زیربنایی را یادکرد (محمدی، ۱۳۹۵).

۳-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان

دولت برای حصول اهداف بندهای ششم و هفتم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در جهت تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبرزی و افزایش تولیدات کشاورزی، رسیدن به تراز تجاری مثبت، تکمیل زنجیره‌های تولید و توسعه صادرات و ارتقای بهره‌وری آب‌و خاک کشاورزی اقداماتی در زمینه توسعه کشاورزی حفاظتی، خرید به‌موقع تضمینی محصولات کشاورزی، افزایش تولید محصولات راهبردی، استفاده بیشتر از کود آلی، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان، توسعه کشت محصولات سالم و محصولات زیستی (ارگانیک)، ممنوعیت هرگونه رهاسازی، تولید، واردات و مصرف محصولات تراریخته، تکمیل زنجیره تولید محصولات کشاورزی از طریق اعطای کمک‌های فنی - اعتباری به تشکلهای فراگیر کشاورزی و روستایی، حمایت از توسعه ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی را جهت حصول به شاخص‌های کمی انجام دهد. در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی هدف دولت تأمین ذخایر محصولات راهبردی، حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش افزوده و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی است.

۳-۲: بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان

با آنکه استان در بخش کشاورزی به نسبت سایر بخش‌ها نقش بیشتری را در تولید ارزش افزوده این بخش در کشور تولید می‌کند اما در سال‌های اخیر و به‌ویژه در سال ۱۳۹۷ تحولات این بخش تحت تأثیر چند متغیر مهم بوده است پروژه‌های بزرگی که در سال‌های گذشته شروع گردیده در دو سال، اخیر زمینه سرمایه‌گذاری بیشتری را فراهم کرده‌اند پروژه ۱۰۰۰ هکتاری سامانه گرمسیری، بهره‌برداری از پروژه‌های ۳۰۰۰ رأسی گاو شیری و ۵۰۰۰۰ رأسی دام سبک از جمله این پروژه‌ها هستند. افزایش نزولات جوی در سال ۱۳۹۷ هرچند خساراتی را به مزارع و بهره‌برداری‌های کشاورزی وارد کرد با این حال، زمینه افزایش تولید محصولات کشاورزی را فراهم نمود. در کنار وجود شرایط آب و هوایی مناسب با عمده تصمیمات و سیاست‌های مدیریتی در استان بر صدور مجوزهای پروژه‌های سرمایه‌گذاری و حمایت‌های تسهیلاتی از این پروژه‌های بود در بخش کشاورزی بالغ بر ۱۵۸ پروژه در بخش‌های مختلف آب‌و خاک، باغداری، منابع طبیعی، تولیدات دامی، گیاهی و شیلات صادر گردید.

در واقع با وجود تنوع اقلیمی بالا، بخش کشاورزی از بهره‌برداری نامناسب آب و زمین رنج می‌برد از مهم‌ترین نشانه‌های مدیریت نامناسب به استفاده از روش‌های سنتی و فناوری‌های قدیمی، بی‌توجهی به الگوی کشت مناسب با توجه به وضعیت منابع آبی در منطقه، ضعف در زیرساخت‌های نگهداری و حمل‌ونقل، نامتوازن بودن و عدم هماهنگی سیاست‌ها با شرایط تولید و امکانات توزیع شده در طول زنجیره، عدم توجه به پایدار کردن شرایط بازار محصولات کشاورزی در سطح داخلی و بین‌المللی اشاره کرد که مهم‌ترین پیامد این چالش‌ها را می‌توان در پایین بودن بهره‌وری عوامل تولید، بالا بودن میزان ضایعات در مراحل مختلف تولید تا مصرف و در نتیجه هدر رفت منابع محدود مشاهده کرد. تلاش برای رفع چالش‌های موجود در بخش کشاورزی ایران نیازمند داشتن نگاهی سیستمی و جامع به ماهیت فعالیت‌ها و نیازمندی‌های این بخش بوده تا بتوان از این طریق راهکارهای مؤثری را برای رونق تولید در بخش مذکور ارائه کرد. به نظر می‌رسد به‌منظور گام گذاشتن در مسیر رشد بخش کشاورزی، شناخت وضعیت و ماهیت چالش‌های گریبان‌گیر بخش مذکور با رویکرد شناسایی ریشه‌ها و

انتخاب سیاست و برنامه مناسب برای رفع آن‌ها ضرورتی انکارناپذیر باشد. موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در گزارشی راهکارهایی برای بهبود بهره‌وری عوامل تولید در بخش کشاورزی ارائه کرده است.

۳-۳: بررسی وضعیت و تحلیل شاخص‌های بخش کشاورزی

طبق بررسی اسناد بالادستی توسعه کشور حاکی از تعیین استان کرمانشاه به عنوان کمربند امنیت تغذیه‌ای کشور است که در تقسیم‌کار پنهان نقش تأمین مواد خام مصرفی کشور را در بخش کشاورزی بر عهده دارد. بخش کشاورزی در استان کرمانشاه همواره یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی از نظر ازدیاد فرصت‌های شغلی و تولید ارزش افزوده بوده است. در سال ۱۳۹۰ تقریباً ۱۹ درصد از کل اشتغال استان و ۱۴/۷ درصد از کل ارزش افزوده تولیدشده در استان به بخش کشاورزی (زراعت، شکار و جنگلداری) اختصاص داشته است. این در حالی است که در سطح کشور سهم بخش کشاورزی از اشتغال و تولید ارزش افزوده در این سال به ترتیب ۱۹ درصد و ۱۰/۲ درصد بوده است.

استان کرمانشاه در مجموع ۷۶۷۴۸۳ هکتار اراضی زراعی ثبت شده دارد که ۵۸۸۷۴۷ هکتار آن اراضی دیم و ۱۷۸۷۳۷ هکتار آن اراضی آبی است. این بدان معنی است که استان کرمانشاه ۶/۷ درصد از کل اراضی کشور، ۱۱ درصد از اراضی دیم کشور و ۳ درصد از اراضی آبی کشور را به خود اختصاص داده است. در آمارگیری سال ۱۳۹۳، بالغ بر ۱۲۸.۱۹۱ مورد واحد بهره‌برداری کشاورزی در سطح استان بوده است که مساحت ۶۸۱.۸۵۸ هکتار را شامل می‌شود. از این میزان بهره‌برداری کشاورزی ۶۶۳.۳۰۸ هکتار مربوط به اراضی زراعی و ۱۸.۵۵۱ هکتار مربوط به باغ و قلمستان است. شهرستان کرمانشاه با ۳۰.۶۴۴ بهره‌بردار که مساحت ۲۱۰۹۷۲ هکتار را شامل می‌شود بیشترین تعداد بهره‌بردار کشاورزی را دارا است. در زمینه تولید فرآورده‌های پروتئینی استان کرمانشاه در مجموع ۲۷۲/۳ هزار تن تولید فرآورده‌های پروتئینی داشته که به معنی برخورداری استان از ۲/۰۸ درصد از کل تولید فرآورده‌های پروتئینی در کشور است.

همچنین استان در مجموع ۱۴.۳۸۰ تن تولیدات آبی پروری داشته که این به معنی ۳/۵۸ درصد از کل تولیدات آبی پروری کشور است. بیشترین نقش استان در این تولیدات در کشور مربوط به تولید میگوی آب شیرین و شاه‌میگو است که ۱۰/۹۹ درصد تولیدات کشور را به خود اختصاص می‌دهد. در زمینه عملکرد محصولات زراعی استان کرمانشاه در سال زراعی ۹۳-۹۴ میزان عملکرد ۳/۳ تن در هکتار بوده است که میزان مشابه برای کشور ۶/۸ تن در هکتار است.

۳-۳-۱: تولید محصولات اساسی بخش کشاورزی

جدول (۳-۱): وضعیت مصرف واسطه و ستانده بخش کشاورزی و تغییرات آن طی سال‌های ۹۴ تا ۹۵

(ارقام به میلیارد ریال - درصد)

بخش و زیر بخش	ستانده			مصرف واسطه			نسبت مصرف واسطه به ستانده	
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	رشد	۹۴	۹۵	رشد	۱۳۹۴	۱۳۹۵
کل بخش کشاورزی	۴۷,۲۲۹	۵۶,۲۵۵	۹.۱۱	۲۰,۰۶۲	۲۲,۶۰۶	۱۲.۶۸	۴۲.۴۸	۴۰.۱۹
زراعت و باغداری	۲۷,۳۴۵	۳۶,۴۸۱	۳۳.۴	۷,۷۰۱	۱۰,۳۵۹	۳۴.۵۱	۲۸.۱۶	۲۸.۴۰
پرورش حیوانات	۱۷,۵۰۱	۱۷,۰۵۱	(۲.۵۷)	۱۱,۵۲۰	۱۱,۲۸۳	(۲.۰۵)	۶۵.۸۲	۶۶.۱۸
گاو‌داری صنعتی	۱,۸۲۷	۱,۹۴۹	۶.۶۹	۱,۵۴۶	۱,۶۴۸	۶.۶۴	۸۴.۶۰	۸۴.۵۶
دام سنتی	۱۱,۵۷۸	۱۱,۴۴۵	(۱.۱۵)	۶,۵۷۹	۶,۵۲۸	(۰.۷۸)	۵۶.۸۲	۵۷.۰۴
مرغداری	۲,۸۳۷	۲,۷۷۸	(۲.۰۹)	۲,۵۸۸	۲,۵۳۹	(۱.۹۱)	۹۱.۲۴	۹۱.۴۱
پرورش زنبور عسل و سایر	۱,۲۵۸	۸۷۷	(۳۰.۲۴)	۸۰۵	۵۶۷	(۲۹.۶۲)	۶۴.۰۳	۶۴.۶۰
جنگلداری	۴۹۱	۴۹۲	۰.۱۷	۱۱۷	۱۰۶	(۹.۴۶)	۲۳.۸۴	۲۱.۵۵
ماهگیری	۱,۸۹۰	۲,۲۳۱	۱۸.۰۲	۷۲۳	۸۵۷	۱۸.۴	۳۸.۲۸	۳۸.۴۴

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۸ و محاسبات محقق

کل ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۲۷.۱۶۷ میلیارد ریال بوده است در سال ۱۳۹۵ به مبلغ ۳۳.۶۴۹ میلیارد ریال رسید که نسبت به ارزش افزوده سال ۱۳۹۴ تقریباً ۲۴ درصد رشد داشته است. تغییرات نشان می‌دهد که سهم بخش کشاورزی در ارزش افزوده استان

از ۱۰ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۵.۲۶ درصد در سال ۹۵ افزایش یافته است که حاکی از بهبود این بخش نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی است.

در بررسی زیر بخش‌های کشاورزی داده‌ها و ارقام نشان می‌دهند که زیر بخش زراعت و باغداری با ارزش افزوده‌ای بالغ بر ۲۶.۱۲۲ میلیارد ریال بیشترین ارقام ارزش افزوده استان را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است. این در حالی است که جنگلداری با رقمی بالغ بر ۳۸۶ میلیارد ریال کمترین سهم را دارا است. در سال ۱۳۹۴ زیر بخش زراعت ۷۲ درصد از کل ارزش افزوده بخش کشاورزی را دارا بود که در سال ۹۵ به نزدیک ۷۷.۶ درصد رسیده است. زیر بخش دامپروری در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۲۲ درصد از ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده است که در سال ۱۳۹۵ به ۱۷ درصد کاهش یافته است.

جدول (۲-۳): میزان و سهم ارزش افزوده استان از ارزش افزوده کل

طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ و تغییرات آن

بخش و زیر بخش	ارزش افزوده		سهم از ارزش افزوده بخش کشاورزی استان		سهم از ارزش افزوده زیر بخش مربوطه کشور		رشد سالانه
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۹۴	۹۵	
کل بخش کشاورزی	۲۷۱۶۷	۳۳۶۴۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۲.۳	۲.۵	۲۳.۹
زراعت و باغداری	۱۹۶۴۵	۲۶۱۲۲	۷۲.۳	۷۷.۶	۲.۳	۲.۷	۳۳.۰
پرورش حیوانات	۵۹۸۲	۵۷۶۸	۲۲.۰	۱۷.۱	۲.۴	۲.۲	(۳.۶)
گاوداری صنعتی	۲۸۲	۳۰۱	۱.۰	۰.۹	۱.۰	۱.۰	۷.۰
دام سنتی	۴۹۹۹	۴۹۱۷	۱۸.۴	۱۴.۶	۲.۹	۲.۶	(۱.۶)
مرغداری	۲۴۹	۲۳۹	۰.۹	۰.۷	۰.۸	۰.۶	(۴.۰)
پرورش زنبور عسل و سایر	۴۵۳	۳۱۱	۱.۷	۰.۹	۳.۵	۳.۵	(۳۱.۴)
جنگلداری	۳۷۴	۳۸۶	۱.۴	۱.۱	۳.۹	۳.۸	۳.۲
ماهیگیری	۱۱۶۷	۱۳۷۴	۴.۳	۴.۱	۱.۷	۱.۸	۱۷.۷

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۸ و محاسبات محقق

بررسی تغییرات ارزش افزوده در سطح استان نشان می‌دهد که ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۲۷.۱۶۷ میلیارد ریال بوده است که در سال ۱۳۹۵ به ۳۳.۶۴۹ میلیارد ریال رسیده است. در این مدت ارزش افزوده بخش کشاورزی استان ۲۴ درصد رشد داشته است.



همانند ارزش افزوده شاخص‌های ستانده بخش کشاورزی نزدیک به ۹ درصد و مصرف واسطه نزدیک به ۱۲/۶۸ رشد داشته است. آنچه از تعامل بین این شاخص‌ها می‌توان فهمید این است که ستانده بخش کشاورزی نسبت به سایر شاخص‌ها رشد کمتری داشته است که نشان از سهم کمتر کشاورزان و سهم بیشتر واسطه‌گران در این ارزش ایجاد شده بر روی محصول تولیدی است که همین امر باعث بهبود میزان ارزش افزوده در این بخش شده است.

استان کرمانشاه بعد از خوزستان رتبه دوم را در تولید محصولات زراعی دارد. اراضی دیم استان کرمانشاه بالغ بر ۱۲/۷ درصد از کل سطح زراعی دیم کشور و ۳/۵ درصد از کل سطح اراضی آبی کشور را به خود اختصاص داده است. استان کرمانشاه ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های زیادی برای کشت محصولات کشاورزی دارد. گندم، جو، نخود، ذرت، چغندر، دانه‌های روغنی و سیب‌زمینی محصولات عمده کشاورزی این استان به شمار می‌آیند. در سال ۱۳۹۷، از نظر سطح زیر کشت بیشترین اراضی استان را کشت گندم، جو و نخود تشکیل داده است.

جدول (۳-۳): عملکرد در هکتار محصولات زراعی و باغی اصلی

محصول	۱۳۹۶-۱۳۹۷			رشد سالانه	
	سطح (هکتار)	تولید (تن)	عملکرد (تن در هکتار)	سطح	تولید
غلات	۵۹۵۱۹۱	۱۲۰۴۶۸۲	۲۰۲	(۰.۴۲)	(۵.۵۰)
گندم	۴۱۱۰۰۰	۸۳۲۸۷۵	۲۰۲	(۰.۱۷)	(۱.۰۲)
جو	۱۶۸۵۰۰	۲۳۰۵۸۸	۱.۳۶	۱.۲۶	(۱۱.۹۵)
ذرت	۱۵۶۹۱	۱۴۱۲۱۹	۹	(۱۵.۷۱)	(۱۵.۷۱)
برنج	۰	۰	۰	۰	۰
حبوبات	۱۶۷۶۲۸	۹۹۱۶۴	۰.۵۹	(۳.۵۳)	(۱۸.۰۲)
نخود	۱۶۳۸۳۶	۷۷۰۲۶	۰.۴۷	(۱.۵۹)	(۲۱.۵۱)
عدس	۲۰۸۰	۱۰۰۶	۰.۴۸	(۵۶.۴۵)	(۵۷.۲۸)
لوبیا	۲۵۴	۴۷۳	۱.۸۶	(۶۰.۷۴)	(۶۰.۹۱)
باقلا	۱۴۳۲	۲۰۶۳۸	۱۴.۴۱	(۷.۹۷)	۱۰.۰۳
				۱۹.۵۶	

رشد سالانه			۱۳۹۶- ۱۳۹۷			محصول
عملکرد	تولید	سطح	عملکرد (تن در هکتار)	تولید (تن)	سطح (هکتار)	
(۵۳.۴۱)	(۹۵.۸۷)	(۹۱.۱۳)	۰.۸۱	۲۱	۲۶	ماش
(۱۶.۲۰)	(۲۴.۵۸)	(۱۰.۰۱)	۲۴.۴۱	۶۱۲۶۷	۲۵۰۹	محصولات جالیزی
(۲۰.۳۳)	۹.۱۶	۳۷.۰۲	۱۵.۶۵	۱۱۰۷۰	۷۰۷	خیار
۲۰.۴۰	(۲۱.۰۵)	(۳۴.۴۳)	۵۵.۳۵	۳۵۴۲۵	۶۴۰	هندوانه
۲۹.۶۱	۲۳.۶۱	(۴.۶۴)	۴۰	۵۷۶۰	۱۴۴	خریزه
۳۳.۴۶	۲۱.۸۲	(۸.۷۲)	۴۰	۶۲۸۰	۱۵۷	طالبی
(۷۷.۹۲)	(۷۵.۴۱)	۱۱.۳۸	۳.۱۷	۲۷۳۲	۸۶۱	گرمک
۲۱.۹۰	۳۵.۴۲	۱۱.۰۹	۶۱.۷۹۴	۹۳۷۵۶۲	۱۵۱۷۲	سبزی‌ها
۵.۳۶	۲.۷۷	(۲.۴۵)	۷۲.۹۳	۳۲۷۵۰۰	۴۴۹۰	گوجه‌فرنگی
۲۶.۴۷	۱۰۵.۱۲	۶۲.۱۹	۵۰.۹۹	۳۳۸۳۷۰	۶۶۳۵	سیب‌زمینی
۴۳.۸۵	۱۳۷.۵۲	۶۵.۱۲	۷۵.۱۸	۱۹۵۰۲۲	۲۵۹۴	پیاز
۷۵.۰۰	(۳۶.۹۹)	(۶۴.۰۰)	۷۰	۵۷۸۹۰	۸۲۷	سبزی‌ها برگی
۴۷.۸۱	۱.۹۹	(۳۱.۰۰)	۲۲.۴۹	۴۱۶۲۳۲	۱۸۵۰۶	نباتات علوفه‌ای
۱۱.۱۱	۵۸.۴۴	۴۲.۶۰	۶۰	۲۶۰۱۰۰	۴۳۳۵	ذرت علوفه‌ای
(۰.۲۶)	(۲۸.۷۸)	(۲۸.۵۹)	۱۲.۱۸	۱۳۸۹۹۳	۱۱۴۱۱	یونجه
(۷.۵۱)	(۶۵.۸۰)	(۶۳.۰۲)	۵.۹۵	۱۴۳۰۷	۲۴۰۶	شبدر
۰.۰۰	(۲۰.۸۱)	(۲۰.۸۱)	۸	۲۸۳۲	۳۵۴	اسپرس
						محصولات صنعتی
۱۰.۰۲	۱۱.۲۱	۱۰.۸	۶۹.۴۲	۷۸۹۳۰۵	۱۱۳۷۰	چغندر
۳.۵۷	۴۸.۹۶	۴۳.۸۲	۲.۳۴	۳۰۳۹۵	۱۳۰۰۶	دانه‌های روغنی

منبع: سالنامه آماری استان کرمانشاه و محاسبات محقق

اراضی زیر کشت گندم بالغ بر ۴۱۱ هزار هکتار است که در آن حدود ۸۳۳ هزار تن (محصول) برداشت می‌شود. پس از گندم، جو نیز از جمله محصولات اساسی استان است که

بیشترین سطح زیر کشت را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۲۳۱ هزار تن از آن محصول برداشت گردیده است. طی سال ۹۶ و ۹۷ تغییراتی در زمینه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات کشاورزی مشاهده گردیده است؛ بدین صورت که سطح زیر کشت محصول جو ۱۲ درصد کاهش یافته؛ این در حالی است که سطح زیر کشت محصولاتی همچون دانه‌های روغنی و ذرت افزایش محسوسی داشته است. نخود با ۱۶۴ هزار هکتار بعد از گندم و جو بیشترین سطح زیر کشت را به خود اختصاص داده است که تقریباً ۷۷ هزار تن نخود از این مقدار سطح زیر کشت برداشت شده است. محصولات دیگری مانند چغندر قند، سیب زمینی و گوجه فرنگی از محصولاتی هستند که از میزان تولید بالایی برخوردار هستند. با توجه به تغییرات تولید، تولید محصولات گروه غلات مثل گندم، جو و حبوبات کاهش یافته است و در مقابل تولید محصولات گروه سبزیجات مثل سیب زمینی، گوجه فرنگی، خیار و محصولات صنعتی مثل چغندر و دانه‌های روغنی افزایش یافته است. در این زمینه بیشترین رشد مربوط به محصولاتی مانند سیب زمینی، پیاز، ذرت علوفه‌ای، دانه‌های روغنی، خیار و طالبی بوده است. از نظر بهره‌وری محصولاتی مانند گوجه فرنگی، پیاز، سیب زمینی و چغندر، با بیش از ۶۳ تن در هکتار بیشترین بهره‌وری و محصول نخود با ۰/۴ تن در هکتار کمترین بهره‌وری را داشته‌اند. از نظر رشد عملکرد در هکتار محصولات ذرت، جو، گندم بیشترین کاهش رشد را تجربه نموده‌اند.

۳-۲: صادرات و واردات محصولات بخش کشاورزی

استان کرمانشاه از موقعیت استراتژیک مطلوبی برای صادرات برخوردار است. این استان ۳۷۱ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق دارد بازار تشنه عراق یکی از پتانسیل‌های خوب برای صادرات محصولات و به خصوص محصولات کشاورزی است. آمار صادرات محصولات کشاورزی استان نشان می‌دهد که استان کرمانشاه در سال ۱۳۹۷ تقریباً ۱۴۲,۳۴۷ میلیارد ریال از صادرات محصولات کشاورزی درآمد کسب نموده است، این در حالی است که در همان سال بالغ بر ۱,۵۳۸ میلیارد ریال کالای کشاورزی وارد نموده است. هرچند آمار صادرات در بخش کشاورزی بیش از واردات است با این حال، شاخص نسبت ارزش به وزن واردات مقدار بیشتری نسبت به صادرات را نشان می‌دهد که حاکی از ارزشمندتر بودن کالاهای وارد شده می‌باشد.

جدول (۳-۴): وضعیت و تغییرات ارزش و وزن صادرات و واردات بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۷
(ارقام به میلیون ریال)

نسبت ارزش به وزن	ارزش	وزن	صادرات			جمع
			نسبت ارزش به وزن	ارزش	وزن	
۷۵.۹	۱,۵۳۸,۶۹۷	۲۰,۲۶۰	۱۸	۱۴۲,۳۴۶,۵۴۱	۷,۷۵۰,۴۶۶	

مأخذ: گمرک استان

جدول (۳-۵): اقلام عمده صادراتی و اقلام عمده وارداتی بخش کشاورزی استان طی سال ۱۳۹۷
(میلیون ریال - درصد)

واردات کشاورزی			صادرات کشاورزی			
نسبت ارزش به وزن	ارزش	وزن	نسبت ارزش به وزن	ارزش	وزن	
۱۶.۹	۵۵,۵۸۷	۳,۲۹۲	۲۹	۲۴,۹۱۷,۴۵۴	۸۴۵,۳۷۴	سبزی‌ها و نباتات
۲۳.۹	۴۸,۸۳۱	۲,۰۴۰	۳۳	۸,۵۹۳,۲۷۲	۲۶۲,۰۲۵	میوه‌ها و مرکبات
۴۷.۳	۱,۲۷۸	۲۷	۱۰۶	۳,۴۸۱,۳۰۸	۳۲,۸۱۰	فراورده‌هایی از سبزی‌ها، میوه‌ها
۱۱۲.۳	۸۹۸	۸	۱۱۹	۲,۸۵۲,۴۸۵	۲۳,۹۵۲	فراورده‌های غلات، آرد، نشاسته
۰	۰	۰	۱۵۳	۱,۷۹۳,۵۱۳	۱۱,۷۱۳	ماهی‌ها و آبزیان
۰	۰	۰	۱۰۳	۱,۷۶۶,۶۶۳	۱۷,۱۴۵	محصولات لبنی
۰	۰	۰	۱۶۶	۱,۴۶۵,۹۸۴	۸,۸۲۹	فراورده‌های خوراکی متنوع
۱۸.۱	۴۱۶	۲۳	۰			دانه روغن‌دار، صنعتی یا دارویی
۱۰.۶	۳۸۱	۳۶	۰			محصولات صنعت آردسازی، مالت
۰	۱۴	۰	۰			کاکائو فراورده‌های آن

منبع: گمرکات استان

در سطح جزییات آمارها نشان می‌دهد که سبزیجات، نباتات، میوه‌ها، مرکبات و غلات، آبزیان و محصولات لبنی مهم‌ترین اقلام صادراتی بخش کشاورزی استان هستند. با توجه به مقایسه جدول فوق واردات این محصولت درمقابل صادرات آنها بسیار ناچیز می‌باشد.

۳-۳-۳: حمایت‌های صورت گرفته از بخش کشاورزی

جدول (۳-۶): وضع تسهیلات اعطایی بانکی و اعتبارات اختصاص یافته به بخش کشاورزی

طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (میلیارد ریال - درصد)

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد سالانه
تسهیلات بخش کشاورزی	۱۳,۳۰۳	۱۳,۵۶۸	۱.۹۹
تسهیلات کل بخش‌ها	۱۱۶,۴۲۲	۱۱۴,۵۷۳	(۱.۵۹)
سهم بخش کشاورزی از کل تسهیلات	۱۱	۱۲	۹.۰۹

مأخذ: بانک‌های دولتی استان، قانون بودجه

در سال ۱۳۹۷ مجموع ۱۳,۵۶۸ میلیارد ریال تسهیلات به بخش کشاورزی اعطا گردیده است که مجموع ۱۲ درصد از کل تسهیلات را به خود اختصاص داده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۲ درصد رشد داشته است. این در حالی است که تسهیلات بخش بانکی تقریباً ۱.۵ درصد کاهش یافته است؛ نشان از افزایش سطح تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی است. لازم به ذکر است، بخشی از این تسهیلات بابت جبران خسارت وارده به محصولات تولیدی کشاورزان بوده است.

جدول (۳-۷): وضعیت قیمت تضمینی محصولات کشاورزی

ردیف	شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	افزایش	درصد تغییرات
۱	گندم معمولی	۱۳۰۰۰	۱۴۷۰۰	۱۷۰۰	۰.۱۳۰۷۶۹
۲	گندم دور دوم	۱۳۳۰۰	۱۵۰۲۹	۱۷۲۹	۰.۱۳
۳	جو	۱۰۳۰۰	۱۱۶۳۹	۱۳۳۹	۰.۱۳
۴	ذرت دانه‌ای	۱۰۶۵۰	۱۲۲۷۲	۱۶۲۲	۰.۱۵۲۳
۵	چغندر قند بهاره	۳۰۹۱	۳۴۰۳	۳۱۲	۰.۱۰۰۹۳۸
۶	چغندر قند پاییزه	۲۹۷۵	۳۰۲۵	۵۰	۰.۰۱۶۸۰۷
۷	آفتابگردان	۲۶۶۴۴	۲۶۶۴۴	۰	۰
۸	کلزا	۲۷۸۳۰	۲۸۶۶۵	۸۳۵	۰.۰۳۰۰۰۴
۹	گل‌رنگ	۲۶۱۸۶	۲۶۱۸۶	۰	۰
۱۰	عدس	۲۸۸۳۱	۲۹۹۸۶	۱۱۵۵	۰.۰۴۰۰۶۱
۱۱	نخود	۲۶۸۵۸	۲۷۹۳۲	۱۰۷۴	۰.۰۳۹۹۸۸

ردیف	شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	افزایش	درصد تغییرات
۱۲	لوبیاچیتی	۲۶۱۰۳	۲۷۱۴۷	۱۰۴۴	۰.۰۳۹۹۹۵
۱۳	لوبیا سفید	۲۶۰۹۶	۲۷۱۴۰	۱۰۴۴	۰.۰۴۰۰۰۶
۱۴	لوبیا قرمز	۲۴۹۴۸	۲۵۱۹۶	۲۴۸	۰.۰۰۹۹۴۱
۱۵	سیب زمینی پاییزه	۴۲۳۷	۴۲۳۷	۰	۰
۱۶	پیاز پاییزه	۲۸۲۵	۲۸۲۵	۰	۰
۱۷	پیاز بهاره	۲۷۴۸	۲۷۴۸	۰	۰

ادامه جدول (۷-۳): وضعیت قیمت تضمینی محصولات کشاورزی

۳-۴: جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

بخش کشاورزی در تأمین مواد خام و اولیه مورد نیاز صنایع بالادستی، تأمین نهاده هایی مانند نیروی کار، مصرف تولیدات سایر بخش های صنعتی، ارزآوری برای کشور و تأمین مالی سایر بخش های زیربنایی نقشی اساسی دارد. به همین جهت مهم ترین رویکردهای دولت در جهت حمایت از بخش کشاورزی از طریق توسعه کشاورزی حفاظتی، خرید به موقع تضمینی محصولات کشاورزی، افزایش تولید محصولات راهبردی، اعطای کمک های فنی - اعتباری به تشکل های فراگیر کشاورزی و روستایی، حمایت از توسعه ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی است. به نظر می رسد بخش کشاورزی به دلیل سیاست های دستوری و نامناسب هم از نظر جایگاه و هم از نظر تغییرات مثبت نتوانسته تحول شایسته ای را شاهد باشد این در حالی است که استان از نظر تولیدات کشاورزی دارای پتانسیل ها و توانمندی های بی نظیری است، سیاست های تضمینی خرید بیش از آنچه باعث حمایت از بخش تولید باشد باعث انهدام و یا عدم رشد سایر زیر بخش ها از جمله باغداری و دامداری و آبرزی پروری شده است و در سایر رویکردها بیشتر حمایت ها در حد اعطای تسهیلات بانکی، تأمین نهاده ها و سموم بوده است این در حالی است که حوزه ساختاری نظام تولید بخش کشاورزی دچار ناسازگاری ها و ناهماهنگی های مختلفی است. فضای کسب و کار و فرایندهای سرمایه گذاری بسیار مبهم و نامشخص است. ساختار تولید، سنتی و در خدمت تولید محصولات خام کشاورزی است؛ منابع آب به شکل نامناسب و نابرابری مورد استفاده قرار می گیرد. درک این موضوع که رونق و توسعه بخش کشاورزی یک حرکت

چند بعدی بوده و زمینه‌ساز تفکر و برنامه‌ریزی سیستمی برای رفع چالش‌های این بخش و راهبردهایی برای بهبود وضعیت آن خواهد بود. از سوی دیگر، بخش کشاورزی می‌تواند در مسیر رونق تولید، منشأ رشد بخش‌های دیگر اقتصاد باشد، و تکمیل کننده زنجیره ارزش محصولات خود باشد.

تأمین نهاده‌های باکیفیت در قالب افزایش ضریب مکانیزاسیون با استفاده از تکنولوژی‌های مناسب برای تولید بذر یا نهاده‌های شیمیایی با کمترین آثار منفی زیست‌محیطی یا انسانی، توسعه و رشد صنایع ذخیره‌سازی، حمل‌ونقل و توزیع در عین حال که می‌توانند بر رشد بخش کشاورزی مؤثر باشند، خود برای پایداری تولید، نیازمند رشد قابل قبول در بخش کشاورزی است. درواقع یکی از مهم‌ترین و به‌صرفه‌ترین راه‌های رونق تولید، بهبود بهره‌وری عوامل تولید است. از این رو، هر عاملی که بتواند بهره‌وری عوامل تولید را افزایش دهد، قادر خواهد بود بر رونق تولید نیز تأثیر مثبتی داشته باشد. در دنیای مدرن امروزی در نظر گرفتن بهبود بهره‌وری و ارتقای کمی و کیفی تولید از سوی دولتمردان و برنامه‌ریزان یک انتخاب نیست، بلکه به دلیل محدودیت منابع، رشد جمعیت و شدت رقابت در بازار یک ضرورت غیرقابل انکار است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه، اساساً وابستگی شدیدی به بهره‌وری و نرخ رشد آن دارد. از این رو، هر عاملی که بتواند باعث بهره‌وری عوامل کلیدی تولید شود، به طور یقین بر رشد و رونق اقتصادی نیز تأثیرگذار خواهد بود. در همین راستا مهم‌ترین راهکارهایی که می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر ارتقای بهره‌وری عوامل تولید در بخش کشاورزی مؤثر باشد، به شرح ذیل است:

- بخش کشاورزی و منابع طبیعی، نیازمند سرمایه‌گذاری اصولی و ایجاد فضای کسب‌وکار مناسب و پویا برای نقش‌آفرینی بخش خصوصی و تعاونی است نه سیاست‌های ترحم‌آمیز و مقطعی، بنابراین دولت باید فضای مناسب برای شکوفایی بخش را ایجاد کرده و از سیاست‌های تبعیض‌آمیز خودداری کند.
- راهبردهای جایگزینی واردات و ارتقای صادرات، جانشین هم نبوده؛ بلکه مکمل یکدیگرند. می‌توان در بخش کشاورزی هر دو راهبرد توسعه صادرات و جایگزینی واردات را در کنار



هم موردتوجه قرارداد. همچون کشورهای کره جنوبی و تایوان باید راهبرد جایگزینی واردات را در مسیر توسعه فرآوری محصولات کشاورزی و منابع طبیعی و صادرات آن‌ها به کار گرفت. باید در محصولاتی که مزیت نسبی داریم، استراتژی توسعه صادرات و در وارد ساختن دستگاه‌ها و ماشین‌های فرآوری مربوطه، استراتژی جایگزینی واردات را اتخاذ کنیم.

- ساختارهای سنتی تولید باید با سرمایه‌گذاری اصولی و کافی اصلاح شوند؛ به‌ویژه اینکه نتایج نشان می‌دهد، افزایش سطح زیر کشت به ازای هر کشاورز (یکپارچه‌سازی اراضی)، منجر به بهبود توزیع درآمد در جوامع روستایی می‌شود.
- واردات غیرمنطقی و ضد تولید داخلی محصولات کشاورزی باید کنترل شود.
- در راستای بند «۷» سیاست‌های کلی کشاورزی ابلاغی مقام معظم رهبری، باید تبعیضی که علیه بخش کشاورزی از طریق قیمت‌گذاری ناعادلانه اعمال می‌شود، از بین رفته و رابطه مبادله بهبود یابد.
- برنامه راهبردی و عملیاتی روشن و تفصیلی در خصوص توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی (صنایع و خدمات مرتبط با تولید کشاورزی) تدوین و اجرا شود تا پیوند بین بخش کشاورزی و سایر بخش‌ها تقویت شده و این بخش نقش واقعی خود را پیدا کند. (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲)
- موضوع بهینه‌سازی شرایط آبرسانی، نقش کلیدی خاک در پایداری تولید کشور، استفاده از شیوه‌های نوین آبیاری و مکانیزاسیون در برنامه‌های رونق و توسعه تولید موردتوجه قرار گیرد.
- تضمین ایجاد بازار، استفاده از ظرفیت بازار بورس محصولات کشاورزی برای کاهش مسیر بازار رسانی و شفاف‌سازی و ثبات قیمت‌ها.
- با توجه به قانون ارث، سهم عمده‌ای از تولید بخش کشاورزی در زمینه‌ای کمتر از ۱۰ هکتار صورت می‌گیرد. از این‌رو به نظر می‌رسد ضریب نفوذ فناوری در چنین شرایطی به‌جز مواردی از قبیل اصلاح بذر یا شیوه‌های آبیاری به‌سختی صورت پذیرد، از این‌رو

اقدامات فرهنگی یا اعطای امتیازات و تسهیلات برای تجمیع و انجام فعالیت‌های گروهی ضروری به نظر می‌رسد.

○ انجام اقدامات لازم برای بهبود فرآیند توسعه روستایی با رویکرد بهبود بهره‌وری نیروی کار و جلوگیری از مهاجرت کشاورزان. در این راستا اقداماتی نظیر توسعه گردشگری روستایی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب و تقویت جاذبه‌های روستایی می‌تواند انگیزه ماندگاری در روستا و استفاده از ظرفیت‌های کشاورزی را رشد دهد و زمینه بهبود بهره‌وری سایر نهاده‌ها را نیز فراهم آورد.

«فصل چهارم: وضعیت بخش صنعت و معدن»

چکیده فصل:

رونق تولید، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و سرمایه‌گذاری در بخش‌های صنعتی و معدنی از اولویت‌های اقتصادی کشور طی سال‌های اخیر است. صنعت و معدن از پایه‌های اصلی توسعه، در کشورهای توسعه‌یافته بوده است؛ از این رو جایگاهی بااهمیت برای تحرک بخشی به سایر بخش‌های اقتصادی داشته و همواره از اولویت‌های برنامه‌های اقتصادی کشور بوده است. استان کرمانشاه با ارزش‌افزوده‌ای معادل ۲۰.۹۱۷ میلیارد ریال در بخش صنعت و معدن، سهمی کمتر از ۱ درصد از ارزش‌افزوده این بخش از صنعت و معدن کشور را ایجاد نموده و دارای رتبه ۳۱ می‌باشد. طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در ادامه رکود حاکم بر اقتصاد کشور، رکود در بخش صنعت و معدن استان نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی کاملاً مشهود بوده است. ارزش‌افزوده در تمامی زیر بخش‌های صنعت و معدن به‌غیر از حوزه نفت و تولید منسوجات و پوشاک، رشدی منفی داشته است در بخش معدن نیز معادن استان کرمانشاه از نظر تعداد، معادن در حال بهره‌برداری از سال ۹۱ تا سال ۹۷ روندی نزولی داشته است.

نقش رشد صنعت و معدن در رشد اقتصادی و توسعه پایدار جوامع و همچنین افزایش سهم کشورها در تجارت بین‌الملل به‌ویژه در دهه‌های اخیر به‌شدت افزایش یافته و همراه آن رقابت در بازار محصولات صنعتی فشرده‌تر شده است. ایران با اتکای به درآمد نفتی همواره در مسیر درست صنعتی برای توسعه پایدار قرار نداشته است، با توجه به پتانسیل و ظرفیت‌های قابل توجه بخش صنعت و معدن، حرکت از اقتصاد متکی به نفت به سمت اقتصاد صنعتی و سرمایه‌گذاری در این بخش از مهم‌ترین اقدامات و برنامه‌ها برای دستیابی به توسعه اقتصادی است. این بخش با بخش‌های مختلف مانند حوزه پولی و بانکی، بورس، تولید، توزیع، اشتغال، واردات، صادرات و بسیاری بخش‌های دیگر ارتباط گسترده‌ای دارد؛ میزان اثرگذاری و اثرپذیری از این بخش‌ها، نشانگر اهمیت بالای شناخت صنعت، معدن و تجارت کشور است.

۴-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش و جهت‌گیری‌های استان

کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و سرمایه‌گذاری در بخش‌های صنعتی و معدنی، از اولویت‌های سیاست اقتصادی کشور طی سال‌های اخیر است؛ که این مهم با جلب مشارکت حداکثری بخش خصوصی و تمرکز بر سیاست کاهش تصدی دولت در اداره امور صنعتی، معدنی و تجاری امکان‌پذیر خواهد بود. ارتقای مؤلفه‌های بهبود فضای کسب‌وکار مرتبط با بخش صنعت و معدن و تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم داخلی و خارجی، مهم‌ترین جهت‌گیری سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن در سطح کلان و به تبع آن در سطح استان‌هاست که در این زمینه استان کرمانشاه در تلاش برای بهبود شاخص‌های مربوط به این بخش است. به طوری که برنامه‌ریزی، نظارت، حمایت، شناسایی و ساماندهی واحدهای صنعتی، معدنی و تجاری در استان جهت رسیدن به جایگاه مطلوب در کشور بر اساس ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود مانند ساختار جغرافیایی، مرزی بودن، نیروی انسانی جوان و خلاق، مواهب خدادادی به صورت مواد اولیه صنعتی و ذخایر معدنی، در اولویت مهم برنامه‌ها بوده است.

در همین راستا، ایجاد ارزش افزوده، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش رقابت‌پذیری، ارتقاء بهره‌وری، ایجاد مزیت‌ها و مشوق‌های رقابتی، پشتیبانی از سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی، توان‌افزایی، توسعه منابع انسانی و روان‌سازی نظام توزیع، بهبود محیط کسب‌وکار، صیانت از معادن استان، حفظ محیط‌زیست و حمایت از مصرف، تولیدات داخلی، از جمله راهکارهای توسعه اقتصادی در حوزه صنعت و معدن است.

۲-۴: بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن استان

استان کرمانشاه با توجه به نیروی انسانی جوان، مواد اولیه غنی، ذخایر معدنی و ظرفیت‌های زیرساختی از پتانسیل بالایی برای توسعه صنعتی برخوردار است. کرمانشاه به‌عنوان یکی از پنج استان کشور که قطب منطقه غرب محسوب می‌شود از قبل از انقلاب به‌عنوان محور توسعه غرب کشور مورد توجه بوده است اما به دلیل بروز جنگ تحمیلی روند پیشرفت صنعتی و معدنی آن متوقف گردید، اما در سال‌های بازسازی و بعداز آن روند توسعه و گسترش واحدهای صنعتی بهبود یافت؛ بطوریکه هم‌اکنون واحدهای بزرگ پتروشیمی، کارخانه‌ها قند، سیمن، شیمیایی، صنایع فلزی، صنایع برق و الکترونیک، صنایع غذایی و... در سطح شهرک‌های صنعتی در تمامی مناطق استان فعال هستند. در چند سال اخیر، بخش صنعت در زمینه رشد کمی و هم رشد محصولات با چالش‌هایی مواجه شد که عبارت‌اند از:

- تأثیر استقلال طلبی اقلیم کردستان عراق بر روابط سیاسی و اقتصادی و بسته شدن مرزهای ورود و خروج کالا که باعث کاهش دسترسی صنعت استان به بازارهای عراق و مشکلات آن‌ها در تجارت خارجی و تأمین تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز شد
- افزایش تحریم‌ها و افزایش سه برابری نرخ ارز، هزینه تولید را برای تولیدکنندگان افزایش داد افزایش قیمت ارز از یک طرف باعث افزایش هزینه تأمین مواد اولیه و خام شد و از طرف دیگر تقاضا را برای مصرف تولیدات صنعتی کاهش داد.

- بخش صنعت استان صادرات محور نیست و توان لازم برای رقابت با تولیدات صنعتی سایر کشورها و یا حتی استان‌های دیگر را ندارد هرچند در برخی زمینه‌ها مثل پتروشیمی و سیمان هنوز توانمندی‌هایی وجود دارد.
- یکی از دلایل کاهش رشد در بخش صنعت و معدن، کاهش آمار پروانه‌های صادره و بخصوص صنایع بزرگ است. پروانه‌های صادره در سال ۱۳۹۷ نزدیک به ۲۰ درصد کاهش یافت این در حالی است که جواز صادره نزدیک به ۸۷ درصد رشد داشته است.

۳-۴: بررسی شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن استان

۱-۳-۴: بررسی وضعیت تولید بخش صنعت و معدن

جدول (۱-۴): ارزش افزوده زیر بخش‌ها و گروه‌های فعالیت بخش صنعت و معدن (میلیارد ریال)

ردیف	زیربخش و گروه فعالیت	ارزش افزوده		رشد سالانه	سهم از ارزش افزوده	
		۱۳۹۴	۱۳۹۵		بخش صنعت استان	گروه فعالیت کشور
		۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۵
۱	کل بخش صنعت	۲۲,۴۹۲	۲۰,۹۱۷	(۷.۰۰)	۱۰۰.۰۰	۰.۹۰
۲	تولید محصولات غذایی	۳,۲۸۹	۲,۹۱۷	(۱۱.۳۲)	۱۳.۹۵	۰.۷۱
۳	تولید انواع آشامیدنی‌ها	۳۵۰	۲۹۱	(۱۶.۷۹)	۱.۳۹	۲.۳۶
۴	تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو	۰	۰	-	-	-
۵	تولید منسوجات	۳۹۶	۴۳۳	۹.۳۷	۲.۰۷	۰.۵۴
۶	تولید پوشاک	۴۴۳	۵۱۲	۱۵.۴۶	۲.۴۵	۱.۲۴
۷	تولید چرم و فرآورده‌های وابسته	۴۲	۳۷	(۱۳.۳۶)	۰.۱۸	۰.۱۶
۸	تولید محصولات چوبی	۳۱۰	۳۵۶	۱۴.۶۱	۱.۷۰	۰.۴۵
۹	تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی	۶۲۵	۳۱۵	(۴۹.۶۲)	۱.۵۱	۰.۹۷
۱۰	چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۴۵	۴۳	(۲.۹۰)	۰.۲۱	۰.۳۱
۱۱	تولید کک، فرآورده‌های نفت	۱,۹۵۷	۲,۳۰۴	۱۷.۷۵	۱۱.۰۲	۱.۷۳
۱۲	تولید مواد و فرآورده‌های شیمیایی	۹,۳۱۲	۹,۰۷۵	(۲.۵۵)	۴۳.۳۹	۲.۵۳
۱۳	تولید دارو و فرآورده‌های دارویی	۱۰۲	۱۲۹	۲۶.۳۹	۰.۶۲	۰.۲۱
۱۴	تولید فرآورده‌های لاستیکی و ...	۹۰۱	۵۴۴	(۳۹.۵۷)	۲.۶۰	۰.۶۸
۱۵	تولید فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	۲,۸۰۶	۲,۵۴۰	(۹.۴۸)	۱۲.۱۴	۱.۳۷

ردیف	زیربخش و گروه فعالیت	ارزش افزوده		رشد سالانه	سهم از ارزش افزوده	
		۱۳۹۴	۱۳۹۵		بخش صنعت استان	گروه فعالیت کشور
۱۶	تولید فلزات پایه	۴۵۴	۱۷۸	(۶۰.۷۴)	۱۳۹۵	۱۳۹۵
۱۷	تولید محصولات فلزی	۵۹۱	۵۰۲	(۱۵.۰۲)	۲.۴۰	۰.۳۸
۱۸	تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی	۱۷	۱۵	(۱۱.۰۱)	۰.۰۸	۰.۰۵
۱۹	تولید تجهیزات برقی	۲۶۳	۲۲۰	(۱۶.۲۶)	۱.۰۵	۰.۳۵
۲۰	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۶۲	۴۷	(۲۴.۳۲)	۰.۲۳	۰.۰۸
۲۱	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر	۳۳۷	۲۳۵	(۳۰.۳۳)	۱.۱۳	۰.۱۱
۲۲	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۲	۱	(۱۸.۹۸)	۰.۰۱	۰.۰۱
۲۳	تولید مبلمان	۴۵	۶۵	۴۳.۲۹	۰.۳۱	۰.۱۸
۲۴	تولید سایر مصنوعات	۷۷	۷۵	(۱.۳۹)	۰.۳۶	۰.۳۶
۲۵	تعمیر و نصب ماشین‌آلات و	۵۴	۷۱	۳۱.۴۶	۰.۳۴	۰.۷۸

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۷ استان

در استان کرمانشاه همگام با سایر استان‌ها رشد تولیدات صنعتی کمتر بوده است. استان کرمانشاه ۲۶۳ کارگاه صنعتی بالای ۱۰ نفر کارکن دارد و در جایگاه بیست و یکم کشور قرار می‌گیرد. استان‌های تهران، اصفهان و خراسان رضوی دارای بیشترین کارگاه صنعتی با نیروی انسانی ۱۰ نفر و بیشتر بوده‌اند. فاصله استان کرمانشاه با استان اول بیش از ۱۰ برابر و با استان‌های دوم و سوم کشور به ترتیب بیش از ۸ و ۵ برابر است. جایگاه استان کرمانشاه در بخش صنعت در کشور آنگاه مشخص‌تر می‌شود که به میزان ارزش افزوده‌ی این بخش و رتبه استان در بخش ارزش افزوده، (رتبه ۱۳) است. این موضوع بیانگر این واقعیت است که در بخش تعداد کارگاه، اگرچه ۱۰ استان پایین‌تر از استان کرمانشاه قرار دارند اما در ارزش افزوده تولیدات همین واحدها به اندازه‌ی استان‌های آخر یعنی ایلام، خراسان شمالی و کهگیلویه و بویر احمد هم نبوده است.

ارزش افزوده بخش صنعت استان در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۲۰ هزار و ۹۱۷ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۳۷ درصد کاهش یافته است. بیشترین مقدار ارزش افزوده

در گروه فعالیت‌های تولید مواد و فراورده‌های شیمیایی و پتروشیمی، تولید مواد غذایی، تولید فراورده‌های معدنی غیرفلزی، تولید فراورده‌های نفت و تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیکی بوده است. نزدیک به ۵۰ درصد از ارزش افزوده استان در حوزه فعالیت فراورده‌های پتروشیمی و شیمیایی بوده است که تقریباً ۹ هزار و ۷۵ میلیارد ریال ارزش افزوده داشته است با فاصله زیادی گروه محصولات غذایی و آشامیدنی با ۲ هزار و ۹۱۷ میلیارد ریال بعد از گروه مواد شیمیایی و پتروشیمی در رتبه دوم تولیدات صنعتی استان قرار دارد. تولید فراورده‌های معدنی غیرفلزی تقریباً ۲ هزار و ۵۴۰ میلیارد ریال پس از دو گروه قبلی قرار دارد و فراورده‌های نفت نیز با فاصله اندکی با ۲ هزار و ۳۰۴ میلیارد ریال بیشترین ارزش افزوده را در استان به خود اختصاص داده‌اند و سایر گروه‌های صنعت، کمتر از ۱۴۰ میلیارد ریال ارزش افزوده داشته‌اند. در مقایسه، گروه‌هایی مثل تجهیزات حمل و نقل، محصولات رایانه‌ای و الکترونیکی، تولیدات چرم، مبلمان، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط‌شده، تعمیر و نصب ماشین‌آلات، تولید، ماشین‌آلات و تجهیزات کمترین ارقام ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده‌اند.

تقریباً ۴۳.۴ درصد از کل ارزش افزوده استان توسط کارگاه‌های پتروشیمی و شیمیایی تولید می‌شود؛ پس از آن محصولات غذایی ۱۴ درصد از کل ارزش افزوده بخش صنعت و فراورده‌های معدنی غیرفلزی با فراورده‌های پالایش نفت به ترتیب ۱۲ و ۱۱ درصد از کل ارزش افزوده را خلق می‌کنند. این در حالی است که گروه‌هایی مثل تولید فلزات پایه، تولید داروها، تولید سایر مصنوعات، تعمیر و نصب ماشین‌آلات، تولید مبلمان، تولید ماشین‌آلات و تجهیزات چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط‌شده، تولید چرم، تولید محصولات الکترونیکی، تولید تجهیزات حمل و نقل، تولید فراورده‌های توتون و تنباکو به کمتر از یک درصد ارزش افزوده داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۵، محصولات شیمیایی، آشامیدنی‌ها، فراورده‌های نفت و فراورده‌های معدنی و پوشاک در مقایسه با سایر گروه‌ها در گروه مربوطه سهم بالاتری از تولیدات کشور را به خود اختصاص داده‌اند. فراورده‌های پتروشیمی و شیمیایی تقریباً ۲۵.۳ درصد از کل تولیدات پتروشیمی و شیمیایی کشور را تولید می‌کنند. گروه آشامیدنی‌ها نیز ۲.۴ درصد از کل ارزش افزوده کشور را ایجاد می‌کنند و فراورده‌های نفتی نیز با ۱.۷۳ درصد بعد از دو گروه قبلی

بیشترین سهم از ارزش افزوده کشور را به خود اختصاص داده و فراورده‌های معدنی غیرفلزی با ۱.۳۷ و تولید پوشاک با ۱.۲۴ سایر بخش‌هایی هستند که کمی بیش از ۲۰ صدم درصد ارزش افزوده تولید شده کشور را در گروه‌های مربوطه تولید کرده‌اند. کمترین سهم از ارزش افزوده مربوط به گروه فعالیت‌هایی مانند تولید تجهیزات و محصولات الکترونیکی، ماشین‌آلات و تجهیزات و تولید فلزات پایه بوده است که در مجموع کمتر از یک صدم درصد ارزش افزوده کشور را ایجاد کرده‌اند.

از نظر تغییرات، می‌توان گفت که در سال ۱۳۹۵ ارزش افزوده بخش صنعت استان معادل ۷ درصد کاهش یافته است. بخش عمده‌ای از رشد منفی مربوط به گروه‌های فعالیتی مثل تولید مواد پتروشیمی و شیمیایی با ۲.۵ درصد کاهش رشد، تولید فراورده‌های معدنی غیرفلزی با ۹.۵ درصد کاهش رشد، تولید محصولات غذایی با ۱۱.۳۲ درصد کاهش رشد بوده است. بیشترین کاهش رشد مربوط به گروه‌های فعالیت مثل تولیدات فلزات پایه، تولید کاغذ و فراورده‌های غذایی، تولید محصولات پلاستیکی و لاستیکی، تولید محصولات الکترونیکی که همه آن‌ها بیش از ۳۰ درصد کاهش رشد را تجربه کرده‌اند از آن طرف می‌توان گفت ارزش افزوده در گروه‌های مثل تولید مبلمان، تعمیر و نصب ماشین‌آلات، تولید داروها، تولید فراورده‌های نفتی، تولید پوشاک، تولید محصولات چوبی، تولید منسوجات به ترتیب ۴۳ درصد، ۳۱ درصد، ۲۶ درصد، ۱۸ درصد، ۱۵ درصد، ۱۵ درصد، رشد داشته است.

جدول (۴-۲): وضعیت و تغییرات مصرف واسطه و ستانده زیر بخش‌های گروه صنعت و معدن و همچنین شاخص

نسبت مصرف واسطه به ستانده (میلیارد ریال - درصد)

ردیف	بخش و زیر بخش صنعت	ستانده		مصرف واسطه		نسبت مصرف واسطه به ستانده
		۱۳۹۵	رشد	۱۳۹۵	رشد	
۱	استخراج معدن	۲,۴۳۸	(۱.۱۹)	۲۰۸	۲۸.۰۱	۸.۵۶
۲	استخراج نفت، گاز و خدمات پشتیبانی	۲,۰۱۱	(۳.۵۹)	۱۰۴	۲۴.۹۵	۵.۱۷
۳	استخراج سایر معادن	۴۲۶	۱۱.۹۵	۱۰۴	۳۱.۲۲	۲۴.۵۴
۴	صنعت	۸۶,۲۱۱	۳.۵۹	۶۵,۲۹۴	۷.۵۱	۷۵.۷۴
۵	تولید محصولات غذایی	۳۵,۳۵۴	۱۰.۶۴	۳۲,۴۳۷	۱۳.۱۶	۹۱.۷۵
۶	تولید انواع آشامیدنی‌ها	۵۶۱	(۱۵.۸۰)	۲۶۹	(۱۴.۷۲)	۴۸.۰۴
۷	تولید فراورده‌های توتون و تنباکو	۰	-	۰	-	-

ردیف	بخش و زیر بخش صنعت	ستانده		مصرف واسطه		نسبت مصرف واسطه به ستانده
		۱۳۹۵	رشد	۱۳۹۵	رشد	
۸	تولید منسوجات	۷۱۳	۲.۴۱	۲۷۹	(۶.۷۹)	۱۳۹۵
۹	تولید پوشاک	۱,۱۰۲	۱۳.۰۴	۵۸۹	۱۱.۰۲	۵۳.۵۰
۱۰	تولید چرم و فرآورده‌های وابسته	۴۸	(۱۰.۲۶)	۱۱	۱.۴۷	۲۳.۶۵
۱۱	تولید چوب و محصولات چوبی	۵۴۲	۱۰.۵۴	۱۸۶	۳.۵۳	۳۴.۳۷
۱۲	تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی	۷۹۲	(۳۷.۳۴)	۴۷۶	(۲۵.۳۱)	۶۰.۲۱
۱۳	چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط‌شده	۸۴	(۷.۴۲)	۴۰	(۱۱.۸۸)	۴۷.۸۹
۱۴	تولید کک، فرآورده‌های نفت	۱۲,۷۷۸	۰.۰۸	۱۰,۴۷۳	(۳.۱۲)	۸۱.۹۶
۱۵	تولید مواد و فرآورده‌های شیمیایی	۲۱,۲۰۱	۳.۰۹	۱۲,۱۲۵	۷.۷۵	۵۷.۱۹
۱۶	تولید داروها و فرآورده‌های دارویی	۶۵۰	۲۷.۷۸	۵۲۰	۲۸.۱۳	۸۰.۰۵
۱۷	تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلاستیکی	۲,۶۰۸	۱۸.۴۱	۲,۰۶۴	۵۸.۵۶	۷۹.۱۲
۱۸	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	۵,۲۹۴	(۵.۱۵)	۲,۷۵۳	(۰.۷۸)	۵۲.۰۲
۱۹	تولید فلزات پایه	۱,۷۴۲	(۱۴.۵۲)	۱,۵۶۳	(۱.۲۴)	۸۹.۷۵
۲۰	تولید محصولات فلزی ساخته‌شده	۱,۲۶۷	(۱۶.۶۹)	۷۶۴	(۱۷.۷۵)	۶۰.۳۱
۲۱	تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی	۲۹	(۳۲.۰۸)	۱۳	(۴۶.۹۵)	۴۵.۷۹
۲۲	تولید تجهیزات برقی	۴۰۰	(۲۸.۱۳)	۱۷۹	(۳۸.۷۸)	۴۴.۹۲
۲۳	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات	۶۲	(۲۹.۹۸)	۱۴	(۴۳.۶۹)	۲۳.۵۳
۲۴	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر	۵۳۷	(۲۹.۴۰)	۳۰۱	(۲۸.۶۵)	۵۶.۱۷
۲۵	تولید سایر تجهیزات حمل‌ونقل	۳	(۵۷.۸۴)	۱	(۷۰.۶۱)	۵۲.۴۶
۲۶	تولید مبلمان	۱۲۳	۴۵.۴۵	۵۸	۴۷.۹۴	۴۷.۱۴
۲۷	تولید سایر مصنوعات	۱۱۳	(۲۲.۴۸)	۳۷	(۴۵.۹۱)	۳۳.۰۶
۲۸	تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات	۲۰۱	۲۹.۰۸	۱۲۹	۲۷.۸۱	۶۴.۵۱

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۷ استان کرمانشاه

جدول (۴-۳): میزان تولید محصولات صنعتی منتخب (تن و درصد)

ردیف	محصول منتخب	میزان تولید (برحسب تن)		تغییرات (درصد)
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۱	سیمان	۱۸۵۸۵۳	۸۴۸۵۳	(۵۴)
۲	پتروشیمی	-	۷۸۵۲۰	-
۳	روغن نباتی	۶۰۹۱	۵۶۱۶۸	۸۲۲
۴	چینی بهداشتی	۳۱۰	۶۶۰	۱۱۳
۵	کاشی	۰	۰	-

منبع: اداره کل صنعت و معدن استان کرمانشاه

سیمان، محصولات پتروشیمی، روغن نباتی و چینی بهداشتی و کاشی مهم‌ترین تولیدات منتخب صنعتی استان هستند. سیمان برحسب وزن با مجموع ۸۴۸۵۳ تن تولید، در استان رتبه نخست از نظر وزن را به خود اختصاص داده است که نسبت به سال قبل تقریباً ۵۴ درصد تولید آن کاهش یافته است پس از سیمان، پتروشیمی مهم‌ترین محصول صنعتی استان است صنایع پتروشیمی و شیمیایی با ۷۸۲ هزار و ۵۲۹ تن تولید، جایگاه دوم تولید را به خود اختصاص داده‌اند. در استان در سال ۱۳۹۷ تقریباً با ۵۶ هزار تن روغن نباتی تولید شده است که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ تقریباً ۸۲۲ درصد رشد داشته است و در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۶۶۰ تن تولیدشده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱۱۲ درصد رشد را نشان داشته است. با اینکه یکی از محصولات اصلی تولیدی استان کاشی است اما در سال ۱۳۹۷ آمار خاصی از تولید این محصول ارائه شده است.

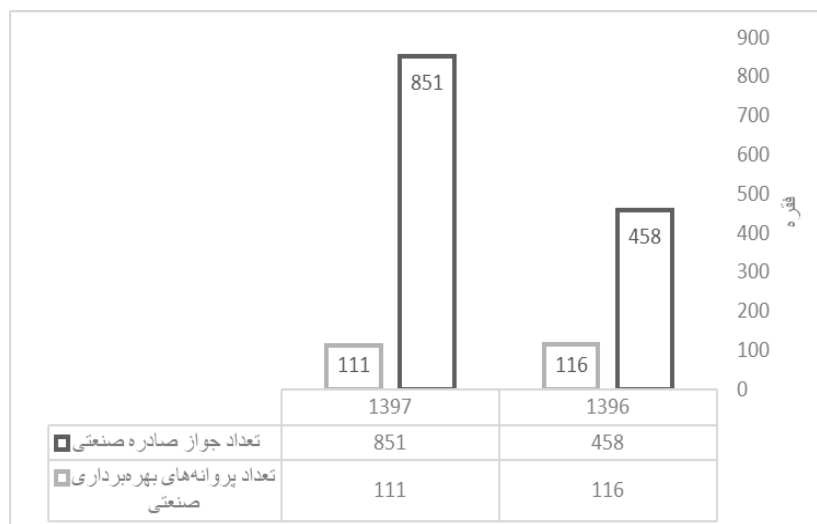
جدول (۴-۴) وضعیت بخش صنعت استان برحسب تعداد جواز، تعداد پروانه‌ها، اشتغال و سرمایه‌گذاری طی

سال‌های ۹۶ تا ۹۷

ردیف	عنوان متغیر	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	تعداد جواز صادره صنعتی	فقره	۴۵۸	۸۵۱	۹۲.۹۷
۲	تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی	فقره	۱۱۶	۱۱۱	(۴.۳۱)
۳	میزان سرمایه‌گذاری برحسب پروانه	میلیون ریال	۳۰۷۵	۵۹۸۲	۹۴.۵۴
۴	میزان اشتغال برحسب پروانه صادره	نفر	۲۰۱۸	۲۵۸۲	۲۷.۹۵

منبع: اداره کل صنعت، معدن و تجارت

در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۸۵۱ فقره جواز صنعتی صادر گردیده است که نسبت به سال قبل تقریباً ۹۲ درصد رشد داشته است که از این تعداد بالغ بر ۱۱۱ مورد پروانه بهره‌برداری دریافت نموده‌اند. آمار سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ بالغ بر ۵ فقره کاهش در پروانه‌های صادره را نشان می‌دهد از نظر نسبی ۴ درصد است برحسب پروانه‌های صادره، ۵ هزار و ۹۸۲ میلیون ریال سرمایه‌گذاری صورت گرفته است که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ نزدیک به ۹۵ درصد رشد نشان می‌دهد به همین ترتیب برحسب پروانه‌های صادره تعداد ۲۵۸۲ شغل ایجاد گردیده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ بیش از ۲۸ درصد رشد داشته است.



نمودار (۴-۱) مقایسه‌ای تعداد جواز و پروانه‌های صادره

در زیر بخش صنعت طی سال‌های ۹۶ و ۹۷

آمار نشان می‌دهد که تعداد جواز صادره نزدیک به ۹۲ درصد رشد داشته است این در حالی است که تعداد پروانه‌های صادره تقریباً ۴۳۱ درصد کاهش یافته است. بیشترین رشد سالانه صدور جواز مربوط به گروه‌هایی مثل تولید ماشین‌آلات و تجهیزات با ۲۶۱ درصد رشد، تولید ماشین‌آلات مولد برق با ۱۸۰ درصد، تولید مبلمان ۱۷۶ درصد رشد، تولید ابزار پزشکی و اپتیک با ۱۴۰ درصد رشد، تولید محصولات کانی غیرفلزی با ۱۳۹ درصد، بازیافت با ۱۰۸ درصد رشد و تولید وسایل حمل‌ونقل با ۱۰۰ درصد به ترتیب بیشترین ارقام جواز صادره را نشان می‌دهد. در حوزه‌های فاضلاب و بهداشت محیط، کامپیوتر و الکترونیک، فعالیت‌های پشتیبانی کمکی، تولید انرژی، تولید ماشین‌آلات اداری و حسابداری و استخراج زغال‌سنگ هیچ‌گونه جوازی صادر نگردیده است. پروانه‌های صادره در گروه‌های صنعتی مثل تولید کانی‌های غیرفلزی، تولید محصولات پلاستیکی، صنایع غذایی و آشامیدنی، تولید مواد و محصولات شیمیایی به ترتیب بیشترین پروانه‌های صادره را به خود اختصاص داده‌اند، این در حالی است که در حوزه‌هایی مثل تولید ابزارهای پزشکی و اپتیک، تولید رادیو تلویزیون، وسایل ارتباطی،

کانی‌های فلزی، استخراج زغال‌سنگ، تولید ماشین‌آلات اداری، تولید انرژی و فعالیت‌های پشتیبانی حمل‌ونقل کامپیوتر تحقیق و فاضلاب و زباله هیچ‌گونه پروانه‌ای صادر نگردیده است.

جدول (۴-۵): تعداد جوازهای صادره به تفکیک گروه صنعت در استان کرمانشاه

طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۷

ردیف	فعالیت	جواز صادره			پروانه‌های صادره		
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد سالانه	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد سالانه
۱	جمع	۴۵۸	۸۵۱	۵۸۱	۱۲۹	۱۱۱	۱۳.۹۵
۲	استخراج سایر معادن	۱۸	۲۸	۵۵.۵۶	۱۹	۲۴	۲۶.۳۲
۳	تولید محصولات لاستیک و پلاستیکی	۵۹	۹۴	۵۹.۳۲	۱۳	۱۶	۲۳.۰۸
۴	صنایع مواد غذایی و آشامیدنی	۵۳	۸۶	۶۲.۲۶	۱۷	۱۵	۱۱.۷۶
۵	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی	۸۴	۲۰۱	۱۳۹.۲۹	۲۲	۱۱	۵۰.۰۰
۶	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی	۴۵	۸۴	۸۶.۶۷	۱۳	۱۰	۲۳.۰۸
۷	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین‌آلات و تجهیزات	۳۰	۴۹	۶۳.۳۳	۷	۶	۱۴.۲۹
۸	سایر فعالیت‌های خدمات مهندسی	۱۷	۲۷	۵۸.۸۲	۳	۶	۱۰۰.۰۰
۹	تولید کاغذ و محصولات کاغذی	۱۱	۱۴	۲۷.۲۷	۰	۴	۰
۱۰	تولید پوشاک و عمل آوردن و رنگ کردن پوست	۱۱	۲۰	۸۱.۸۲	۳	۳	
۱۱	تولید فلزات اساسی	۱۴	۱۷	۲۱.۴۳	۲	۳	۵۰.۰۰
۱۲	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۳	۴۷	۲۶۱.۵۴	۵	۲	۶۰.۰۰
۱۳	تولید ماشین‌آلات مولد برق و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده	۱۰	۲۸	۱۸۰.۰۰	۴	۲	۵۰.۰۰
۱۴	بازيافت	۱۲	۲۵	۱۰۸.۳۳	۳	۲	۳۳.۳۳
۱۵	تولید چوب و محصولات چوبی (غیر از مبلمان)	۲۱	۲۲	۴.۷۶	۵	۲	۶۰.۰۰
۱۶	صنایع تولید زغال کک، پالایشگاه‌های نفت و سوخت‌های هسته‌ای	۷	۱۵	۱۱۴.۲۹	۴	۲	۵۰.۰۰
۱۷	تولید مبلمان و مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۳	۳۶	۱۷۶.۹۲	۲	۱	۵۰.۰۰
۱۸	تولید منسوجات	۱۴	۲۱	۵۰.۰۰	۲	۱	۵۰.۰۰
۱۹	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۹	۱۲	۳۳.۳۳	۲	۱	۵۰.۰۰
۲۰	تولید ابزار پزشکی و ابزار اپتیکی و ابزار دقیق	۵	۱۲	۱۴۰.۰۰	۱	۰	۱۰۰.۰۰
۲۱	تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۵	۴	۲۰.۰۰	۰	۰	۰



ردیف	فعالیت	جواز صادره			پروانه‌های صادره		
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد سالانه	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد سالانه
۲۲	استخراج کانه‌های فلزی	۲	۳	۵۰.۰۰	۰	۰	۰
۲۳	دباغی، چرم، ساخت کیف، چمدان و تولید کفش	۲	۳	۵۰.۰۰	۰	۰	۰
۲۴	تولید سایر وسایل حمل و نقل	۱	۲	۱۰۰.۰۰	۱	۰	۱۰۰.۰۰
۲۵	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۲	۱	۵۰.۰۰	۱	۰	۱۰۰.۰۰
۲۶	استخراج زغال سنگ و لیتیت	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۷	تولید محصولات از توتون و تنباکو- سیگار	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۸	تولید ماشین‌آلات اداری و حسابگر محاسباتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۹	تولید انرژی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۰	فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل و نقل	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۱	کامپیوتر و فعالیت‌های مربوطه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۲	تحقیق و توسعه	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۳	فاضلاب و دفع زباله بهداشت محیط	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۴	جمع‌آوری تصفیه و توزیع آب	۰	۰	۰	۰	۰	۰

۴-۳-۲: بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی استان

جدول (۴-۶) وضعیت شاخص‌های کارگاه‌های صنعتی استان در سال ۱۳۹۵

ردیف	شاخص	واحد	مقدار
۱	تعداد کل کارگاه‌های استان	تعداد	۱۰۶۳
۲	تعداد کارگاه‌های ۱۰۰ نفر و بیشتر	تعداد	۳۳
۳	نسبت کارگاه‌های ۱۰۰ نفر و بیشتر به کل کارگاه‌های استان	درصد	۳.۱
۴	تعداد کارگاه‌های ۱۰ نفر و بیشتر	تعداد	۲۸۳
۵	تعداد شاغلان کارگاه‌های ۱۰ نفر و بیشتر	نفر	۱۶.۷۰۰
۶	ارزش‌افزوده کارگاه‌های ۱۰ نفر و بیشتر	میلیون ریال	۱۵.۵۴۱.۲۸۲

منبع: صمت و سازمان ملی بهره‌وری

از نظر شاخص وضعیت کارگاه‌های صنعتی استان می‌توان گفت که تعداد کل کارگاه‌های استان ۱۰۶۳ مورد بوده است که بالغ بر ۳۳ مورد از آن‌ها در گروه کارگاه‌های بزرگ با بیش از ۱۰۰ نفر کارکن هستند. تقریباً ۳.۱ درصد از کل کارگاه‌های بزرگ استان با بیش از ۱۰۰ نفر

کارکن هستند و کارگاه‌های با ۱۰ نفر کارکن و بیشتر بالغ بر ۲۸۳ مورد هستند که ۱۶ هزار و ۷۰۰ نفر از شاغلان بخش صنعت را مشغول به کار کرده‌اند. این کارگاه‌ها ۱۵ هزار و پانصد و چهل و یک میلیارد ریال ارزش افزوده خلق کرده‌اند.

نتایج حاصل از مقایسه اشتغال بخش صنعت استان با سه استان برتر و سه استان آخر حاکی از وضعیت نامناسب استان کرمانشاه و جایگاه ۳۱ در بین استان‌های کشور در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ است. کرمانشاه با سهم اندک ۲۲.۳ درصد در سال ۹۵ و ۲۱.۶ درصد در سال ۹۶ آخرین رتبه را در اشتغال بخش صنعت دارد. این امر نشان‌دهنده حاکمیت رکود اقتصادی به‌طور کامل در بخش صنعت استان و ضعف در برنامه‌ریزی در این قسمت، تعطیلی واحدهای صنعتی یا ورشکستگی بنگاه‌های تولیدی می‌باشد. بیشترین اشتغال بخش صنعت در استان کرمانشاه مربوط به واحدهای فعال در بخش کانی غیرفلزی است؛ بطوریکه ۲۸.۵ درصد از اشتغال (هشت هزار و ۱۳۶ نفر) بخش صنعت را به خود اختصاص داده است و پس‌از این بخش صنایع غذایی و صنایع شیمیایی هریک با سهم ۲۵ درصدی با هفت هزار و ۲۰۰ نفر و هفت هزار و ۱۶۰ نفر بیشترین زمینه اشتغال را فراهم نموده‌اند. در مقایسه تعداد جواز تأسیس صادره در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، افزایش ۵۸ واحدی را نشان می‌دهد.

بیشترین جواز تأسیس در سال ۹۶ در رشته کانی غیر فلزی و فلزی صادر شده که بالغ‌بر ۸۴ جواز تأسیس بوده است. در سال ۱۳۹۷، ۲۰۱ جواز تأسیس صادر شده است. آمارها حاکی از کوچک بودن واحدهای دریافت‌کننده جواز تأسیس در سال ۹۷ است. همانند تعداد جواز، بیشترین تعداد پروانه بهره‌برداری در سال ۱۳۹۶ در رشته کانی های فلزی و غیرفلزی بوده است که بالغ بر ۱۵ پروانه بهره‌برداری می‌باشد؛ اما در سال ۱۳۹۷ بیشترین پروانه بهره‌برداری صادره در رشته کانی غیرفلزی با تعداد ۴۲ پروانه بهره‌برداری بوده است که بیانگر جهت‌گیری سرمایه‌گذاری صنعتی به سمت صنعت کانی‌های غیرفلزی یعنی شن و ماسه بوده که این تغییرات متأثر از شرایط زلزله در فصل پاییز سال ۹۶ بوده است.

میزان ارزش افزوده فعالیت‌های کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ حاکی از کاهش محسوس و قابل توجه ارزش افزوده در این بخش می‌باشد؛

به طوری که در مجموع ۱۱ درصد از کاهش ارزش افزوده طی یک سال صورت گرفته است. بیشترین کاهش در کارگاه‌های ۵۰-۹۰ نفر کارکن بوده است که بالغ بر ۳۸.۶ درصد بوده است. در سال ۱۳۹۶ رقم ارزش افزوده فعالیت کارگاه‌های صنعتی ده نفر و بیشتر افزایش قابل توجهی داشته و به بیش از ۲ برابر سال ۱۳۹۵ رسیده است.

جدول (۴-۷): شاخص بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش ستانده و ارزش افزوده

در بخش صنعت طی سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ (سال پایه=۱۳۹۰)

ردیف	شاخص‌های بخش صنعت	استان		کشور	
		۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲
۱	بهره‌وری نیروی کار بر اساس ارزش ستانده (میلیون ریال به تعداد کارکنان)	۲۰۰۲	۲۱۲۹	۲۳۹۵	۲۰۶۳
۲	شاخص بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش ستانده	۸۷	۹۲	۱۱۶	۱۰۰
۳	تغییرات سالانه بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش ستانده	(۸.۵)	(۶.۰)	۱۴.۲	(۱۳.۹)
۴	میزان بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش افزوده	۷۱۳	۷۱۵	۵۵۳	۵۳۰
۵	شاخص بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش افزوده	۹۳	۹۲	۱۰۹	۱۰۵
۶	تغییرات سالانه بهره‌وری نیروی کار بر مبنای ارزش افزوده	(۲۹)	۰.۵	۰.۴	(۴.۱)
۷	بهره‌وری دستمزد بر مبنای ارزش ستانده	۲۲.۸	۱۹.۳	۲۳.۷	۱۸
۸	شاخص بهره‌وری دستمزد بر مبنای ارزش ستانده	۱۰۶	۹۰	۱۳۲	۱۰۱
۹	تغییرات شاخص بهره‌وری دستمزد بر مبنای ارزش ستانده	(۱۷.۱)	(۱۵.۴)	۱۴.۴	(۲۴)
۱۰	بهره‌وری دستمزد بر مبنای ارزش افزوده	۷.۷	۶.۸	۵.۵	۴.۶
۱۱	شاخص بهره‌وری دستمزد بر مبنای ارزش افزوده	۱۰۷	۹۵	۱۲۵	۱۰۶
۱۲	شاخص بهره‌وری انرژی کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر	۸۳	۹۶	۹۷	۸۶

منبع: گزارش بررسی وضعیت بهره‌برداری نیروی کار و دستمزد در بخش صنعت

۴-۳-۳: بررسی وضعیت زیر بخش معدن

استان کرمانشاه با داشتن بیش از ۱/۱ میلیارد تن ذخایر معدنی شناسایی شده، حدود ۲ درصد از کل ذخایر معدنی کشور را دارا است و از ۶۸ نوع ماده معدنی شناسایی شده در کشور ۲۰ نوع از آن در این استان شناسایی شده است. این استان از نظر ذخایر بیتومین رتبه اول کشور

را دارا است و از حیث سنگ‌های تزئینی نیز جایگاه مناسبی در کشور دارد به نحوی که مرمیت هرسین از شهرت جهانی برخوردار است.

جدول (۴-۸): وضعیت ارزش افزوده و ستانده و مصرف واسطه در زیر بخش معدن

به همراه سهم و شاخص نسبت مصرف واسطه به ستانده

ردیف	بخش و زیر بخش صنعت	ارزش افزوده زیر بخش معدن		سهم از ارزش افزوده بخش معدن استان	ستانده	مصرف واسطه	نسبت مصرف واسطه به ستانده
		۱۳۹۵	رشد				
۱	استخراج معدن	۲۲۲۹	(۳.۲۶)	۱۰۰	۲,۴۳۸	۲۰۸	۸.۵۶
۲	استخراج نفت، گاز و ...	۱,۹۰۷	(۴.۷۸)	۸۵.۵۶	۲,۰۱۱	۱۰۴	۵.۱۷
۳	استخراج سایر معادن	۳۲۲	۶.۸۵	۱۴.۴۴	۴۲۶	۱۰۴	۲۴.۵۴

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۷ استان کرمانشاه

تنوع مواد معدنی، وجود نیروهای متخصص در این بخش از اکتشاف تا بهره‌برداری و صنایع بالادستی استان، می‌تواند به صورت بالقوه به کانونی برای رشد و توسعه تبدیل گردد. در سال ۱۳۹۷ تعداد ۷۶ فقره پروانه بهره‌برداری معدنی با اشتغال‌زایی ۸۲۵ نفر صادر گردیده است که میزان سرمایه‌گذاری این پروانه‌ها بالغ بر ۶۷۳۶ میلیارد ریال بوده است. بیشترین سهم از پروانه‌های صادره به گروه‌هایی مثل استخراج سنگ‌آهک با ۳۸ درصد، استخراج سنگ لاشه با ۱۸.۶ درصد و استخراج سنگ‌های تزئینی با ۱۱.۶ درصد تعلق دارد به همین ترتیب این گروه‌ها نیز بیشترین سهم از اشتغال‌زایی و جذب سرمایه را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین آمار اشتغال‌زایی در گروه استخراج سنگ‌آهک با ۳۹۸ نفر اشتغال‌زایی است که تقریباً نزدیک به ۵۰ درصد از کل اشتغال‌زایی استان در حوزه معدن را به خود اختصاص داده است.



جدول (۴-۹): وضعیت تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صادره، اشتغال، سرمایه‌گذاری و در زیر بخش معدن به

تفکیک گروه‌های فعالیت در سال ۱۳۹۵

ردیف	گروه فعالیت	پروانه‌های بهره‌برداری		اشتغال‌زایی		میزان سرمایه‌گذاری	
		تعداد	سهام	تعداد	سهام	تعداد	سهام
۱	استخراج سنگ آهک	۳۳	۳۸.۴	۳۹۸	۴۸.۲	۱۲۰۴۱	۱۷۸.۸
۲	استخراج سنگ لاشه	۱۶	۱۸.۶	۱۰۲	۱۲.۴	۲۷۶۹۳	۴۱۱.۱
۳	استخراج سنگ‌های تزئینی	۱۰	۱۱.۶	۱۷۹	۲۱.۷	۶۳۵۲	۹۴.۳
۴	استخراج شن و ماسه	۹	۱۰.۵	۲۵	۳.۰	۵۸۲۵	۸۶.۵
۵	استخراج بیتومین	۷	۸.۱	۴۲	۵.۱	۳۱۹	۴.۷
۶	استخراج سنگ گچ	۵	۵.۸	۲۷	۳.۳	۱۲۱	۱.۸
۷	استخراج دولومیت	۲	۲.۳	۲۱	۲.۵	۳۵۰	۵.۲
۸	استخراج سیلیس	۲	۲.۳	۱۸	۲.۲	۸۴۰	۱۲.۵
۹	استخراج سنگ بالاست	۱	۱.۲	۱۰	۱.۲	۱۰۱	۱.۵
۱۰	استخراج کانولن و خاک نسوز	۱	۱.۲	۲	۰.۲	۶	۰.۱
۱۱	جمع	۸۶	۱۰۰.۰	۸۲۵	۱۰۰.۰	۶۷۳۶	۱۰۰.۰

مأخذ: صنعت، معدن و تجارت کرمانشاه

۴-۳-۴: صادرات واردات محصولات بخش صنعت و معدن

جدول (۴-۱۰): وزن و ارزش صادرات واردات در زیر بخش صنعت و زیر بخش معدن استان کرمانشاه طی

سال‌های ۹۶ و ۹۷ (میلیون ریال - هزار تن)

بخش		برحسب وزن			برحسب ارزش			نسبت ارزش به وزن	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد	۱۳۹۵	۱۳۹۶
صنعت	صادرات	۵۹۰.۹۳۸	۲۵۱۵۶۱۲	۳۲۶	۱۸,۹۳۴,۸۵۲	۹۸۶۰۱۰۶۶	۴۲۱	۳۲	۳۹
	واردات	۲۴,۲۷۶	۲۰۲۶۰	(۱۷)	۱,۲۸۳,۳۹۶	۱۵۳۸۶۹۷	۲۰	۵۳	۷۶
معدن	صادرات	۱,۳۸۵,۵۳۴	۵۲۳۴۸۵۴	۲۷۸	۲,۲۰۷,۵۵۶	۴۳۷۴۵۴۷۵	۱۸۸۲	۲	۸
	واردات	۰	۰		۰	۰	۰		

در سال ۱۳۹۷ تقریباً ۲.۵۱۵ میلیارد تن کالای صنعتی در بخش صنعت و معدن صادر گردیده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۳۲۶ درصد رشد داشته است. همچنین استان از نظر ارزش در سال ۹۷ بالغ بر ۸۴ هزار و ۶۰۱ میلیارد ریال صادرات داشته است که نسبت به

سال ۱۳۹۶ تقریباً ۴۲۰ درصد رشد داشته است. این در حالی است که در بخش صنعت، واردات برحسب وزن ۲۴ هزار و ۲۶۰ تن بوده است که نسبت به سال ماقبل تقریباً ۱۷ درصد کاهش داشته است از نظر ارزش نیز واردات استان بالغ بر ۱۵۳۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل تقریباً ۲۰ درصد رشد داشته است. در حوزه واردات مواد معدنی، رقم خاصی اعلام نگردیده است

جدول (۴-۱۱): ۱۰ قلم عمده صادراتی وارداتی بخش صنعت و معدن

برحسب ارزش وزن (میلیون ریال - تن)

صادرات غیرنفتی				واردات			
نوع قلم	وزن	ارزش	نسبت ارزش به وزن	نوع قلم	وزن	ارزش	نسبت ارزش به وزن
سوخت های و روغن های معدنی و مواد قیری	۳,۷۶۱	۴۰,۸۷۰,۸۵۹	۱۱	ماشین آلات وسایل مکانیکی	۴۱۵	۳۹۰,۶۱۷	۹۴۱
اشیای پلاستیکی	۱۳۰,۴۰۷	۱۸,۰۸۴,۱۲۵	۱۳۹	مصنوعات آلومینیومی	۴,۵۹۴	۳۴۸,۵۰۷	۷۶
چدن، آهن و فولاد	۲۰۴,۱۴۷	۷,۵۶۳,۵۳۵	۳۷	محصولات صنایع شیمیایی	۹۴۳	۲۳۰,۲۳۴	۲۴۴
محصولات سرامیکی	۴۵۶,۹۹۳	۴,۰۲۹,۱۱۸	۹	وسایل نقلیه زمینی	۵۳۸	۱۳۳,۳۸۴	۲۴۸
مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان	۱۶۵,۰۲۵	۲,۹۹۷,۴۱۳	۱۸	دستگاه های برقی و تلویزیون	۲۸۷	۶۸,۴۵۵	۲۳۹
مصنوعات آهنی	۳۱,۸۹۰	۲,۸۹۱,۲۶۹	۹۱	محصولات شیمیایی	۱۲۲	۴۹,۰۵۷	۴۰۲
کود شیمیایی و اوره	۱۳۵,۱۲۶	۲,۳۵۲,۶۷۴	۱۷	رشته های سنتتیک یا مصنوعی	۶۷۲	۴۳,۳۷۶	۶۵
نمک، گوگرد، گچ، آهک و سیمان	۹۵۷,۲۸۱	۲,۱۹۱,۱۷۷	۲	محصولات شیمیایی آلی	۶۷۲	۴۰,۴۰۲	۶۰
ماشین آلات وسایل مکانیکی	۱۰,۴۱۸	۲,۰۲۲,۲۰۳	۱۹۴	خمیر چوب، آخال کاغذ	۵,۴۴۶	۳۸,۹۳۰	۷
سایر اشپای نساجی	۱۲,۶۰۴	۱,۹۸۹,۲۸۰	۱۵۸	مصنوعات آهنی	۳۹۷	۲۴,۵۷۳	۶۲

منبع: گمرکات استان کرمانشاه

از نظر ارزش، سوخت‌ها و روغن‌های معدنی و مواد قیری از جمله مهم‌ترین صادرات غیرنفتی استان می‌باشد که ارزش آن بالغ بر ۴۰ هزار و ۸۷۰ میلیارد ریال می‌گردد. پس از سوخت‌ها و روغن‌های معدنی و اشیای پلاستیکی، آهن و فولاد، محصولات سرامیکی، مصنوعات سنگ و گچ و سیمان، مصنوعات آهنی، شیمیایی و غیره، ماشین‌آلات وسایل مکانیکی و سایر اشیای نساجی مهم‌ترین اقلام صادراتی استان برحسب ارزش هستند. بیشترین مقدار صادرات، سوخت‌ها و مواد قیری و کمترین آن‌ها، منسوجات نساجی هستند. از نظر واردات نیز می‌توان گفت که اقلامی مانند ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، مصنوعات آلومینیومی، محصولات صنایع شیمیایی، وسایل نقلیه زمینی، دستگاه‌های برقی و تلویزیون و محصولات شیمیایی آلی، خمیر چوب و کاغذ و مصنوعات آهنی مهم‌ترین اقلام وارداتی استان هستند. گفتنی است ماشین‌آلات وسایل مکانیکی بیشترین ارزش وارداتی را به خود اختصاص داده است؛ پس از آن مصنوعات آلومینیومی، محصولات صنایع شیمیایی و صنایع وسایل نقلیه زمینی در مراتب بعدی، بیشترین ارزش اقلام وارداتی را دارا هستند.

۴-۳-۵: حمایت‌های دولت از بخش صنعت و معدن

جدول (۴-۱۲): تسهیلات بانکی و اعتبارات اختصاص یافته به بخش صنعت و معدن

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	شرح	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	تسهیلات بانکی بخش صنعت	(میلیارد ریال)	۱۳,۳۰۳	۱۸,۳۰۳	۳۷,۵۹
۲	تسهیلات بانکی بخش صنعت	(میلیارد ریال)	۱۱۶,۴۲۲	۱۱۲,۲۷۷	(۳,۵۶)
۳	سهم بخش کشاورزی از کل تسهیلات	درصد	۱۱	۱۶,۳۰	۴۸,۱۸

منبع: شورای هماهنگی و بانک‌های عامل دولتی استان

۴-۴: جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

بررسی وضعیت صنعت و معدن استان کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ و روند تغییرات شاخص‌های اشتغال، تولید و ارزش افزوده در این بخش بیانگر وضعیت غیرمتناسب با ظرفیت‌های

اقتصادی و مواهب خدادادی مرتبط با حوزه صنعت و معدن در استان است. جایگاه پایین در بین استانهای کشور طی سالهای مذکور با توجه به موقعیت مرزی بودن، ظرفیتها و قابلیتهای استان کرمانشاه و نیروهای جوان استان زیبنده نبوده و نتوانسته است در خلق ارزش و رشد، موفق ظاهر شود. بخش صنعت و معدن که موتور محرک برای حرکت و توسعه اقتصادی استان محسوب می شود در شرایط فعلی از موقعیت مناسبی برخوردار نیست. از این رو بایستی اقداماتی شامل تهیه نقشه راه و ترسیم افقی واقعی و قابل دسترس در کوتاه مدت طراحی و در دستور کار قرار گیرد. حمایت بانکها، منابع جدید تأمین سرمایه از طریق بورس، منابع فاینانس و... با اولویت صنایع و معدنی که ظرفیت صادراتی دارند در این برنامه و نقشه راه گنجانده شود.

تقویت و ایجاد صنایع پایین دستی صنایع پتروشیمی با توجه به ظرفیت موجود استان و بهره گیری از ظرفیت بازار عراق، از جمله شرایط و موقعیتهایی است که می تواند زمینه های خروج از رکود و ارتقاء جایگاه صنعت استان را فراهم نماید. در ادامه بیان چند توصیه سیاستی جهت بهبود و توسعه بخش صنعت و معدن استان به شرح ذیل ارائه می گردد:

○ تلاش در بهبود فضای کسب و کار اصلاح فرایندها به گونه ای که بخش عمده ای از جواز صادره به صدور پروانه های بهره برداری منجر شود و همچنین تهران با افزایش کارگاه های صنعتی شاهد افزایش سهم بخش صنعت در ارزش افزوده استان بود.

○ تلاش برای بهبود زمینه ها و شرایط اقتصادی و سیاسی، باعث افزایش و بهبود شرایط برای تولید سرمایه گذاری خواهد بود.

○ حل مسائل مدیریتی، رابطه سیاسی با کشورهای خارجی و کاهش تنش ها می تواند به بهبود روابط و افزایش نقش صادراتی بخش صنعت منجر شود و از این طریق بنگاه های تولیدی با افزایش فروش بیشتر در خلق ارزش افزوده بیشتری نقش خواهند داشت.

○ حمایت از صنایع تبدیلی و تکمیل کننده زنجیره ارزش تولید در استان، هم باعث کاهش هزینه های تولید برای این صنایع می شود و هم ارزش افزوده بیشتری را به ارمغان خواهد آورد.



- تلاش در ایجاد صنایع اولویت‌دار به‌عنوان پروژه‌های بزرگ مرتبط به مزیت‌های نسبی استان که به اقتصاد بزرگ‌تر مرتبط باشد. این راهکار پیشنهادی است در پاسخ به کمبود سرمایه، سیکل فقر و ناتوانی دولت در حمایت‌های تسهیلاتی.
- شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های استان در زمینه تولیدات صادراتی با اولویت بازار عراق
- تقویت و حمایت از به‌کارگیری فناوری برتر در سیستم‌های صنعتی قابل‌رقابت در بازار صادراتی و همچنین حمایت از برنامه برند سازی واحدهای صنعتی برتر استان
- تلاش برای جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی با مشوق‌های متمایز با توجه به مشکلات ناشی از کمبود سرمایه
- حمایت از فعالیت‌های صنعتی و خدمات مهندسی صنعتی و معدنی جهت حضور در بازارهای هدف

«فصل پنجم: وضعیت بخش مسکن و ساختمان»

چکیده فصل:

تحقق اهداف اقتصادی مستلزم عملکرد بهینه تمامی بخش‌های اقتصادی کشور است. بخش مسکن در دوره تولید و بهره‌برداری نزدیک به بیست درصد از تولید ناخالص داخلی و بیش از ۴۰ درصد تشکیل سرمایه ناخالص را به خود اختصاص می‌دهد. گستردگی تقاضای مسکن وابستگی این بخش به نهاده‌های داخلی و تشویق الگوی رشد درون‌زا و متوازن، نقش ممتازی در تحقق اهداف اقتصادی ایفا می‌کند. تشویق تولید و سرمایه‌گذاری مسکن باهدف تأمین سرپناه و تملک دارایی مسکن می‌تواند نقش محوری در رشد اقتصادی ایفا کند. مسکن سهم قابل‌توجهی از کل بودجه خانوار را به خود اختصاص می‌دهد. کاهش فشار هزینه‌های زندگی خانوارها دغدغه سیاست‌گذاران است.

۵-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش مسکن و ساختمان و جهت‌گیری‌های استان

در راستای سند چشم‌انداز بیست‌ساله که خط‌مشی برنامه‌های توسعه کشور است میزان تولید مسکن باید پاسخگوی کلیه تقاضاها در بازار مسکن باشد به همین جهت سیاست‌های دولت در برنامه ششم توسعه شامل احیا و نوسازی و بازآفرینی شهری، ارتقای دسترسی به خدمات و بهبود زیرساخت‌ها، شناسایی و اولویت‌بندی گروه‌های هدف از جمله سکونت‌گاه‌های روستایی و اقشار آسیب‌پذیر، احیا و بازسازی بافت‌های فرسوده، تکمیل تعهدات مسکن مهر است. دولت از طریق تأمین اعتبارات و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین برای کمک به ساخت مسکن اقشار مختلف به دنبال دستیابی به اهداف تعیین‌شده در پیگیری این سیاست‌هاست. همچنین وزارت راه و شهرسازی برای تولید و تأمین مسکن برنامه‌هایی مثل تولید و تأمین مسکن در قالب برنامه مسکن اجتماعی و حمایتی، تأمین زمین و تولید توسط سازمان ملی زمین و مسکن، توجه به تولید مسکن در مناطق روستایی، بافت‌های ناکارآمد شهری، شهرهای جدید و نهایت تکمیل واحد مسکن مهر است.

جهت‌گیری‌های استان نیز با تأثیرپذیری از سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه دولت متمرکز بر تعادل بخشی بین جمعیت و وسعت شهرها، مدیریت یکپارچه زمین، تأمین رفاه اجتماعی در زمینه مسکن، مشارکت در ساماندهی بازار سرمایه مالی زمین و مسکن، کمک به حفظ تعادل اقتصادی در حوزه ساختمان و مسکن، راهبری تحقیقات ساختمانی، هماهنگی است.

۵-۲: بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن

با وجود افزایش جمعیت و گسترده شدن گروه‌های سنی میانی جمعیت که نیاز روزافزونی به تسهیلات و لوازم زندگی از جمله مسکن دارند اما داده‌ها نشان می‌دهد بخش مسکن با کمبود تقاضا مواجه است؛ که باعث رکود این بخش شده است. می‌توان گفت که کاهش رشد بخش مسکن از تغییرات جدی در زمینه اقتصادی و حقوقی متأثر شده است که به شرح ذیل است:

- در بلندمدت رشد بخش مسکن، متأثر از همان عواملی است که رشد اقتصاد کل را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از یک سو رشد فعالیت‌های واقعی در بخش مسکن متأثر از رشد کل اقتصاد است
- روندهای آماری در دوره‌های رونق و رکود نشان می‌دهد که تحولات بخش مسکن عمدتاً از تقاضا نشأت می‌گیرد؛ و سیاست‌های پولی و مالی ابزار اصلی دولت برای رونق بخشی و تحرک در بازار مسکن بوده است؛ اما سیاست‌های تسهیلاتی بخش مسکن نتوانسته است در خروج از رکود بخش مسکن مؤثر باشد. تأثیرات تورم و کاهش قدرت خرید خانوارها، بازدهی نسبتاً مناسب بازار پول در سال‌های اخیر، بالا بودن هزینه تأمین مالی، شکل‌گیری انتظارات متناقض در دوره تحریم و فضای پسا برجام و... ازجمله مواردی هستند که اثرگذاری سیاست‌های اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهند.
- در سال‌های اخیر، علی‌رغم بهبود شرایط بررسی‌ها نشان می‌دهد که تسهیلات برای بیشتر گروه‌های درآمدی کارایی مطلوبی ندارد؛ اقشار کم‌درآمد در تأمین رقم سپرده، بازپرداخت تسهیلات و تأمین هزینه مازاد بر تسهیلات، با مشکل مواجه‌اند و اقشار پردرآمد از پایین بودن نسبت تسهیلات به قیمت مسکن مورد تقاضا، رنج می‌برند.
- یکی از عوامل بازدارنده در امر تولید در بخش ساختمان را بلا تکلیفی سازندگان در اجرای قوانین جدید مالیاتی، پیش‌فروش و... دانست. این روند منجر به تردید و ابهام در آغاز سرمایه‌گذاری‌های جدید در این حوزه شده است.

۵-۳: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن

جدول (۵-۱): ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخش ساختمان و همچنین وضعیت ارزش افزوده

به تفکیک ساختمان‌های مسکونی و غیرمسکونی (میلیون ریال - درصد)

رشد	۱۳۹۵	۱۳۹۴	شرح	
۹.۱	۶,۳۶۵,۳۱۶	۵,۸۳۶,۴۷۳	بخش ساختمان	ارزش افزوده
-۹.۴	۱,۵۹۹,۰۸۰	۱,۷۶۴,۲۲۱	ساختمان‌های مسکونی	
۱۷.۰	۴,۷۶۶,۲۳۶	۴,۰۷۲,۲۵۲	ساختمان‌های غیرمسکونی	
-۳.۷	۲.۸۹	۳.۰	سهم بخش مسکن از ارزش افزوده استان	
۰.۰	۱	۱	سهم از ارزش افزوده بخش مسکن کشور	
-۳۷.۷	۹,۲۳۱	۱۴,۸۱۵	بخش ساختمان	مصرف واسطه
-۸.۲	۱۵,۵۹۷	۱۶,۹۹۷	بخش ساختمان	ستانده
-۳۲.۱	۵۹.۲	۸۷.۲	بخش ساختمان	نسبت مصرف واسطه به ستانده

منبع: مرکز آمار ایران

بخش مسکن ازجمله بخش‌های حیاتی در توسعه و رشد اقتصادی کشور است. در سطح ملی، تقریباً ۲۰ درصد از تولید ناخالص داخلی در بخش مسکن تمرکز یافته است. هرچند اهمیت این بخش در استان به اندازه کشور نیست اما بخش مسکن متغیر مهمی در حوزه تولید است. طبق آخرین آمار مربوط به تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۵، کل ستانده بخش مسکن و ساختمان بالغ بر ۱۵.۵۹۷ میلیارد ریال بوده است که ۹.۲۳۱ میلیارد ریال آن به عنوان مصرف واسطه قلمداد گردید لذا کل ارزش افزوده بخش مسکن ۶.۳۶۵ میلیارد ریال بوده است. این در حالیست که ستانده بخش مسکن در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۱۶.۹۹۷ هزار میلیارد ریال، مصرف واسطه بالغ بر ۱۴۸۱۵ هزار میلیارد ریال و ارزش افزوده بالغ بر ۹۶۲۴ هزار میلیارد ریال بوده است. تحلیل تغییرات طی سال‌های ۹۴ تا ۹۵ نشان می‌دهد که تغییرات تولید در این بخش مثبت و تقریباً ۹ درصد افزایش یافته است در مقوله مصرف واسطه و ستانده کمی بیش از ارزش افزوده کاهش داشته است. ارزش افزوده بخش مسکن در سال ۱۳۹۴ تقریباً ۳ درصد از کل ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده است که در سال ۹۵ به ۲.۸۹ درصد کاهش یافته است که حاکی از رشد کاذب آن در ارقام است. شایان ذکر است که ارزش افزوده ساختمان‌های مسکونی رشد

منفی داشته است این در حالی است که ارزش افزوده ساختمان های غیرمسکونی ۱۷ درصد رشد داشته است.

جدول (۵-۲): پروانه های ساختمانی صادره برحسب نوع پروانه و بخش متقاضی (مناطق شهری)

متغیر	واحد سنجش	کشور					استان	
		سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	درصد	سهم از کشور	رشد سالانه	
پروانه های صادره	فقره	۱۴۲۰۳۹	۳۰۵۵	۷۱۳۲	۱۰۰	۵/۰۲	۱۳۳	
پروانه های مسکونی	فقره	۱۲۰۴۸۵	۲۷۳۴	۶۲۲۴	۸۷	۵/۱۷	۱۲۸	
پروانه های غیرمسکونی	فقره	۲۱۵۵۴	۳۲۱	۹۰۸	۱۳	۴/۲۱	۱۸۳	

پروانه های ساختمانی صادرشده در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۷۱۳۲ مورد بوده است. که نسبت به آمار سال ۱۳۹۶ بیش از ۱۳۳ درصد رشد داشته است. یکی از مسائل پیچیده در حوزه مسکن سهم اندک ارزش افزوده بخش همزمان با رشد پروانه های صادره است؛ که حکایت از قصه دراز عدم صدور پایان کار ساختمان ها است.

جدول (۵-۳): پروانه های ساختمانی صادره برحسب نوع پروانه و بخش متقاضی (مناطق شهری استان)

متغیر	واحد سنجش	سال ۱۳۹۶	سال ۱۳۹۷	سهم	سهم از کشور	رشد سالانه
		۳۰۳۶	۷۱۲۰	۹۹/۸۳	۵/۰۷	۱۳۵
بخش خصوصی	فقره	۳۰۳۶	۷۱۲۰	۹۹/۸۳	۵/۰۷	۱۳۵
بخش تعاونی	تعداد	۸	۶	۰/۰۸	۱/۰۲	-۲۵
بخش دولتی	تعداد	۱۱	۶	۰/۰۸	۰/۶۵	-۴۵

منبع: سالنامه آماری استان کرمانشاه ۱۳۹۸

در سطح جزئی تر می توان گفت در سال ۱۳۹۷ تقریباً ۷۰۱۲۰ پروانه ساختمان برای بخش خصوصی صادر گردیده است. این در حالی است که پروانه های تعاونی و دولتی به ترتیب بالغ بر ۶ و ۶ فقره بوده است. از نظر بخش متقاضی، تقریباً ۷۰۱۲۵ فقره از پروانه های ساختمانی توسط بخش خصوصی درخواست گردیده است در مقابل بخش تعاونی و دولتی مجموعاً تنها ۱۲ مورد از تقاضاهای پروانه مسکن را به خود اختصاص داده اند به عبارت دیگر بخش تعاونی و بخش

دولتی کمتر از نیم درصد از کل پروانه‌های ساختمانی را درخواست نموده‌اند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که آمار صدور پروانه‌ها در بخش دولتی و تعاونی کاهش داشته است. به‌طور دقیق‌تر می‌توان گفت، آمار پروانه‌های صادره در بخش خصوصی بیشتر از ۱۳۵ درصد رشد داشته است و این در حالی است آمار پروانه‌های صادره در بخش دولتی بیش از ۲۵ درصد کاهش داشته است. درحالی‌که پروانه‌های ساختمانی صادرشده در سال ۳۰۵۵ فقره بوده است در سال ۱۳۹۷ به ۷۰۱۳۲ فقره افزایش یافته است که تقریباً ۱۳۳ درصد رشد داشته است. ۸۷ درصد از کل پروانه‌های صادره استان در سال ۱۳۹۷ از نوع پروانه‌های مسکونی هستند و این در حالی است که تنها ۱۳ درصد از پروانه‌ها غیرمسکونی هستند پروانه‌های مسکونی صادره در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۱۲۸ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ رشد داشته است که پروانه‌های ساختمانی غیرمسکونی بالغ بر ۹۰۸ فقره بوده است که نسبت به سال ۹۶ تقریباً ۱۸۳ درصد رشد داشته است. در مقایسه با آمار کشور، پروانه‌های ساختمانی صادره استان ۵ درصد بیشتر از پروانه‌های ساختمانی صادره کشور است. این سهم برای پروانه‌های مسکونی بیشتر بوده است پروانه‌های مسکونی بالغ بر ۵۰۱۷ درصد از کل پروانه‌های صادره کشور را تشکیل می‌دهند این در حالی است پروانه‌های صادره غیرمسکونی تقریباً ۴۰۲ درصد از کل پروانه‌های غیرمسکونی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

۵-۳-۱: وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن

جدول (۵-۴): شاخص‌های ارزش بهای اجرای مسکن و قیمت طی سال‌های ۹۵ و ۹۶

ردیف	شرح	واحد سنجش	۱۳۹۵	۱۳۹۶	تغییرات
۱	شاخص بهای ارزش اجرای مسکن	ریال - یک متر	۴۶,۰۴۵	۵۰,۳۸۸	۹/۴۳
۲	قیمت یک متر زمین	هزار ریال	۲,۹۵۶	۳,۲۷۹	۱۰/۹۳
۳	قیمت یک متر زیربنا	هزار ریال	۹,۹۹۸	۱۰,۷۲۴	۷/۲۶

منبع: بانک مرکزی

از نظر تحولات قیمتی مسکن، شاخص بهای ارزش اجرای مسکن در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۵۰.۳۸۸ ریال به ازای یک متر بوده است که نسبت به سال ماقبل بال بر ۹.۴ درصد رشد داشته است به همین ترتیب قیمت هر یک متر زمین بالغ بر ۳.۲۷۹ هزار ریال بوده است که نسبت به سال قبل نزدیک به ۱۱ درصد رشد داشته است در همین سال قیمت هر یک متر زیربنا در استان بالغ بر ۱۰.۷۲۴ هزار ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۷.۳ درصد رشد داشته است در مجموع می توان گفت تغییرات قیمت زمین بیش از قیمت زیربنا و ارزش اجرای مسکن بوده است و در هر سه مورد نزدیک به نرخ رسمی تورم سالانه بوده است که بخش عمده ای از آن ناشی از کمبود تقاضا و رکود بازار مسکن بوده است.

۵-۳-۲: تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن

تسهیلات اعطایی به بخش مسکن در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۵۸.۸۷۶ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱ درصد کاهش یافته است. از نظر مقایسه ای، تسهیلات اعطایی به بخش مسکن در سال ۱۳۹۶ تقریباً ۳۸ درصد از کل تسهیلات را شامل می شود که در سال ۹۷ به ۳۷ درصد کاهش یافت. تسهیلات اعطایی به بخش مسکن تقریباً ۳۹ درصد رشد داشته است که تقریباً ۳ درصد کمتر از کل تسهیلات اعطایی بوده است.

جدول (۵-۵): تسهیلات اعطایی سیستم بانکی به بخش مسکن و ساختمان استان

طی سال های ۹۶ و ۹۷ (بر حسب میلیارد ریال - درصد)

ردیف	عنوان متغیر	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	تسهیلات اعطایی به بخش مسکن	میلیون ریال	۴۲,۴۵۲	۵۸,۸۷۶	۳۹
۲	تسهیلات اعطایی به کلیه بخش ها	میلیون ریال	۱۱۲,۲۷۷	۱۵۹,۰۸۹	۴۲
۳	سهم تسهیلات بانکی از کل تسهیلات	درصد	۳۸	۳۷	(۲)

منبع: شورای هماهنگی بانک های استان

۵-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در بخش ساختمان و مسکن

رویکردهای دولت در بخش مسکن متوجه تولید مسکن برای تقاضاهای مختلف از اقشار مختلف است به همین جهت سیاست‌های دولت در برنامه ششم دولت از طریق سعی در تأمین اعتبارات و تسهیلات ارزان‌قیمت و زمین به دنبال دستیابی به اهداف تعیین‌شده در پیگیری این سیاست‌هاست. طبق داده‌ها و ارقام هرچند رکود عمیقی در سال‌های ۹۰ تا ۹۵ بر بخش مسکن سایه انداخته بود اما در سال ۹۶ شاخص‌های مسکن شامل قیمت، تعداد پروانه‌های ساختمانی ساخت مسکن با شیب ملایم به سمت رشد مثبت گرایش داشت اما این بازار هر از گاهی با تلاطم در بازارهای موازی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از بی‌ثباتی و افزایش سطح عمومی قیمت‌ها از مسائل و مشکلات ساختاری در اقتصاد ایران متأثر می‌گردد، مشکلات اصلی بخش مسکن از نگاه صاحب‌نظران شامل وجود تقاضای سوداگران، تأثیرپذیری از اقتصاد کلان و بی‌ثباتی در بازارهای موازی است که پیشنهادهایی به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

(۱) منعطف کردن شرایط تسهیلات و تعدیل دشواری‌های آن‌یکی از راه‌حل‌های افزایش اثربخشی این سیاست است. این امر با توان‌پذیر کردن تسهیلات، از طریق، کاهش نرخ سود و افزایش طول دوره بازپرداخت، همچنین ارائه بسته‌های تسهیلاتی منعطف برای دسترسی همه اقشار درآمدی به تسهیلات مناسب، امکان‌پذیر است.

(۲) کم کردن قیمت نهایی مسکن از طرق مختلف از جمله کم کردن قیمت زمین کاهش هزینه مبادله.

(۳) ارائه راهکارهای لازم در زمینه کاهش سوداگری در بازار مسکن از طریق ابزارهایی مثل تبدیل واسطه‌های مالکیتی به واسطه‌های مدیریتی در فرایند تولید، جلوگیری از انتشارات اطلاعات نادرست و عوامل التهاب آفرین، اصلاح قانون مالیات‌های بخش مسکن به نفع تولید حقیقی، مالیات بر معاملات مکرر.

(۴) افزایش تولید و عرضه مسکن مطابق الگوی مصرف در قالب استیجاری یا ملکی از طریق بسته تشویقی مالیاتی، افزایش مالیات بر خانه‌های خالی و صرف آن در تأمین منابع مالی تولید مسکن جدید و بافت فرسوده.

- ۵) اصلاح و الکترونیکی کردن فرایندها به منظور کاهش هزینه مبادله و شفافیت در تولید و عرضه مسکن.
- ۶) به منظور تقویت ساخت و سازهای متناسب با الگوی تقاضا، ضروری است سیاست‌های حمایت از تولید و عرضه واحدهای مسکونی منطبق با الگوی مصرف دنبال شود.
- ۷) تسریع در اجرای برنامه بازآفرینی شهری و نوسازی بافت‌های فرسوده با استفاده از زمین‌های دولتی و اهرمی کردن منابع محدود بودجه‌ای با توجه به محدودیت‌های بودجه، تکلیف قانونی برنامه ششم برای اجرای سالیانه پروژه‌های بازآفرینی در ۲۷۰ محله شهری امکان اجرا نیافت. تا حد امکان برنامه‌های عملیاتی نوسازی و بهسازی محلات هدف که تهیه و به تصویب رسیده، باید با اهرمی کردن منابع محدود بودجه‌ای و همچنین تخصیص بخشی از اعتبارات دستگاه‌های خدمات رسان و ذی‌ربط در محلات هدف اجرایی شود.
- ۸) حمایت‌های مالی دولت از بخش مسکن از طریق تداوم سیاست‌های اعطای تسهیلات و بخصوص تخصیص تسهیلات قرض الحسنه و همچنین اعطای منابع یارانه‌ای و کمک‌های بلاعوض برای دهک‌های درآمدی پایین و همچنین حمایت از صندوق‌های تأمین مسکن و بهینه‌سازی این صندوق‌ها.
- ۹) عرضه زمین‌های وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی به منظور افزایش عرضه واحدهای منطبق با الگوی مصرف بر اساس ماده ۶ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.
- ۱۰) رفع موانع اجرایی برنامه‌هایی همچون طرح تضمین معاملات مسکن، راه‌اندازی لیزینگ مسکن در بخش‌های اجاره به شرط تملیک و اجاره، توسعه روش‌های تأمین مالی خرد از طریق ابزارهای بازار سرمایه، همچون فروش متری مسکن، صندوق‌های زمین و ساختمان و... از دیگر راهکارهای تسهیل شرایط خروج از رکود در بازار مسکن ارائه مشوق‌ها و تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری در بافت‌های فرسوده شهری است. اعطای تسهیلات ارزان‌قیمت در این محدوده‌ها با توجه به پتانسیل‌های موجود در آن، می‌تواند در تسریع رونق بخش مسکن مؤثر واقع شود.

«فصل ششم: وضعیت بخش خدمات»

چکیده فصل:

بخش خدمات پیش‌تاز در زمینه رشد اقتصادی و ابزار اصلی در توسعه اقتصادی است. سهم عمده‌ای از ارزش افزوده کل در بخش خدمات است رشد ارزش افزوده این بخش نسبت به بخش کالایی دارای سرعت بیشتری است. به همین جهت رویکرد دولت، حمایت از توسعه بخش خدمات با توجه به قابلیت‌های آن در جذب سرمایه و اشتغال‌زایی و همچنین نقش آن در رقابت‌پذیر کردن کالاها، ایجاد ارزش افزوده و افزایش صادرات کالاها و خدمات است. مطابق داده‌ها و ارقام، بخش خدمات با ارزش افزوده‌ای معادل ۱۰۷.۷۶۱ میلیارد ریال حدود ۵۴ درصد ارزش افزوده کل استان را به خود اختصاص داده است. در حوزه گردشگری آمار واحدهای اقامتی استان طی سال‌های ۹۶-۹۷ تقریباً ۱۱.۷ درصد رشد داشته است. تعداد گردشگران خارجی هرچند در حال رشد بوده اما نوساناتی را نیز تجربه کرده است. علیرغم جایگاه ممتاز استان کرمانشاه از لحاظ آثار و بناهای تاریخی، زیرساخت‌های مورد نیاز توسعه خدمات گردشگری از رشد مناسبی برخوردار نبوده است.

بخش خدمات پیشتاز در زمینه رشد اقتصادی است سهم ارزش افزوده بخش خدمات از کل تولید، حدود ۵۳ درصد است. بخش خدمات از گروه های شغلی مانند عمده و خرده فروشی، هتل و رستوران، حمل و نقل و ارتباطات، واسطه گری مالی، مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار، امور عمومی، آموزش، بهداشت و مددکاری، خدمات اجتماعی و شخصی و خانگی تشکیل شده است. رشد بخش خدمات نوید بخش آینده ای مطلوب برای کشور است همبستگی میان بخش خدمات و توسعه اقتصادی یکی از مسائلی است که اقتصاددانان بر آن تأکید دارند. بنا به گفته کارشناسان اقتصادی مهم ترین نقطه قوت کشورهای پیشرفته در توسعه اقتصادی تقویت بخش خدمات است. هر چند که نقش بخش خدمات در رشد اقتصادی بر کسی پوشیده نیست اما نمی توان برخی از مشاغل جدید را در بخش خدمات خلاصه کرد زیرا بخش چهارمی در حال ظهور است که آن را باید بخش دانش محور از اقتصاد نامید. این بخش شامل خدماتی در زمینه فناوری اطلاعات، تولید و پخش اطلاعات، رسانه و همچنین توسعه و تحقیق می شود. بر پایه چنین ذهنیتی، کسب و کارهای مجازی و ایجاد اشتغال در استارت آپ ها نقش مهمی در سهم بخش خدمات داشته است. در این بخش، خدمات دانش محوری مانند مشاوره، تحصیلات، برنامه ریزی مالی، وبلاگ نویسی و طراحی قرار خواهد گرفت.

بر اساس آمارهای جهانی در سال های اخیر حدود ۸۰ درصد از ارزش افزوده کل در برخی از کشورهای توسعه یافته در بخش خدمات بوده است و رشد ارزش افزوده این بخش نسبت به بخش کالایی دارای سرعت بیشتری است و حدود ۷۰ درصد از GDP برخی از کشورهای توسعه یافته حاصل این بخش بوده است. در بخش تجارت نیز می توان به سهم ۲۵ درصدی از تجارت این بخش در سال ۲۰۱۱، از کل تجارت جهانی که به عقیده برخی با توجه به سرعت رشدی که در تجارت این بخش وجود دارد، می توان گفت تا سال ۲۰۲۰ سطح تجارت خدمات می تواند هم سطح تجارت کالا باشد. در مورد بخش خدمات ایران نیز می توان گفت که در سال های اخیر نیمی از تولید ناخالص داخلی در این بخش بوده و ارزش افزوده آن حدود ۵۴/۸ درصد از کل GDP در سال ۱۳۹۱ است. در حال حاضر، دوسوم فعالیت های اقتصادی را بخش خدمات به خود اختصاص داده است.

۶-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش خدمات و جهت‌گیری‌های استان

بخش خدمات از ارکان اصلی فعالیت‌های اقتصادی است مطالعه تحولات اقتصادی نشان می‌دهد که بیشترین تغییرات در حوزه اقتصاد خدمات به‌ویژه خدمات صنعتی بخصوص در زمینه صنعت نرم‌افزار، مخابرات و الکترونیک صورت گرفته است از رویکردهای دولت حمایت از توسعه بخش خدمات با توجه به قابلیت‌های آن در جذب سرمایه و اشتغال‌زایی است. بخش خدمات اقتصاد که به‌عنوان فاز سوم از توسعه در اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته، بعد از بخش کشاورزی و صنعت (فازهای اول و دوم توسعه در گذر زمان)، جایگاه مناسبی در دهه‌های اخیر به خود اختصاص داده که در عصر حاضر برخی از اقتصاددانان از آن به‌عنوان موتور رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته نیز یاد می‌کنند از ویژگی‌های دیگر این بخش می‌توان به ناهمگونی، گستره وسیع آن و اینکه کیفیت خدمات را نمی‌توان بر اساس تنها خروجی آن بررسی کرد و تمامی جزئیات فرآیند ارائه خدمت به مشتری می‌تواند در تعیین کیفیت این بخش مؤثر باشد.

جهت‌گیری‌های استان در برنامه‌های اعلامی علاوه بر توسعه فعالیت‌های خدماتی مکمل تولید از جمله افزایش ظرفیت‌های صادرات کالا، توسعه و بهبود بسترهای مالی و بانکی و بیمه‌ای اقتصاد استان عمدتاً بر سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری، توسعه زیرساخت‌های گردشگری، شناسایی و معرفی استان به‌عنوان برند در این حوزه می‌باشد و حمایت‌ها از اقتصاد فرهنگ و رسانه تمرکز دارد. استان در راستای توسعه بخش خدمات یک همایش تخصصی سرمایه‌گذاران در حوزه خدمات شهری طرح‌ریزی و با حضور ۱۵۰ فعال حوزه خدمات و عرضه بیش از ۳۰ فرصت سرمایه‌گذاری به انجام رساند.

۶-۲: بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات

بخش خدمات فعالیت‌های مهمی مانند بانکداری، بیمه، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان حمل و نقل، گردشگری، بازرگانی، صادرات واردات وجود دارد که هر کدام از آن‌ها نقش اساسی در اقتصاد ایران بر عهده دارند.

استان کرمانشاه به عنوان قطب مرکزی ارائه خدمات به استان های غربی در مرکز چهار استان عمدتاً گردشگر و در مرز عراق واقع شده است ۴۸ درصد صادرات کشور به عراق از گمرکات این استان می گذرد. استان کرمانشاه با وجود جاذبه های باستانی و محیطی و موقعیت استراتژیک در حوزه گردشگری روند تحولات تعداد واحدهای اقامتی استان به خوبی با این ظرفیت ها همگام نیست. با اینکه آمار بازدیدها از اماکن تاریخی، ورود گردشگران خارجی تا سال ۱۳۹۴ رشد داشته است اما در طول چند سال اخیر این روند متوقف شده است. در حوزه جذب و استفاده از ظرفیت بخش خصوصی نتوانسته به خوبی استفاده نماید. علیرغم جایگاه ممتاز استان کرمانشاه از لحاظ آثار و بناهای تاریخی، زیرساخت های مورد نیاز توسعه خدمات گردشگری همچون هتل و سایر اقامتگاه ها، از رشد مناسبی برخوردار نبوده است. به همین ترتیب شاخص تمرکز مکانی اشتغال و ارزش افزوده این بخش نیز رو به کاهش بوده است و به نحوی بیانگر عدم متناسب این بخش بوده است (فتح الهی و دیگران، ۱۳۹۵). در سایر حوزه های بخش خدمات از جمله حوزه بهداشت و درمان، استان از ظرفیت بالای تخصصی و موقعیتی برخوردار است و با آنکه دارای بیمارستان های بزرگ و تخصصی کم نظیر است اما نتوانسته است از این ظرفیت در صنعت توریسم درمانی استفاده نماید. لذا عوامل و متغیرهای تأثیرگذار به شرح ذیل اعلامی می گردد.

در توسعه فعالیت های بخش خدمات در حوزه گردشگری و توریسم درمانی شاهد سیاست گذاری خاصی نبودیم و عمدتاً مشوق ها برمدار همان مشوق های مالیاتی سرمایه گذاری در ساخت هتل ها و بیمارستان ها و سرمایه گذاری خارجی که با وجود پیشنهاد چند پروژه توریسم درمانی و خدمات شهری هیچ کدام به نتیجه نرسیدند.

بدلیل زلزله طبیعی شهرهای غرب استان عمده تلاش های مدیریتی و منابع به سمت بازسازی و رفع گرفتاری های این مناطق بود و برای سرمایه گذاران نیز نگرانی های در زمینه خطر طبیعی سرمایه گذاری بوجود آمد.

۳-۶: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات استان

۱-۳-۶: بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات

بین توسعه یافتگی کشورها و سهم تولید خدمات از تولید ناخالص داخلی معمولاً رابطه مستقیمی وجود دارد. با توسعه کشورها معمولاً سهم خدمات در تولید ناخالص داخلی افزایش می‌یابد. در فرانسه طی ۳۰ سال اخیر سهم خدمات در تولید ناخالص ملی از حدود ۶۰ درصد به ۸۰ درصد افزایش یافته است و در انگلستان در مدت ۴۰ سال از ۵۵ درصد به حدود ۸۰ درصد رسیده است. در مورد کشورهای دیگری نظیر آمریکا، ژاپن، کره جنوبی، آلمان و ایتالیا اتفاق مشابهی رخ داده است. مطابق گزارش بانک جهانی سهم خدمات از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۳ برابر با ۴۴/۱ درصد بوده است و این عدد برای متوسط جهانی در همان سال ۶۳/۴ درصد بوده است؛ بنابراین سهم خدمات در تولید ناخالص داخلی در ایران حدود ۲۰ درصد کمتر از متوسط جهانی است (نویدی، ۱۳۹۶: دنیای اقتصادی ش ۲۰۲۰ ۹۶/۱۱/۲۶).

اما در استان ارزش افزوده در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۲۱۸.۳۷۶ میلیارد ریال گردیده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ تقریباً ۱۳.۶ درصد رشد داشته است. گروههای عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه، املاک و مستغلات، امور عمومی، شهری و اجتماعی، خدمات سلامت و مددکاری، حمل‌ونقل و انبارداری و پست، آموزش، فعالیت‌های هنر و تفریح به ترتیب بیشترین سهم از ارزش افزوده استان را در بخش خدمات خلق کرده‌اند این در حالی است که خدمات اداری و پشتیبانی، خدمات تأمین جا و غذا، خدمات اطلاعات و ارتباطات، فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی و نهایتاً فعالیت‌های مالی و بیمه به ترتیب کمترین سهم از ارزش افزوده استان را خلق کرده‌اند. کل ستانده بخش خدمات در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۳۵۴,۶۱۰ میلیارد ریال بوده است، در حالی که مصرف واسطه ۱۳۶,۲۳۴ میلیارد ریال بوده است، شاخص نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش بالغ بر ۳۸.۴ درصد بوده است این نسبت در فعالیت‌های مثل تأمین جا و مکان با شاخص نزدیک به ۶۰ درصد فعالیت‌های مالی و بیمه با شاخص نزدیک به ۴۲ درصد، اطلاعات و ارتباطات با ۳۳ درصد و فعالیت‌های و خدمات پشتیبانی با ۲۷ درصد و حمل‌ونقل و پست با ۲۲ بیشترین رقم شاخص نسبت مصرف واسطه به ستانده را به خود اختصاص داده‌اند.

این در حالی است که فعالیت‌های مربوط به املاک و مستغلات با ۴ درصد نسب شاخص، آموزش و بهداشت با ۱۲ و ۱۳ درصد نسبت کمترین مقدار این شاخص را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول (۶-۱): ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده در گروه‌های فعالیت بخش خدمات طی سال ۱۳۹۵

(میلیون ریال)

ردیف	گروه فعالیت	ارزش افزوده	رشد سالانه	ارزش افزوده استان سهم از	سهم در کشور	ستانده	مصرف واسطه	نسبت مصرف واسطه به ستانده
۱	عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه	۳۳۰۰۰۳۱۵	۱۳.۲	۱۵.۱	۲.۱	۴۱,۸۸۶,۸۷۱	۸,۸۸۶,۵۵۵	۲۱.۲۲
۲	املاک و مستغلات	۳۲۵۴۴۶۷۳	۱۷.۳	۱۴.۹	۱.۷	۳۳,۹۷۶,۹۱۴	۱,۴۳۲,۲۴۱	۴.۲۲
۳	امور عمومی، شهری و اجتماعی	۲۷۸۰۵۶۸۳	۱۸.۲	۱۲.۷	۳.۶	۳۵,۵۶۵,۸۰۶	۷,۷۶۰,۱۲۳	۲۱.۸۲
۴	خدمات سلامت و مددکاری	۱۸۴۳۴۴۷۷	۱۶.۶	۸.۴	۲.۶	۲۱,۱۸۶,۱۶۷	۲,۷۵۱,۶۹۰	۱۲.۹۹
۵	حمل‌ونقل و انبارداری و پست	۵۱۵۸۰۷۶۷	۱۳.۳	۷.۲	۱.۵	۲۱,۸۴۲,۳۴۲	۶,۰۳۴,۶۶۷	۲۷.۶۳
۶	آموزش	۱۱۸۰۳۰۶۹	۱۴.۰	۵.۴	۲.۴	۱۳,۴۹۹,۴۹۰	۱,۶۹۶,۴۲۱	۱۲.۵۷
۷	فعالیت‌های هنر، تفریح	۶۲۲۱۲۸۷	۱۳.۴	۱.۰	۱.۶	۳,۲۵۹,۲۳۲	۱,۰۴۶,۳۵۶	۳۲.۱۰
۸	فعالیت‌های مالی و بیمه	۲۰۵۶۴۴۷	۵.۹	۰.۹	۰.۷	۳,۶۰۰,۰۴۷	۱,۵۴۳,۶۰۰	۴۲.۸۸
۹	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۸۱۹۸۴۲۱	۳۰.۸	۰.۹	۱.۳	۲,۵۲۹,۱۸۸	۵۵۴,۹۷۰	۲۱.۸۶
۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۱۴۳۸۱۶۶	۲۵.۸	۰.۷	۰.۵	۲,۴۲۱,۸۸۹	۹۸۳,۷۲۳	۴۰.۶۲
۱۱	خدمات تأمین جا و غذا	۱۳۴۹۲۳۷	۹.۴	۰.۶	۰.۷	۳,۳۴۳,۷۰۵	۱,۹۹۴,۴۷۸	۵۹.۶۵
۱۲	خدمات اداری و پشتیبانی	۸۱۰۵۷۶	۱۰.۲	۰.۴	۱.۲	۱,۲۲۵,۵۹۷	۴۱۵,۰۲۰	۳۳.۸۶
۱۳	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۵۲۰۴۵۹۱۸	۱۴.۳	۱۰۱.۰	۱.۵	۱۲,۷۵۵,۵۳۶	۱۰,۲۴۳,۳۸۰	۸۱.۰۹
۱۴	جمع	۹۲۱۸۳۷۵۸۴	۱۳.۶	۱۰۰.۰	۱.۵	۳۵۴,۶۰۹,۸۶۱	۱۳۶,۲۳۴,۰۱۳	۳۸.۴۲

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۸

در بررسی سهم گروه‌های فعالیت بخش خدمات در ارزش افزوده، آمار نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ فعالیت‌هایی مثل عمده‌فروشی و خرده‌فروشی با ۱۵.۱ درصد، املاک و مستغلات با ۱۷.۳ درصد، اداره امور عمومی و خدمات شهری با ۱۸.۲ درصد، آموزش و بهداشت با ۲۱.۸۲ درصد بیشترین سهم را از ارزش افزوده بخش خدمات به خود اختصاص داده‌اند. این در حالی است که

فعالیت‌هایی مثل فعالیت‌های حرفه‌ای و علمی، اداری و پشتیبانی، اطلاعات و ارتباطات، فعالیت‌های خدماتی جا و غذا، مالی و بیمه با کمتر از ۲ درصد کمترین سهم را از بخش خدمات به خود اختصاص داده‌اند.

در زمینه تغییرات سالانه، تحلیل‌ها نشان می‌دهد که کل زیر بخش خدمات تقریباً ۶ درصد رشد داشته است که در زیر بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی تغییرات کاهشی و در سایر گروه‌ها تغییرات افزایشی بوده است. در گروه املاک و مستغلات تغییرات زیادی رخ نداده است در سایر گروه‌ها تغییرات بیش از میانگین تغییرات بخش خدمات بوده است. بیشترین تغییرات در حوزه اداری و پشتیبانی و ارتباطات بوده است.

۲-۳-۶: بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

جدول (۲-۶): تعداد هتل‌ها و اقامت‌گاه‌ها به تفکیک نوع، تعداد تخت، درصد اشغال و

روزهای اقامت ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	نوع هتل	تعداد			تعداد تخت			درصد از کل	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد	۱۳۹۶	۱۳۹۷	رشد	تعداد	تخت
هتل	تا ۲ ستاره	۱۴	۱۶	۱۴.۲۹	۷۸۱	۹۸۵	۲۶.۱۲	۲۳.۸۸	۲۶.۳۴
	۳ ستاره	۸	۷	(۱۲.۵۰)	۸۳۲	۷۲۳	(۱۳.۱۰)	۱۰.۴۵	۱۹.۳۳
	۴ ستاره	۲	۲	۰	۴۱۲	۳۶۰	(۱۲.۶۲)	۲.۹۹	۹.۶۳
	۵ ستاره	۲	۲	۰	۲۳۰	۲۷۷	۲۰.۴۳	۲.۹۹	۷.۴۱
مهمان‌پذیر	مهمان‌پذیر	۱۸	۱۹	۵.۵۶	۸۱۶	۸۴۳	۳.۳۱	۲۸.۳۶	۲۲.۵۴
	هتل آپارتمان	۲	۲	۰	۱۳۶	۱۳۶	-	۲.۹۹	۳.۶۴
	مجتمع اقامتی	۸	۸	۰	۷۱	۷۱	-	۱۱.۹۴	۱.۹۰
	پانسیون	۶	۱۱	۸۳.۳۳	۱۲۰	۳۴۵	۱۸۷.۵۰	۱۶.۴۲	۹.۲۲
	جمع	۶۰	۶۷	۱۱.۶۷	۳۳۹۸	۳۷۴۰	۱۰.۰۶	۱۰۰.۰۰	۱۰۰.۰۰

کل اقامتگاه‌های استان در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۳۷۴۰ تخت را در اختیار داشته‌اند که نسبت به سال ماقبل ۱۰ درصد رشد داشته است و تقریباً ۲۶.۵ درصد از این تخت‌ها مربوط به هتل‌های

۲ ستاره و نزدیک به ۲۳.۵ درصد مربوط به مهمان پذیرها بوده‌اند و هتل‌های ۴ و ۵ ستاره با تعداد ۶۳۷ تخت صرفاً کمی بیش از ۱۷ درصد کل تخت‌های استان را در اختیار دارند. آمار کل هتل‌ها و اقامت گاه‌های استان از ۶۰ واحد به ۶۷ واحد افزایش داشته است؛ که ۶ واحد از این افزایش مربوط به افزایش واحدهای مهمان پذیر از جمله ساخت پانسیون بوده است؛ و در مورد ساخت هتل آمار کاهشی بوده است. از نظر ترکیب و سهم انواع مختلف اقامتگاه‌ها بیشترین سهم از کل اقامتگاه‌ها به ترتیب مربوط به مهمان پذیرها با ۲۸ درصد، هتل‌های ۲ ستاره با ۲۴ درصد، پانسیون با ۱۶ درصد و هتل‌های سه ستاره با ۱۰ درصد است در مجموع مقوله تأسیسات گردشگری، ملاحظه می‌گردد که تعداد ظرفیت‌های اقامتی استان افزایش جدی را نشان نمی‌دهد.

جدول (۳-۶): وضعیت آثار ملی ثبت شده و همچنین بازدیدکنندگان از مراکز گردشگری

به تفکیک داخلی و خارجی

ردیف		۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	گردشگران و بازدیدکنندگان داخلی	۶۷۵۱۸۴	۶۱۴۰۶۲	(۹.۰۵)
۲	گردشگران و بازدیدکنندگان خارجی	۱۶۱۴۰	۱۶۸۶۴	۴.۴۹
۳	آثار ملی ثبت شده	۴۰۰۰	۴۰۰۵	۰.۱۳

منبع: سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان کرمانشاه

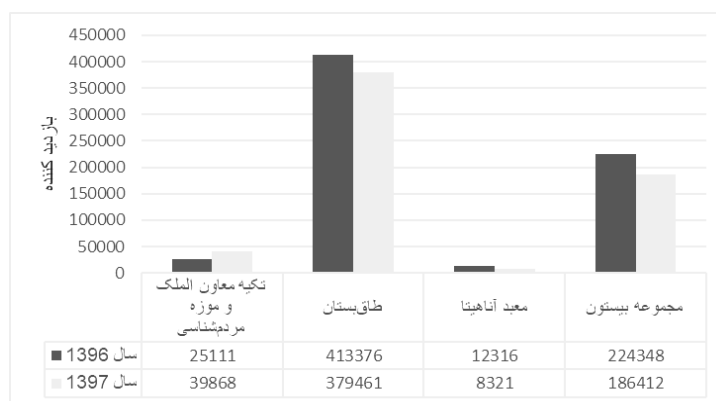
جدول (۴-۶): بازدیدکنندگان از موزه‌ها و بناهای تاریخی و تغییرات

ردیف	سال	۱۳۹۶		۱۳۹۷		تغییرات درصد
		آمار	درصد	آمار	درصد	
۱	تکیه معاون الملک و موزه مردم‌شناسی	۲۵۱۱۱	۳.۷۲	۳۹۸۶۸	۶.۴۹	۵۸.۷۷
۲	طاق‌بستان	۴۱۳۳۷۶	۶۱.۲۲	۳۷۹۴۶۱	۶۱.۸۰	(۸.۲۰)
۳	معبد آناهیتا	۱۲۳۱۶	۱.۸۲	۸۳۲۱	۱.۳۶	(۳۲.۴۴)
۴	مجموعه بیستون	۲۲۴۳۴۸	۳۳.۲۳	۱۸۶۴۱۲	۳۰.۳۶	(۱۶.۹۱)
جمع		۶۷۵۱۸۴	۱۰۰.۰۰	۶۱۴۰۶۲	۱۰۰.۰۰	(۹.۰۵)

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۸ و محاسبات تحقیق

مطابق آمار سال ۱۳۹۷، تقریباً ۶۱۴۰۶۲ گردشگر داخلی و ۱۶۸۶۴ گردشگر خارجی از آثار و اماکن تاریخی بازدید کرده‌اند که نسبت به سال قبل گردشگران داخلی ۹ درصد کاهش و گردشگری خارجی ۴.۵ درصد افزایش یافته است. از نظر آثار ثبت شده استان دارای ۴۰۰۵ آثار

ثبت شده به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱۳ صدم درصد افزایش داشته است. استان کرمانشاه از جاذبه‌های باستانی بی نظیری برخوردار است؛ طاق‌بستان مهم‌ترین بنای تاریخی مورد توجه گردشگران در سال ۱۳۹۷ بوده است که تقریباً ۳۷۹ هزار نفر از این بنای تاریخی بازدید نموده‌اند که نسبت به سال ۹۶ تقریباً ۸ درصد کاهش داشته است پس از طاق‌بستان مجموعه بیستون با ۱۷۶ هزار بازدید بیشترین بازدید را به خود اختصاص داده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ نزدیک به ۱۷ درصد کاهش داشته است اما سایر آثار سهم ناچیزی از بازدیدها را شامل می‌شود. هرچند آمار بازدید از تکیه معاون الملک نزدیک ۵۹ درصد رشد داشته است به‌طور کلی آمار سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش زیادی داشته است البته، بخشی از کاهش آمار بازدیدکنندگان آثار تاریخی به علت حذف آمار بازدید رایگان از آثار تاریخی بوده است.



نمودار (۶-۱): آمار بازدیدکنندگان از موزه‌ها و بناهای تاریخی استان کرمانشاه

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

از نظر آمار تعداد گردشگران خارجی از سال ۹۱ تا ۹۶ کاهش و تقریباً نصف گردیده است. در سال ۹۱ تعداد ۳۲.۹۶۷ نفر گردشگر خارجی در هتل‌های استان اسکان یافته‌اند که در سال ۹۲ کاهش ۶۷ درصدی را تجربه کرده است و در سال ۹۶ به ۱۶.۱۴۰ نفر کاهش پیدا کرده است اما در سال ۱۳۹۷ به ۱۶.۸۶۴ درصد افزایش یافته است که نسبت به سال ۱۳۹۶ کمی بیش از ۴ درصد رشد داشته است.

۴-۶: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

بنابه گفته کارشناسان اقتصادی بخش خدمات‌پیش‌تاز در زمینه رشد اقتصادی است مهم‌ترین نقطه قوت کشورهای پیشرفته در توسعه اقتصادی تقویت بخش خدمات است. رشد ارزش افزوده این بخش نسبت به سایر بخش‌ها سرعت بیشتری دارد دیدگاه دولت بر حمایت از توسعه بخش خدمات در جهت تقویت خدمات حامی تولید و ایجاد ارزش افزوده و اشتغال‌زایی آن است. مطابق گزارش بانک جهانی سهم خدمات در تولید ناخالص داخلی در ایران حدود ۲۰ درصد کمتر از متوسط جهانی است (نویدی، ۱۳۹۶: دنیای اقتصادی ش ۲۰۲۰ ۹۶/۱۱/۲۶) در حوزه گردشگری استان با آنکه تعداد واحدهای اقامتی و آمار گردشگران خارجی رشد داشته است؛ اما با توجه به جایگاه ممتاز استان کرمانشاه از لحاظ آثار و بناهای تاریخی، زیرساخت‌های مورد نیاز توسعه خدمات گردشگری از رشد مناسبی برخوردار نبوده است. حوزه بهداشت از نظر شاخص‌ها در وضعیت مناسبی نیست هرچند تغییرات مثبتی در امکانات و تجهیزات پزشکی داشته‌ایم اما این بخش با وجود به پتانسیل‌های بالای آن هنوز سهم چندانی در رشد و توسعه اقتصادی استان ندارد و از مسائلی ساختاری و عملکردی گسترده‌ای رنج می‌برد. شاخص‌های سلامت استان در مقایسه با استانداردهای جهانی و حتی کشور مساعد نیست. لذا برای توسعه و بهبود نقش بخش‌های مذکور پیشنهادهایی به شرح ذیل مطرح می‌گردد:

- حوزه گردشگری تنها راهی است که می‌تواند کشور را از رکود تورمی خارج کند این صنعت، کشور را کمک می‌کند تا به رونق برسد. به علاوه از طریق ورود گردشگران خارجی توسعه صادرات و تزریق پول به اقتصاد، رونق اشتغال و توزیع درآمد را در پی خواهد داشت.
- یکی از این مسائل، مشکلات هتل‌ها است. با توسعه هتل‌سازی، بخش ساختمان نیز که در ایران دارای پتانسیل‌های بسیاری است از رکود خارج خواهد شد. برای ایجاد هتل می‌توان از پتانسیل سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی نیز بهره بگیریم.

- از دیگر مسائل مهم ظرفیت فرودگاه استان است؛ که نیاز است ظرفیت این فرودگاه هم از نظر ناوگان و هم تعداد پرواز و هم تعداد مسیر افزایش یابد. این امر با مشارکت بخش خصوصی و اقدام مشترک شرکت‌های داخلی و خارجی محقق خواهد شد.
- در امر حمل‌ونقل بخش ریلی استان باوجود راه‌اندازی هنوز ضعیف است (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۴) درحالی‌که تقاضا برای گردشگری ریلی در حال افزایش است.
- رونق‌بخش گردشگری همچنین نیازمند بهبود تعاملات و روابط سیاسی در سطح بین‌المللی است و تغییرات سیاسی داخلی، بر میزان درخواست‌های خارج از کشور برای سفر به ایران اثر بسیار مثبت داشته است.
- در حوزه بهداشت و درمان الگوی بیماری‌ها و ساختار جمعیت در سه دهه گذشته تغییر کرده و نیازمند آن است که خدمات فعلی حوزه بهداشت کشور تغییرات جدی ایجاد شود که با نیاز و بازار تطبیق بیشتری داشته باشد. همچنین، با توجه به مشکلات متعدد ساختاری و مدیریتی که باعث خلل در دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه می‌شود توسعه بخش بهداشت نیازمند تحولات سازمانی، فعال کردن بخش خصوصی و دولتی، تدوین برنامه ده‌ساله برای حوزه بهداشت و تقسیم‌کار ستادی و ایجاد رقابت سلامت محوری بین بخش‌ها و فعالان مختلف حوزه بهداشت، است.

«فصل هفتم: وضعیت بخش حمل‌ونقل استان»

چکیده فصل:

مطالعات نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل باعث افزایش رشد اقتصادی کشورها شده و با بهبود عملکرد در حوزه‌های مختلف موجب سرمایه‌گذاری مجدد در زیرساخت‌های حمل‌ونقل می‌شود. حمل‌ونقل بر متغیرهای اصلی اقتصاد کشور مانند تولید کل، تولید در بخش‌های اقتصادی، اشتغال کل، اشتغال در بخش‌های اقتصادی، قیمت در بخش‌های مختلف اقتصادی و شاخص هزینه زندگی اثر می‌گذارد. توسعه زیرساخت‌ها و گسترش و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل به‌عنوان مهم‌ترین رویکرد دولت در بخش حمل‌ونقل عمومی کشور مطرح است دولت باملاحظه سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی در راستای مردمی‌کردن اقتصاد و گسترش زیرساخت‌های موردنیاز برای خدمات تجاری خارجی و افزایش عبور (ترانزیت) و حل مشکلات حمل‌ونقل تلاش می‌کند. داده‌ها و ارقام از استان بیانگر آن است؛ که برخلاف دیگر بخش‌ها، ارزش‌افزوده در بخش حمل‌ونقل رشد یافته است. بخش حمل‌ونقل با ارزش‌افزوده‌ای بالغ بر ۱۵.۸۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۵ سهمی معادل ۷.۲۴ درصد از ارزش‌افزوده استان را به خود اختصاص داده است آمار و ارقام مربوط به عملکرد حمل‌ونقل استان نشان می‌دهد که ۷۳.۵ درصد از مسافر جابجا شده از طریق حمل‌ونقل جاده‌ای انجام شده است و پس از آن حمل‌ونقل هوایی ۲۶ درصد از جابجایی مسافر را بر عهده داشته است. همچنین بیشتر بارهای جابجا شده از طریق خطوط زمینی جابجا شده اند، با این تفاوت سهم حمل بار با خطوط هوایی افزایش محسوسی داشته است. در مجموع، حمل‌ونقل مسافر ۳ درصد کاهش و حمل‌ونقل بار ۹۵ درصد رشد داشته است همچنانکه آمار ناوگان حمل‌ونقل افزایش محسوسی داشته است.

حمل و نقل یکی از اجزای مهم اقتصاد ملی محسوب شده و به دلیل داشتن نقش زیربنایی تأثیر فراوانی بر فرآیند رشد اقتصادی کشور دارد. این بخش دربرگیرنده فعالیت‌هایی است که به شکلی گسترده در تمامی زمینه‌های تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات جریان داشته و در مجموع فعالیت‌های اقتصادی نقش غیرقابل انکاری برعهده دارد. حمل و نقل ابزار اتصال فعالیت‌های کشاورزی، صنعتی، بازرگانی و خدماتی در سطح ملی و بین‌المللی است. در رشد و توسعه اقتصاد و تجارت جهانی در مقطع زمانی فعلی و روند گسترش آن نمی‌توان نقش دستگاه‌های حمل و نقل در بهینه‌سازی هزینه‌ها، زمان سفر، سرعت جابه‌جایی، ایمنی و سطح خدمات ارائه شده را انکار کرد. مطالعات نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری در حمل و نقل باعث افزایش رشد اقتصادی کشورها شده و با بهبود عملکرد در حوزه‌های مختلف موجب سرمایه‌گذاری در زیر ساخت‌های حمل و نقل می‌شود. حمل و نقل از شاخص‌های مهم توسعه‌یافتگی محسوب شده و نقش مهمی در توسعه دارد و بر متغیرهای اصلی اقتصاد کشور مانند تولید کل، تولید در بخش‌های اقتصادی، اشتغال کل، اشتغال در بخش‌های اقتصادی، قیمت در بخش‌های مختلف اقتصادی و شاخص هزینه زندگی اثر می‌گذارد.

۷-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان

توسعه زیرساخت‌ها و گسترش و نوسازی ناوگان حمل و نقل به عنوان مهم‌ترین رویکرد دولت در بخش حمل و نقل عمومی کشور مطرح است دولت با ملاحظه سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار (۴۴) قانون اساسی در راستای مردمی کردن اقتصاد و گسترش زیرساخت‌های مورد نیاز برای خدمات تجاری خارجی و افزایش ترانزیت و حل مشکلات حمل و نقل تلاش می‌کند. رویکرد دولت بر آن است تا زمینه تحقق اهدافی مانند تسریع و تسهیل اجرای طرح‌ها (پروژه‌های) ریلی و تقویت اقتصاد حمل و نقل هوایی، سرمایه‌گذاری در بخش هوایی، بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و سرمایه‌ها و ارتقای سطح علمی و فنی صنعت هوایی کشور و همچنین ایجاد اشتغال برای نیروهای تحصیل کرده را فراهم و برنامه مدونی به اجرا بگذارد دولت به منظور تکمیل و اجرای پروژه‌ها زیرساختی حمل و نقل از طریق استفاده از ظرفیت‌های مشارکت

خصوصی و اعتبارات بودجه سالانه، یک درصدی (۱٪) منابع حاصل از فروش نفت و گاز و تضمین تسهیلات و تأمین ناوگان و تجهیزات حمایت می‌نماید.

جهت گیری‌های استان با تأثیرپذیری از اسناد بالادستی و برنامه‌های توسعه‌ای متمرکز بر استفاده از موقعیت جغرافیایی در افزایش میزان ترانزیت کالا و مسافر و توسعه همکاری‌های منطقه‌ای، ایجاد بستر مناسب برای خصوصی‌سازی و جلب مشارکت بخش خصوصی، بهسازی زیربنای و توسعه ظرفیت ناوگان، گسترش فعالیت‌های بازرگانی و بازاریابی در حمل‌ونقل جاده‌ای بوده است.

۷-۲: وضعیت تحولات بخش حمل‌ونقل استان

استان کرمانشاه در مسیر اصلی راه‌های شرق به غرب و شمال غرب به نواحی جنوبی و در مسیر اصلی ترانزیت کالا و خدمات به کشور عراق قرار دارد. مسیر اصلی جاده راه کربلا از وسط استان می‌گذرد و این جاده از همدان به کرمانشاه و سپس به مرز خسروی امتداد می‌یابد. از نظر خطوط هوایی، بزرگ‌ترین فرودگاه غرب کشور در شهر کرمانشاه واقع شده است. قسمت اعظم نیازهای حمل‌ونقل استان‌های هم‌جوار (کردستان، ایلام، لرستان) و همچنین زائرین عتبات عالیات را برآورده می‌نماید.

متغیرهای تأثیرگذار بر حمل‌ونقل استان عبارت‌اند از:

- ۱- توسعه راه‌های زمینی: در استان کرمانشاه تا سال ۱۳۸۰، در مجموع ۲۱۷۳ کیلومتر راه احداث شده است طول بزرگراه‌ها استان به ۴۲۰ کیلومتر در سال ۱۳۹۷ رسیده است. در بین انواع راه‌های استان، توسعه بزرگراه‌ها طی دوره مذکور چشمگیرتر بوده است. توسعه راه‌های اصلی از ۴۸۸ کیلومتر در سال ۱۳۹۶ به ۵۲۳ کیلومتر در سال ۱۳۹۷ رسید. روند صعودی طول راه‌های شریانی در استان همانند کشور نیز به چشم می‌خورد به نحوی که ۴۵ کیلومتر راه‌های استان افزایش یافته است؛ که ۱۰ کیلومتر آن بزرگراه و ۳۵ کیلومتر آن راه اصلی بوده است که نقش حمل‌ونقل بین استانی و جابجایی مسافر و زوار را بر عهده دارند.

۲- توسعه ناوگان حمل و نقل: تعداد ناوگان حمل و نقل به طور متوسط در سال ۱۳۹۷ تقریباً ۴۰۰۰ دستگاه افزایش یافته است. افزایش چندین برابری تعداد ناوگان حمل و نقل در مقایسه با خودروهای سواری و تاکسی قابل ملاحظه است. نقش آن‌ها در جابجایی و حمل کالا و تولیدات صنعتی است تا جابجایی مسافر.

۳- بهبود و توسعه حمل و نقل ریلی: از نظر ریلی، خط راه آهن تهران-کرمانشاه از تهران آغاز و بعبور از شهرهای اراک، ملایر، کنگاور، صحنه، کرمانشاه، سرپل ذهاب و قصر شیرین به مرز خسروی می‌رسد و با آنکه در مردادماه ۱۳۹۶ افتتاح گردید ولی عملاً از ماه‌ها پایانی سال ۱۳۹۶ و اوایل سال ۱۳۹۷ فعالیت‌های خود را از سر گرفت. استان کرمانشاه با اتصال به خط ریلی ۴۵۷، تقریباً ۱۲۱ هزار مسافر و ۴۰۹ هزار تن بار عمدتاً مواد نفتی را جابجا کرده است. با این حال تعداد پروازهای از سال ۱۳۹۶ از ۲۸۴۰ پرواز به ۲۷۵۲ پرواز در سال ۱۳۹۷ کاهش یافت.

۴- افزایش قیمت‌ها و رشد نرخ تورم باعث کاهش حمل و نقل هوایی و افزایش حمل مسافر و کالا با خطوط زمینی شده است.

هرچند زیرساخت‌های حمل و نقل استان بیشتر در حوزه حمل و نقل زمینی متمرکز است، همچنین این استان دارای فرودگاه بین‌المللی است که سهم عمده‌ای از حمل و نقل را بر عهده دارد. سیستم ریلی استان تاکنون نتوانسته است نقش قابل ملاحظه‌ای از حمل و نقل را ایفا کند و از نظر حمل و نقل دریایی این استان فاقد دریا و رودخانه مناسب حمل و نقل است. از نظر حمل و نقل جاده‌ای، عمده سرمایه‌گذاری‌ها در زمین تعریض و بازسازی جاده‌ها انجام گرفته است؛ در زمینه توسعه وسایل حمل و نقل، داده‌ها و ارقام نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۷ آمار وسایل و ناوگان حمل و نقل افزایشی اساسی داشته است.

۷-۳: بررسی و تحلیل شاخص‌های بخش حمل‌ونقل استان

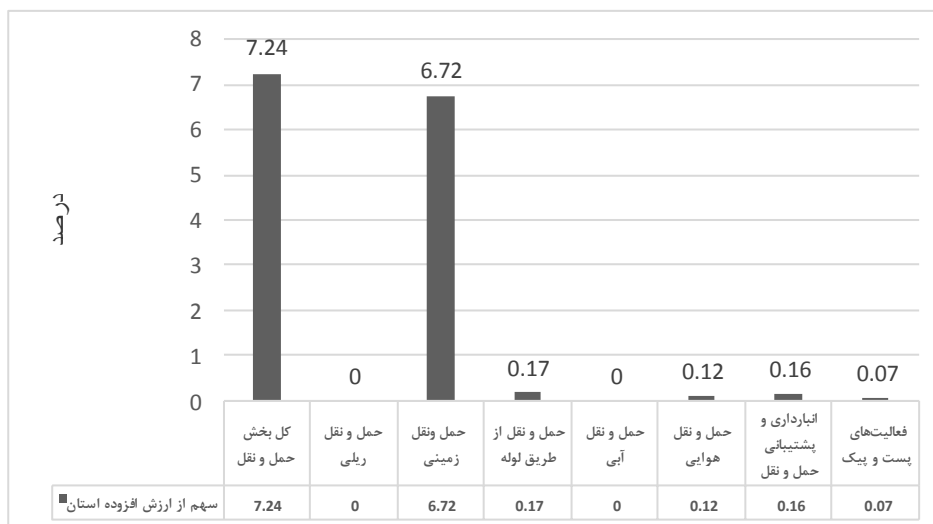
جدول (۷-۱): وضعیت ارزش‌افزوده بخش حمل‌ونقل استان و سهم ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۵

(ارقام به میلیارد ریال - درصد)

ردیف	بخش و گروه فعالیت	ارزش‌افزوده	رشد سالانه	سهم از ارزش‌افزوده استان	سهم از کشور
۱	کل بخش حمل‌ونقل	۱۵,۸۰۸	۱۳.۳	۷.۲۴	۱.۵
۲	حمل‌ونقل زمینی	۱۵,۰۴۸	۱۳.۰	۶.۸۹	۱.۷
۳	حمل‌ونقل ریلی	-	-	-	-
۴	سایر حمل‌ونقل زمینی	۱۴,۶۷۵	۱۳.۱	۶.۷۲	۱.۷
۵	حمل‌ونقل از طریق لوله	۳۷۲	۱۰.۶	۰.۱۷	۱.۲
۶	حمل‌ونقل آبی	-	-	-	-
۷	حمل‌ونقل هوایی	۲۶۶	۲۷.۰	۰.۱۲	۱.۱
۸	انبارداری و پشتیبانی حمل‌ونقل	۳۴۶	۱۴.۵	۰.۱۶	۰.۵
۹	فعالیت‌های پست و پیک	۱۴۸	۲۱.۰	۰.۰۷	۲.۲
۱۰	جمع ارزش‌افزوده استان	۲۱۸,۳۷۶	۱۳.۶	۱۰۰.۰۰	۱.۵

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۸

در سال ۱۳۹۴ ارزش‌افزوده بخش حمل‌بالغ بر ۱۵,۸۰۸ میلیارد ریال بوده است که تقریباً ۷ درصد از ارزش‌افزوده استان را به خود اختصاص داده بود که در سال ۱۳۹۵ به ۷.۲۴ درصد افزایش یافته بود که حاکی از رشد مطلق ۰.۲۴ صدم درصدی ارزش‌افزوده این بخش بوده است. در مجموع بخش حمل‌ونقل استان ۱.۵ درصد از ارزش‌افزوده بخش حمل‌ونقل کشور را تولید کرده است که در مقایسه با سهم ۲.۴۳ درصدی جمعیت سهم اندکی است.



نمودار (۷-۱): سهم زیر بخش‌های حمل و نقل از ارزش افزوده استان در سال ۱۳۹۵

جدول (۷-۲): وضعیت ستانده، مصرف واسطه و برآورد شاخص نسبت مصرف واسطه به ستانده

طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (ارقام به میلیارد ریال - درصد)

نسبت		مصرف واسطه		ستانده		بخش و گروه فعالیت
۱۳۹۵	۱۳۹۴	تغییرات	۱۳۹۵	تغییرات	۱۳۹۵	
۲۷.۶۳	۲۷.۱۳	۱۶.۲	۶,۰۳۴	۱۴.۱	۲۱,۸۴۲	حمل و نقل و انبارداری و پست
۲۶.۵۲	۲۶.۱۵	۱۵.۲	۵,۴۳۰	۱۳.۶	۲۰,۴۷۸	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله
۰	۰	۰.۰	۰	۰.۰	۰	حمل و نقل ریلی*
۲۶.۵۰	۲۶.۱۱	۱۵.۴	۵,۲۹۰	۱۳.۷	۱۹,۹۶۶	حمل و نقل زمینی
۲۷.۳۵	۲۷.۵۶	۹.۴	۱۴۰	۱۰.۳	۵۱۲	حمل و نقل از طریق لوله
۰	۰	۰.۰	۰	۰.۰	۰	حمل و نقل آبی
۶۰.۶۹	۵۹.۴۶	۳۳.۹	۴۱۱	۳۱.۲	۶۷۷	حمل و نقل هوایی
۲۷.۱۹	۲۶.۹۸	۱۶.۲	۱۲۹	۱۴.۸	۴۷۴	انبارداری و پشتیبانی حمل و نقل
۳۰.۰۶	۳۳.۱۲	۵.۰	۶۳	۱۵.۳	۲۱۱	فعالیت‌های پست و پیک
۳۸.۴۲	۳۹.۱۹	۱۰.۰	۱۳۶,۲۳۴	۱۲.۲	۳۵۴,۶۰۹	جمع

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۸

جدول (۷-۳): سهم هریک از زیر بخش های حمل و نقل از مسافر جابجا شده و بار حمل شده برون استانی

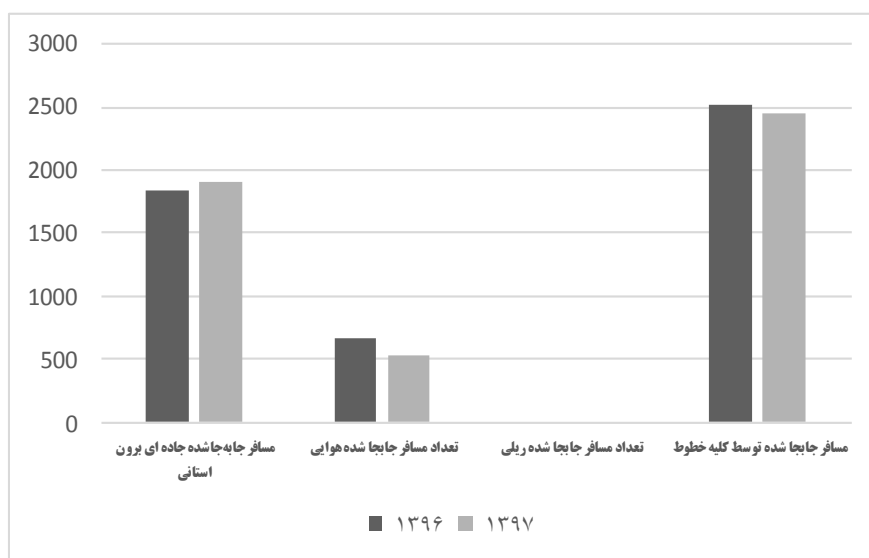
طی سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	متغیر	واحد سنجش	۱۳۹۶		۱۳۹۷		سرانه	رشد سالانه
			آمار	درصد	آمار	درصد		
۱	مسافر جابه جاشده جاده ای برون استانی	هزار نفر	۱۸۴۶	۷۳.۵۰	۱۹۰۶	۷۸.۰۶	۰.۹۷۶	۳.۲۵
۲	تعداد مسافر جابجا شده هوایی	هزار نفر	۶۶۶	۲۶.۵۰	۵۳۶	۲۱.۹۴	۰.۲۷۴	(۱۹.۵۴)
۳	تعداد مسافر جابجا شده ریلی	هزار نفر	۰	۰.۰۰	۰	۰.۰۰	-	-
۴	مسافر جابجا شده توسط کلیه خطوط	هزار نفر	۲۵۱۲	۱۰۰.۰۰	۲۴۴۲	۱۰۰.۰۰	۱.۲۵۱	(۲.۷۹)
۵	بار جابجا شده با خطوط جاده ای	هزار تن	۸۴۲۰	۶۷.۴۵	۲۰۹۰۹	۸۵.۸۲	۰.۰۱۱	۱۴۸.۳۳
۶	بار جابجا شده با خطوط هوایی	هزار تن	۴۰۶۳	۳۲.۵۵	۳۴۵۶	۱۴.۱۸	۰.۰۰۲	(۱۴.۹۴)
۷	بار جابجا شده با خطوط ریلی	هزار تن	۰	۰.۰۰	۰	۰.۰۰	-	-
۸	بار جابجا شده توسط کلیه خطوط	هزار تن	۱۲۴۸۳	۱۰۰.۰۰	۲۴۳۶۵	۱۰۰.۰۰	۰.۰۱۲	۹۵.۱۹

منبع: سازمان حمل و نقل جاده ای

در خصوص متغیرهای جابجایی مسافر و کالا، آمار نشان می دهد که در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۲۵۱۲ هزار نفر جابجا شده است که ۷۳.۵ درصد آن با خطوط زمینی و ۲۶.۵ درصد با خطوط هوایی جابجا شده اند خطوط ریلی سهم چندانی در جابجایی مسافر و بار نداشته اند یا آمار آن دریافت نشده است. آمار مسافرین جابجا شده نزدیک به ۳ درصد نسبت به سال ماقبل کاهش یافته است که بخش عمده ای از آن مربوط به کاهش ۲۰ درصد خطوط هوایی بوده است. این در حالی است که آمار جابجایی مسافرین با خطوط زمینی افزایش ۳ درصدی داشته است. در زمینه جابجایی بار قضیه معکوس است کل بار جابجا شده در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۱۲۴۸۳ هزار تن بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ بیش از ۹۵ درصد رشد داشته است که ۸۵ درصد توسط خطوط زمینی و ۱۴ درصد توسط خطوط هوایی جابجا شده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۶، ۳۲ درصد بار جابجا شده توسط خطوط هوایی انجام گرفته است.

در مجموع بیش از ۸۵ درصد بار جابجاشده و بیش از ۷۸ درصد مسافر جابجاشده در سال ۱۳۹۷ از طریق خطوط زمینی انجام گرفته است و خطوط هوایی نزدیک به ۲۲ درصد جابجایی مسافر و ۱۴ درصد حمل بار را برعهده داشته اند در حوزه خطوط ریلی نیز آماری اعلام نشده است.



نمودار (۷-۲): وضعیت بخش حمل و نقل زمینی استان کرمانشاه در زمینه حمل مسافر



نمودار (۷-۳): وضعیت بخش حمل و نقل زمینی استان کرمانشاه در زمینه حمل مسافر

۴-۷: جمع‌بندی و ارائه راهکارهای بهبود وضعیت بخش

حمل‌ونقل یکی از اجزای مهم اقتصاد ملی محسوب است که در رشد و توسعه اقتصاد و تجارت جهانی بسیار مؤثر است لذا مهم‌ترین رویکرد دولت توسعه زیرساخت‌ها و گسترش و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل است و به جهت موقعیت استراتژیک، جهت‌گیری‌های مدیریت استان بر استفاده از موقعیت جغرافیایی در افزایش میزان ترانزیت کالا و مسافر و توسعه همکاری‌های منطقه‌ای، بهسازی زیربناها و توسعه ظرفیت ناوگان، گسترش کارکردهای تجاری راه‌ها تمرکز داشته است. با این حال باملاحظه ویژگی‌ها و خصوصیات بخش می‌توان نتیجه گرفت که حمل‌ونقل استان به جهت موقعیت استراتژیک در خدمت انتقال تولیدات سایر استان‌هاست با توجه به بهبود نسبی امنیت در کشور عراق و نیاز بازار عراق به مصرف تولیدات ایران باعث افزایش حمل کالاهای و تولیدات شده است این در حالی است که استان در حوزه تولید و حتی توسعه ناوگان نتوانسته اقدام بهنگامی انجام دهد لذا با توجه به این وضعیت توصیه‌های زیر جهت توسعه این بخش پیشنهاد می‌گردد

- پیگیری سیاست‌های حمایتی در جهت افزایش و توسعه ناوگان حمل‌ونقل عمومی و به‌خصوص تعداد ناوگان ریلی، کامیون‌های سنگین و گسترش پروازهای هوایی به کشور عراق و اقلیم کردستان
- توسعه و تکمیل زیرساخت‌های حمل‌ونقل به‌خصوص تکمیل جاده‌ریلی تا مرز خسروی و برقراری پروازهای هوایی به کشور عراق و ایجاد انحصار در پرواز برای این استان
- حمایت از بخش خصوصی و مردمی در گسترش ناوگان و مؤسسات حمل‌ونقل و حتی تکمیل زیرساخت‌ها
- استفاده از موقعیت استراتژیک استان در توسعه بازرگانی و تجارت به کشور عراق

«فصل هشتم: وضعیت بخش انرژی استان»

چکیده فصل:

انرژی نقش ویژه‌ای در رشد و توسعه اقتصادی، رفاه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و امنیت یک جامعه ایفا می‌کند. مهم‌ترین رویکرد و سیاست حاکم بر بخش انرژی افزایش تولید، بهره‌وری در مصرف انرژی و توسعه نقش مردم در اقتصاد و افزایش عدالت اجتماعی در توزیع و مصرف انرژی است. تا از این طریق بتوان منابع حاصل را برای افزایش اشتغال، ارتقای بهره‌وری و کاهش هزینه‌های قشر ضعیف و مدیریت مصرف تأمین نمود. بخش انرژی با ارزش افزوده‌ای معادل ۵۳۰۶ میلیارد ریال سهمی معادل ۲۴۳ درصد از تولید ناخالص داخلی استان را به خود اختصاص داده است. در زمینه تولید انرژی الکتریکی، تولید خالص برق در سال ۱۳۹۷ به ۷۸۳۵ مگاوات ساعت رسیده است که نسبت به سال ۱۳۸۱ بیش از ۱۰۰ درصد و نسبت به سال ۹۶ تقریباً ۸۷ درصد رشد داشته است در زمینه تولید نفت و گاز، نفت شهر به‌عنوان تنها میدان نفتی استان کرمانشاه ۶۹۲ میلیون بشکه ذخیره نفت خام و مقادیری ذخیره گاز طبیعی ظرفیت دارد. در حوزه مصرف، استان کرمانشاه در سال ۱۳۹۷ از نظر مصرف فرآورده‌های مثل بنزین، گاز طبیعی و نفت سفید و نفت و گاز روند افزایشی و از نظر فرآورده‌هایی مثل گاز مایع روند مصرف کاهشی بوده است. از نظر مصرف برق، مصرف برق استان کمی بیش از ۳ میلیون کیلووات ساعت بوده است که نسبت به سال ۹۶ بیش از ۲۳۲ درصد رشد داشته است.

انرژی نقش ویژه‌ای در رشد و توسعه اقتصادی، رفاه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و امنیت یک جامعه ایفا می‌کند. انرژی تأمین‌کننده نیازهای اولیه و خدماتی همچون گرمایش، سرمایش، پخت‌وپز، روشنایی حمل‌ونقل همچنین عاملی بسیار مؤثر در سطوح و بخش‌های صنایع است. رشد سریع اقتصادی در کشورهای در حال توسعه و رشد مداوم در کشورهای صنعتی، سبب افزایش تقاضای انرژی گشته از نیازهای اساسی بشر به شمار می‌رود. از سوی دیگر، رشد اقتصادی همگام با پیشرفت‌های فن‌آوری موجب افزایش عرضه و کاهش هزینه‌ها نیز شده است. انرژی در جهان امروز یک عامل راهبردی است و اغلب کشورهای جهان از همین دریچه به مقوله انرژی می‌نگرند. در این میان کشور ایران، علاوه بر اینکه دارای ذخایر ویژه و عمده‌ای از منابع انرژی بخصوص نفت و گاز هست، در منطقه‌ای از جهان واقع است که یکی از اصلی‌ترین منابع انرژی در سطح جهان به شمار می‌رود؛ بنابراین با توجه به اینکه مقوله انرژی، نقش موتور محرکه اقتصاد و تولید ملی و تعیین‌کننده جایگاه آن‌ها در نظام اقتصادی جهان را دارد (حمیدی فر، ۱۳۸۹).

۸-۱: سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان

مهم‌ترین رویکرد و سیاست حاکم بر بخش انرژی افزایش بهره‌وری در مصرف انرژی و افزایش تولید و توسعه نقش مردم در اقتصاد و افزایش عدالت اجتماعی در توزیع و مصرف انرژی است. تا از این طریق بتوان منابع حاصل را در افزایش اشتغال، ارتقای بهره‌وری و کاهش هزینه‌های قشر ضعیف و مدیریت مصرف را تأمین نمود. دولت درصدد است تا از طریق قانون هدفمندی یارانه‌ها، طرح جامع انرژی کشور و همچنین استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی، خارجی و تولیدگران بومی این اهداف را فراهم سازد. سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی متمرکز بر گسترش اکتشاف، افزایش ظرفیت تولید صیانت شده نفت، جایگزینی گاز، ارتقاء فن‌آوری و تلاش لازم جذب منابع مالی موردنیاز (داخلی و خارجی) و کاهش شدت انرژی و جایگزینی صادرات فرآورده‌های نفت و گاز و پتروشیمی است. در سایر منابع انرژی نیز هدف

ایجاد تنوع در منابع انرژی بخصوص سهم انرژی‌های نو تجدید پذیر، تلاش برای کسب فن‌آوری گسترش فعالیت‌های تحقیقاتی است.

در راستای اجرای این سیاست‌ها در طول برنامه ششم توسعه به دولت اجازه داده می‌شود که قیمت آب و حامل‌های انرژی و سایر کالاها و خدمات یارانه‌ای را اصلاح و از منابع حاصل به صورت هدفمند برای افزایش تولید، اشتغال، حمایت از صادرات غیرنفتی، بهره‌وری، کاهش شدت انرژی، کاهش آلودگی هوا و ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی و حمایت‌های اجتماعی از خانوارهای نیازمند و تأمین هزینه‌های عملیاتی و سرمایه‌گذاری شرکت‌های ذی‌ربط اقدام نماید. دولت همچنین موظف است اقداماتی اجرایی و تسهیلاتی در زمینه کاهش تلفات و مصرف انرژی و افزایش بازدهی نیروگاه‌ها را انجام دهد؛ و در جهت کاهش مصرف و شدت انرژی و آلودگی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت‌پذیری آن‌ها، دولت باید طرح نوسازی و بازسازی صنایع را اجرائی نموده و اقدامات حمایتی و تسهیلات اعتباری موردنیاز را فراهم نماید.

۸-۲: بررسی تحولات بخش انرژی استان

در سال ۱۳۸۱ تولید خالص برق ۳۱۷۹ میلیون کیلووات ساعت بوده است که در سال ۱۳۹۳ با ۹۰ درصد رشد به ۶۰۳۶ مگاوات ساعت رسیده است. در سال ۸۱ سهم تولید ناخالص استان از برق کشور بالغ بر ۲/۷ درصد بوده است که در سال ۱۳۹۳ به ۲/۲۷ درصد رسیده است. در سال ۸۸ سهم مصرف داخلی نیروگاه‌های استان تقریباً ۵/۱۲ کشور بوده است که در سال ۱۳۹۲ به ۶/۱۲ درصد رسیده است. تولید نیروی برق در استان کرمانشاه توسط نیروگاه‌های آبی، بخاری و گازی و سیکل ترکیبی تولید می‌شود. در سال ۱۳۹۳، ۵۸/۹ درصد تولید ناخالص برق توسط نیروگاه‌های بخاری، ۳۷/۶ درصد توسط نیروگاه‌های خصوصی و کمتر از ۱۰ درصد آن توسط نیروگاه‌های آبی تأمین شده است و سهم ناچیزی از آن توسط نیروگاه‌های آبی تولید می‌شود. راندمان نیروگاه‌های استان بالاتر از میانگین کشوری طی سال‌های ۸۵ تا ۹۳ بوده است. هرچند راندمان نیروگاه‌های بخاری نوسان داشته است. طول خطوط انتقال نیرو

۲۳۰ کیلووات در سال ۱۳۷۵ بالغ بر ۵۴۲ کیلومتر بوده است که در سال ۱۳۹۴ به ۱۰۲۷ کیلومتر رسیده است. همچنین طول خطوط انتقال نیروی ۴۰۰ کیلووات در سال ۱۳۷۵ بالغ بر ۱۴۵ کیلومتر بوده است که در سال ۹۴ به ۵۰۹ کیلومتر رسیده است که ۲۵۱ درصد رشد داشته است. تحلیل روند مصرف برق استان نشان می‌دهد طی سال‌های ۸۸ تا ۹۳، بخش خانگی ۷ درصد، بخش عمومی ۲۰ درصد، بخش کشاورزی ۳۷ درصد، بخش تجاری ۳۵ درصد، روشنایی معابر ۴۸ درصد و مصرف آزاد ۴۷ درصد رشد کرده است. این در حالی است که رشد بخش صنعت کاهش یافته است.

در حال حاضر میدان نفت شهر به عنوان تنها میدان نفتی در حال تولید استان کرمانشاه بوده که دارای ۶۹۲ میلیون بشکه ذخیره نفت خام و مقادیری ذخیره گاز طبیعی در کلاهدک گازی است. از آنجا که این میدان، با میدان نفت عراق دارای مخزن مشترک است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نفت این میدان پس از فراورش، شیرین سازی، نمک زدایی به تلمبه‌خانه و از آنجا به ایستگاه تقویت فشار پاتاق و سپس پالایشگاه کرمانشاه منتقل می‌شود. نفت این میدان از نوع سبک با درجه خلوص ۴۲ درصد است. مسیر خط لوله این میدان نفتی از نفت شهر آغاز و پس از عبور از کلانتر، پاتاق و علی‌آباد به کرمانشاه می‌رسد. همچنین در سال ۱۳۸۵ ادامه این خط لوله از کرمانشاه به پالایشگاه سندرچ ادامه یافت. طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۳، فرآورده‌های تولیدی پالایشگاه کرمانشاه از یک‌روند نزولی برخوردار بوده است، به طوری که تولید گاز مایع از روزانه ۱۳۵ مترمکعب در سال ۱۳۸۸ با ۲۷/۴۱ درصد کاهش به روزانه ۹۶ مترمکعب در سال ۱۳۹۳ رسیده است. تولید بنزین موتور، نفت کوره و نفت گاز نیز به ترتیب ۱۶/۷۱، ۱۳/۵۳ و ۱۱/۹۴ درصد کاهش یافته‌اند. خوراک پالایشگاه کرمانشاه نیز از ۲۳۱۲۸ بشکه در روز در سال ۱۳۸۸ با ۱۰/۱۷ درصد کاهش، به روزانه ۲۰۷۷۵ بشکه در سال ۱۳۹۳ رسیده است. تعداد ۲۹ مخزن در پالایشگاه کرمانشاه با ظرفیت اسمی ۱۱۸۷ هزار بشکه وجود دارد که از این تعداد نفت خام با ۴ مخزن و ظرفیت اسمی ۴۸۰ هزار بشکه بیش‌ترین بنزین نهایی، و نیمه‌نهایی نیز با ۱۰ مخزن با ظرفیت اسمی ۹۶ هزار بشکه کم‌ترین مقدار را به خود اختصاص داده است.

۸-۳: بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های انرژی

۸-۳-۱: بررسی وضعیت بخش انرژی

بخش انرژی در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۵.۳۰۵ میلیارد ریال ارزش افزوده داشته است که نسبت به سال قبل ۱۷ درصد رشد داشته است و ۲.۴۳ درصد از ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده است تولید و توزیع گاز طبیعی با ارزش افزوده ای معادل ۳.۴۶۵ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۱۶ درصد رشد داشته و سهمی معادل ۸۴ صدم درصد ارزش افزوده استان را تولید می کند و در مقایسه کشوری ۲.۷ درصد از ارزش افزوده کشور در گروه فعالیت تولید و توزیع برق را خلق می کند که قابل توجه است.

جدول (۸-۱): وضعیت ارزش افزوده بخش انرژی استان کرمانشاه

طی سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ (میلیون ریال - درصد)

ردیف	بخش و فعالیت	ارزش افزوده		رشد سالانه	سهم از ارزش افزوده استان	سهم از کشور در گروه
		۱۳۹۴	۱۳۹۵			
۱	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه	۴۵۲۷۵۲۰	۵,۳۰۵,۷۰۸	۱۷.۲	۲.۴۳	۰.۷
۲	تولید، انتقال و توزیع برق	۱۵۳۹۲۲۹	۱,۸۳۹,۷۳۲	۱۹.۵	۰.۸۴	۲.۷
۳	تولید و توزیع گاز طبیعی	۲۹۸۸۲۹۱	۳,۴۶۵,۹۷۶	۱۶.۰	۱.۵۹	۰.۵
۴	آبرسانی، مدیریت فاضلاب	۶۵۹۱۴۳	۶۶۰,۹۲۷	۰.۳	۰.۳۰	۱.۷
۵	جمع ارزش افزوده استان	۱۹۲۱۶۶۷۵۴	۲۱۸,۳۷۵,۸۴۹	۱۳.۶	۱۰۰.۰۰	۱.۵

منبع: سالنامه آماری ۱۳۹۷

جدول (۸-۲): وضعیت مصرف واسطه و ستانده بخش انرژی استان کرمانشاه (میلیون ریال - درصد)

بخش و گروه فعالیت	ستانده		مصرف واسطه		نسبت مصرف واسطه به ستانده	
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵
تأمین برق، گاز، تهویه	۸,۱۷۳,۸۳۷	۸,۴۴۳,۲۹۳	۳,۶۴۶,۳۱۶	۳,۱۳۷,۵۸۵	۴۴.۶۱	۳۷.۱۶
تولید، انتقال و توزیع برق	۵,۰۱۰,۳۶۴	۴,۷۷۰,۸۶۹	۳,۴۷۱,۱۳۴	۲,۹۳۱,۱۳۷	۶۹.۲۸	۶۱.۴۴
تولید و توزیع گاز طبیعی	۳,۱۶۳,۴۷۳	۳,۶۷۲,۴۲۴	۱۷۵,۱۸۲	۲۰۶,۴۴۸	۵.۵۴	۵.۶۲
آبرسانی، پسماند و...	۱,۱۸۴,۶۲۰	۱,۳۱۶,۸۸۹	۵۲۵,۴۷۷	۶۵۵,۹۶۲	۴۴.۳۶	۴۹.۸۱
جمع	۳۱۶,۰۱۱,۱۶۳	۳۵۴,۶۰۹,۸۶۱	۱۲۳,۸۴۴,۴۰۹	۱۳۶,۲۳۴,۰۱۳	۳۹.۱۹	۳۸.۴۲

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۷

۸-۳-۲: فرآورده‌های نفتی

استان کرمانشاه یکی از مصرف‌کنندگان عمده انرژی در کشور است. در سال ۱۳۹۷ این استان سالانه نزدیک به ۵۷۷,۹۹۳ مترمکعب بنزین مصرف نموده که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱۴ درصد رشد داشته است. از نظر مصرف سایر فرآورده‌های نفتی در اقلامی مثل سوخت هواپیما، نفت سفید، نفت گاز و نفت کوره به ترتیب با ۴۰ درصد، ۳۸ درصد، ۲۰ درصد و ۴ درصد مصرف روند مصرف افزایشی بوده است، درزمینه گاز مایع با مصرف نزدیک به ۲۶ هزار تن روند مصرف ۵۰ درصد کاهشی بوده است. در سال ۹۷ میزان مصرف نفت سفید ۲۰۴,۴۹۲ مترمکعب، مصرف نفت گاز ۹۰۳ هزار و مصرف نفت کوره ۶۵۸ هزار مترمکعب بوده است.

جدول (۸-۳): مصرف انرژی و سرانه مصرف انرژی فراورده اصلی نفتی در سال ۱۳۹۷ و تغییرات آن

ردیف	نوع فرآورده	واحد شمارش	میزان مصرف		سرانه مصرف		رشد مصرف	رشد سرانه
			۹۶	۹۷	۹۶	۹۷		
۱	گاز مایع	تن	۵۳,۴۸۱	۲۵,۸۰۳	۰.۰۳	۰.۰۱	(۵۱.۷۵)	(۵۱.۷۵)
۲	سوخت هواپیما	مترمکعب	۴۸۰,۰۰۰	۶۷۲,۰۰۰	۰.۲۵	۰.۰۰	۴۰.۰۰	(۹۹.۸۶)
۳	بنزین	مترمکعب	۵۰۷,۰۶۸	۵۷۷,۹۹۳	۰.۲۶	۰.۳۰	۱۳.۹۹	۱۳.۹۹
۴	نفت سفید	مترمکعب	۱۴۷,۳۹۸	۲۰۴,۴۹۲	۰.۰۸	۰.۱۰	۳۸.۷۳	۳۸.۷۳
۵	نفت گاز	مترمکعب	۷۵۴,۳۶۱	۹۰۲,۵۷۲	۰.۳۹	۰.۴۶	۱۹.۶۵	۱۹.۶۵
۶	نفت کوره	مترمکعب	۶۳۱,۵۴۷	۶۵۸,۰۶۸	۰.۳۲	۰.۳۴	۴.۲۰	۴.۲۰
۷	روغن‌های موتور	مترمکعب	-	-	-	-	-	-
۸	قیر	تن	-	-	-	-	-	-
۹	سایر فرآورده‌ها	تن	۱,۱۵۴	-	-	۰.۰۰	-	-
۱۰	جمع	مترمکعب	۲,۵۷۵,۰۰۹	۲,۳۴۳,۱۲۷	۱.۳۲	۱.۲۰	(۹.۰۱)	(۹.۰۱)

منبع: سالنامه آماری سال ۱۳۹۷

۸-۳-۳: گاز طبیعی

جدول (۸-۴): تعداد مشترکین، متوسط مصرف، سرانه مصرف، متوسط مصرف گاز طبیعی

به تفکیک بخش‌های مصرفی

سال	مشترکین				مصرف	
	جمع	خانگی	تجاری	صنعتی	میزان مصرف (میلیون مترمکعب)	سرانه مصرف (مترمکعب- نفر) حداقل قیمت (ریال)
۱۳۹۶	۵۴۳,۲۳۱	۵۱۶,۲۲۴	۲۴,۹۰۷	۲,۱۰۰	۴,۰۲۳	۲,۰۶۱
۱۳۹۷	۵۶۸,۹۳۴	۵۴۰,۱۵۹	۲۶,۵۵۰	۲,۲۲۵	۴,۲۱۵	۲,۱۵۹
رشد سالانه	۴.۷۳	۴.۶۴	۶.۶۰	۵.۹۵	۴.۷۷	۴.۷۷

از نظر مصرف گاز طبیعی، استان در سال ۱۳۹۷ تقریباً ۴.۲۱۵ میلیون مترمکعب گاز طبیعی مصرف نموده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ گاز مایع تقریباً ۵ درصد رشد داشته است. سرانه مصرف در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۲.۱۵۹ مترمکعب بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۵ درصد رشد داشته است. بخش‌های خانگی با ۵۴۰ هزار مشترک و بخش تجاری با ۲۶ هزار مشترک به ترتیب بیشترین مشترکین و بخش صنعتی با ۲.۱۵۹ مشترک کمترین رقم مشترکین را به خود اختصاص داده‌اند.

۸-۳-۴: نیروی برق

تولید انرژی برق از جمله مهمترین شیوه‌های تولید انرژی است. به همین دلیل یکی از شاخص‌های اصلی توسعه یافتگی شاخص تولید نیروی برق است. در استان کرمانشاه مجموعاً ۶ نیروگاه بزرگ مسئولیت اصلی تولید برق استان را بر عهده دارند. این نیروگاه‌ها جمعاً در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱۶.۲۴ مگاوات انرژی تولید کرده‌اند که در سال ۱۳۹۷ تغییری نداشته است. البته در سال ۱۳۹۶ تغییر عمده‌ای در افزایش تولید برق داشته است که عمده‌ترین عامل افزایش ناشی از پیوستن نیروگاه سد داریان به جمع نیروگاه‌های بزرگ استان بوده است که باعث تغییر ۱۴ درصدی در افزایش تولید نیروی برق در استان شده است.

جدول (۸-۵): ظرفیت اسمی (مگاوات) و تولید ناویژه انواع نیروگاه‌های برق در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

نام نیروگاه		ظرفیت اسمی		ظرفیت عملی		تولید نا ویژه		تغییرات			
		۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	اسمی	عملی	ناویژه	
بخاری بیستون		۶۴۰	۶۴۰	۶۴۰	۶۴۰	۶۴۰	۳۸۹۰	۳۹۴۶	۰.۰۰	-	۱.۴۴
گازی زاگرس		۶۴۸	۶۴۸	۵۲۰	۴۹۵	۲۶۸۸	۲۸۰۰	۰.۰۰	(۴.۸۱)	۴.۱۷	
گازی اسلام‌آباد		۱۱۰	۱۱۰	۸۵.۵	۸۱.۸	۴۳۷	۳۹۰	۰.۰۰	(۴.۳۳)	(۱۰.۷۶)	
آبی پیران		۸.۴	۸.۴	۸.۴	۸.۴	۳	۰	۰.۰۰	-	(۱۰۰.۰۰)	
شرکت بازرانی هدف		۷.۲	۷.۲	۶.۴	۶	۴۳	۳۷	۰.۰۰	(۶.۲۵)	(۱۳.۹۵)	
نیروگاه داریان		۲۱۰	۲۱۰	۲۱۰	۲۱۰	۱۴۸	۶۶۲	۰.۰۰	-	۳۴۷.۳۰	

منبع: شرکت برق منطقه‌ای غرب

جدول (۸-۶): ظرفیت اسمی (مگاوات)، عملی و تولید ناویژه نیروگاه‌های برق به تفکیک بخش دولتی و بخش

خصوصی در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

بخش		ظرفیت اسمی		ظرفیت عملی		تولید نا ویژه		تغییرات	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	اسمی	عملی
بخش دولتی	تولید	۱۴۰۶.۴	۱۴۰۶.۴	۱۲۵۳.۹	۱۲۲۵.۲	۷۰۱۸	۷۱۳۶	۰.۰۰۰	(۲.۲۹)
	سهم	۸۶/۶	۸۶/۶	۸۵/۳	۸۵/۰	۹۷/۴	۹۱/۱		
بخش خصوصی	تولید	۲۱۷.۲	۲۱۷.۲	۲۱۶.۴	۲۱۶	۱۹۱	۶۹۹	۰.۰۰۰	(۰.۱۸)
	سهم	۱۳/۴	۱۳/۴	۱۴/۷	۱۵/۰	۲/۶	۸/۹		
جمع کل		۱۶۲۴	۱۶۲۴	۱۴۷۰	۱۴۴۱	۷۲۰۹	۷۸۳۵	۰.۰۰۰	(۱.۹۸)

منبع: شرکت برق منطقه‌ای غرب

از مجموع نیروگاه‌ها، نیروگاه بیستون و زاگرس جمعاً بالغ بر ۸۰ درصد نیروی برق استان را تأمین نموده‌اند. مطابق آخرین آمار، تولید ناویژه برق انواع نیروگاه‌ها در سال ۱۳۹۶ در استان ۷۲۱۰ میلیون کیلووات ساعت بوده است که نسبت به سال قبل ۱۱/۵ درصد کاهش داشته‌اند. از مجموع ۵ نیروگاه تولید برق تولید ناویژه برق نیروگاه بیستون و نیروگاه زاگرس بیش از سایرین بوده است کمترین تولید نا ویژه مربوط به نیروگاه‌های هدف و پیران بوده است.

از نظر بخش تولید برق، آمار نشان می‌دهد که بخش دولتی بیش از ۸۶ درصد ظرفیت اسمی را به خود اختصاص داده است این در حالی است که بخش خصوصی کمی بیش از ۱۳ درصد ظرفیت اسمی تولید برق را به خود اختصاص می‌دهد. از نظر ظرفیت عملی که نیروگاه‌های بخش خصوصی سهم تولید خود را به نزدیک ۱۵ درصد افزایش می‌دهند. البته تغییرات آن‌ها نسبت به سال ۱۳۹۶ اندک است. البته در زمینه تولید نا ویژه برق استان، عملکرد نیروگاه‌های دولتی به ۹۱ درصد از برق تولیدی استان می‌رسد این در حالی است که سهم نیروگاه‌های بخش خصوصی به تقریباً ۹ درصد می‌رسد البته سهم آن‌ها نسبت به سال ۱۳۹۶ رشد چندین برابری داشته است.

جدول (۷-۸): تعداد مشترکین، میزان فروش و قیمت برق به تفکیک بخش‌ها در سال ۱۳۹۷

ردیف	متغیرها	نوع بخش				
		خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعتی	سایر و تجاری
۱	تعداد مشترکین	۶۳۵,۷۷۶	۳۱,۲۲۴	۷,۵۳۴	۲,۸۹۲	۸۵,۸۲۹
۲	درصد از کل	۸۳.۳۰	۴.۰۹	۰.۹۹	۰.۳۸	۱۱.۲۵
۳	رشد سالانه	۱.۸۹	۳.۴۲	۲.۵۷	۵.۵۵	۲.۶۹
۴	میزان مصرف	۱,۳۹۵,۲۷۳	۶۹۴,۹۴۷	۴۰۴,۷۶۱	۳۷۱,۹۷۲	۲۲۳,۱۳۰
۵	درصد از کل	۴۵.۱۵	۲۲.۴۹	۱۳.۱۰	۱۲.۰۴	۷.۲۲
۶	رشد سالانه	۰.۶۱	۳.۹۲	(۳.۳۳)	۱۳.۸۶	۱.۸۶
۷	متوسط مصرف	۲.۱۹	۲۲.۲۶	۵۳.۷۲	۱۲۸.۶۲	۲.۶۰
۸	تغییرات	(۱.۲۵)	۰.۴۸	(۵.۷۵)	۷.۸۸	(۰.۸۱)

منبع: سالنامه آماری استان کرمانشاه ۱۳۹۷

از نظر توزیع مشترکین، نه تنها در استان کرمانشاه بلکه در همه استان‌ها امار مشترکین خانگی غلبه دارد؛ که ۸۳ درصد از کل مشترکین را شامل می‌شود. کمترین سهم مشترکین در گروه‌های صنعتی و کشاورزی است که هر دو گروه جمعاً نزدیک به ۱.۴ درصد از کل مشترکین را دارا هستند.

از نظر مصرف برق، میزان مصرف برق استان در سال ۱۳۹۷ کمی بیش از ۳ میلیون کیلووات ساعت بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ بیش از ۲ درصد رشد داشته است. ۴۵ درصد از برق تولیدی در بخش خانگی مصرف شده است پس از آن بخش‌های عمومی، کشاورزی، صنعتی و تجاری به ترتیب بیشترین برق تولیدی را مصرف نموده‌اند. برق مصرفی بخش صنعتی بیشترین رشد را داشته است و بخش‌های عمومی و تجاری ۴ و ۲ درصد رشد مصرف داشته‌اند و رشد مصرف در بخش خانگی اندک و در بخش کشاورزی ۳ درصد منفی بوده است.

۸-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

مهم‌ترین رویکرد و سیاست حاکم بر بخش انرژی افزایش تولید، بهره‌وری در مصرف انرژی است. تا از این طریق بتوان منابع حاصل را برای افزایش اشتغال، ارتقای بهره‌وری و مدیریت مصرف تأمین نمود. مطابق با داده‌ها و ارقام بخش انرژی بدون نفت از سال ۱۳۸۱ تاکنون سهمی کمتر از ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی استان را به خود اختصاص داده است. هرچند استان کرمانشاه در زمینه تولید انرژی الکتریکی نسبت به سال ۱۳۸۱ بیش از ۹۰ درصد رشد داشته است اما در زمینه تولید نفت و گاز، پیشرفت اندکی صورت گرفته است و پالایشگاه نفت کرمانشاه تنها ۲ درصد از نفت خام کشور را تصفیه می‌نمود که در سال‌های اخیر عملکرد استان در این حوزه کاهش زیادی داشته است و استان بیشتر بر احداث کارخانه‌جات پتروشیمی تمرکز نموده است. استان کرمانشاه از جمله مصرف‌کنندگان بزرگ انرژی است. میزان مصرف انرژی در محصولاتی مثل سوخت هواپیما، بنزین، گاز طبیعی، نفت سفید و نفت کوره سیر صعودی داشته است و هرچند مصرف سایر فرآورده‌های نفتی مثل گاز مایع روند کاهشی داشته است. به همین ترتیب در حوزه مصرف انرژی برق، این متغیر نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۲ درصد رشد داشته است که نزدیک به نیمی از برق تولیدی توسط مشترکان بخش خانگی مصرف شده است. میزان مصرف برق از شاخص‌های توسعه کشورهای است اما مصرف نامتناسب و در بخش‌های غیر تولیدی نمی‌تواند گویای بهبود و رشد باشد با آنکه مصرف در بخش صنعت افزایش محسوسی داشته است اما در بخش کشاورزی منفی بوده است. لذا با توجه به این وضعیت اهم توصیه‌های سیاستی به شرح ذیل مطرح می‌گردد:

- ✓ توسعه پالایشگاه آناهیتا و جایگزینی آن با پالایشگاه نفت کرمانشاه در جهت بهبود شیوه‌های پالایشی و بهره‌وری در حوزه تولید نفت و افزایش سهم تولید انرژی
- ✓ توجه به تأمین مالی بخش نفت و گاز و استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه به‌ویژه در بازار بورس اوراق بهادار و ابزارهای مالی نوین جهت تأمین مالی پروژه‌های بخش انرژی
- ✓ ضرورت توجه به افزایش تولید انرژی پاک مثل برق و افزایش بهره‌وری انرژی بخصوص مصرف آن‌ها در جهت مکانیزه کردن بخش کشاورزی و استفاده از تکنولوژی در بخش

صنعت استفاده در بخشهای صنعتی و ایجاد زمینه لازم برای جذب سرمایه گذاری در این بخش و بخصوص در بخش نفت و نیروگاههای انرژی نو ✓
برنامه ریزی مؤثر برای استفاده از ظرفیت های قانون هدفمندی یارانه ها در مدیریت مصرف و کاهش شدت انرژی

«فصل نهم: وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان»

چکیده فصل:

اقتصاددانان سرمایه را کلید اصلی رشد و توسعه اقتصادی می‌دانند. سرمایه‌گذاری به‌عنوان بستر مناسبی برای رشد و توسعه اقتصادی، منابع مالی موردنیاز را برای گسترش تولید فراهم کرده و افزایش امکانات تولید را در پی خواهد داشت (خلیلی خو همکاران، ۱۳۸۵: ۳۶). طی سال‌های اخیر با ابلاغ سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، زمینه افزایش مشارکت بخش خصوصی در امر سرمایه‌گذاری فراهم گشته است. دولت به‌منظور دستیابی به رشد اقتصادی متوسط سالانه هشت درصدی در طی برنامه ششم سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های در زمینه تجهیز منابع مالی موردنیاز سرمایه‌گذاری، جذب شرکت‌های معتبر جهانی اتخاذ نموده است. طبق اطلاعات و آمار اولین جذب سرمایه‌گذاری خارجی مربوط به استان کرمانشاه در سال ۱۳۹۰ با دو پروژه مصوب در حوزه‌های صنایع تبدیلی کشاورزی و ساخت محصولات ساختمانی بوده است. این استان علی‌رغم موقعیت خوب در مرز مشترک عراق و بازار خارجی مصرف تولیدات، اما به دلیل ناملایمات کشور عراق و وجود تحریم‌ها نتوانسته است جایگاه مناسبی در زمینه سرمایه‌گذاری پیدا کند. البته در سال ۱۳۹۷ استراتژی‌هایی در استان مبنی بر شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تشکیل ستاد سرمایه‌گذاری برای حل مشکلات متقاضیان مدنظر قرار گرفته است که منجر به شناسایی ۱۵۴ فرصت سرمایه‌گذاری گردید همچنین تدوین نقشه راه سرمایه‌گذاری استان، برگزاری دو همایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تدوین مشوق‌های جدید و به‌روزرسانی سایر مشوق‌ها و فرصت‌ها و تشکیل جلسات مختلف ستاد سرمایه‌گذاری، برگزاری نشست با سرمایه‌گذاران و هیئت‌های خارجی و راه‌اندازی سایت‌های مختلف از جمله سایت پنجره واحد سرمایه‌گذاری و سایت بهبود

فضای کسب و کار منجر به تصویب ۱۶۳ میلیون دلار و جذب ۱۰ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی و در جریان بودن ۱۵۳ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی در این سال هست که نشان‌دهنده روند روبه رشد جذب سرمایه‌گذاری خارجی در چند سال اخیر علی‌رغم تحریم‌ها است به‌طوری‌که استان کرمانشاه در این زمینه یکی از استان‌های موفق در دو سال اخیر بوده است.

اقتصاددانان سرمایه را موتور رشد و توسعه اقتصادی می‌دانند؛ زیرا سرمایه‌گذاری و انباشت سرمایه کلید اصلی رشد و توسعه اقتصادی است. سرمایه‌گذاری از مباحثی است که همواره در توسعه اقتصادی مطرح بوده و هنگام اتخاذ راهبردها و سیاست‌های توسعه‌ای مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به‌عنوان یک متغیر اقتصادی بر متغیر تولید اثرگذار است؛ زیرا به‌عنوان بستر مناسبی برای رشد و توسعه اقتصادی، منابع مالی مورد نیاز را برای گسترش تولید فراهم کرده و افزایش امکانات تولید را در پی خواهد داشت (خلیلی خو همکاران، ۱۳۸۵: ۳۶). در شرایط نوین اقتصاد جهانی، سرمایه‌گذاری نقش بسیار مهمی بازی می‌کند. چنانکه نقش و اهمیت سرمایه‌گذاری در فرآیند رشد و توسعه اقتصادی جوامع، به‌ویژه کشورهای کمتر توسعه‌یافته (Ghatak, ۲۰۰۶) در اغلب نظریات رشد و توسعه اقتصادی مورد تأکید قرار گرفته است (علیزاده، ۱۳۹۳: ۸۸). سرمایه‌گذاری خارجی به معنای جریان سرمایه از یک کشور به کشور دیگر و اعطای سهام مالکیت شرکت‌ها و دارایی‌های کشور میزبان است. سرمایه‌گذاران خارجی با توجه به میزان سرمایه‌گذاری، نقش تأثیرگذاری در مدیریت شرکت دارند. روند جدیدی به سمت جهانی‌شدن در جریان است که در آن شرکت‌های چندملیتی اقدام به سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف می‌کنند. سرمایه‌گذاری خارجی عمده‌تاً به‌عنوان یک کاتالیزور برای رشد اقتصادی در آینده محسوب می‌شود که هم از طریق افراد دارای سرمایه امکان‌پذیر است و هم از طریق شرکت‌هایی که به دنبال رشد و توسعه فعالیت‌های خود به‌وسیله مشارکت و همکاری با شرکت‌های دیگر هستند. هم‌زمان با رشد پدیده جهانی‌شدن، تعداد شعب شرکت‌ها در سراسر جهان نیز رو به افزایش است. برای برخی شرکت‌ها احداث کارخانه و تولید

محصول در یک کشور دیگر به دلیل نیروی کار و مواد اولیه ارزان‌تر و مالیات کمتر، مقرون به صرفه و جذاب به نظر می‌رسد.

۹-۱: سیاست‌ها اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان

طی سال‌های اخیر با ابلاغ سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، زمینه افزایش مشارکت بخش خصوصی در امر سرمایه‌گذاری فراهم گشته است. دولت به منظور دستیابی به رشد اقتصادی متوسط سالانه هشت درصدی در طی برنامه ششم در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های زیر را مدنظر قرارداده است: سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی:

- ثبات اقتصادی: تأثیر مثبت ثبات اقتصادی بر فرآیند جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی چه از لحاظ تئوریک و چه از لحاظ تجربی، امری پذیرفته‌شده است. ثبات اقتصادی از طرق مختلف سنجش می‌شود ولی قطعاً یکی از نزدیک‌ترین ابزارهای سنجش ثبات اقتصادی، تورم یا نوسانات تورم است...
- آزادی اقتصادی: تأثیر مثبت آزادی اقتصادی بر توسعه جریان‌های ورودی و خروجی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مبرهن واضح است
- توسعه مالی: توسعه مالی را می‌توان تا حدودی مفهومی مترادف با مفهوم Financial Freedom نیز در نظر گرفت. عدم توانمندی ارتباط بین‌المللی با مؤسسات مالی و بانکی یکی از موانع تحقق توسعه مالی است، بنابراین کشوری که نتواند ارتباطات بین‌المللی خود را در جهت توسعه مالی ساماندهی کند قطعاً موفق به جذب سرمایه‌گذاری خارجی نخواهد شد.
- عدم محدودیت در حجم و درصد مشارکت سرمایه‌گذاری خارجی و امکان سرمایه‌گذاری در کلیه زمینه‌های مجاز برای بخش خصوصی
- انتقال اصل و سود سرمایه و رفتار مشابه و برابر با سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی

- جهت‌گیری‌ها و سیاست‌های لازم برای تجهیز منابع مالی موردنیاز سرمایه‌گذاری ازجمله تأمین منابع مالی خارجی تا متوسط سالانه سی میلیارد دلار از خطوط اعتباری بانک‌های خارجی در قالب تأمین مالی خارجی (فاینانس) خودگردان با اولویت تأمین مالی اسلامی، پانزده میلیارد دلار به شکل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و بیست میلیارد دلار قراردادهای مشارکتی خارجی تعینت نموده است.
- جذب شرکت‌های معتبر جهانی و منطقه‌ای در زنجیره تولید داخلی به شکل مستقیم و با اولویت مشارکت با سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان داخلی به‌منظور افزایش توانمندی، رقابت‌پذیری و صادرات کالاها و خدمات تولیدی با رفع موانع قانونی و حقوقی بر اساس عزت، حکمت و مصلحت و مشروط به عدم نفوذ فرهنگ غربی
- اجازه حضور و مشارکت مؤسسات مالی و اعتباری خارجی در ایران در چهارچوب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵ و قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۳/۴
- دولت مجاز است برای تأمین مالی خارجی طرح‌های اقتصادی بخش غیردولتی که توجیه فنی، اقتصادی آن به تصویب شورای اقتصاد رسیده باشد، تضمین لازم توسط بانک عامل و یا سازمان‌های توسعه‌ای را تضمین نماید.
- دولت مکلف است به‌منظور نیل به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت نسبت به اعمال سیاست‌های اشتغال‌زایی، مهارت‌افزایی و ارتقای دانش حرفه‌ای و حمایت از مشاغل کوچک خانگی و دانش‌بنیان مبتنی بر سند ملی کار شایسته که حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه با پیشنهاد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اتاق تعاون و سازمان به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید، اقدام نماید. سند مزبور باید مبتنی بر کاهش نرخ بیکاری به میزان حداقل هشت‌دهم درصد سالانه در طول سال‌های اجرای قانون برنامه باشد.

۹-۲: وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه

علم سرمایه علم عظیم و گران‌بهای جوامع بشری است و علم سرمایه‌ای هرچه بیشتر گسترش یابد، بازده بیشتری خواهد داشت (زالی، ۱۳۷۹، ۱۵). اغلب کشورهای در حال توسعه برای رونق بخشیدن به اقتصاد، اشتغال و دستیابی به توسعه پایدار با مشکل کمبود منابع سرمایه‌گذاری روبرو هستند. کمبود منابع ارزی، کثرت جمعیت و مصرف بالا به شدت منابع سرمایه‌گذاری را محدود می‌سازد لذا کشورها برای جبران عقب‌ماندگی نیازمند تغییر شکل نیازمندی‌ها و جذب و نگهداری سرمایه‌های موجود هستند. ایران و بخصوص مناطق دور از مرکز از کمبود سرمایه رنج می‌برند. از نظر وضعیت سرمایه، به نظر تاکنون بستر لازم برای انباشت سرمایه فراهم نشده است یا از الگوی نامطلوبی برخوردار بوده است. در ایران تنها ۱۲ درصد از تولید ناخالص داخلی به سرمایه‌گذاری اختصاص یافته که در مقایسه با کشورهای مانند کره، ترکیه و پاکستان بسیار ناچیز است. در سال‌های اخیر استان کرمانشاه با ایجاد مرکز خدمات سرمایه‌گذاری و به تبع آن ایجاد سایت پنجره واحد سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی سایت پنجره واحد بهبود فضای کسب و کار و معرفی مشوق‌ها فرصت‌های سرمایه‌گذاری و پیگیری صدور مجوزها از طریق پنجره واحد کسب و کار و همچنین برگزاری جلسات مختلف ستاد سرمایه‌گذاری به منظور رفع مشکلات مربوط به سرمایه‌گذاران و جلسات رفع موانع تولید همچنین بازدید از طرح‌های سرمایه‌گذاری و برگزاری همایش‌های سرمایه‌گذاری تحولات قابل توجهی در سرمایه‌گذاری استان ایجاد کرده است به طوری که در زمینه جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید در حوزه‌هایی مانند پتروشیمی و صنایع پایین‌دستی آن، فرآوری‌های کشاورزی و معدنی کارهای بسیار خوبی را انجام گرفته است که این سرمایه‌گذاری‌های جدید در مرحله اجرای پروژه برای استان یک اشتغال‌زایی جدید خواهند داشت و در مرحله بهره‌برداری نیز اشتغال مستقیم و غیرمستقیم قابل توجهی را در پی خواهند داشت؛ و چند پروژه مهم استان مانند بیواتانول، بیوایمپلنت و کاغذ تأمین بیستون و پاک مایه از قبل شکل گرفته‌اند ولی هنوز به بهره‌برداری نرسیده‌اند همچنین در بخش صنعت که یکی از مهم‌ترین زمینه‌های اشتغال‌زایی در یک منطقه است و میزان سرمایه‌گذاری در حوزه صنعت ارتباط مستقیمی با ارتقای شاخص‌های

اقتصادی دارد طی چند سال اخیر طرح‌های صنعتی بزرگ و با اشتغال‌زایی قابل‌توجهی در استان پروانه بهره‌برداری گرفته‌اند که سرمایه‌گذاری آن‌ها چند هزار میلیارد تومان است. این طرح‌ها که به‌تدریج طی سال جاری و یک یا ۲ سال آینده به بهره‌برداری می‌رسند، گامی به جلو برای صنعتی شدن کرمانشاه‌اند ۸ طرح با بیش از ۲۷۰۰ میلیارد تومان سرمایه در استان در حال اجرا است که بهره‌برداری از این ۸ طرح برای نزدیک به ۲ هزار نفر ایجاد اشتغال آن‌هم به صورت مستقیم خواهیم داشت و بدون شک اشتغال غیرمستقیم این طرح‌ها بسیار بیشتر از این تعداد است. که ذوب‌آهن بیستون را یکی از مهم‌ترین این طرح‌ها است که این واحد در زمینه تولید انواع شمش فولاد فعالیت دارد و در سال جاری شاهد بهره‌برداری از آن خواهیم بود. همچنین در بخش‌های کشاورزی خدمات و گردشگری نیز رشد قابل قبولی داشته‌ایم و در کل، استان در زمینه سرمایه‌گذاری در چند سال اخیر یکی از موفق‌ترین استان‌های کشور بوده است که ناشی از الکترونیکی شدن صدور مجوزها و ایجاد پنجره واحد سرمایه‌گذاری و بهبود فضای کسب‌وکار و سرعت در صدور مجوزها است همچنین بارگذاری فرصت‌ها و مشوق‌های سرمایه‌گذاری در سامانه پنجره واحد که تحولی جدید در شناساندن فرصت‌های سرمایه‌گذاری در سطح کشور و جهان است کمک شایانی به جذب سرمایه‌گذاری بخصوص سرمایه‌گذاری خارجی در استان شده است بطوریکه در چند سال اخیر همان‌طور که در جدول ذیل مشاهده می‌شود نزدیک به ۳۰۰ میلیون دلار سرمایه مصوب خارجی و جذب بیش از ۵۴ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی داشته‌ایم در سال‌های ۹۰ الی ۹۵ میزان سرمایه‌گذاری مصوب و قابل جذب نسبت به سال‌های پایانی یعنی سال‌های ۹۶ الی ۹۸ ناچیز بوده و روند جذب سرمایه‌گذاری در چند سال اخیر روندی صعودی را طی کرده است.

جدول (۹-۱): آخرین وضعیت سرمایه‌گذاری در استان کرمانشاه

سال	نام شرکت	عنوان پروژه	حوزه فعالیت	میزان جذب (میلیون دلار)	میزان مصوب (میلیون دلار)
پیش از ۱۳۹۵	کشت و صنعت روژین تاک	فراوری گوجه‌فرنگی	کشاورزی	۱۶	۱۶
	شرکت کیمیا گستر	تولید اسیدسیتریک	صنعت	۶	۶
	جهان آرتا ایرانیان	تولید قیر طبیعی	صنعت	۱۵	۱۶
۱۳۹۶	شرکت صبا پیشرو	احداث نیروگاه خورشیدی ۱۰۰ کیلوواتی	انرژی	۴۳۲	۴۳۲
۱۳۹۷	پتروآبی شیمی کو	احداث گلخانه ۴۳ هکتاری	کشاورزی	۰	۴۳
	بیمارستان ویانا	هتل بیمارستان ویانا	توریسم درمان	۱۰	۱۲۰
۱۳۹۸	زاگرس ستون آسیا	تولید کاشی و سرامیک مدرن	صنعت و معدن	۲۰	۱۰۰
	فرو آلیاژ متحد شرق	تولید آلیاژ سیلیکون-منگنز	صنعت و معدن	۲	۱۰
جمع				۵۴.۹۳۲	۲۹۶.۰۳۲

منبع: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان کرمانشاه

۹-۳: بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی

آمار سرمایه‌گذاری خارجی نشان‌می‌دهد که در سال ۹۷ تعداد دو فقره مجوز سرمایه‌گذاری خارجی به ارزش ۱۶۳ میلیون دلار صادر گردیده است یعنی نسبت به سال قبل ۱۴۳ درصد رشد داشته است در سال ۹۶ این رقم ۶۷ میلیون دلار بوده که فقط ۴۳۲ هزار دلار آن جذب گردیده است. در سال ۹۷ همان‌طور که در جدول نمایان است ۶۰۱ درصد سرمایه مصوب جذب گردیده در صورتی‌که در سال ۹۶ فقط میزان ۰۶ درصد آن جذب‌شده بود که نشان‌دهنده رشد بالای جذب سرمایه‌گذاری سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ است در سال ۱۳۹۶ تعداد ۷ فقره تفاهم‌نامه سرمایه‌گذاری به ارزش ۷۰۷ میلیون دلار منعقد گردیده است؛ و همچنین ۲۲ پرونده سرمایه‌گذاری به ارزش بیش از ۷۰۰ میلیون دلار در جریان رسیدگی است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۷ دو فقره مجوز سرمای گذاری به ارزش ۱۶۳ میلیون دلار مصوب و مبلغی به ارزش ۱۱۰ میلیون دلار جذب گردیده است؛ که در مقایسه با سال ۹۶ بیش از صد درصد رشد

داشته است. در خصوص تفاهم‌نامه‌های سرمایه‌گذاری منعقدشده با سرمایه‌گذاران نیز این میزان از ۷ فقره به ۱۰ فقره افزایش یافته که از لحاظ ارزشی از ۷۰ میلیون دلار به ۷۰۷ میلیون دلار افزایش یافته که این نسبت از لحاظ تعداد ۴۲ درصد و از لحاظ ارزش ۹۱۰ درصد افزایش داشته است.

جدول (۹-۲): آمار عملکرد کلی سرمایه‌گذاری خارجی در استان کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷

ارزش (میلیون دلار)			تعداد (فقره)			موضوع
تغییرات (درصد)	۱۳۹۷	۱۳۹۶	تغییرات	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۱۴۳	۱۶۳	۶۷	۱۰۰	۲	۱	تعداد پروژه‌ها و حجم سرمایه‌گذاری مصوب
۲۳۷۵	۱۰	۴۳۲	۱۰۰	۲	۱	تعداد پروژه‌ها و حجم سرمایه‌گذاری وارده
۹۰۰	۶.۱	۰.۶	۱۰۰	۱	۰	درصد محقق نسبت به مصوب
۹۱۰	۷۰۷	۷۰	۴۲	۱۰	۷	تفاهم‌نامه سرمایه‌گذاری خارجی
۷۱۵	۱۵۳	۲۰.۴۳۲	-۳۳	۲	۳	پرونده سرمایه‌گذاری در جریان خارجی

منبع: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان کرمانشاه

جدول (۹-۳): ترکیب سرمایه‌گذاری خارجی انجام‌شده به لحاظ بخشی و تابعیتی

طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۷

ردیف	عنوان طرح	نوع بخش	تابعیت سرمایه‌گذار	حجم سرمایه‌گذاری (میلیون دلار)	تعداد اشتغال
۱	بیمارستان ویانا	خدمات	آمریکایی	۱۲۰	۸۰۰
۲	گلخانه حیدرآباد	کشاورزی	روسی	۴۳	۶۰۰

منبع: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان کرمانشاه

در خصوص پرونده‌های در جریان رسیدگی از لحاظ ارزشی نیز روند افزایشی بوده بطوریکه از ۲۰ میلیون دلار در جریان رسیدگی در سال ۹۶ به ۱۶۳ میلیون در سال ۹۷ رسیده است هرچند از لحاظ تعداد کاهش یافته است با توجه به جدول مربوطه و با استفاده از تفاسیر بالا می‌توان گفت که در تمام آیتم‌های سرمایه‌گذاری در سه سال اخیر روند کاملاً صعودی افزایشی

بوده این در صورتی است که اعمال تحریم‌ها نیز بر روند ورود و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بی‌اثر نبوده به طوری که ۱۱۰ میلیون دلار مربوط به بیمارستان ویانا که یکی از پروژه‌های بزرگ سرمایه‌گذاری خارجی در استان است نمی‌تواند وارد کشور و جذب گردد.

۹-۴: فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

مطابق با جدول ذیل مرکز خدمات سرمایه‌گذاری در بخش شناسایی، بررسی و تدوین ظرفیت‌ها فرصت‌های سرمایه‌گذاری در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ که ۱۳۷ مورد بوده است به تعداد ۱۵۴ فرصت افزایش یافته که رشدی معادل ۱۲ درصد را به دنبال داشته است. در بخش بازاریابی عددی مشابه سال قبل به ثبت رسانده است که رشد چندانی نداشته است. با تلاش و بررسی‌های صورت گرفته توسط مرکز خدمات تعداد ۲۰ لکه سرمایه‌گذاری در استان شناسایی شده که در مقایسه با سال قبل ۱۷ مورد افزایش داشته و نشانگر رشدی بیش از ۱۰۰ درصد است. همچنین در سال ۹۷ نیز مانند سال ۹۶ تعداد ۶ جلسه و نشست برای رسیدگی به مشکلات و چالش‌های سرمایه‌گذاران برگزار شد که حاصل آن تصویب ۲۶ مصوبه اجرا شده بود. در بخش احصاء پروژه‌های نیازمند تأمین مالی و فاینانس نیز تعداد ۱۶ پروژه معرفی شده است که در سال ۹۶ در این بخش تنها یک مورد معرفی شده بود. مرکز خدمات سرمایه‌گذاری با همکاری سایر دستگاه‌های مربوطه در دو سال اخیر تعداد ۶ کارگاه آموزشی در جهت توانمندسازی فعالان اقتصادی استان برگزار کردند که سهم هر سال ۳ جلسه بوده است.

جدول (۹-۴): اقدامات مرکز خدمات سرمایه‌گذاری طی سال‌های ۹۶ و ۹۷

ردیف	محور	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات (درصد)
۱	شناسایی، احصاء فرصت‌های سرمایه‌گذاری	تعداد فرصت‌ها	۱۳۷	۱۵۴	۱۲
۲	بازاریابی فرصت‌های سرمایه‌گذاری	تعداد بازاریابی	۳	۳	۰
۳	شناسایی لکه‌های سرمایه‌گذاری	تعداد لکه‌ها	۳	۲۰	بیش از ۱۰۰ درصد
۴	جلسات رسیدگی به مشکلات سرمایه‌گذاران	تعداد نشست‌ها	۶	۶	۰

ردیف	محور	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات (درصد)
۵	بازدید از طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری	تعداد بازدید	۱۵	۲۰	۳۳
۶	رقم سرمایه‌گذاری خارجی مصوب شده	میلیون دلار	۰/۶۷	۱۶۳	بیش از ۱۰۰ درصد
۷	احصاء پروژه نیازمند فاینانس و تأمین مالی	تعداد پروژه	۱	۱۶	بیش از ۱۰۰ درصد
۸	برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی فعالان اقتصادی	تعداد کارگاه	۳	۳	۰
۹	تعداد مصوبات اجرا شده	تعداد مصوبه	۲۶	۲۶	۰
۱۰	بررسی پرونده‌های سرمایه‌گذاری	میلیون یورو	۸۱	۲۲۳	بیش از ۱۰۰ درصد

پیگیری و بررسی پرونده‌های سرمایه‌گذاری به ارزش ۲۲۳ میلیون یورو در سال ۹۷ نشانگر ممارست و تلاش کلیه همکاران مرکز خدمات در سال ۹۷ بوده است که رشدی بیش از ۱۰۰ درصد را نسبت به سال ۹۶ (۸۱ میلیون یورو) به ثبت رساند. به‌طورکلی در تمام زمینه‌های فعالیت در حوزه سرمایه‌گذاری در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری ازجمله شناسایی، بررسی و تدوین ظرفیت‌ها و اولویت‌های سرمایه‌گذاری، بازاریابی فرصت‌های سرمایه‌گذاری، احصاء پروژه نیازمند فاینانس و تأمین مالی و... در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ طبق اطلاعات ارائه‌شده رشد چشمگیری داشته‌ایم.

۹-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

سرمایه‌گذاری به‌عنوان بستر مناسبی برای رشد و توسعه اقتصادی، منابع مالی موردنیاز را برای گسترش تولید فراهم کرده دولت سیاست‌ها و جهت‌گیری‌هایی را در زمینه تجهیز منابع مالی موردنیاز سرمایه‌گذاری، جذب شرکت‌های معتبر جهانی اتخاذ نموده است. طبق اطلاعات و آمار استان کرمانشاه در زمینه سرمایه خارجی وارده وضعیت مطلوبی ندارد. استان کرمانشاه علی‌رغم موقعیت خوب در مرز مشترک عراق و بازار خارجی مصرف تولیدات، اما تاکنون نتوانسته است جایگاه مناسبی پیدا کند. در سال ۱۳۹۶ تصمیمات و برنامه‌هایی برای جلب

سرمایه‌ها گرفته‌شده و اقداماتی نیز در این راستا انجام گرفته است که تا حدی مؤثر بوده و لذا برای بهبود وضعیت پیشنهادهایی به شرح ذیل مطرح می‌گردد.

۱- بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی و ایجاد ثبات اقتصادی بخصوص کنترل تورم و مهار نقدینگی در جهت ایجاد فضای مناسب برای تولید.

۲- بهبود روابط و سیاست‌های خارجی در جهت افزایش مراودات سرمایه‌گذاران و همچنین افزایش امنیت سرمایه و محصولات در انتقال وجوه سرمایه‌گذاران

۳- بهبود فضای کسب‌وکار و اصلاح فرآیندهای صدور مجوز کسب‌وکار در جهت کاهش زمان و هزینه سرمایه‌گذاری

۴- ایجاد شفافیت در فعالیت‌های اقتصادی و کاهش فساد و رانت برای افزایش سرمایه‌گذاری
۵- تهیه سازوکارهایی برای تضمین مالی پروژه‌ها و استفاده از ظرفیت فاینانس مؤسسات و بانک‌های خارجی

۶- تبیین جذابیت‌ها و تعیین اولویت‌های مزیت‌دار برای سرمایه‌گذاری، در زمینه جذب سرمایه‌گذاری خارجی

۷- ایجاد شفافیت بیشتر و رفع ابهام در قوانین و مقررات ازجمله قانون کار و بیمه و سایر قوانین مرتبط به حوزه کسب‌وکار

۸- اقدام و ثبات در سیاست‌گذاری و تدوین استراتژی‌های بلندمدت و برنامه‌ریزی صحیح برای اعتمادسازی بیشتر سرمایه‌گذاران،

۹- از بین بردن بوروکراسی زائد و پیچیده اداری، افزایش بهره‌وری نیروی انسانی، پیش‌بینی پذیرکردن نرخ ارز، خروج از اقتصاد دستوری و مبارزه جدی با فساد و قاچاق کالا در دستور کار قرارداد.

۱۰- ایجاد ثبات اقتصادی و کنترل نرخ تورم و ایجاد نظم و امنیت در بازارهای پولی و مالی کشور به‌منظور جلوگیری از نوسانات نرخ تورم و نرخ ارز در بازارهای

۱۱- اصلاح نرخ تعرفه‌ها و تسریع در امور گمرکی است که لازم است با اصلاح ساختار مناسب در این بخش‌ها، زمینه‌های جذب سرمایه‌گذاری را فراهم نماید.

۱۲- تقویت بخش خصوصی برای مشارکت این بخش با سرمایه‌گذاران خارجی جهت اجرای طرح‌های آماده سرمایه‌گذاری و تأمین بخشی از هزینه‌های زیربنایی طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی.

۱۳- ایجاد خوشه‌های صنعتی برای تقویت واحدهای تولیدی و ایجاد زنجیره تولید و نظارت مستمر بر اجرای مناسب اصل ۴۴ قانون اساسی برای تقویت بخش خصوصی و کوچک نمودن دولت در جذب سرمایه بسیار مؤثر است.

«فصل دهم: وضعیت تجارت خارجی استان»

چکیده فصل:

بازرگانی خارجی جایگاهی ویژه در سیستم اقتصادی هر کشوری دارد و درواقع بخشی از روند تولید و کالا رسانی به مصرف‌کننده است، که این بخش از تولید در خارج از مرزهای کشور تولیدکننده مصرف خواهد شد که نقش مهمی در رشد تولید و اشتغال دارد. توسعه صادرات غیرنفتی در راستای استراتژی صادرات یکی از اولویت‌های اصلی کشور در برنامه‌های توسعه است استمرار این رویکرد باعث تقویت روند روبه رشد بازرگانی خارجی طی سال‌های اخیر گردیده است مطابق آمار بیش از ۵۰ درصد از صادرات غیرنفتی کشور به عراق از مرزهای استان انجام می‌شود. این موضوع تا حدودی توسعه زیرساخت‌های لازم (بزرگراه و خط‌آهن) در راستای تحقق این امر را به همراه داشته است هرچند تا دستیابی به اهدافی که متناسب با ظرفیت‌ها و قابلیت‌های استان است راه طولانی در پیش است. مجموع صادرات اظهاری و عبوری از گمرکات استان در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ از نظر وزنی و ارزشی افزایش چشمگیر و فراوانی داشته است. صادرات اظهاری استان در طول دوره موردبررسی از ۹۴۸ میلیون دلار به ۲۰۵۸۰ میلیون دلار افزایش یافته است که رشدی قابل توجه معادل با ۱۷۰ درصد را به ثبت رسانده است و از نظر وزنی نیز با افزایش ۱۹۱ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۶ (۲۰۶۲۲۰۰۰) به ۷۰۶۵۰۰۰۰ تن رسیده است. مقایسه آمار صادرات در سال ۱۳۹۷ نشان از تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای کشورهای همسایه است. بالغ بر ۸۰ درصد صادرات اظهاری استان مربوط به ۱۰ قلم عمده گروه‌های کالایی از جمله سوخت‌های معدنی روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها مواد قیری موم‌های معدنی (۹۶۱،۹۹۵،۳۷۶ دلار)، سبزی‌ها و نباتات ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی (۳۲۶،۷۸۶،۲۵۵ دلار)، مواد پلاستیکی و اشیای ساخته‌شده از این مواد

(۳۳۱,۸۹۹,۷۷۱ دلار)، میوه‌های خوراکی پوست مرکبات یا پوست خربزه (۱۱۵,۱۴۹,۷۱۵ دلار)، چدن آهن یا فولاد (۱۱۳,۴۹۶,۶۱۴ دلار) و... است.

بازرگانی زیر بخش مهمی از اقتصاد کشور و ضامن حرکت روبه‌جلو در اقتصاد و رسیدن به توسعه و بالارفتن رشد اقتصاد است. وظایف عمده بازرگانی را می‌توان پوشاندن فاصله‌های زمانی و مکانی تولید و مصرف، متعادل کردن میزان تولید و مصرف، پر کردن فاصله زمانی بین خرید برای مصرف وصول بهای کالا به تولیدکننده، برپایی موازنه درب‌های کالا باوجود اختلاف قیمت در زمان و مکان، افزایش تولید بر پایه آگاهی از کم و کیف وضع بازار دانست (رزاقی، ۱۳۸۸: ۲۲۲). بخش بازرگانی را می‌توان موتور محرکه یک اقتصاد و به‌عنوان مؤلفه اثربخش و تأثیرگذار در تمام موارد قابل تجارت تلقی کرد. طی سال‌های گذشته حجم تجارت بین‌المللی افزایش چشمگیری داشته و تغییرات زیادی در الگوهای تجارت به وجود آمده است. پویایی اقتصاد هر کشور منوط به رشد و توسعه صادرات است. به‌طور کلی تقریباً تمام دولت‌ها، صادرات را مورد حمایت قرار می‌دهند چراکه اولاً صادرات مهم‌ترین منبع درآمد ارزی کشورهای دنیا و تأمین‌کننده نقدینگی برای اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی و فراهم‌کننده نیازهای وارداتی آن‌هاست، ثانیاً صادرات موجب ارتقای کیفیت کالاهای تولیدی شده که مصرف‌کننده داخلی نیز از نتیجه آن بهره‌مند می‌شود، ثالثاً توسعه صادرات به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید منجر می‌شود.

۱۰ - ۱: سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان

مهم‌ترین رویکرد کشور در حوزه تجارت خارجی توسعه صادرات غیرنفتی در راستای استراتژی جایگزینی صادرات به‌عنوان یکی از اولویت‌های اقتصادی کشور است به همین جهت مهم‌ترین اهداف توسعه بخش بازرگانی خارجی، روان‌سازی جریان تجارت؛ افزایش سهم کشور در تجارت بین‌الملل، توسعه و افزایش صادرات کالاها و خدمات غیرنفتی، تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای بین‌المللی، فراهم‌سازی شرایط پیوستن کشور به سازمان تجارت جهانی (WTO)؛ و کاهش تجارت غیررسمی در سطح کشور و منطقه است.

در همین راستا در کنار توسعه واحدهای تولیدی عمده در استان در بخش تولید و صادرات محصولات پتروشیمی، صنایع غذایی، مصالح ساختمانی و... توسعه صنایع کوچک و متوسط پیشرفته در سطح مناطق مختلف استان در کنار شبکه‌سازی و ایجاد خوشه‌های کسب و کار متناسب با مزیت‌های محلی در حال شکل‌گیری است که می‌تواند علاوه بر در برگرفتن زمینه‌های صادراتی، سبب پیوند اقتصاد روستایی و شهری و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به دلیل عدم برخورداری از مشاغل پایدار گردد. همچنین وجود ظرفیت‌های مناسب در بخش بهداشت و درمان در استان که همواره محور ارائه خدمات درمانی در منطقه غرب بوده است، سبب گردیده برنامه‌ریزی در جهت توسعه فعالیت‌های این بخش با تأکید بر جذب گردشگران سلامت (توریسم درمان) به عمل آید. از اقدامات صورت گرفته در سال ۱۳۹۷ در گمرکات استان می‌توان به فراهم کردن شرایط مناسب‌تر برای ارائه خدمات به فعالان مجاز اقتصادی (AEO)، ساده‌سازی فرآیند ترخیص کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای (مواد اولیه و ماشین‌آلات خطوط تولید)، ایجاد فرصت‌های مناسب‌تر برای دسترسی آسان صاحبان کالا و ارباب رجوع به مدیران و کاهش بوروکراسی اداری نام برد. از سوی دیگر توسعه و تجهیز پایانه‌های صادراتی و بازارچه‌های مرزی در کنار توسعه شبکه حمل و نقل ریلی و جاده‌ای (بزرگراه کربلا- راه آهن کرمانشاه - خسروی) و الکترونیکی کردن پایانه‌های صادراتی از دیگر اقدامات به عمل آمده در جهت توسعه فعالیت‌های صادراتی در استان است.

۱۰- ۲: بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی استان

استان کرمانشاه از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های قابل توجهی در زمینه رشد تجارت خارجی برخوردار است، این استان دروازه ورود به آسیا و فلات ایران بوده و بر مسیر شاهراه جاده ابریشم و عتبات عالیات قرار گرفته است و نیز در کنار برخورداری از مزیت‌های اقلیمی، آب و خاک و امکان توسعه فعالیت‌های مبتنی بر کشاورزی و... از وجود معادن غیرفلزی و ذخایر نفت و گاز و قیر قابل توجه در کنار جاذبه‌های طبیعی و تاریخی کم‌نظیر بهره می‌برد. با این اوصاف امروزه استان از

مشکلاتی همچون نرخ بالا و مزمن بیکاری، سرانه تولید پایین، سرمایه‌گذاری اندک داخلی و خارجی، توزیع نابرابر زیرساخت‌ها و رتبه نخست مهاجر فرستی و... رنج می‌برد. قرارگیری استان در منطقه مرزی زمینه‌برخورداری از تهدیدات و فرصت‌هایی برای استان گردیده است هرچند که وقوع جنگ تحمیلی و حتی وقایع اتفاق افتاده در سال‌های اخیر (بروز ناامنی در کشور همسایه در پی ظهور داعش و زمزمه‌های استقلال اقلیم کردستان عراق از دولت مرکزی و...) موجب تحمیل لطمات اقتصادی جبران‌ناپذیری به اقتصاد استان گردیده اما امروزه با محور قرار دادن فعالیت‌های صادراتی در استان شاهد بهره‌گیری از این موقعیت مرزی در قالب یک فرصت هستیم.

کشور عراق مهم‌ترین فرصت و بزرگ‌ترین بازار صادراتی ایران محسوب می‌شود که لازم است حضور در این بازار تثبیت و درعین‌حال متنوع گردد. باید توجه داشت در کنار افزایش کیفیت محصولات صادراتی از روند خام فروشی آن‌ها به‌ویژه در بحث محصولات کشاورزی که یکی از مهم‌ترین محصولات تولیدی استان است جلوگیری شود و در جهت رونق تولید و ایجاد ارزش‌افزوده بیشتر که زمینه‌های افزایش اشتغال در استان را نیز در پی خواهد داشت توجه به صادرات محصولات نهایی موردتوجه قرار گیرد.

با توجه به اطلاعات موجود طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۷ صادرات استان از لحاظ ارزشی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ با رشد مثبت و قابل توجه مواجه بوده است یعنی از رقم ۱۰۶۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۳ به رقم ۱۳۷۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ رسیده است اما در سال ۱۳۹۵ حجم صادرات استان به شدت کاهش می‌یابد که ناشی از تحولات ایجادشده در اقلیم کردستان عراق، مسئله تروریسم و ظهور داعش در سوریه و عراق و نیز مسئله همه‌پرسی استقلال این منطقه بوده که برای مدتی تبادلات مرزی را کاهش داده است و باعث شد در سال ۹۶ نیز تقریباً بدون تغییر و در همان سطح قرار گردید؛ اما صادرات استان در سال ۹۷ رشد مثبت چشمگیر و قابل ملاحظه‌ای داشته است به‌طوری‌که از رقم ۹۵۰ میلیون دلار در سال ۹۶ به رقم ۲۵۸۰ میلیون دلار در سال ۹۷ رسیده است که رشدی ۱۷۱ درصدی را در این سال تجربه کرده است؛ که نتیجه توسعه صادرات غیرنفتی در حوزه تجارت خارجی و همچنین تقویت توان

رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای کشورهای همسایه، تجهیز پایانه‌های صادراتی و بازارچه‌های مرزی، الکترونیکی کردن این پایانه‌ها و توسعه زیرساخت‌ها می‌باشد.

در سوی دیگر می‌توان تحولات مشابهی را در خصوص حجم واردات در استان مشاهده کرد به‌گونه‌ای که شاهد افزایش واردات در سال ۹۴ نسبت به ۹۳ و مجدداً بلافاصله کاهش در سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴ هرچند که در سال ۹۶ شاهد رشد واردات هستیم (۳۵٪ نسبت به سال ۹۵). در سال ۹۷ نیز با توجه به امنیت نسبی که بر کشور عراق حاکم شد شاهد رشد مثبت واردات از این کشور هستیم به‌طوری‌که حجم واردات (ارزشی) در سال ۹۷ به ۷۰ میلیون دلار می‌رسد که نسبت به سال قبل ۷۰ درصد رشد داشته است عمده واردات از مرزهای استان نیز آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم، راکتورهای هسته‌ای دیگ بخار وسایل نقلیه زمینی بوده است. باید توجه داشت که حجم واردات استان در مقابل ارقام صادرات چشم‌گیر نیست و مرزهای استان عمدتاً به‌عنوان مرزهای صادراتی شناخته می‌شوند. لازم به ذکر است، امروزه بیش از ۵۰ درصد از کل صادرات صورت گرفته از کشور به عراق از گمرکات استان صورت می‌گیرد.

۱۰-۳: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای تجارت خارجی استان

با توجه به اینکه توسعه صادرات غیرنفتی در حوزه تجارت خارجی طی سال‌های اخیر در راستای استراتژی جایگزینی صادرات به‌عنوان یکی از اولویت‌های اصلی اقتصادی کشور در دستور کار قرار گرفته است و تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای کشورهای همسایه و همچنین امنیت نسبی حاکم بر کشور عراق، در سال ۹۷ شاهد افزایش چشمگیر حجم صادرات (ارزشی وزنی) استان نسبت به سال ۹۶ بوده‌ایم. آمار نشان می‌دهد که مجموع ارزش ارزی کالاهایی که از گمرکات استان در سال ۹۷ خارج شده‌اند برابر با ۲۵۸۰ میلیون دلار بوده است که نسبت به سال ۹۶ (۹۵۰ میلیون دلار) با رشدی معادل ۱۷۱ درصد عدد بسیار قابل توجه و چشمگیری است. همچنین مجموع وزنی صادرات در سال ۹۷ برابر با ۷۶۵۰۰۰۰ تن بوده است که نسبت به سال ۹۶ (۲۶۲۲۰۰۰ تن) با ۱۹۱ درصد، رشد قابل توجهی داشته است.

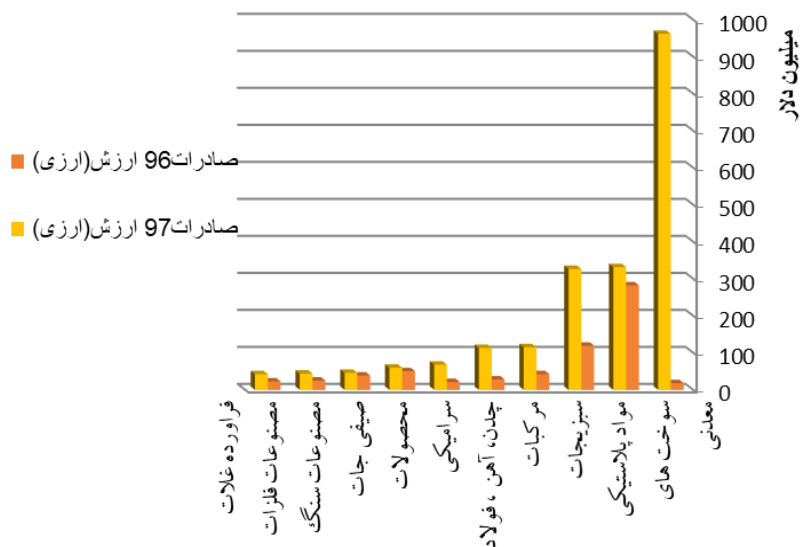


جدول (۱-۱۰): ارزش و حجم صادرات از گمرکات استان کرمانشاه به تفکیک گروه کالایی (۱۰ قلم اول)

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به (میلیون دلار)

ردیف	گروه کالایی	صادرات ۹۶		صادرات ۹۷		درصد تغییرات	
		حجم (هزار تن)	ارزش	حجم (هزار تن)	ارزش	حجم	ارزش
۱	سوخت‌های معدنی	۳.۶۶۰	۲۰	۳.۸۰۰	۹۶۲	۱۷۷.۱۰	۲۲۵.۵
۲	مواد پلاستیکی	۹.۹۳۲	۲۸۲	۱.۳۰۰	۳۳۲	۳۱	۱۸
۳	سبزیجات	۴.۰۰۰	۱۲۰	۷.۷۰۰	۳۲۷	۸۶	۱۷۳
۴	مرکبات	۱۳۰	۴۳	۲.۳۸۰	۱۱۵	۸۲	۱۷۰
۵	چدن آهن و فولاد	۵۰.۰۰۰	۲۸	۲.۰۰۰	۱۱۴	۳۰.۵	۳۰.۲
۶	محصولات سرامیکی	۱۰.۸	۲۱	۴.۵۰۰	۶۹	۳۱۸	۲۱۹
۷	صیفی‌جات	۲.۰۰۰	۵۰	۳.۲۵۰	۶۰	۴۸	۱۹
۸	مصنوعات از سنگ	۱.۳۳۳	۳۸	۱.۶۴۰	۴۷	۲۳	۱۹
۹	مصنوعات از فلزات	۹۸۰	۲۵	۳.۲۰۰	۴۴	۲۲۱	۷۵
۱۰	فراورده‌های غلات	۱۱۷	۲۳	۲.۴۰۰	۴۳	۱۰.۴	۸۶

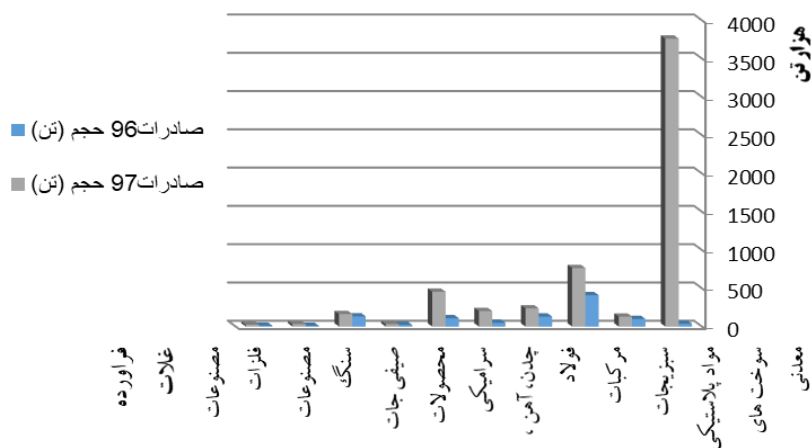
منبع: اداره کل گمرکات استان کرمانشاه



نمودار (۱-۱۰): ۱۰ قلم اول صادراتی از مرزهای استان بر اساس ارزش ارزی سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

همچنین در این بین ۵ گروه کالای صادراتی که بیشترین سهم را از لحاظ ارزش ارزی در سال ۹۷ در بین گروه‌های کالایی به خود اختصاص داده‌اند که در مجموع ارزش ارزی آن‌ها به ۱.۸۵۰ میلیون دلار می‌رسد عبارت‌اند از: سوخت‌های معدنی روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها مواد قیری موم‌های معدنی (۹۶۱,۹۹۵,۳۷۶ دلار)، سبزی‌ها و نباتات ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی (۳۲۶,۷۸۶,۲۵۵ دلار)، مواد پلاستیکی و اشیای ساخته‌شده از این مواد (۳۳۱,۸۹۹,۷۷۱ دلار)، میوه‌های خوراکی پوست مرکبات یا پوست خربزه (۱۱۵,۱۴۹,۷۱۵ دلار)، چدن آهن یا فولاد (۱۱۳,۴۹۶,۶۱۴ دلار). قابل‌ذکر است ۱۵ گروه کالایی از بین کالاهایی که از گمرکات استان عبور کرده‌اند رشد ارزی قابل‌ملاحظه‌ای را در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ به خود اختصاص داده‌اند که محصولات دارویی، سوخت‌های معدنی روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها مواد قیری موم‌های معدنی، کتاب روزنامه تصویر و سایر محصولات صنعت چاپ دست‌نوشته‌های تایپ‌شده و نقشه‌ها، پر و پر نرم آماده و اشیاء ساخته‌شده از پر یا پر نرم گل‌های مصنوعی اشیاء ساخته‌شده از موی انسان، لباس و متفرعات لباس از کشاف یا غیر قلاب‌باف از مهم‌ترین آن‌ها هستند. نمودار ذیل نشان‌دهنده افزایش صادرات غیرنفتی و کاهش صادرات مواد اولیه و خام فروشی و همچنین افزایش صادرات صنایع تبدیلی در استان است که نشان از توسعه صادرات و نزدیک شدن به سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های استان در زمینه تجارت خارجی و رسیدن به اهداف و سیاست‌های تبیین شده در سال ۱۳۹۷ می‌باشد. لازم به ذکر می‌باشد که در جدول ذیل کالاها بر اساس بیشترین ارزش ارزی (میلیون دلار) سال ۱۳۹۷ اولویت بندی شده‌اند.

آمار واردات از گمرکات استان نشان می‌دهد که در سال ۹۶ مجموع ارزش ارزی واردات کالاها معادل با ۴۱ میلیون دلار و کل حجم واردات برابر با ۲۲۰.۰۰۰ تن بوده است که در این بین گروه کالایی آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم، با ارزش ارزی ۱۹۰.۱۹۶.۴۲۲ دلار معادل با ۴۶٪ کل ارزش واردات و حجم ۱۳.۲۹۳ تن بیشترین سهم را هم از لحاظ ارزش ارزی و هم از لحاظ وزنی به خود اختصاص داده که قابل‌توجه می‌باشد. در سال ۹۷ نیز مجموع ارزش ارزی واردات کالاها معادل با ۷۰ میلیون دلار بوده که نشان‌دهنده رشد ۷۰ درصدی نسبت به سال ۹۶ است،



نمودار (۱۰-۲): قلم اول صادراتی از مرزهای استان بر اساس مقدار وزنی سال ۱۳۹۷

از لحاظ وزنی نیز در سال ۹۷ شاهد افزایش ۴۱ درصدی حجم کالاها نسبت به سال ۹۶ هستیم. لازم به ذکر است که در سال ۹۷ گروه کالایی آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم با ارزش ارزی ۳۸۰.۳۷۰.۳۶ دلار و حجم ۲۷.۱۰ تن و همچنین راکتورهای هسته‌ای دیگ بخار و آبگرم ماشین‌آلات وسایل مکانیکی اجرا و قطعات آن‌ها با ارزش ارزی ۱۱۱.۳۲۲.۸۲۲ دلار و حجم ۴۳۷ تن بیشترین سهم را در بین گروه‌های کالایی از نظر ارزش وزن داشته‌اند. باید توجه داشت که بیشترین تغییر در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ در بین گروه‌های کالایی مربوط به آلات اپتیکی سینماتوگرافی دقت‌سنجی تجهیزات پزشکی و کائوچو اشیای ساخته‌شده از کائوچو بوده است. قابل ذکر است که در ۳ گروه کالایی: مصنوعات از چدن آهن یا فولاد، ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی و پخش صوت و تصویر تلویزیونی اجزاء و قطعات و متفرعات این دستگاه‌ها و کائو فرآورده‌های آن در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ کاهش واردات را شاهد بوده‌ایم که نشان از پیشرفت و توانایی در تولید داخلی کالاها می‌باشد. نمودار زیر ۱۰ کالای اصلی وارداتی استان را نشان می‌دهد که بر اساس ارزش ارزی سال ۹۷ اولویت‌بندی شده‌اند.

جدول (۱۰-۲): ارزش و حجم واردات از گمرکات استان کرمانشاه به تفکیک گروه کالایی

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به (میلیون دلار) و (هزار تن)

گروه کالایی	واردات ۹۶		واردات ۹۷		درصد تغییرات	
	ارزش	حجم	ارزش	حجم	ارزش	حجم
آلومینیوم و مصنوعات آن	۱.۳۴۰	۲۰	۲.۱۰۰	۳۶	۵۸	۹۲
راکتورهای هسته‌ای	۱.۰۰۰	۵	۴۴۰	۱۲	-۶۰	۱۰۴
وسایل نقلیه زمینی	۷۱۰	۳	۸۳۰	۷.۱	۱۷	۸۰
محصولات شیمیایی	۱۰	۲	۷۵	۳.۵	-۲۲	۲۳
کائوچو	۰/۰۰۰۰۰۷	۰.۱	۷۶۰	۲.۵	۱۰.۸	۲۱.۷۵۵
آلات اپتیکی سینماتوگرافی	۰/۰۰۰۰۰۳۲	۰.۱	۲۸	۱.۵	۸۴.۵	۱.۴۹۶
ماشین‌آلات	۳۶۰	۲	۳۰۰	۱.۵	-۱۸	-۳۰
محصولات شیمیائی آلی	۵۲	۰.۸	۵۰	۱	۴	۴۳
محصولات شیمیائی غیرآلی	۳۵	۰.۷	۳۰	۰.۵	-۱۳	-۱۶
سبزی‌ها و نباتات	۲۹۰	۰.۱	۱.۲۰۰	۰.۵	۳۲۸	۳۰۳

منبع: اداره کل گمرکات استان کرمانشاه

جدول (۱۰-۳): ارزش و حجم واردات و صادرات استان به تفکیک مصرفی،

واسطه‌ای و سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۷

گروه کالایی	صادرات		واردات	
	حجم (هزارتن)	ارزش (میلیارد ریال)	حجم (هزارتن)	ارزش (میلیارد ریال)
کالاهای مصرفی	۷.۵۰۰	۱۱۷.۰۰۰	۱۲	۸۴۰
کالاهای واسطه‌ای	۱۸۰	۲۱.۰۰۰	۷	۹۰
کالاهای سرمایه‌ای	۱۲	۳.۴۰۰	۱	۶۱۰
جمع	۷.۸۰۰	۱۴۲.۰۰۰	۲۰	۱.۵۴۰

منبع: اداره کل گمرکات استان کرمانشاه

در بخش کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای با توجه به جدول بالا حجم کالاهای مصرفی وارد شده در سال ۱۳۹۷ برابر با ۱۲.۸۷۶ تن بوده که دارای ارزشی معادل ۸۳۶.۵۸۳ میلیون ریال می‌باشد که میزان صادرات در همین قلم از کالاها از لحاظ وزنی به میزان ۷.۵۵۸.۵۹۵ تن و از لحاظ ریالی ارزشی معادل ۱۱۶.۹۵۷.۹۴۹ ریال می‌باشد که هم از لحاظ وزنی و هم از لحاظ ارزشی برتری صادرات نسبت به واردات را مشخص می‌کند که این نشان دهنده توان تولید کالاهای مصرفی و رونق تولید در این بخش می‌باشد در بخش کالاهای واسطه‌ای نیز برتری صادرات به واردات با شیب ملایم‌تری نشان می‌دهد ۱۷۹.۵۷۱ تن صادرات وزنی در مقابل ۶.۲۰۴ تن واردات که ارزش صادرات در این قلم ۲۱.۵۵۷.۳۹۳ میلیون ریال ارزش واردات ۹۱.۰۳۱ میلیون ریال می‌باشد و در کالاهای سرمایه‌ای صادراتی با حجم ۱۲۳۰۰ تن و ارزشی معادل ۱۴۲.۳۴۶.۵۴۱ میلیون ریال در مقابل حجم واردات ۲۰.۲۶۰ تن با ارزشی معادل ۱.۵۳۸.۶۹۷ میلیون ریال نشان‌دهنده بالا بودن حجم ارزش صادرات نسبت به واردات در این بخش می‌باشد و در مجموع صادراتی معادل ۷.۷۵۰.۴۶۶ تن به ارزش ۱۴۲.۳۴۶.۵۴۱ میلیون ریال (کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای) نسبت به واردات ۲۰.۲۶۰ تنی با ارزش ۱.۵۳۸.۶۹۷ میلیون ریالی حاکی از افزایش صادرات نسبت به واردات در سال ۱۳۹۷ می‌باشد که می‌تواند نویددهنده افزایش روزافزون تولید در این سه قلم از کالا در استان و شکوفایی و رونق تولید در این بخش باشد. همان‌طور که از ارقام جدول بالا نیز مشخص است هم از لحاظ ارزش هم از لحاظ حجم در سال‌های ۹۶ و ۹۷ برتری چشمگیر صادرات در تمامی کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه مشهود است و این نشان‌دهنده تراز تجاری مثبت در استان می‌باشد که با فراهم ساختن زیرساخت‌های مناسب و الکترونیکی کردن گمرکات و افزایش رونق تولید در کالاهای مذکور می‌توان شاهد توسعه صادرات و پیشرفت گمرکات شد.

مجموع صادرات اظهاری استان (کالاهایی که از استان کرمانشاه و سایر استان‌ها که از گمرکات مرزهای استان عبور کرده‌اند) دربردارنده کالاهای تولیدی و صادراتی استان و نیز کالاهایی است که از گمرکات استان عبور کرده است در سال ۹۷ از نظر ارزشی با رشدی معادل ۴۴ درصد مواجه گردیده و از رقم ۲۰۲۳ میلیون دلار به رقم ۲۰۹۰۷ میلیون دلار افزایش یافته

است، مجموع واردات استان نیز در سال ۹۷ با رشدی معادل ۸۶ درصدی به عدد ۷۵.۵ میلیون دلار رسیده است. تفاضل بین صادرات واردات در سال ۹۶ عددی برابر با ۱.۹۸۲ میلیون دلار می باشد اما این تفاضل در سال ۹۷ عددی معادل با ۲.۸۳۲ میلیون دلار می باشد که نشان دهنده جهش مثبت صادرات در سال ۹۷ و رونق تولید و توسعه صادرات می باشد و همچنین با توجه به افزایش قیمت هر تن کالای صادراتی استان نشان دهنده افزایش کیفیت کالاهای صادراتی و لوکس در استان می باشد.

جدول (۱۰-۴): تراز بازرگانی، متوسط قیمت کالاهای صادراتی و کالاهای وارداتی

ردیف	شاخص	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات (درصد)
۱	واردات	میلیون دلار	۴۰.۷	۷۵.۵	۸۶٪
۲	صادرات	میلیون دلار	۲,۰۲۳	۲,۹۰۷	۴۴٪
۳	تفاضل	میلیون دلار	۱,۹۸۲	۲,۸۳۲	۰
۴	متوسط قیمت هر تن کالاهای صادراتی	دلار	۴۵۶	۴۹۳	۸٪
۵	متوسط قیمت هر تن کالاهای وارداتی	دلار	۱,۸۴۴	۲,۱۹۴	۱۹٪

منبع: اداره کل گمرکات استان کرمانشاه

تراز مثبت بازرگانی استان در سال ۱۳۹۷ نشان دهنده افزایش صادرات نسبت به واردات و شکوفایی و رونق اقتصاد و تولید داخلی کالا در استان می باشد. هر چند کالاهای صادراتی نسبت به کالاهای وارداتی از لحاظ ارزش ارزی دارای میانگین ارزی کمتری می باشند که در این زمینه نیز باید راهکارهایی اندیشیده شود.

مجموع صادرات استان کرمانشاه در سال ۱۳۹۷ معادل ۸۹۵ میلیون دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال ۹۶ (۶۹۸.۶) با رشد ۲۸ درصدی از نظر ارزش ارزی و رشد ۴ درصدی از نظر وزنی مواجه بوده است. همچنین صادرات اظهاری که از گمرکات کرمانشاه خارج شده است سهمی معادل با ۵۲٪ را از مجموع صادرات اظهاری کل استان دارد. مرز پرویزخان نیز با صادرات اظهاری ۶۸۰ میلیون دلار در سال ۹۷ و رشد ۲۷۱ درصدی نسبت به سال قبل (۱۸۳.۴) بیشترین افزایش را در بین سایر مرزهای استان به خود اختصاص داده است؛ اما مرز پاهو علیرغم رشد ۴۹۷ درصدی از لحاظ وزنی همچنان کمترین سهم را در حجم صادرات اظهاری

استان دارد. درنهایت صادرات اظهارشده در گمرکات کرمانشاه که از کل مرزهای استان کرمانشاه خارج شده است معادل با ۱.۷۰۲ میلیون دلار بوده است که نسبت به سال ۹۶ (۹۴۸.۴) با رشد ۷۹ درصد افزایش قابل توجه ای داشته است.

جدول (۵-۱۰): مجموع صادرات اظهاری (محصولات صادراتی استان) گمرکات استان کرمانشاه به تفکیک

مبادی خروجی و تغییرات آن طی سالهای ۹۶ و ۹۷ به (میلیون دلار)

ردیف	گمرک و بازارچه	۱۳۹۶		۱۳۹۷		درصد تغییرات	
		وزن (هزار تن)	ارزش	وزن (هزار تن)	ارزش	وزنی	دلاری
۱	کرمانشاه	۱.۹۵۶	۶۹۸.۶	۲.۰۴۱	۸۹۵	۴٪	۲۸٪
۲	پرویز خان	۴.۶۹۴	۱۸۳.۴	۱۵۰۱	۶۸۰	۲۲۰٪	۲۷۱٪
۳	خسروی	۱۶۰	۴۶.۳	۲۶۴	۱۰۱	۶۵٪	۱۱۹٪
۴	پاوه	۲۸	۲۰	۱۷۱	۲۶	۴۹۷٪	۲۶٪
۶	شوشمی	۰	۰	۰	۰		
۷	بازارچه پرویز خان	۰	۰	۰	۰		
۸	شیخ صله	۰	۰	۰	۰		
جمع کل		۲.۶۱۴	۹۴۸	۹۷۷.۳	۱.۷۰۲	۵۲٪	۷۹٪

مأخذ: اداره کل گمرکات استان کرمانشاه

۱۰-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

با توجه به پیشرفت فناوری و افزایش بهره‌وری امروزه در بسیاری از محصولات تولیدی کشور مازاد عرضه وجود دارد و دستیابی به تقاضای مؤثر و بازاریابی از اولویتهای مهم محسوب می‌شود. تجارت خارجی و دستیابی به بازارهای بین‌المللی این امکان را برای صنایع فراهم می‌آورد تا با افزایش تولید و استفاده از صرفه‌های ناشی از مقیاس، در کنار کاهش هزینه‌ها و افزایش توان رقابتی و نیز ایجاد اشتغال بیشتر زمینه را برای رشد و توسعه اقتصادی فراهم آورند. در سال‌های گذشته توسعه صادرات غیرنفتی و نیز جلوگیری از خام فروشی و صادرات مواد اولیه به‌عنوان یکی از اهداف مهم صادراتی کشور تعریف شده و اقداماتی در این زمینه انجام شده است.

نگاهی به عملکرد تجارت خارجی استان نشان می‌دهد در سال ۹۷ سهم تجارت خارجی استان از کل تجارت خارجی کشور معادل ۳۰۸ درصد است که علیرغم اینکه نسبت به سال ۹۶ با افزایش مواجه بوده است اما همچنان سهم ناچیزی را در تجارت خارجی کشور دارد. هرچند که اقداماتی نظیر تجهیز پایانه‌های صادراتی بازارچه‌های مرزی، الکترونیکی کردن فرآیند انجام بازدیدها و پایانه‌ها و توسعه زیرساخت‌ها، رشد ۱۷۱ درصدی صادرات در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، تقویت توان رقابتی محصولات، افزایش صادرات صنایع تبدیلی، جلوگیری از خام فروشی، کاهش واردات بسیاری از صنایع برقی و صوتی و تصویری و همچنین افزایش صادرات کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای و تراز مثبت تجاری ما را به سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های استان و رسیدن به رونق تولید نزدیکتر کرده است؛ اما با توجه به مزیت‌ها و توانایی‌هایی که استان در بخش تولید به لحاظ امکان تولید محصولات مختلف صنعتی و کشاورزی و در بخش تجارت با توجه به مزیت موقعیت جغرافیایی و قرارگرفتن در چهارراه مواصلاتی استان‌ها و هم‌جواری با کشور عراق بایستی اقدامات مؤثری نظیر بازاریابی تولیدات استان (به‌خصوص در کشور عراق از طریق دعوت از بازرگانان و مشارکت در نمایشگاه‌های خارجی در جهت معرفی محصولات تولیدی استان) به لحاظ ارزآوری، گسترش صنایع تبدیلی و کارخانه‌های فرآوری به منظور برندسازی و کاهش صادرات محصولات خام معدنی و کشاورزی، گسترش بازارهای صادراتی و بهبود و تجهیز امکانات گمرکی و نیز سایر زیرساخت‌های استان به‌ویژه در خصوص حمل‌ونقل ریلی و جاده‌ای (تسریع در تکمیل خط راه‌آهن کرمانشاه-خسروی و نیز آزادراه تهران - همدان - کرمانشاه و خسروی و...)، ارائه مشوق‌های صادراتی مؤثر و... در جهت تسهیل و تشویق واحدهای تولیدی استان به حضور در بازارهای بین‌المللی و نیز توجه به تداوم سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ویژه اقتصادی استان تا از این طریق شاهد افزایش سهم استان از تجارت خارجی کشور باشیم.

توصیه‌های سیاستی:

- ✓ حذف ویزای تجاری بین ایران و عراق
- ✓ ایجاد سه منطقه مشترک در مرزهای ایران و عراق جهت سرمایه گذاری مشترک تجار ایرانی و عراقی
- ✓ بهره‌مند شدن تجار از تعرفه گمرکی و انرژی تعرفه‌ای
- ✓ صدور ضمانت نامه دیناری برای سرمایه‌گذاران ایرانی در بانک‌های عراق نکته حائز اهمیتی است.
- ✓ تکمیل زیرساخت‌ها در مرز پرویز خان
- ✓ احداث سردخانه باقابلیت نگهداری کالاهای فاسدشدنی در دمای بالای صفر درجه
- ✓ احداث انبار سرپوشیده هرکدام به مساحت حداقل ۵هزار مترمربع به‌منظور نگهداری کالاهای وارداتی و صادراتی
- ✓ احداث مجتمع خدمات و پشتیبانی برای فعالیت تجاری در مرز پرویز خان
- ✓ استقرار دستگاه xray با توجه به حجم صادرات واردات
- ✓ ایجاد واحدهای ایمنی HSE آتش‌نشانی و بهداشتی در مرز پرویز خان
- ✓ ایجاد غرفه‌ها و خدمات عمومی در مرز پرویز خان

«فصل یازدهم: وضعیت بازار سرمایه استان»

چکیده فصل:

فعالیت بورس معیاری برای درجه پولی شدن اقتصاد به جهت فعالیت‌ها و دارائی‌ها و توسعه مالی کشور محسوب می‌شود. افزایش کارایی بازار سرمایه و ارتقاء جایگاه این بازار در اقتصاد کشور همواره یکی از اهداف دولت‌های مختلف بوده است. در همین راستا در سال‌های اخیر سیاست‌هایی در شش حوزه نهادهای مالی، بازارها، حقوقی، تحقیقاتی و پژوهشی، روابط عمومی و بین‌الملل و فن‌آوری اطلاعات اتخاذ شده که جهت‌گیری فعالیت بورس‌های استان‌ها نیز بر همین روند صورت می‌پذیرد. در سال ۱۳۹۷ در بورس کرمانشاه حجم معاملات افزایش ۱۳۵ درصدی داشته است. با توجه به قطب بودن کرمانشاه در غرب کشور، تالارهای اختصاصی فعال در شهرهای سنندج، ایلام و کنگاور نیز تحت نظارت بورس منطقه‌ای کرمانشاه فعالیت می‌نمایند. آمار وضعیت شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ بیانگر روند صعودی شاخص‌های بورسی در استان است و تنها در شاخص روند تعداد کدهای معاملاتی نوساناتی مشاهده شده است که علت آن نوسانات حجم ورود افراد وارد شده به بازار بورس به علت رونق یا رکود ناشی از تصمیمات اقتصادی و سیاسی مؤثر بر شرایط بازار بورس بوده است.

بورس، تأمین‌کننده منابع مالی به‌ویژه در فعالیتهای بلندمدت است، بورس هدایت‌گر بهینه پس‌اندازها به سرمایه‌گذاری‌ها و نیز آینده و نماد مجموعه فعالیتهای اقتصادی به‌ویژه در بخش مالی است. فعالیت بورس معیاری برای درجه پولی شدن اقتصاد به جهت فعالیتهای و دارائی‌ها و توسعه مالی آن است. بورس یکی از بخش‌های اصلی بازار سرمایه است که در جذب و هدایت پس‌انداز و نقدینگی سرگردان و پراکنده جامعه به‌سوی تولید و تجهیز منابع مالی واحدهای سودده یا دارای پتانسیل سوددهی نقش ایفا می‌کند و درواقع مکمل بازار پول در تأمین مالی بنگاه‌ها است. در برنامه ششم توسعه کشور بر توسعه بازار سرمایه با تأکید بر طراحی و مهندسی ابزارهای مالی و کالایی، توسعه بازار انرژی و عرضه نفت خام و فرآورده‌های نفتی در بورس انرژی، اصلاح نهادی حاکمیت شرکتی برای شرکتهای عام و نهادهای مالی هدف‌گذاری شده است، با توجه به اهمیت بازار سرمایه در این فصل وضعیت بورس منطقه کرمانشاه بررسی می‌شود.

۱۱-۱: سیاست‌های اقتصادی بازار سرمایه و جهت‌گیری‌های استان

افزایش کارایی بازار سرمایه و ارتقاء جایگاه این بازار در اقتصاد کشور همواره یکی از اهداف دولت‌های مختلف بوده است. در همین راستا در سال‌های اخیر سیاست‌هایی در شش حوزه نهادهای مالی، بازارها، حقوقی، تحقیقاتی و پژوهشی، روابط عمومی و بین‌الملل و فن‌آوری اطلاعات اتخاذ شده که مهم‌ترین این سیاست‌ها بسترسازی برای ایجاد و توسعه نهادهای مالی، بهبود و ارتقای کیفیت نظارت بر نهادهای مالی، افزایش توان حرفه‌ای نیروی انسانی فعال در بازار سرمایه در بازارهای اولیه و ثانویه، بهبود و ارتقای شفافیت اطلاعاتی و معاملاتی بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس، تسهیل تشکیل سرمایه در بازار اولیه و ثانویه، بهبود و ارتقای نظارت بر بازار اولیه و ثانویه، حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه و ایجاد فضای قانونمند و مطمئن برای فعالان بازار، توسعه تحقیقات کلان و کاربردی در بازار اوراق بهادار، کمک به توسعه فرهنگ سهامداری و سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در کشور، ارتقای فرهنگ و آگاهی در مورد بازار سرمایه در کشور، جمع‌آوری، انتقال و انتشار سریع، دقیق و شفاف اخبار و اطلاعات بازار

سرمایه، ارتقای نظارتی مبتنی بر فناوری اطلاعات در بازار سرمایه و سازمان بورس و توسعه سامانه الکترونیکی یکپارچه سازمان بورس و اوراق بهادار است.

۱۱-۲: بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه در استان

بازار سرمایه ایران، یکی از بازارهای پیشرو در بورس خاورمیانه و آسیا بوده که بیش از نیم قرن قدمت دارد. اکنون صدها شرکت صنعتی و خدماتی در ده‌ها گروه، در بازار سرمایه کشور فعال بوده و هر شهروند ایرانی و غیر ایرانی که طبق قانون، کد بورس و شرایط معاملات را داشته باشد، می‌تواند نسبت به خرید و فروش هر نوع سهمی اقدام کند. هم‌اکنون بیش از ۱۰ درصد جمعیت ایران معادل ۹ میلیون نفر، کد بورس دارند که بیش از دو میلیون نفر از آن‌ها را زنان تشکیل می‌دهند و روزانه بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ میلیارد تومان سهام در بازار سرمایه کشور مورد دادوستد اینترنتی قرار می‌گیرد.

بازار سرمایه در ایران از قیمت‌های جهانی تأثیر زیادی می‌گیرد؛ بنابراین یکی از عوامل اصلی تغییرات و افزایش در بورس را باید در رشد قیمت کالاهای اساسی در بازار سطح بین‌المللی جست‌وجو کرد؛ چراکه علاوه بر این باید تأثیر تصمیمات در بازار پول مانند کاهش نرخ سود سپرده و تا حدودی افزایش نرخ ارز را در آن دخیل دانست.

بودجه در ایران برخلاف ادعای دولت‌ها مبنی بر اینکه این بودجه تحقق‌بخش اهداف تعیین شده توسط دولت است؛ هرگز دارای محتوایی تأثیری گذار نبوده و هر سال نسبت به سال قبل تفاوت فاحشی ندارد. پروژه‌های عمرانی که بیشترین تأثیر را در انتظارات بورسی دارد طی سال‌های اخیر هر سال نسبت به سال قبل وضعیت بدتری داشته است، نکته موردتوجه در بودجه، انتشار اوراق بدهی است که همواره موردتوجه دولت‌ها بوده است و در سال ۱۳۹۷ نسبت به ۱۳۹۶ با افزایش ۳۰ درصدی از رقم ۲۰۰ هزار میلیارد ریال به ۲۶۰ هزار میلیارد ریال رسیده است. همچنین انتشار اوراق توسط شهرداری‌ها در بودجه، نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که تقریباً هر سال با روند افزایشی بیش از ۶۰ درصد در بودجه مواجه بوده است. اگرچه گسترش بازار بدهی در ذات خود منجر به توسعه بازار سرمایه و نظام تأمین مالی می‌شود. همچنین عمق

دادن به بازار بدهی، تقویت ابزارهای سیاست پولی را نیز به همراه دارد؛ اما رشد این ابزارها در شرایطی که اقتصاد ایران در وضعیت تعادل قرار ندارد به نفع بازار سهام نیست. بر اساس تجربه سال ۹۵، رشد انتشار صکوک در بازار سرمایه ممکن است بازار سهام را در سال‌های آتی در رکود شدیدی وارد کند.

یکی از موضوعاتی که در بر بازار سرمایه تأثیر جدی خواهد داشت بازار پول است، به طوری که موضوع افزایش نرخ سود بانکی و به کارگیری سیاست‌های انقباضی یا انبساطی در بازار پول قدر مسلم شرایط بازار سرمایه را تحت تأثیر قرار خواهد داد. حجم بالای نقدینگی در اقتصاد ایران متأثر از شرایط سیاست پولی (انبساطی یا انقباضی) می‌تواند در آزادسازی و حرکت این حجم نقدینگی و تغییرات در بازار سرمایه یا بازارهای موازی آن یعنی بازارهای ارز، طلا و مسکن بسیار تأثیرگذار باشد. تسهیلات پرداختی شبکه بانکی به بخش‌های اقتصادی در سال ۱۳۹۷، ۵۳۸۰ هزار میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ (۴۶۲۳ هزار میلیارد ریال) رشد ۱۶/۴ درصدی داشته است. در سال‌های اخیر به دلیل رکود شدید بازار، ترجیح مردم در نگهداری پول نزد بانک‌ها و دریافت سود سپرده بود، اما با وجود تحولات سال ۹۷ (افزایش نرخ ارز آزاد، افزایش نرخ سکه و طلا، افزایش قیمت مسکن) این ترجیح تغییر کرده و نقدینگی مسیر خود را تغییر داده و بر همین اساس سیاست پولی می‌تواند تغییر نرخ سود سپرده بانکی و هم‌زمان انتشار انواع اوراق و اسناد خزانه باشد که این دو اقدام جذابیتی بیشتر از بازار سرمایه خواهند داشت چراکه بازار سرمایه بعد از هر رشد قابل توجهی ماه‌ها در وضعیت رکودی به سر می‌برد و ممکن است بازدهی قابل توجهی نداشته باشد، لذا ممکن است دریافت بازدهی در بورس طولانی‌مدت شود و بر همین اساس بازار سرمایه در برابر تحولات اقتصادی جذابیت چندانی ندارد. تحول دیگر در بازار پول ایران تصمیم شورای پول و اعتبار با موافقت ادغام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری وابسته به نیروهای مسلح (شامل بانک‌های انصار، قوانین، حکمت ایرانیان، مهر اقتصاد و موسسه اعتباری کوثر) در بانک سپه بود که به نوبه خود تأثیر مثبتی در بازار سرمایه ایران در اسفند ۱۳۹۷ داشت.

قطعاً نوسانات نرخ ارز در بازار سرمایه تأثیرگذار خواهد بود. نرخ ارز در بازار آزاد در پایان سال ۱۳۹۶ از مبلغ ۷۸۳۰۰ ریال به مبلغ ۱۸۷۵۰۰ ریال در میانه سال ۱۳۹۷ رسید که با سیاست‌های بانک مرکزی و خبر تمدید تعلیق اقدامات تقابلی گروه ویژه اقدام مالی علیه ایران در ماه اسفند سال ۱۳۹۷ به مبلغ ۱۲۷۵۰ ریال کاهش یافت اما در مجموع ۱۶۳ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشته است. اگر قیمت ارز افزایش یابد در ماه‌های نخست بازار سرمایه تأثیر منفی خواهد پذیرفت اما در بلندمدت به دلیل اینکه بورس ایران دارای شرکت‌هایی است که صادرات واردات انجام می‌دهند و کامودیتی محور هستند احتمال رشد بازار سهام در بلندمدت وجود دارد. (وقتی یک کالا یا خدمت در تمام بازار خود، دارای ویژگی‌های کیفی تقریباً یکسانی باشد و جز قیمت نتوان تفاوت دیگری بین نمونه‌های آن یافت، اصطلاحاً به آن کالا، کالای اولیه یا کامودیتی می‌گویند) و در شرایط کاهش نرخ ارز بازار سرمایه در بلندمدت رشدی ثابت و یا حتی کاهشی خواهد داشت.

در سطح استان متأثر از شرایط اقتصادی کشور بازار سرمایه تغییراتی متناسب با بازارهای بورس کشور را داشته است، بنابراین مدیریت بورس منطقه‌ای استان نیز در سطح اختیارات تلاش‌هایی برای رونق فعالیت‌های بورسی در استان به صورت جهت‌گیری‌هایی نظیر اشاعه فرهنگ سهامداری و برگزاری دوره‌های آموزشی برای تمامی متقاضیان، فراهم آوردن امکان بازدیدهای گروهی، اطلاع‌رسانی و پاسخگویی ضروری و تلفنی و حتی در قالب شبکه‌های اجتماعی و... صورت داده است. در مورد وضعیت شرکت‌ها، رسیدگی به شکایات سهامداران از کارگزاری و شرکت‌ها، نظارت بر انجام معاملات، بازرسی از شرکت‌های معاملاتی، گزارش دهی به شرکت‌های متقاضی پذیرش باهدف افزایش کارایی بازار سرمایه نیز اقدامات مؤثری صورت داده و اجرایی نموده‌اند.

۱۱-۳: بررسی و تحلیل شاخص‌های بازار سرمایه

جدول (۱۱-۱): وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه استان کرمانشاه

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ و تغییرات آن

ردیف	شاخص	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	شاخص کل	واحد	۹۶۲۸۹	۱۷۸۶۵۹	%۸۵
۲	شاخص صنعت	واحد	۸۶۰۸۱	۱۶۱۰۳۰	%۸۷
۳	شاخص مالی	واحد	۱۱۱۵۵۷	۲۰۵۲۶۶	%۸۴
۴	حجم سهام معامله شده	میلیون سهم	۲۳۴۶	۵۵۱۱	%۱۳۵
۵	ارزش سهام معامله شده	میلیارد ریال	۵۷۳۲	۱۶۴۸۳	%۱۸۸

منبع: بورس منطقه‌ای کرمانشاه

جدول (۱۱-۲): مقایسه عملکرد بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه در زمینه ارزش و حجم سهام معامله شده و

تعداد کدهای معاملاتی و همچنین ارزش معاملات به تفکیک نوع معامله

ردیف	شاخص	واحد سنجش	بورس		سهم بورس منطقه‌ای
			منطقه‌ای	کشور	
۱	حجم سهام معامله شده	میلیون سهم	۵۵۱۱	۶۱۹۱۹۰	%۰.۹
۲	ارزش سهام معامله شده	میلیارد ریال	۱۶۴۸۳	۱۷۹۷۷۷۴	%۰.۹
۳	ارزش نوع معاملات سهام (خرید)	میلیارد ریال	۷۵۰۲	۹۲۰۱۰۹	%۰.۸
۴	ارزش نوع معاملات سهام (فروش)	میلیارد ریال	۸۹۸۱	۸۷۷۶۶۵	%۱
۵	تعداد کدهای معاملاتی ایجاد شده	کد	۳۱۷۵	۸۹۵۰۰۰	%۰.۳

منبع: بورس منطقه‌ای کرمانشاه

بورس کرمانشاه در تاریخ ۱۶ آبان ماه ۱۳۸۴ در جهت پیشبرد فرهنگ سهامداری استان کرمانشاه در مورد بازار سرمایه، شروع به کار کرد. در ابتدای فعالیت بورس کرمانشاه با وجود داشتن یازده (استیشن) معاملاتی و فقط با یک کارگزار شروع به فعالیت نمود. در سال ۱۳۹۷ با توجه به توسعه بازار و گسترش فیزیکی محسوس آن در سراسر ایران، تعداد شرکت‌های کارگزاری فعال افزایش یافته و ۱۰ شرکت کارگزاری در کرمانشاه مشغول به فعالیت بوده‌اند. با

توجه به دیدگاه بورس اوراق بهادار مبنی بر گسترش شبکه کارگزاران در مناطق مختلف شهر، اقداماتی نیز در راستای ایجاد تالارهای اختصاصی صورت گرفت است. در سال ۹۷ در بورس کرمانشاه ۳۱۷۵ کد معاملاتی جدید ایجاد گردید که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۶ درصد کاهش داشته است. با توجه به قطب بودن کرمانشاه در غرب کشور، تالارهای اختصاصی فعال در شهر سنندج، ایلام و کنگاور نیز در کنار و تحت نظارت بورس منطقه‌ای کرمانشاه فعالیت می‌نمایند. در حال حاضر بورس منطقه‌ای کرمانشاه توانسته با محوریت غرب کشور خدمات خود را اعم از آموزش و بازرسی از دفاتر کارگزاری و ... علاوه بر استان کرمانشاه، در استان‌های ایلام، کردستان و کنگاور نیز ارائه دهد. در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۰ شرکت کارگزاری در بورس منطقه‌ای کرمانشاه حضور داشته‌اند که ارزش کل معاملات آن‌ها (غیر از معاملات آنلاین) ۵۷۵۹ میلیارد ریال بوده است.

جدول (۱۱-۳): دادوستد در بورس منطقه‌ای به تفکیک نوع معامله

و شرکت‌های کارگزاری (به میلیارد ریال)

ردیف	نام شرکت کارگزاری	تعداد کارکنان	کل ارزش معاملات شرکت در استان	
			خرید	فروش
۱	توسعه سهند	۲	۵۵۵	۴۷۸
۲	آگاه	۳	۳۴۱	۲۹۰
۳	بهمن	۳	۱۱۲	۷۹
۴	راهنمای سرمایه‌گذاران	۲	۲۹۸	۲۸۰
۵	بانک صادرات	۲	۱۷۲	۱۴۶
۶	آبتین استاک	۲	۲۵۹	۲۱۹
۷	شاخص سهام	۲	۰	۰.۵
۸	حافظ	۲	۴۷۹	۷۳۷
۹	مفید	۲	۶۲	۱۱۶
۱۰	مهر آفرین	۲	۲۴۵	۸۹۱

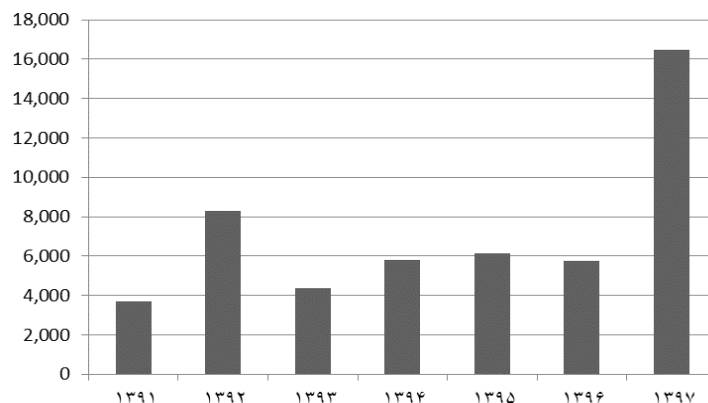
منبع: بورس منطقه‌ای کرمانشاه

آمار وضعیت شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ در جدول ذیل آمده است روند تغییرات در تمامی شاخص‌ها صعودی بوده و فقط نوسانات روند تعداد کد معاملاتی متناسب با سایر شاخص‌ها روندی متناسب و صعودی نداشته که علت آن میزان افزایش افراد وارد شده به بازار بورس به علت رونق یا رکود حاکم بر بازار بوده است.

جدول (۱۱-۴): شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه ۱۳۹۶-۱۳۹۱

عنوان متغیر/ سال	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
شاخص کل	واحد	۳۸۰۴۰	۷۹۰۱۵	۶۲۵۳۱	۸۰۲۱۹	۷۷۲۳۰	۹۶۲۸۹	۱۷۸۶۵۹
شاخص صنعت	واحد	۳۲۸۹۱	۶۵۸۳۶	۵۱۲۹۶	۶۶۹۹۳	۶۶۱۰۰	۸۶۰۸۱	۱۶۱۰۳۰
حجم سهام معامله شده	میلیون سهم	۱۲۶۱	۲۱۹۶	۱۸۱۸	۲۵۴۱	۲۸۲۶	۲۳۴۶	۵۵۱۱
ارزش سهام معامله شده	میلیارد ریال	۳۶۷۵	۸۲۷۹	۴۳۵۵	۵۸۱۹	۶۱۲۲	۵۷۳۲	۱۶۴۸۳
تعداد کدهای معاملاتی	تعداد	۳۲۳۵	۵۷۰۷	۲۵۷۶	۲۵۲۱	۲۴۷۴	۴۹۴۴	۳۱۷۵

مأخذ: بورس منطقه‌ای کرمانشاه



نمودار (۱۱-۱): ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه‌ای کرمانشاه

طی سال‌های ۹۱-۱۳۹۷

استان کرمانشاه با ۵۵۱۱ میلیون سهم در سال ۹۷ در جایگاه دوازدهم کشور بوده و کمی بالاتر از میانگین کشوری است. با توجه به سطح گسترش و پراکندگی تالارهای بورس در کشور و نیز موقعیت صنعتی استان در کشور این جایگاه مناسب به نظر می‌رسد. روند افزایشی حجم معاملات سهام در بورس کرمانشاه بیانگر گسترش فرهنگ سرمایه‌گذاری در بازارهای مالی و توسعه‌ایم فعالیت در استان است.

۴-۱۱: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

آمار وضعیت شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ نشان می‌دهد روند تغییرات در تمامی شاخص‌ها صعودی بوده و فقط نوسانات روند تعداد کد معاملاتی متناسب با سایر شاخص‌ها روندی متناسب و صعودی نداشته که علت آن میزان افزایش افراد وارد شده به بازار بورس به علت رونق یا رکود حاکم بر بازار بوده است. استان کرمانشاه با ۵۵۱۱ میلیون سهم در سال ۹۷ در جایگاه دوازدهم کشور بوده و کمی بالاتر از میانگین کشوری است. با توجه به سطح گسترش و پراکندگی تالارهای بورس در کشور و نیز موقعیت صنعتی استان در کشور این جایگاه مناسب به نظر می‌رسد. آمار وضعیت شاخص کل و شاخص صنعت بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ دارای روند صعودی در تمامی شاخص‌ها بوده است. به‌منظور تحقق اهداف و اولویت‌ها و جهت‌گیری‌های استان در بورس منطقه‌ای پیشنهادهایی تحت عنوان توصیه‌های سیاستی در زیر ارائه می‌گردد.

- بالا بودن نامتناسب نرخ سود در اقتصاد ایران که ریشه در ساختار اقتصادی و بانکی کشور دارد، بازدارنده گسترش فعالیت‌های بورس است، از این‌رو توصیه سیاستی ثبات نرخ سود و متناسب با شرایط اقتصادی است که عامل مهمی در گسترش فعالیت‌های بورس است.
- با توجه به اثرگذاری تصمیمات اقتصادی در زمینه‌های ارزی، پولی، بانکی، تجارت خارجی، بودجه‌ای و مالیاتی در مجامع تصمیم‌گیری‌های سیاستی بر فعالیت‌های بورس اتخاذ سیاست‌های هم‌راستا با برنامه‌های تدوین‌شده مانند برنامه ششم توسعه به‌منظور کاهش

- تأثیر تصمیمات غیرمتعارف با شرایط اقتصادی و تأثیر منفی بر روند فعالیت بورسی از توصیه‌های سیاستی برای بهبود عملکرد بورس است.
- شفافیت بیشتر فعالیت‌های بورسی و شرکت‌های فعال در بورس و مقابله به فساد استفاده از اطلاعات درون‌گروهی در جهت کسب اعتماد مردم به مشارکت در بورس.
 - تنوع‌بخشی اوراق بهادار و رونق بازارهای مرتبط مانند مشتقه، آتی، آینده، بدهی، انواع صندوق‌های سرمایه‌گذاری. رشد جهشی چند سال گذشته این بازارهای مالی بیانگر امکانات بالقوه بالای این بازارها است. معرفی این بازارها در سطح عمومی ضروری است.
 - گسترش فرهنگ سهامداری به‌ویژه از طریق صندوق‌های سرمایه‌گذاری برای بازنشستگی تکمیلی اشخاص برای هدایت پس‌انداز اقتصاد به سرمایه‌گذاری. پیش‌بینی معافیت‌های مالیاتی برای اشخاص حقیقی در جهت سرمایه‌گذاری‌های مالی بلندمدت از طریق بورس.

«فصل دوازدهم: وضعیت صنعت بیمه در استان»

چکیده فصل:

افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقای شفافیت و سلامت نظام مالی از سیاست‌های اصلی در صنعت بیمه است که رویکرد دولت در این بخش افزایش ضریب نفوذ بیمه‌ای، افزایش حق بیمه تولیدی، افزایش حق بیمه سرانه و کاهش ضریب خسارت (از طریق پذیرش فرهنگ بیمه‌ای در کشور و استان، استفاده از فن‌آوری نوین و ارائه محصولات، خدمات، اطلاع‌رسانی و شبکه‌های مناسب بیمه‌ای) است. با توجه به داده‌ها و ارقام، حق بیمه تولیدی در استان در سال ۱۳۹۷ مبلغ (۶۶۱۵ میلیارد ریال) است که نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۴۴.۳ درصد افزایش یافته است؛ اما علی‌رغم افزایش حق بیمه تولیدی، سهم استان از حق بیمه تولیدی کشور (از ۱.۳ به ۱.۴) افزایش یافته که نشان‌دهنده رشد در این بخش است. شاخص حق بیمه سرانه نیز با وجود افزایش از ۲.۳ میلیون ریال در سال ۱۳۹۶ به ۳.۳ میلیون ریال در سال ۱۳۹۷، نسبت به میانگین کشوری در جایگاه پایین‌تری قرار دارد به همین ترتیب، شاخص نسبت خسارت با کاهش مطلق به میزان ۱۴.۲ درصد از رقم ۹۳.۲ درصد در سال ۹۶ به رقم ۷۹ درصد در سال ۹۷ کاهش یافته و از این رو با بهبود مواجه بوده است.

از نظر شاخص ضریب نفوذ بیمه که مهم‌ترین شاخص بیمه‌ای به شمار می‌آید به طور مطلق شاهد رشد ۰.۲۳ درصدی هستیم به گونه‌ای که رقم آن از ۱۰.۹ درصد در سال ۹۶ به رقم ۲.۱۳ درصد در سال ۹۷ افزایش یافته است که همچنان کمتر از رقم میانگین کشوری (۲.۳۸ درصد) در این دوره است.

۱۲-۱: مقدمه

رشد و توسعه بازارهای مالی هر کشوری می‌تواند بر رشد و توسعه اقتصادی آن کشور تأثیر بسزایی داشته باشد صنعت بیمه در دنیا صنعتی پراهمیت و دارای جایگاهی ویژه در بحث اعتبار بین‌المللی برای کشورها و مؤسسات بازربری و حمل‌ونقل، شرکت‌های تولیدی و خدماتی و نیز صنعتی با ظرفیت بسیار بالا برای ایجاد اشتغال، سرمایه‌گذاری و هدایت سرمایه‌هاست از این جهت شناخت ظرفیت‌های صنعت بیمه در سطح جهان و نیز میزان توانمندی ایران در این صنعت می‌تواند راهگشا برای استفاده از این ظرفیت‌ها در حل مشکلات اقتصادی و بهره‌گیری برای توسعه اقتصادی باشد. در این راستا تبیین جایگاه صنعت بیمه‌ی استان کرمانشاه در کشور به‌منظور افزایش سطح شناخت و آگاهی و برنامه‌ریزی برای رفع موانع و کاستی‌ها در توسعه این صنعت از مهم‌ترین اهداف تهیه این گزارش بوده است.

۱۲-۲: سیاست‌های اقتصادی و جهت‌گیری‌های استان

گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقای شفافیت و سلامت نظام مالی از جمله مواردی است که در سیاست‌های کلی صنعت بیمه ابلاغ شده است. همچنین ارتقای کیفی و کمی نظام جامع صنعت بیمه و ابزارهای آن (بازارهای رقابتی، بیمه اتکایی و...) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی به‌منظور توسعه سرمایه‌گذاری، ثبات، پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور به‌عنوان یکی دیگر از بندهای این سیاست‌ها آمده است همچنین به‌منظور افزایش نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی و ایجاد فضای امن در سایر حوزه‌های اقتصادی از جمله فضای کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری، افزایش ضریب نفوذ بیمه در کشور تا متوسط جهانی لازم و ضروری است.

سند چشم‌انداز صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ تبلور اهداف و آرمان‌های چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در بخش بیمه‌های بازرگانی کشور است. برنامه تحول در صنعت بیمه کشور در اجرای فرمان ۱۰ ماده‌ای ریاست جمهور تدوین و در سال ۱۳۸۷ ابلاغ شد. پس از گذشت حدود ۱۰ سال از اجرای برنامه تحول در صنعت بیمه کشور، لزوم ارزیابی عملکرد برنامه در قبال جهت‌گیری‌های ده‌گانه ابلاغی ریاست‌مخترم جمهور، برنامه پنجم توسعه و همچنین توجه به تحولات اخیر در صنعت بیمه و لزوم ایجاد تغییرات جدی کوتاه‌مدت و میان‌مدت در کارکرد بیمه‌های دولتی و خصوصی کشور، مدیریت عالی بیمه مرکزی را بر آن داشت تا برنامه تحول در صنعت بیمه کشور را بازنگری و سند چشم‌انداز صنعت بیمه در افق ۱۴۰۴ را تدوین و در سال ۱۳۹۱ به‌عنوان جایگزین برنامه تحول صنعت بیمه ابلاغ نماید. در این سند که بر اساس اصول و ارزش‌هایی چون حرکت در مسیر تحقق چشم‌انداز ۲۰ ساله ج.ا.ایران، حرکت در مسیر سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و حرکت در مسیر تحقق مفاد قوانین برنامه توسعه در ارتباط با صنعت بیمه تدوین شده است سعی شده راهبردها، سیاست‌ها، طرح و پروژه‌های اجرایی برنامه به نحوی اصلاح شود که ضمن تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف آن، تطابق لازم را با جهت‌گیری‌های تعیین‌شده برنامه ششم توسعه کشور داشته باشد.

۱۲-۳: بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه

فعالیت بیمه‌ای در ایران از سال ۱۲۸۹ شروع شد؛ و تاکنون یک شرکت بیمه دولتی و ۳۰ شرکت بیمه غیردولتی مشغول انجام فعالیت هستند. در استان کرمانشاه تعداد ۲۴ شرکت بیمه‌ای فعال هستند. مطابق گزارش‌ها، سهم استان کرمانشاه از حق بیمه تولیدی کشور ۱.۴۶ درصد و در خسارت پرداختی ۱.۸۱ درصد است. در سال ۱۳۹۷ حق بیمه سرانه استان معادل ۳.۳۲ میلیون ریال و ضریب نفوذ بیمه معادل رقم ۲.۱۳ درصد است. تحول در صنعت بیمه به معنای تحول در علم و فن‌آوری است و برای دستیابی به اهداف در این بخش باید علاوه بر تقویت کنسرسیوم‌های بیمه‌ای؛ برای کاهش خطر در طرح‌های بزرگ، صندوقی کردن طرح‌های

بزرگ برای اطمینان بیمه‌گذاران و بیمه‌گران و همچنین ضرورت پذیرش دستگاه‌های بیمه بیمه‌ای در دستور کار قرار گیرد به صورت میانگین صنعت بیمه در ۵ سال گذشته بیش از ۱۰۰ درصد رشد داشته و این نشان‌دهنده این است که جامعه پذیرای رشد و توسعه خدمات بیمه است. محاسبات نشان می‌دهد رابطه‌ای منطقی بین اقتصاد و توسعه صنعت بیمه وجود دارد. در زمینه تحولات شاخص‌های بیمه، استان کرمانشاه در تمام شاخص‌ها رشد نسبتاً ملایمی داشته است به طوری که در ضریب نفوذ از ۱.۲۵ در سال ۱۳۹۰ به ۱.۷ در سال ۹۴ و ۲.۱۳ درصد در سال ۹۷ رسیده است در بحث حق بیمه تولیدی از ۱۰۳۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ که ۱.۱ سهم کشوری بوده به رقم ۳۱۹۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ یعنی سهم ۱.۴ درصدی کشوری و در نهایت در سال ۹۷ به رقم ۶۶۱۵.۸ میلیارد ریال با سهمی معادل ۱.۴۶ درصد افزایش یافته است. در بحث ضریب نفوذ علی‌رغم رشد و روند صعودی نسبت به میانگین کشوری کندتر حرکت کرده است. صنعت بیمه به دو رشته مهم یعنی بیمه‌های عمر و بیمه‌های غیر عمر تبدیل می‌شود. بیمه عمر که در اکثر کشورهای خارجی به بیمه عمر زندگی و غیرزندگی تقسیم می‌شود به علت ویژگی‌هایی مانند منافع بلندمدت (از ۵ تا ۲۰ سال) که می‌تواند منابع خوبی را از این محل برای تأمین سرمایه در اختیار شرکت‌های بیمه‌ای قرار دهد و آنچه رابطه بیمه و بازار سرمایه را به فاز جدی و اساسی وارد می‌کند و می‌تواند تحولی ایجاد کند؛ توسعه بیمه‌های عمر و زندگی است که امروزه در کشور و استان کرمانشاه بخصوص در دو سال اخیر مورد توجه قرار گرفته و با رشد همراه بوده است البته علاوه بر این‌ها هرچقدر از فاز دولتی به سمت فضای خصوصی‌سازی پیش برویم و آهسته‌آهسته بیمه‌های خصوصی سهم بیشتری از بازار بیمه را داشته باشند و از توانگری مالی بالاتری برخوردار باشند قطعاً اتفاقات مهمی در صنعت بیمه و بازارهای مالی کشور رخ می‌دهد که خوشبختانه استان هم از لحاظ فعالیت بیمه خصوصی و هم خدمات نوین بیمه‌ای رشد مناسبی داشته است و با توجه به پیگیری راهکارهای توسعه صنعت بیمه استان در کارگروه بیمه، بانک و بورس، در سال‌های آتی اتفاقات مثبتی در این زمینه رخ خواهد داد.

۴-۱۲: بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرها

۱۲-۴-۱: حق بیمه تولیدی

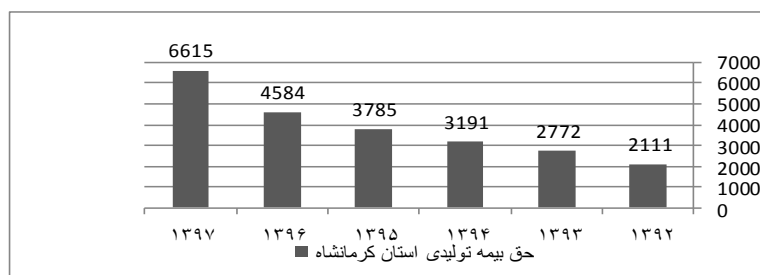
منظور از حق بیمه تولیدی بیمه‌نامه‌هایی است که طی دوره گزارش، توسط مؤسسات بیمه صادر شده‌اند. این مبالغ در بیمه‌های غیرزندگی بر مبنای حق بیمه صادره و در بیمه‌های زندگی بر مبنای حق بیمه‌های وصولی (دریافتی) لحاظ می‌گردد. صنعت بیمه ایران، در رقابت منطقه‌ای و بین‌المللی توانایی کسب سهم بالایی از بازار را ندارد، بیمه لویدرز انگلستان به‌عنوان یک نمونه بیش از ۷۰۰ میلیون دلار پوشش بیمه‌ای در منطقه خلیج فارس دارد یا شرکت‌های بزرگ بیمه‌ای که بیش از ۱۵۰ میلیارد دلار حق بیمه در سال تولید می‌کنند. حق بیمه تولیدی در سال ۹۷ در جهان ۵۱۹۳.۲ میلیارد دلار است.

جدول (۱-۱۲): حق بیمه تولیدی استان کرمانشاه و سهم از حق بیمه

تولیدی کشور ۱۳۹۰-۱۳۹۷ (میلیارد ریال)

ردیف	عنوان متغیر	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات ۹۷
۱	حق بیمه تولیدی استان	۲۱۱۱	۲۷۷۲	۳۱۹۱	۳۷۸۵	۴۵۸۴	۶۶۱۵	۴۴.۳
۲	سهم استان از حق بیمه کشور	۱.۳	۱.۳۳	۱.۴	۱.۳۵	۱.۳	۱.۴۶	۷

منبع: بیمه مرکزی ایران



نمودار (۱-۱۲): حق بیمه تولیدی استان کرمانشاه در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۷ (میلیارد ریال)

حق بیمه تولیدی در استان کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ از رقم ۲۱۱۱ میلیارد ریال به ۶۶۱۵ میلیارد ریال افزایش یافته است. سهم استان از حق بیمه تولیدی در سال‌های ۹۲ الی ۹۷ از ۱.۳ به ۱.۴۶ درصد رسیده که علی‌رغم افزایش حق بیمه تولیدی (۴۴.۳ درصد افزایش)

در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ کند بودن روند رشد حق بیمه تولیدی در استان را نشان می‌دهد. در سال ۱۳۹۷ استان‌های تهران و خراسان رضوی و فارس رتبه‌های اول تا سوم و استان‌های خراسان جنوبی، کهگیلویه و بویراحمد و ایلام رتبه‌های آخر را در این شاخص دارند. استان کرمانشاه با رتبه ۱۴ در میانه جدول قرار دارد و از این حیث نسبت به سال قبل دو پله رشد کرده است.

جدول ۱۲-۲ حق بیمه تولیدی استان طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۳ (ارقام به میلیارد ریال)

شاخص	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
استان	حق بیمه	۲۷۷۲	۳۱۹۱	۳۷۸۵	۴۵۸۴
	رشد سالانه	۳۱.۳	۱۵.۱۱	۱۸.۶۱	۲۱.۱
کشور	حق بیمه	۲۰۸۶۳۱	۲۲۸۴۳۸	۲۸۰۱۸۴	۳۴۰۵۱۸
	رشد سالانه	۲۸.۷	۹.۵	۲۲.۶	۲۱.۵

مأخذ: بیمه مرکزی ایران

روند رشد حق بیمه تولیدی استان کرمانشاه از ۲۱ درصد در سال ۹۶ به ۴۴.۳ درصد در سال ۹۷ رسیده است. اگرچه درصد رشد طی سال ۹۴ نسبت به سال ۹۳ کاهش داشته (۱۵.۱۱) اما در کل روند افزایشی است همچنان که این روند در کشور نیز افزایشی است و متناسب با روند تغییرات کشور حق بیمه تولیدی استان نیز تغییر داشته است. البته برای توسعه صنعت بیمه و رسیدن به رتبه‌های بالا در میان استان‌های کشور باید روند رشد با سرعت بیشتری ادامه یابد در سال ۹۷ بالغ بر ۴۳.۲ درصد از حق بیمه تولیدی استان مربوط به بیمه‌های دولتی (بیمه ایران) بوده است؛ و پس از آن بالاترین سهم به ترتیب مربوط به بیمه‌های آسیا (۹.۹ درصد)؛ دی (۷.۷ درصد) و دانا (۶ درصد) است.

سهم بیمه شخص ثالث ۳۲ درصد از کل بیمه‌ها و بیمه بدنه اتومبیل ۶.۵ بیمه درمان ۲۶ درصد، بیمه آتش سوزی ۴.۳ درصد، بیمه مسئولیت ۴.۳ درصد، بیمه زندگی ۱۴.۵ درصد و سایر رشته‌های بیمه‌ای نیز سهم ۱۷ درصدی را دارا می‌باشند. آمار بالای بیمه شخص ثالث وعدم توجه به بیمه عمر و زندگی که از گرایش‌های نوین بیمه‌ای است و همچنین آمار پایین بیمه

مسئولیت، آتش سوزی و... نشان دهنده عدم توسعه فرهنگ بیمه‌ای و نبود اطلاعات و سواد بیمه‌ای در میان استفاده‌کنندگان این صنعت است که احتیاج به آموزش و اطلاع‌رسانی بیشتری در این زمینه دارد.

حق بیمه سرانه از تقسیم حق بیمه تولیدی صنعت بیمه بر جمعیت هر کشور به دست می‌آید و بیانگر مقدار حق بیمه‌ای است که به‌طور متوسط هر نفر پرداخت کرده است. حق بیمه در سال ۱۳۹۷ در جهان ۶۸۲ دلار، در ایران ۱۳۲ و در استان کرمانشاه معادل ۸۰ دلار است که نشان‌دهنده فاصله زیاد بین حق بیمه سرانه کشور در مقایسه با جهان (اختلاف بالغ بر ۵۵۰ دلار که بین حق بیمه سرانه کشوری و جهان که اختلاف قابل توجهی است) و به تبع آن اختلاف استان با میانگین کشوری، نیز جای تأمل دارد و وجود این سطح از اختلاف ناشی از توسعه ناکافی فرهنگ بیمه، کمبود شرکت‌های تخصصی بیمه‌ای، ناکارآمدی شبکه‌های فروش، رقابت غیرحرفه‌ای و فعالیت‌های غیرمجاز است که امروزه از این حیث کشور در رتبه ۶۴ جهانی قرار دارد و ضرورت دارد اقداماتی من جمله توسعه فرهنگ بیمه‌ای، انعکاس مطلوب مزایای انواع پوشش بیمه‌ای و توجه به آموزش شبکه‌های فروش و با عنایت به ظرفیت‌های قابل توجه بیمه‌ای در کشور با جدیت دنبال گردد.

جدول ۱۲-۳ آمار حق بیمه سرانه استان کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۷

عنوان متغیر	واحد سنجش	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
سرانه حق بیمه	میلیون ریال	۰.۸۸	۱.۰۷	۱.۴	۱.۶۱	۱.۹	۲.۳	۳.۳۲

منبع: بیمه مرکزی ایران

حق بیمه سرانه استان از ۰.۸۸ میلیون ریال در سال ۱۳۹۱ به ۳.۳۲ میلیون ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.

۱۲-۴-۲: خسارت پرداختی

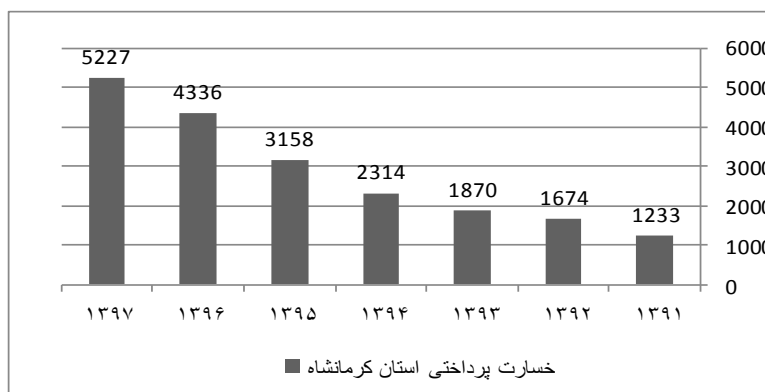
در سال ۹۷ از کل خسارت پرداختی توسط بیمه‌های استان؛ بیمه ایران با سهمی معادل ۳۶.۱۷ درصد؛ بیشترین سهم را از مجموع خسارت پرداختی به خود اختصاص داده است و پس از آن نیز به ترتیب بیمه دی با ۱۳.۶ درصد؛ بیمه البرز با ۸.۰۴ درصد و دانا با ۷.۷۵ درصد بیشترین سهم از خسارت پرداختی را در میان بیمه‌های استان داشته‌اند. خسارت پرداختی کل استان نیز از رقم ۱۲۳۳ میلیارد ریال در سال ۹۱ به ۵۲۲۷ میلیارد ریال در سال ۹۷ افزایش یافته است و از این حیث سهم ۱.۸۱ درصدی را از خسارت پرداختی کشور به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۲-۴: خسارت پرداختی استان کرمانشاه و سهم از حق خسارت پرداختی کشور ۱۳۹۷-۱۳۹۱

(ارقام به میلیارد ریال)

عنوان متغیر/سال	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
خسارت پرداختی استان	۱۲۳۳	۱۶۷۴	۱۸۷۰	۲۳۱۴	۳۱۵۸	۴۳۳۶	۵۲۲۷
سهم استان از کشور	۱.۵۷	۱.۶	۱.۵۱	۱.۵۷	۱.۷۲	۱.۹۹	۱.۸۱

منبع: بیمه مرکزی ایران



نمودار ۱۲-۴: مقایسه ارقام روند تغییرات خسارت پرداختی طی سال‌های ۹۱ الی ۹۷

نکته قابل تأمل در جدول فوق افزایش روند روبه رشد سهم استان از خسارت‌های پرداختی کشور است به‌طوری‌که این روند از روند رشد سهم حق بیمه‌های تولیدی استان پیشی گرفته و بر این امر دلالت می‌کند که درمجموع هزینه‌های این صنعت در استان بسیار بالا بوده و از سودآوری پایینی برخوردار است و این موضوع می‌تواند آینده این صنعت را با چالش جدی مواجه سازد و باید خاطرنشان شد که بخش عمده‌ای از خسارت‌های پرداختی در استان ناشی از پرونده‌های صوری است که می‌بایست برای این معضل به‌صورت جدی وارد عمل گردید.

۱۲-۴-۳: ضریب نفوذ

برای مقایسه وضعیت صنعت بیمه کشور با کل اقتصاد از شاخص ضریب نفوذ بیمه استفاده می‌شود. این شاخص حاصل تقسیم حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی است و مسیر حرکت صنعت بیمه در مقایسه با اقتصاد کشور را نشان می‌دهد. ضریب نفوذ بیمه در کشورهای توسعه‌یافته که سه رکن «تحصیل و اشتغال»، «مسکن و امکانات رفاهی» و «بهداشت و درمان» برای اقشار مختلف جامعه از کمیت و کیفیت قابل قبولی برخوردارند و «امید به زندگی» با توجه به پایین آمدن میزان مرگ‌ومیر ناشی از بیماری‌ها و سوانح رانندگی و... در سطح بالایی قرار دارد، در جهان مقدار قابل قبول برای ضریب نفوذ بیمه بین ۷ تا ۱۲ درصد است. در ایران، شاخص ضریب نفوذ بیمه به ۲.۴ درصد رسیده است؛ که با میانگین جهانی که حدود ۶.۵ درصد است، فاصله بسیار دارد. این در حالی است که ضریب نفوذ بیمه در استان کرمانشاه معادل ۲.۱۳ درصد است که نه تنها با ضریب نفوذ جهانی فاصله زیادی دارد بلکه پایین‌تر از میانگین کشوری نیز قرار دارد. باید اذعان داشت که در ایران و استان کرمانشاه عموم مردم نه به خاطر مکفی نبودن درآمد بلکه به خاطر فرهنگ قضا و قدری یکی از عوامل پایین بودن ضریب نفوذ بیمه است. ضریب نفوذ بیمه در ایران و در سال ۹۷ در حالی به ۲.۳۸ رسیده است که میانگین جهانی آن عددی نزدیک به ۷ درصد است. مثلاً در کشور چین ضریب نفوذ بیمه معادل ۴.۲ درصد و در کره جنوبی، ۱۱.۲ درصد است. این موضوع نشان می‌دهد که فعالیت بیمه‌گری در ایران و بازار بیمه در کشورمان همچنان جای تلاش و پیشرفت دارد و به‌هیچ‌عنوان بازار اشباع‌شده‌ای

نیست که برای گسترش فعالیت نیاز به پانهادن در خارج از مرزها داشته باشد. استان‌های تراز اول در شاخص ضریب نفوذ در کشور در سال‌های ۹۶ و ۹۷ شامل تهران، خراسان‌رضوی و گیلان بوده‌اند، از سوی دیگر استان‌های خوزستان؛ بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد کمترین ضریب نفوذ بیمه‌ای در میان استان‌های کشور داشته‌اند. جایگاه استان کرمانشاه در بین ۳۱ استان در سال ۹۷ رتبه ۱۸ است که با توجه به موقعیت و ظرفیت‌های استان در این خصوص جایگاه مناسبی به شمار نمی‌آید و ضروری است بیمه‌های استان در این زمینه با برنامه‌ریزی، اهتمام جدی در توسعه این صنعت داشته باشند و از این منظر در جهت بهبود جایگاه بیمه استان در سطح کشور اقدام نمایند.

جدول (۱۲-۵) عملکرد صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۷

عنوان متغیر	سهم از کل حق بیمه تولیدی،٪	سهم از کل خسارت پرداختی،٪	سهم از جمعیت کل کشور،٪	سهم از تولید ناخالص داخلی کشور،٪	حق بیمه سرانه (میلیون ریال)	ضریب نفوذ بیمه،٪
شاخص‌های بیمه‌ای و اقتصادی در استان طی سال ۹۷	۱.۴۶	۱.۸۱	۲.۴۳	۱.۶۳	۳.۳۲	۲.۱۳

منبع: بیمه مرکزی

جدول شماره (۱۲-۶): روند تغییرات ضریب نفوذ بیمه استان کرمانشاه طی سال‌های ۹۲ الی ۹۷

عنوان متغیر/ سال	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
ضریب نفوذ بیمه	۱.۳۲	۱.۴۷	۱.۷	۱.۷۵	۱.۹	۲.۱۳

مأخذ: بیمه مرکزی ایران

همان‌طوری که در جدول فوق مشخص‌شده، ضریب نفوذ بیمه استان از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ روند صعودی داشته است اگرچه طی سال‌های ۹۴؛ ۹۶ و ۹۷ این رشد چشم‌گیرتر بوده است که به نظر می‌رسد در آینده به‌تدریج شاهد شکوفایی صنعت در استان باشیم. رشد این صنعت و به‌تبع آن ضریب نفوذ بیمه‌ای در استان از طریق توسعه فرهنگ بیمه‌ای، متنوع‌سازی خدمات بیمه‌ای، سهولت خدمات‌رسانی، افزایش تعداد نمایندگی بیمه میسر است.

۱۲-۴-۴: ساختار بازار بیمه استان

استان کرمانشاه با ۲۸ شعبه و ۱۲۴۰ نمایندگی در سال ۱۳۹۷ از نظر ساختار بازار بیمه‌ای در رتبه چهاردهم در بین استان‌های کشور قرار گرفته است این در حالی است که استان‌های تهران، خراسان رضوی و البرز از لحاظ تعداد نمایندگی در رتبه‌های اول تا سوم کشوری و استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، ایلام و خراسان جنوبی در رتبه‌های آخر قرار دادند. همچنین از نظر تعداد شعب بیمه‌ای استان‌های تهران، مازندران و اصفهان رتبه‌های اول تا سوم و استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری و ایلام دارای کمترین شعب بیمه‌ای است. در مقایسه با سال ۱۳۹۶ تعداد نمایندگی‌های بیمه‌ای استان افزایش چشمگیری داشته است بطوریکه از ۹۶۴ نمایندگی در سال ۹۶ به ۱۲۴۰ نمایندگی در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است که این خود یکی از ابزارهای توسعه فرهنگ بیمه در استان بشمار می‌آید.

۱۲-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها) با مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی و افزایش سهم مؤثر بازار سرمایه در جهت توسعه سرمایه‌گذاری و ثبات و پایداری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقای شفافیت و سلامت نظام مالی از جمله مواردی است که در سیاست‌های کلی صنعت بیمه ابلاغ شده است. در بررسی شاخص‌های بیمه‌ای استان کرمانشاه در مقایسه با میانگین کشوری و سایر استان‌ها آنچه مشخص است اینکه استان کرمانشاه در حوزه صنعت بیمه به‌طور متوسط در جایگاه پایین‌تر از میانگین کشوری قرار دارد. بطوریکه از نظر شاخص ضریب نفوذ در جایگاه هجدهم و از نظر رتبه‌ی حق بیمه تولیدی در جایگاه چهاردهم و در رتبه‌ی حق بیمه سرانه در جایگاه بیستم قرار دارد. سهم استان کرمانشاه از کل حق بیمه تولیدی کشور ۱۰۴۶ درصد بوده و سهم استان از خسارت پرداختی ۱۰۸۱ درصد که این امر در کاهش رتبه‌ی استان تأثیر داشته است. بطوریکه در موضوع خسارت رتبه‌ی استان کرمانشاه ۱۸ است. صنعت بیمه استان کرمانشاه با داشتن ۷ شعبه بیمه دولتی و ۲۱ شعبه بیمه

خصوصی و در مجموع با ۲۸ شعبه با سهمی معادل ۲۰۲ درصدی و نیز سهم ۱۰۹ درصدی از نظر تعداد نمایندگی‌های فعال در سطح کشور به لحاظ شبکه فروش و پراکندگی مراکز فروش در جایگاه مناسبی در سطح کشور قرار دارد و لذا می‌توان امیدوار بود که با توسعه کمی و کیفی بستر کنونی و با اتکا به برنامه‌ریزی مطلوب شاهد ارتقاء جایگاه صنعت بیمه در استان باشیم.

روند افزایشی ضریب نفوذ بیمه در ایران نسبت به متوسط جهان بیانگر وجود ظرفیت‌های توسعه‌ای بیمه‌ای ایران است که پیش‌بینی می‌شود این روند افزایشی ادامه داشته باشد. بررسی سهم بیمه‌های زندگی در صنعت بیمه جهان نشان‌دهنده سهمی معادل ۵۷ درصد است؛ در حالی که سهم بیمه‌های زندگی از کل صنعت بیمه در ایران حدود ۱۴۰۵ درصد است. مشابه دیگر نهادهای اقتصادی کشور، در صنعت بیمه نیز نقش بخش دولتی بسیار زیاد است، بطوریکه بیش از ۳۴۰۵ درصد بازار بیمه در اختیار شرکت بیمه ایران است و ۶۵۰۵ درصد از بازار بیمه در اختیار شرکت‌های بیمه خصوصی قرار دارد. البته این وضعیت در سال‌های اخیر بهبود فراوانی یافته است. بررسی بازار بیمه کشور نشان می‌دهد ۳۸۰۵ درصد بازار بیمه کشور مربوط به بیمه شخص ثالث و مازاد اتومبیل و ۶۱۰۵ درصد مربوط به ۱۵ رشته بیمه‌ای دیگر است. به همین منظور توصیه‌هایی به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- توسعه فرهنگ بیمه‌ای، برخورد قاطع نهادهای نظارتی امنیتی با افراد سودجو، انعکاس مطلوب مزایای انواع پوشش‌های بیمه‌ای با استفاده از کلیه ابزارها
- تدوین دستورالعمل مقابله با انتقال کامل عواید شرکت‌های بیمه‌گر به مرکز
- توجه به آموزش شبکه‌های فروش و الزام به رعایت ضوابط قانونی
- معرفی محصول متناسب (تطابق با نیازهای جامعه، متنوع بودن بیمه‌های شخصی، صنعتی و تجاری)
- قیمت مناسب (متمایزسازی ریسک‌ها، کنترل خسارت، کاهش هزینه‌های سرمایه‌گذاری)، برای محصولات متنوع بیمه‌ای
- ارائه خدمات مناسب؛ پاسخگویی مناسب،
- ارائه خدمات و مشاوره کارشناسی، صدور آسان، تسهیل در پرداخت حق بیمه‌ها

- تشکیل شبکه‌های مناسب باهدف بهره‌گیری از کانال‌های حرفه‌ای فروش
- انتخاب و آموزش نمایندگان به منظور پوشش جغرافیایی مناسب
- اطلاع‌رسانی مناسب با تکیه بر ابزارهای ارتباطات، روابط عمومی، نظرسنجی
- بررسی پیشنهادهای و انتقادات و خدمات الکترونیکی بیمه‌ای

«فصل سیزدهم: وضعیت بازار پول و اعتبار استان»

چکیده فصل:

توسعه اقتصادی از اهداف مهم کشور است و رسیدن به آن، نیاز به ابزارهایی دارد که مهم‌ترین آن‌ها پویایی، تکامل و توسعه بازارهای مالی شامل بازار پول، سرمایه و صنعت بیمه است در این میان، بازار پول بازاری برای دادوستد پول و دیگر دارایی‌های مالی جانشینی خوب و نزدیک پول است؛ که با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده در سال ۱۳۹۷ حجم سپرده‌گذاری استان با افزایش چشم‌گیری نسبت به سال ۱۳۹۶ مواجه بوده است؛ اما علی‌رغم افزایش سپرده‌گذاری و افزایش حجم تسهیلات در کلیه بخش‌های اقتصادی (به‌جز بخش صادرات) از نظر تسهیلات اعطایی، استان در جایگاه پایین‌تری نسبت به میانگین کشوری قرار دارد، از طرفی با کاهش ۱۴ درصدی نسبت مصارف به منابع و افزایش نسبت معوقات در اکثر بانک‌های استان مواجه بوده‌ایم که با در نظر گرفتن تغییرات فوق ضمن ارائه چالش‌ها و مشکلات بازار پول و اعتبار راهکارهای مناسب پیشنهاد گردیده است.

امروزه بر کسی پوشیده نیست که از عوامل اصلی و مهم رشد و توسعه اقتصادی یک کشور، افزایش سرمایه‌گذاری مولد در آن جامعه است و رابطه مستقیمی بین توسعه اقتصادی و سرمایه‌گذاری وجود دارد؛ بنابراین توسعه اقتصادی از اهداف مهم کشور است و رسیدن به آن، نیاز به ابزارهایی دارد که مهم‌ترین آن‌ها پویایی، تکامل و توسعه بازارهای مالی شامل بازار پول، سرمایه و صنعت بیمه است (حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۶). در این میان، بازار پول بازاری برای دادوستد پول و دیگر دارایی‌های مالی جانشینی خوب و نزدیک پول است. بازار پول به عنوان بازار ابزارهای مالی کوتاه‌مدت با ویژگی اندک‌بودن ریسک عدم پرداخت، نقد شوندگی بالا و ارزش اسمی زیاد نام برد. تمرکز فعالیت این بازار در استفاده از ابزارهایی است که به اشخاص و بنگاه‌های تجاری این امکان را می‌دهد تا به سرعت نقدینگی خود را به میزان مطلوب درآورند. محل جغرافیایی خاصی برای بازار پول در نظر گرفته نمی‌شود. بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیر بانکی و سایر مکان‌هایی که دادوستد ابزارهای مالی بازار پول در آن انجام می‌شود، تشکیل‌دهنده بازار پول هستند. مشارکت‌کنندگان در بازار پول، افراد یا واحدهای دارای مازاد نقدینگی هستند که به عنوان پس‌انداز، منابع خود را از طریق مستقیم یا غیرمستقیم با سررسیدهای کوتاه‌مدت در اختیار واحدهای نیازمند منابع مالی قرار می‌دهند. مهم‌ترین رسالت بازار پول ایجاد تسهیلات برای واحدهای اقتصادی به منظور تأمین نقدینگی به معنای کوتاه‌مدت آن و نیز تأمین سرمایه در گردش است (راعی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۴۳).

۱۳-۱: سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان

با توجه به نقش مهم بازار پول و اعتبار در تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی سیاست‌های اتخاذشده می‌تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی داشته باشد بنابراین سیاست‌های کلی برنامه مبنی بر «تأمین مالی فعالیت‌های خرد و متوسط به وسیله نظام بانکی» و «اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیر متشکل پولی و مالی در جهت ارتقاء شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیر جاری به تسهیلات»، در قسمت‌های مختلفی از جمله «اقتصاد کلان»، «بودجه و مالیه عمومی» و به

طور مشخص بخش «نظام پولی و بانکی و تأمین منابع مالی» و اصلاح رویه‌های اجرائی، حسابداری و مالی در سامانه بانکی مطابق اهداف و احکام بانکداری بدون ربا، ترویج استفاده از ابزارهای تأمین مالی اسلامی جدید نظیر صکوک جهت کمک به تأمین مالی اسلامی بانک‌های کشور، حذف زمینه‌های سرکوب مالی و تقویت فرآیند واسطه‌گری مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، ارتقای سلامت مالی و بهبود کیفیت ترازنامه بانک‌ها متناسب با استانداردها، ارتقای نظام نظارت بر بخش پولی و بانکی، اصلاح و روزآمد نمودن چارچوب بازار بین‌بانکی، ارتقای تعاملات و بهبود توازن بازارهای پول و سرمایه در حوزه تأمین مالی، بهبود وضعیت دسترسی عموم به تأمین مالی خرد، شفاف‌سازی عملیات بانکی و کاهش زمینه‌های فساد، افزایش اختیار قانونی بانک مرکزی برای اعمال نظارت کامل و فراگیر بر مؤسسات پولی و اعتباری و ساماندهی مؤسسات و بازارهای غیرمتشکل پولی از سیاست‌های اجرایی پولی و مالی سال ۱۳۹۷ می‌باشند. همچنین بر اساس سیاست‌های پولی و اعتباری بانک مرکزی در سال ۱۳۹۷ بانک‌ها و مؤسسات مالی موظف‌اند بیش‌ازپیش نسبت به رعایت نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار یک‌ساله حداکثر ۱۵ درصد سالانه اهتمام ورزند و مکلف‌اند از اعمال هرگونه روشی که منجر به افزایش نرخ مؤثر سود سپرده‌ها شود ازجمله اتخاذ روش‌های مختلف حسابداری و محاسباتی و یا اعمال تغییرات نرم‌افزاری در سیستم رایانه‌ای اجتناب کنند. همچنین به منظور تسریع و تسهیل تأمین مالی فعالیت‌های خرد اقتصادی؛ اخذ تضامین و وثایق موردنیاز بانکی و فرآیندهای مورد عمل در این خصوص را متناسب با سطح اعتباری مشتریان تعیین و مطالبه نمایند.

۱۳-۲: تحولات حوزه بانکی در استان

سال‌هاست که بانک‌ها تلاش می‌کنند تا کارایی شعب را افزایش یابد و درعین حال، در تجربه شخصی مشتریان پیشرفت حاصل شود. یکی از تازه‌ترین فرمت‌های متداول ایجاد شعبه‌های باز است. در این شعبه‌ها باجه‌های سنتی با شیشه حائل برچیده شده‌اند. به دلیل نبود شیشه به عنوان یک مانع فیزیکی، مزیت چنین شعبه‌هایی برقراری ارتباط آسان و مستقیم خواهد بود.

کارکنان شعبه چه در پشت میز و چه در سالن اصلی بانک، می‌توانند راحت‌تر با مشتری ارتباط داشته باشند. علاوه بر این، هم‌زمان با شمارش، تائید و ذخیره‌سازی پول نقد در این شعب بانکی توسط واحدهای بانک، کارمندان می‌توانند علاوه بر آن به توصیه یا فروش موازی دیگر محصولات مالی در کنار مدیریت تراکنش‌هایی مانند واریز و برداشت بپردازند. در برخی کشورها، بانک در حال طراحی شعبه‌هایی به‌منظور ارائه خدماتی در حوزه بانکداری خرد هستند تا انجام امور بانکی برای مشتریان هر چه آسان‌تر شود و برخی از بانک‌ها حتی در فروشگاه‌ها خدمات‌رسانی می‌کنند. در ایالات متحده آمریکا و انگلستان، برخی شعبه‌ها چنین خدماتی را در فروشگاه‌های خرد ارائه می‌دهند و در اغلب موارد، دستگاه‌های خوددریافت-خودپرداز برای انجام تراکنش‌های نقدی استفاده می‌شوند.

برخی بانک‌ها ترجیح می‌دهند، کارمندان با تراکنش‌های نقدی سروکار نداشته باشند. به همین دلیل شعبه‌های چنین بانک‌هایی کاملاً بدون باجه هستند و همه تراکنش‌های نقدی به‌طور خودکار از طریق پایانه‌های سلف‌سرویس (دستگاه‌های خود دریافت-خودپرداز) انجام می‌شود. در چنین شعبه‌هایی کارکنان انرژی و توجه خود را به‌طور کامل صرف تمرکز بر فروش و مشاوره (دارایی و ثروت) می‌کنند. نمونه‌های چنین شعبه‌هایی در کشورهای فرانسه و هلند مشاهده می‌شود. با این حال، در برخی کشورها از جمله تایلند، تعامل رودررو ترجیح داده شده و طبعاً تعداد شعبه‌های بانکی بدون باجه بسیار کم است.

توسعه دسترسی به شبکه گسترده آنی (اینترنت) انقلابی را در زمینه ارتباطات یک‌به‌یک و یک‌به‌چند در همه نقاط دنیا ایجاد کرده است به‌ج‌رئت می‌توان گفت که جهان هیچ‌گاه شاهد چنین شتابی برای استفاده از یک پدیده علمی نبوده است در این میان و با توجه به تحولات عظیم صورت گرفته در ساختارهای اقتصادی و نظام‌های مالی نقش بانک‌ها به‌عنوان ارگان‌های تأثیرگذار در اقتصاد مهم‌تر شده است و می‌طلبد که بانک‌ها نیز سرمنشأ تحولات جدیدتری بوده تا با تغییرات جهانی همگام باشند. لازمه این پدیده فرهنگ‌سازی، آموزش و تبلیغات است که در جهت پیشبرد اهداف بانک‌ها و راحتی مردم پیش برود، به‌طوری‌که روزبه‌روز شاهد پیشرفت‌های چشم‌گیر بانکداری نوین الکترونیکی هم از سمت بانک‌ها هم مردم باشیم.



با توجه به بانک‌محور بودن تأمین سرمایه در ایران و تحولات بانکی از نظر خدمات الکترونیکی، استفاده از فن‌آوری نوین بانکی (فین‌تک) و بروز بودن خدمات بانکی مؤثرترین راه در زمینه پیگیری معوقات بانکی که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رشد و توسعه بانک است همچنین افزایش دانش کارشناسی در حوزه بانکی در سنجش و ارزیابی طرح‌های بزرگ سرمایه‌گذاری و توانایی در تشخیص طرح‌ها از لحاظ توجیه‌پذیری اقتصادی به جهت اینکه بخش عمده‌ای از تسهیلات بانکی به طرح‌های سرمایه‌گذاری اختصاص می‌یابد و بازپرداخت این تسهیلات می‌تواند باعث کاهش معوقات بانکی شود که به تبع آن باعث افزایش سرمایه و قدرت وام‌دهی بانک‌ها می‌شود و در نهایت رشد و توسعه سیستم بانکی می‌گردد. سیستم بانکی استان نیز همگام با سیستم کشوری مجهز به فن‌آوری و ابزارهای نوین بانکی است و در چند سال اخیر تغییرات مثبتی در این زمینه داشته است.

۱۳-۳: تحلیل شاخص‌های پولی و بانکی استان

از لحاظ ساختار بازار پول و اعتبار استان، در سال ۱۳۹۷ تعداد شعب بانکی استان ۴۱۹ شعبه بوده که نسبت به سال قبل معادل ۲.۳ درصد کاهش داشته است و از ۴۲۹ شعبه در سال ۹۶ به ۴۱۹ عدد در سال ۹۷ کاهش یافته است؛ اما تعداد خودپردازها افزایش یافته است و از ۹۰۹ دستگاه در سال ۱۳۹۶ به ۹۴۰ عدد در سال ۱۳۹۷ عدد رسیده است که نسبت به سال قبل ۳.۴ درصد رشد نشان می‌دهد، فلذا کاهش شعب بانکی نشان‌دهنده استفاده از خدمات و فناوری نوین بانکی در استان است که زمینه‌ساز کاهش مراجعه حضوری به شعب بانکی از طریق درگاه‌های الکترونیکی و نرم‌افزارهای موجود مواردی که احتیاج به حضور فیزیکی در بانک نیست انجام می‌گیرد. همچنین تعداد دستگاه pose از ۶۷۸۶۸ دستگاه در سال ۱۳۹۶ به ۷۸۶۱۳ عدد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته که نشان‌دهنده رشد ۱۵.۳ درصدی در تعداد دستگاه‌های POS بانک‌های استان است. مجموع سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۹۷، بالغ بر ۱۵۸۹۶۶ میلیارد ریال بوده است که روند افزایشی داشته است به همین ترتیب نسبت به سال قبل ۲۰.۷ درصد تغییر مثبت دارد، همچنین به تفکیک نوع سپرده؛ سپرده‌های جاری ۵۶ درصد، قرض‌الحسنه ۳۳.۶ درصد،

کوتاه مدت ۲۹.۶ درصد، بلند مدت ۱.۴- درصد و در سایر سپرده ها ۳۳.۸ درصد تغییر یافته است. در سال ۱۳۹۷ کل تسهیلات بانکی بالغ بر ۱۶۱۶۲۵ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۹۶ تقریباً ۳۴.۵ درصد رشد داشته است. بیشترین ارقام در بخش مسکن با ۵۶۳۱۲ میلیارد ریال و سپس خدمات و بازرگانی ۵۶۰۵۳ میلیارد ریال و کمترین ارقام تسهیلات مربوط به بخش صادرات با ۲۲۴۰ میلیارد ریال است. از نظر تغییرات روند تسهیلات دهی بانک ها؛ در بخش کشاورزی و سپس بازرگانی و خدمات بیشترین تغییرات افزایشی را داشته است؛ اما روند اعطای تسهیلات در بخش صادرات کاهشی بوده است.

جدول (۱۳-۱) وضعیت بانکی استان در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در یک نگاه

وضعیت/سال	عنوان متغیر	واحد سنجش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
توسعه بانکی	تعداد شعب بانکی	تعداد	۴۲۹	۴۱۹	-۲.۳۳
	تعداد نیروی انسانی	نفر	۳۳۱۱	۳۲۴۴	-۲.۰۲
	تعداد نیروی مرد	نفر	۲۹۶۹	۲۸۹۳	-۲.۵۵
	تعداد نیروی زن	نفر	۳۴۲	۳۵۱	۲.۶۳
	تعداد دستگاه POSE	دستگاه	۶۷۸۶۸	۷۸۶۱۳	۱۵.۳۸
	تعداد دستگاه ATM	دستگاه	۹۰۹	۹۴۰	۳.۴۱
وضعیت مالی بانک ها	حجم سپرده های بانکی	میلیارد ریال	۱۳۱۶۹۴	۱۵۸۹۶۶	۲۰.۷۱
	حجم تسهیلات بانکی	میلیارد ریال	۱۲۰۱۵۷	۱۶۱۶۲۶	۳۴.۵۱
	جمع معوقات بانکی	میلیارد ریال	۱۲۱۵۸	۱۵۰۸۹	۲۴.۱۱
	جاری	میلیارد ریال	۱۵۷۲۵	۲۴۵۷۹	۵۶.۳۱
	قرض الحسنه	میلیارد ریال	۱۵۵۴۱	۲۰۷۶۵	۳۳.۶۱
	کوتاه مدت	میلیارد ریال	۳۹۱۹۵	۵۰۸۰۱	۲۹.۶۱
	بلند مدت	میلیارد ریال	۵۴۲۹۳	۵۳۵۳۵	-۱.۴۰
	سایر	میلیارد ریال	۶۹۳۸	۹۲۸۳	۳۳.۸۰
وضعیت تسهیلات بانکی	کل تسهیلات	میلیارد ریال	۱۲۰۱۵۷	۱۶۱۶۲۶	۳۴.۵۱
	صنعت معدن	میلیارد ریال	۱۹۶۳۴	۲۳۱۶۲	۱۷.۹۷
	کشاورزی	میلیارد ریال	۱۳۳۰۳	۲۳۸۵۷	۷۹.۳۴
	ساختمان و مسکن	میلیارد ریال	۴۲۵۷۹	۵۶۳۱۲	۳۲.۲۵
	صادرات	میلیارد ریال	۲۳۰۱	۲۲۴۰	-۲.۶۵
	بازرگانی و خدمات	میلیارد ریال	۴۲۳۳۷	۵۶۰۵۳	۳۲.۴۰

منبع: شورای هماهنگی بانک های استان

۱۳-۳-۱: سپرده‌های بانکی و تغییرات آن

سپرده وجوهی است که به وسیله اشخاص حقیقی و حقوقی طبق ضوابطی به بانک سپرده می‌شود همان‌طوری که در جدول زیرنمایان است کل سپرده‌های استان از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۳۹۷ از رقم ۱۳۳۴۹۷ میلیون ریال به ۱۵۸۹۶۵ میلیون ریال افزایش یافته است و این روند صعودی نشان‌دهنده حجم بالای سپرده‌گذاری در استان در سال‌های اخیر است که به تبع آن حجم سپرده‌های قرض الحسنه جاری از سال ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶ روند صعودی افزایشی داشته است به طوری که از رقم ۶۸۲۳۷۰ میلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۵۷۲۵۵۷۱ میلیون ریال در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. همچنین حجم سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز از ۴۳۵۸۷۸۷ میلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به رقم ۱۵۵۴۱۶۴۲ میلیون ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده نیز حجم و سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت از رقم ۹۲۶۹۷۰۹ میلیون ریال در سال ۹۰ به رقم ۳۹۱۹۵۵۰۱ میلیون ریال در سال ۹۷ و همچنین حجم سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت از رقم ۸۸۵۲۸۸۰ میلیون ریال در سال ۹۰ به رقم ۵۴۲۹۳۱۳ میلیون ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.

جدول (۱۳-۲) مقایسه‌ای ترکیب سپرده‌های بانک‌های دولتی استان کرمانشاه

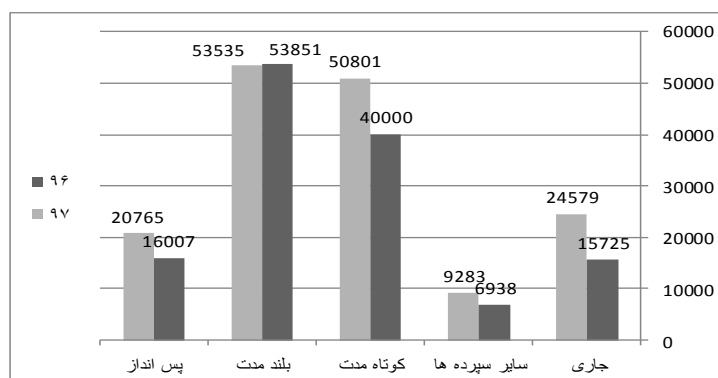
طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (میلیارد ریال)

سال	کل سپرده‌ها	مانده دیداری			مانده غیردیداری	
		جاری	سایر سپرده‌ها	کوتاه‌مدت	بلندمدت	پس‌انداز
۹۶	۱۳۳۴۹۷	۱۵۷۲۵	۶۹۳۸	۴۰۰۰۰	۵۳۸۵۱	۱۶۰۰۷
۹۷	۱۵۸۹۶۵	۲۴۵۷۹	۹۲۸۳	۵۰۸۰۱	۵۳۵۳۵	۲۰۷۶۵

منبع: شورای هماهنگی بانک‌ها

کل سپرده‌ها در سال ۱۳۹۳ مبلغ ۶۳۷۳۹۶۷۷ میلیون ریال بوده که از این میزان ۹۸۵۹۱۷۴ میلیون ریال سپرده جاری ۷۰۴۱۹۰۰ میلیون ریال سپرده پس‌انداز ۱۸۸۷۹۷۲۱ میلیون ریال سپرده کوتاه‌مدت و معادل ۲۳۲۳۰۱۸۵ میلیون ریال سپرده بلندمدت است که در سال ۱۳۹۴ کل سپرده‌ها به رقم ۷۸۰۷۴۷۱۸ میلیون ریال افزایش یافته که تقریباً در تمام انواع سپرده (جاری، پس‌انداز، کوتاه‌مدت و بلندمدت) با افزایش حجم مواجه بوده‌ایم به همین ترتیب در

سال ۱۳۹۵ میزان سپرده‌ها به رقم ۹۴۶۶۱۰۰۰ افزایش یافته که نسبت به سال ۱۳۹۳ رشد ۴۸.۵ درصدی و نسبت به سال ۱۳۹۴ به میزان ۲۱.۲ درصد افزایش سپرده داشته‌اند که در سال ۱۳۹۶ به رقم ۱۳۱۶۹۴۶۶۲ میلیون ریال افزایش یافته است و به تفکیک شامل ۱۵۷۲۵۵۷۱ میلیون ریال سپرده قرض‌الحسنه جاری ۱۵۵۴۱۶۴۲ ریال پس‌انداز قرض‌الحسنه، ۳۹۱۹۵۵۰۱، میلیون ریال سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و ۴۵۲۹۳۱۳۲ سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت و در بخش سایر به معادل ۶۹۳۸۸۱۵ میلیون ریال است. حجم کل سپرده‌ها در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ به میزان ۳۹ درصد افزایش یافته که رقم قابل توجهی بوده و نشان‌دهنده میل به سپرده‌گذاری و افزایش این شاخص در استان است. در سال ۹۷ مجموع سپرده‌ها نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی معادل ۱۹ درصد برخوردار بوده است به‌طوری‌که سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری از رقم ۱۵۷۲۵ میلیارد ریال به رقم ۲۴۵۷۹ میلیارد ریال و نیز حجم سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز از رقم ۱۶۰۰۷ میلیارد ریال به رقم ۲۰۷۶۵ میلیارد ریال طی این دوره افزایش یافته است. سایر سپرده‌ها به‌غیر از سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت (کاهش جزئی معادل ۰.۱ درصد) با افزایش مواجه بوده‌اند. کاهش در حجم سپرده‌های بلندمدت بانکی ناشی از افزایش تورم و افزایش جذابیت در سایر بازارهای موازی از جمله بازار سرمایه؛ طلا و ارز بوده است.



نمودار (۱-۱۳) تغییرات سپرده‌های استان طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷

۱۳-۳-۲: شاخص‌های مربوط به تسهیلات

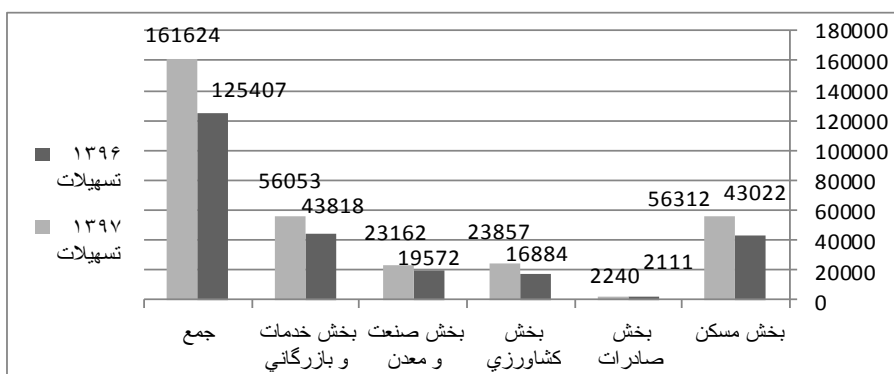
تسهیلات بانکی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل سرمایه‌گذاری و رونق تولید در هر جامعه‌ای است که می‌تواند نقش مؤثری در اقتصاد آن جامعه ایفا کند در بخش تسهیلات اعطایی استان در طول سال‌های ۹۵ و ۹۶ بیشترین تسهیلات اعطایی به بخش مسکن اختصاص یافته است که در سال ۹۵ تقریباً به ۴۲ درصد و در سال ۹۶ معادل ۳۶ درصد بوده که رقم آن در سال ۹۷ نیز معادل ۳۵ درصد بوده است. پس از بخش مسکن، طی سال ۹۵ و ۹۶ بخش خدمات و بازرگانی بیشترین سهم از تسهیلات بانکی را به ترتیب با ۲۹ و ۳۶ درصد به خود اختصاص داده است که رقم آن در سال ۹۷ به ۳۴ درصد می‌رسد. بخش کشاورزی ۱۲ درصد در سال ۹۵ و ۱۱ درصد در سال ۹۶ از کل تسهیلات اعطایی را به خود اختصاص داده است که این رقم در سال ۹۷ به ۱۵ درصد افزایش یافته است در کنار اینکه تسهیلات پرداختی به بخش کشاورزی در مقایسه با سایر بخش‌ها در این سال نسبت به سال قبل از بیشترین رشد برخوردار است. طی این دوره (۹۶ و ۹۷) سهم بخش صنعت و معدن تقریباً در حدود ۱۴ درصد بوده است. بخش صادرات کمترین نسبت تسهیلات اعطایی را به خود اختصاص داده که در سال ۹۶ نزدیک به ۳ درصد و در سال ۹۷ این رقم کمتر از ۱.۵ درصد بوده است. از جمع‌بندی اطلاعات فوق می‌توان دریافت که در مجموع تسهیلات اعطایی در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ با افزایش مواجه بوده است اگرچه در مجموع سهم هر کدام از زیر بخش‌ها دست‌خوش تغییرات مثبت و منفی گردیده است. به عنوان مثال در پی تشدید تحریم‌ها و کاهش فعالیت‌های صادراتی سهم تسهیلات اعطایی این بخش نسبت به دوره قبل به نصف کاهش یافته است؛ اما وجود ظرفیت‌های قابل توجه استان در بخش تولید محصولات کشاورزی (خام و تبدیلی) سبب افزایش جذب منابع بانکی در این بخش گردیده است.

جدول (۱۳-۳) عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی استان به بخش غیردولتی

طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (میلیون ریال)

تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی	۱۳۹۶	۱۳۹۷	نسبت تغییرات ۹۷ به ۹۶
	تسهیلات	تسهیلات	
بخش مسکن	۴۳۰۲۲	۵۶۳۱۲	۳۰.۸۹
بخش صادرات	۲۱۱۱	۲۲۴۰	۶.۱۱
بخش کشاورزی	۱۶۸۸۴	۲۳۸۵۷	۴۱.۳۰
بخش صنعت و معدن	۱۹۵۷۲	۲۳۱۶۲	۱۸.۳۴
بخش خدمات و بازرگانی	۴۳۸۱۸	۵۶۰۵۳	۲۷.۹۲
جمع	۱۲۵۴۰۷	۱۶۱۶۲۴	۲۸.۸۸

منبع: شورای هماهنگی بانک‌ها



نمودار (۱۳-۲) عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی استان به بخش غیردولتی

به تفکیک زیر بخش (۹۶ و ۹۷)

۱۳-۳-۳: معوقات بانکی

مطالبات معوق که در ادبیات بانکداری به عنوان مطالبات غیر جاری شناخته می‌شود نتیجه بروز ریسک اعتباری است و این مطالبات براساس تعاریف در سرده‌های مطالبات سرسید گذشته؛ معوق و مشکوک الوصول جای می‌گیرند. رشد این مطالبات باعث ایجاد اخلال در درآمد بانکی و در نتیجه کاهش قدرت تسهیلات‌دهی بانک‌ها می‌گردد. در این قسمت به توضیح وضعیت معوقات

استان کرمانشاه در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ و مقایسه آن‌ها می‌پردازیم میزان کل معوقات بانکی استان در سال ۱۳۹۶ مبلغ ۱۲۱۵۸۴۵۱ میلیون ریال بوده است که در سال ۹۷ با رشدی معادل ۲۴ درصد به رقم ۱۵۰۸۹۶۳۱ میلیون ریال افزایش یافته است. آنچه در این زمینه می‌توان مشاهده کرد این است که نسبت معوقات بانکی طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ روند کاهشی داشته بطوریکه نسبت معوقات بانکی در سال ۹۶ تقریباً ۹۰٫۷ درصد بوده است که این رقم در سال ۹۷ به ۹۰٫۳ درصد رسیده است. بانک‌های ملی؛ سپه؛ کشاورزی و توسعه تعاون طی دوره مورد بررسی (۹۶ و ۹۷) با کاهش در معوقات بانکی مواجه بوده‌اند و در همین حال بانک‌های توسعه صادرات و قرض‌الحسنه مهر ایران علی‌رغم آنکه به نسبت سهم کمی از مجموع مطالبات معوق بانکی دارند با افزایش قابل توجه مواجه گردیده‌اند. بانک‌های مسکن؛ صادرات؛ تجارت و ملی به ترتیب بیشترین سهم از مجموع تسهیلات معوق بانکی در سال ۹۷ را به خود اختصاص داده‌اند و درصد تغییرات معوقت بانکی آن‌ها طی دوره مورد بررسی به ترتیب معادل ۷۸٫۷؛ ۱۷٫۱؛ ۲۸٫۸ و ۱۰٫۵- درصد است. بیشترین کاهش در مطالبات معوق بانکی طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ مربوط به بانک‌های توسعه تعاون (۱۳۲٫۳ درصد) و سپه (۲۶ درصد) است.

جدول (۱۳-۴) وضعیت معوقات بانکی بانک‌های عامل استان

طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷ (میلیون ریال)

بانک	معوقات ۱۳۹۶	رتبه	معوقات ۱۳۹۷	رتبه	تغییرات سال ۹۷ به ۹۶
ملی	۲۱۴۳۸۴۴	۳	۱۹۱۸۴۲۵	۳	-۱۰٫۵۱
صادرات	۳۱۲۷۲۴۶	۱	۳۶۶۲۰۸۷	۲	۱۷٫۱۰
ملت	۴۸۹۴۶۵	۷	۶۲۲۴۵۸	۷	۲۷٫۱۷
تجارت	۱۰۲۶۶۳۳	۵	۱۳۲۲۱۸۳	۴	۲۸٫۷۹
سپه	۹۰۴۱۸۸	۶	۶۶۹۲۲۷	۶	-۲۵٫۹۹
رفاه کارگران	۲۹۳۲۸۱	۸	۳۲۵۲۸۶	۱۱	۱۰٫۹۱
مسکن	۲۲۵۶۵۴۱	۲	۴۰۳۳۳۸۴	۱	۷۸٫۷۴
کشاورزی	۱۱۲۸۴۲۱	۴	۹۷۳۴۹۴	۵	-۱۳٫۷۳
توسعه صادرات	۱۳۳۱۴	۱۳	۵۸۰۵۲	۱۳	۳۳۶٫۰۲
پست بانک	۱۸۹۸۳۳	۱۰	۴۱۴۰۰۰	۱۰	۱۱۸٫۰۹
قرض‌الحسنه مهر	۱۶۲۲۹۴	۱۱	۵۸۳۰۸۸	۸	۲۵۹٫۲۸

توسعه تعاون	۱۳۷۰۴۹	۱۲	۹۲۸۰۸	۱۲	۳۲۰۲۸-
صنعت و معدن	۲۸۶۳۴۲	۹	۴۱۵۱۳۹	۹	۴۴۰۹۸
جمع	۱۲۱۵۸۴۵۱		۱۵۰۸۹۶۳۱		۲۴۰۱۱

منبع: شورای هماهنگی بانک‌های استان

از نظر شاخص نسبت معوقات بانکی به کل سپرده‌های بانکی، طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (جدول شماره ۱۳-۵) بانک‌های صنعت و معدن، توسعه تعاون و کشاورزی بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. این نسبت در بانک صنعت و معدن نزدیک به ۰.۹۶ درصد سپرده‌های بانکی است و نیز این نسبت در بانک‌های توسعه تعاون و کشاورزی به ترتیب معادل ۴۴ و ۲۹ درصد است ضمن اینکه در سال ۹۶ نیز بانک‌های مذکور بیشترین نسبت را در میان سایر بانک‌ها به خود اختصاص داده‌اند و همچنین بانک‌های تجارت (با نسبت شاخص ۳ درصد)؛ سپه (۳ درصد) و توسعه صادرات (۳.۵ درصد) با کمترین نمره شاخص مواجه بوده و به نوعی بهترین عملکرد را در میان بانک‌های مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند به طوری که در طی دوره ۹۶ و ۹۷ روند رو به بهبودی را نیز طی نموده‌اند. دلایل افزایش معوقات بانکی را می‌توان ناشی عدم بازپرداخت تسهیلات به علت شرایط بد اقتصادی، شرایط نامساعد تولید، بدهی‌های ارزی (به علت افزایش نرخ ارز) و بالا رفتن قطعات وارداتی، ورشکستگی و تعطیلی بنگاه‌های اقتصادی، عدم بازاریابی درست برای فروش محصولات تولیدی و کاهش صادرات و دز نهایت وقوع زلزله و خسارت و تخریب و تعطیلی کارگاه‌های ناشی از آن عنوان کرد.

جدول (۱۳-۵) نسبت معوقات بانکی به سپرده‌ها بانک‌های عامل استان

طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷

ردیف	نام بانک	۱۳۹۶	رتبه ۹۶	۱۳۹۷	رتبه ۹۷	تغییرات ۱۳۹۷ به ۱۳۹۶
۱	ملی	۷.۳۳	۶	۵.۴۵	۹	-۲۵.۶۴
۲	صادرات	۱۵.۸۱	۴	۱۶.۵۴	۴	۴.۶۲
۳	تجارت	۳.۲۴	۱۳	۲.۹۷	۱۳	-۸.۳۳
۴	ملت	۶.۷۱	۹	۷.۵۵	۷	۱۲.۵۲
۵	مسکن	۷.۱۸	۷	۴.۳۸	۱۰	-۳۹
۶	سپه	۳.۷۹	۱۱	۳.۲۲	۱۲	-۱۵.۰۴
۷	کشاورزی	۱۷.۶۷	۳	۲۸.۵۸	۳	۶۱.۷۴
۸	رفاه	۹.۸۴	۵	۷.۴۲	۸	-۲۴.۵۹
۹	مهر ایران	۶.۶۷	۱۰	۹.۲۵	۶	۳۸.۶۸
۱۰	توسعه تعاون	۲۶.۴۶	۲	۴۴.۴۷	۲	۶۸.۰۷
۱۱	پست بانک	۳.۵۹	۱۲	۹.۷۷	۵	۱۷۲.۱۴
۱۲	توسعه صادرات	۷.۰۵	۸	۳.۵۶	۱۱	-۴۹.۵۰
۱۳	صنعت و معدن	۸۲.۸۱	۱	۹۶.۲۲	۱	۱۶.۱۹
۱۴	جمع کل	۹.۲۳	-	۹.۴۹	-	۲.۸۲

منبع: شورای هماهنگی بانک‌های استان

۱۳-۳-۴: نسبت منابع به مصارف

نسبت مصارف به منابع یکی از شاخص‌های عملکردی بانک‌ها است، این نسبت شامل خالص مصارف به خالص منابع پس از کسر سپرده قانونی است. عدم مصرف منابع و یا اضافه برداشت از بانک مرکزی هر دو می‌تواند برای بانک زیان‌آور باشد. اصولاً تمام دارایی‌های جاری با ماهیت بدهکار به‌استثناء هزینه‌ها و موجودی‌های نقد اعم از وجوه نقدی، وجوه نزد سایر بانک‌ها و بانک مرکزی جزء مصارف هستند. با بررسی شاخص (نسبت مصارف به منابع بانکی) مشاهده می‌گردد که در سال ۹۶ نسبت به سال قبل با کاهش مواجه بوده‌ایم به‌طوری‌که رقم آن از ۱۲۷ درصد به ۹۴ درصد کاهش یافته است؛ اما مجدداً در سال ۹۷ نسبت به سال قبل شاهد افزایش مجدد آن به رقم ۱۰۲ درصد هستیم که نشان‌دهنده بانک‌های موردبررسی بیش از منابع داخلی

خود صرف اعطای تسهیلات نموده‌اند و چنانچه تسهیلات مذکور به شکل برنامه‌ریزی شده و هدفمند به سمت فعالیت‌های تولیدی و مولد اختصاص یافته باشد، می‌توان تأثیر قابل توجه در زمینه افزایش تولید و اشتغال را انتظار داشت. اگرچه امروزه بنگاه‌های تولیدی به دلیل شرایط بد اقتصادی ناشی از رکود بازار و نیز افزایش تحریم‌های اقتصادی، با مشکلات مالی قابل توجهی مواجه است و این امر ادامه حرکت را برای آن‌ها با مشکل مواجه نموده است اما به هر ترتیب تخصیص به موقع منابع بانکی در کنار کاهش بوروکراسی‌های سخت و پیچیده بانکی می‌تواند به نوعی در کمک به بهبود شرایط مؤثر واقع گردد.

جدول (۱۳-۶) میزان تغییرات سپرده‌ها و تسهیلات و نسبت مصارف به منابع در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

غیر بانکی، استان کرمانشاه

سال/عنوان	جمع کل سپرده‌ها	درصد تغییر نسبت به سال قبل	جمع کل تسهیلات پرداختی	درصد تغییرات نسبت به سال قبل	نسبت تسهیلات به سپرده در بانک‌های دولتی
۱۳۹۵	۹۳۶۷۶۹۴۳	۲۰	۹۹۳۲۱۴۹۵	۸.۷	۱۲۷.۲
۱۳۹۶	۱۳۳۴۹۷۴۰۰	۴۲.۵۱	۱۲۵۴۱۰۹۷۳	۲۰.۸۶	۹۳.۹
۱۳۹۷	۱۵۸۹۶۵۸۳۱	۱۹.۰۷	۱۶۱۶۲۵۷۹۱	۲۸.۸۸	۱۰۱.۷

منبع: شورای هماهنگی بانک‌های استان



نمودار (۱۳-۳) مقایسه میزان منابع و مصارف بانکی طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۷

جدول (۷-۱۳) تغییرات تسهیلات، سپرده‌ها و مطالبات بانکی استان کرمانشاه

۱۳۹۷-۱۳۹۵ (میلیون ریال)

ردیف	شاخص/سال	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
۱	مانده تسهیلات بانکی	۹۹۴۱۵۵۲۸	۱۲۰۱۵۷۶۱۴	۱۶۱۶۲۵۷۹۲
۲	درصد تغییرات (نسبت به سال قبل)	۸.۶۱	۲۰.۸۶	۳۴.۵۱
۳	مانده سپرده بانکی	۹۴۶۶۰۹۷۸	۱۳۱۶۹۴۶۶۲	۱۵۸۹۶۵۸۳۳
۴	درصد تغییرات (نسبت به سال قبل)	۲۰.۰۱	۳۹.۱۲	۲۰.۷۰
۵	مانده مطالبات بانکی	۸۴۲۴۳۱۸	۱۲۱۵۸۴۵۱	۱۵۰۸۹۶۳۱
۶	درصد تغییرات (نسبت به سال قبل)	-	۴۴.۳۲	۲۴.۱۰
۷	نسبت مطالبات به تسهیلات بانکی	۸.۴۷	۱۰.۱۱	۹.۳۳

منبع: شورای هماهنگی بانک‌های استان

در سال ۹۶ شاهد افزایش نسبت مطالبات به تسهیلات بانکی در استان هستیم و این موضوع نشان‌دهنده عدم بازگشت تسهیلات به سیستم بانکی طی مدت مذکور است و این امر بر قدرت تسهیلات دهی بانک‌ها اثر منفی گذاشته به طوری که طی همین مدت سرانه تسهیلات استان نسبت به متوسط کشور ۷.۵ درصد کاهش یافته است اما مشاهده می‌گردد که در سال ۹۷ این نسبت به رقم ۹.۳ درصد کاهش یافته و به نوعی با بهبود همراه بوده است. از جمله چالش‌های بانکی استان رشد مطالبات معوق بانک‌ها از دولت، هزینه بهای تمام‌شده بالای پول، دست‌وپا گیر بودن قوانین و وجود قوانین مخل، معرفی طرح‌های سرمایه‌گذاری بدون توجیه فنی و اقتصادی، اهلیت‌نداشتن سرمایه‌گذاران معرفی‌شده به بانک‌ها، نبود وثایق مطمئن جهت برگشت منابع مالی بانک‌ها، خروج منابع مالی بانک‌ها به سمت بانک‌ها و مؤسسات خصوصی به دلیل تعدیل نرخ بهره، عدم شفافیت تأمین منابع مالی بانک‌ها توسط بانک مرکزی (جهت امهال دوساله خسارت دیدگان زلزله)، عدم وجود برنامه‌ریزی بلندمدت به منظور تخصیص بهینه منابع بانکی موجود از مهم‌ترین مشکلات بخش بانکی استان بشمار می‌آید.

۱۳-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده در بخش تغییرات سپرده‌ها افزایش سپرده‌گذاری در استان را طی سال‌های ۹۰ الی ۹۷ شاهد بوده‌ایم در بخش تسهیلات و سرانه تسهیلات متأسفانه استان کرمانشاه نسبت به میانگین کشوری در طی سال‌های مذکور در حد خیلی پایین‌تری از نرمال جامعه قرار دارد و ریشه بروز این مشکلات خود در عدم هدایت مناسب تسهیلات در مسیر تولید و سرمایه‌گذاری و شفاف نبودن قوانین مربوطه، افزایش معوقات در سال‌های اخیر، مقاومت بانک‌ها در پرداخت تسهیلات به بخش تولید، بروز نبودن سیستم بانکی و نامأنوس بودن آن‌ها با سیستم بانکداری نوین، جمع‌آوری منابع مالی استان توسط مؤسسات و بانک‌های خصوصی و رسوب این منابع در مرکز، پایین بودن سرانه سپرده‌گذاری در استان و به‌تبع، تأثیر آن بر کاهش منابع مالی بانک‌ها، پایین بودن متوسط نسبت کفایت سرمایه در سیستم بانکی نهفته است.

۱۳-۵: راهکارهای سیاستی

- ✓ تقویت ظرفیت تسهیلات‌دهی بانک‌ها با افزایش سرمایه بانک‌ها
 - ✓ هدایت تأمین مالی نیازهای بلندمدت بنگاه‌های اقتصادی بزرگ از طریق بازار سرمایه
 - ✓ تطابق زمانی سررسید تسهیلات پرداختی با افق زمانی منابع تجهیز شده
 - ✓ تأمین مالی کوتاه‌مدت فعالیت‌های اقتصادی و بنگاه‌های کوچک و متوسط
 - ✓ استفاده بیشتر از تسهیلات صندوق توسعه ملی و خطوط اعتباری بانک مرکزی
 - ✓ تنوع‌بخشی تأمین مالی از طریق مشارکت بانک‌ها در پرداخت تسهیلات به‌صورت گروهی یا سندیکایی
 - ✓ راه‌اندازی سامانه ره‌گیری درخواست‌های اعتباری تحت شبکه اینترنت
 - ✓ عدم نیاز مراجعه حضوری متقاضیان و پیگیری مکرر بانک جهت اخذ ماده ۱۸۶ مالیاتی
- ظرف مدت حداکثر ۱۵ روز

- ✓ ایجاد گروه‌های خاص در زمینه، رسیدگی به وضعیت مطالبات مسدود شده که حجم زیادی از منابع بانک‌ها هستند به‌منظور تسریع در روند و بررسی و بازگشت منابع بانکی
- ✓ کاهش استقراض دولت از شبکه بانکی با توجه به پیامدهای نامطلوب اقتصادی آن و از جمله تورم.
- ✓ تهیه سازوکار مناسبی برای سازمان‌دهی و تسریع در امر فروش اموال مازاد بانک‌ها باهدف افزایش توان تسهیلات دهی آن‌ها
- ✓ ایجاد یک فرایند مناسب جهت مدیریت و اعاده بدهی‌های بخش خصوصی به بانک‌ها
- ✓ افزایش اختیارات مدیریت در سطح بانک‌های استان و آزادی عمل در این حوزه
- ✓ استفاده از سیستم کارشناسی حرفه‌ای به‌جای کارشناسان دستگاه‌ها و بانکی برای امکان-سنجی طرح‌های توجیهی فنی و اقتصادی
- ✓ در اولویت قرار دادن اعطای تسهیلات به بخش تولید
- ✓ فراهم نمودن بسترها و اصلاح زیرساخت‌های مورد نیاز بخصوص بسترهای ارتباطی و ارائه خدمات الکترونیکی.

«فصل چهاردهم: نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان»

چکیده فصل:

دولت یکی از مهم‌ترین سیاست‌های خود را کنترل و مهار تورم معرفی و بر همین اساس سیاست‌های خود را در جهت مهار و کنترل تورم هدف‌گذاری کرده است. در این راستا کنترل نقدینگی با رویکرد ارتقای انضباط مالی و پولی، افزایش سهم پول درون‌زا از رشد نقدینگی و سالم‌سازی ترکیب رشد نقدینگی موردتوجه قرار گرفت. در سال ۱۳۹۷ نرخ تورم مناطق شهری استان به میانگین ۲۷.۵ رسید کما اینکه رقم آن طی این سال همواره کمتر از میانگین کشور بوده است. بیشترین افزایش در سطح عمومی قیمت‌ها در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها (۳۶/۸)، کالاهای بادوام (۵۸/۱) و دخانیات (۱۰۲/۴)؛ و بیشترین مقدار تغییر ماهانه تورم در سال ۹۷ نسبت به سال قبل، در ماه بهمن با تورم نقطه‌به‌نقطه ۴۲/۳ و اسفندماه با تغییر ۴۷/۵ درصدی بود که بیشترین تغییر نسبت به ماه قبل مشابه بوده است. در استان کرمانشاه نیز در ماه بهمن ۴۱/۲ و ۴۵/۹ بوده است. این در حالی است تورم منتهی به سال ۹۷ به‌طور میانگین ۲۶/۹ و در استان کرمانشاه ۲۷/۸ با رتبه ۱۳ در بین استان‌ها از میانگین کشور بالاتر بوده است.

تورم از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی اقتصاد کشور است، دغدغه مهم کشور است. مهار مستمر تورم در گرو تعامل جدی سیاست‌های مالی و پولی و نیز استفاده بانک مرکزی به ابزارهای قوی و روزآمد است. تورم در ایران عمدتاً ناشی از نوع سیاست‌های اقتصادی و مبتنی بر تبدیل ریالی درآمدهای نفتی کشور و تخصیص بخش مهمی از ارزهای ناشی از آن به واردات غیرضروری یا پروژه‌های غیر مولد بوده است. در کنار تأثیرات تحریم، ساماندهی بازار ارز و بهبود ارزش پول ملی، بانک مرکزی نیازمند به‌کارگیری ابزارهایی است که بتواند نرخ تورم را کنترل و قدرت خرید مردم را محافظت کند. ساماندهی اعتبارات بانکی، مدیریت قیمت پول با استفاده از عملیات بازار باز و کنترل نوسانات نرخ ارز، هر کدام، قدم‌های جدی برای کنترل نرخ تورم است.

تورم^۱ یکی از کلیدی‌ترین متغیرهای اقتصادی است که به افزایش سطح عمومی تولید پول، درآمدهای پولی و یا قیمت اشاره دارد. بنا بر رأی صاحب‌نظرانی همچون ریمون بار، ژان مارشال^۲ و گونار میردال^۳ چیزی جز افزایش زیاد و مداوم قیمت‌ها نیست (تفضلی، ۱۳۷۶: ۱۵۴). شاخص قیمت نیز سطح عمومی قیمت‌هاست که تحولات قیمت را بر مبنای یک سال پایه نشان می‌دهد. استفاده از شاخص قیمت‌ها در تبدیل متغیرهای اسمی کلان اقتصادی (مانند تولید یا درآمد اسمی) به متغیرهای واقعی و محاسبه نرخ تورم به‌عنوان یکی از متغیرهای چالش‌برانگیز، در هر اقتصادی به شمار می‌آید. شاخص قیمت معیاری است که بر اساس آن، ارزش واقعی از ارزش جاری تمیز داده می‌شود شاخص قیمت به طرق گوناگون محاسبه می‌گردد.

پرکاربردترین شاخص قیمتی شاخص قیمت مصرف‌کننده و یا شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی^۴ (CPI) است، معیار سنجش تغییرات قیمت کالاها و خدماتی است که توسط خانوارهای شهرنشین ایرانی به مصرف می‌رسد. یکی از بهترین معیارهای سنجش تغییر قدرت

۱ - Inflation

۲ - Jean Marshal

۳ - Gunnar Myrdal

۴ - Consumer Price

نماینه

خرید پول داخل کشور به شمار می‌رود. کاربرد این شاخص برای تعدیل مزد و حقوق در قراردادهای دوجانبه و نیز دعاوی حقوقی و همچنین به‌عنوان مهم‌ترین معیار سنجش میزان تورم در اقتصاد اهمیت فراوان دارد. به بیانی ساده‌تر باید گفت این شاخص تغییرات قیمت را برای کالاهای مصرفی خانوار نشان می‌دهد؛ یعنی به خانوار به‌عنوان مصرف‌کننده کالا و خدمات نگاه می‌شود، اقلامی که خانوار برای تولید و هزینه‌های مرتبط با بخش درآمدی‌اش مصرف می‌کند، در محاسبه این شاخص لحاظ نمی‌شود.

۱۴-۱: سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان

دولت یازدهم سکان اجرایی کشور را در شرایطی به دست گرفت که کشور با تورم افسار گسیخته و رکود شدید بخش‌های مختلف اقتصادی روبه‌رو بود و در همین حال دولت یکی از مهم‌ترین برنامه‌های خود را کنترل و مهار تورم معرفی و بر همین اساس سیاست‌های خود را در جهت تکریمی کردن نرخ تورم برای سال ۹۵ و تداوم آن برای سال‌های آتی هدف‌گذاری کرد. در این راستا کنترل نقدینگی با رویکرد ارتقای انضباط مالی و پولی، افزایش سهم پول درون‌زا از رشد نقدینگی و سالم‌سازی ترکیب رشد نقدینگی موردتوجه قرار گرفت. همچنین باهدف افزایش انضباط مالی دولت، شاهد کاهش استقراض دولت از منابع بانک مرکزی بوده‌ایم و نیز کاهش حجم تسهیلات تکلیفی و تبصره‌ای و همچنین ساماندهی بدهی دولت به بانک‌ها از دیگر برنامه‌ها و سیاست‌ها دولت در این جهت بوده است. همچنین از طریق مدیریت مطلوب منابع بانکی و توسعه بازار سرمایه در جهت تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی و تأمین منابع مالی موردنیاز آن‌ها و نیز در کنار توجه ویژه به بنگاه‌های کوچک و متوسط دولت تلاش کرد زمینه تعدیل تورم را از کانال کاهش هزینه‌های تولید و رونق فعالیت‌های تولیدی فراهم نماید.

دولت در همین راستا با اعمال سیاست‌های منطقی در اقتصاد و در پیش گرفتن رویه‌های مناسب در برخورد با تحولات سیاسی و روابط بین‌الملل به مدیریت مطلوب انتظارات تورمی پرداخته است که همه این عوامل در کنار برقراری ثبات در بازار انواع دارایی‌ها موجب رشد

سرمایه‌گذاری مولد که خود عاملی تأثیرگذار در کنترل تورم هست، گردیده است. درنهایت در نتیجه اجرای صحیح برنامه‌ها و سیاست‌ها مذکور، نرخ تورم از وضعیت نگران‌کننده فاصله گرفته و در سال‌های بعد از ۱۳۹۲ رو به کاهش نهاده است به‌طوری‌که طی سال‌های ۹۵ و ۹۶ کشور بعد از گذشت بیش از ۲۵ سال به تورم تکرریمی دست‌یافت، باین‌وجود در سال ۹۷ با جهش چشمگیر قیمت‌ها تورم بار دیگر از هدف دولت که تکرریمی بودن نرخ تورم بود فاصله گرفت و به عدد دورریمی رسید و به نظر می‌رسد روند خود را ادامه دهد.

۱۴ - ۲: بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان

هرچند در ۱۳۹۶ نرخ تورم در سطح استان و کشور نزدیک به ۱۰ درصد بوده و اساساً از ثبات نسبی برخوردار بوده است اما در پی تحولات سیاسی (تهدید آمریکا به خروج از برجام و بازگشت تحریم‌ها) و تحولات بازار ارز و بروز نا اطمینانی نسبت به شرایط آتی اقتصاد در میان فعالان اقتصادی افزایش قیمت‌ها مورد انتظار بود. همین‌طور در شرایط شکل‌گیری تورم انتظاری هر اقدام مستقیم اقتصادی دولت در جهت کنترل نقدینگی نتیجه عکس به همراه خواهد داشت، چراکه در این شرایط صاحبان کالا از عرضه آن خودداری می‌کنند و متقاضیان نیز از سمت دیگر تقاضایشان را حتی به‌مراتب بیش از نیاز واقعی افزایش می‌دهند و هر دو این موضوع خود به افزایش مجدد قیمت‌ها و زمینه‌های بروز فساد دامن می‌زند. در حقیقت باید ریشه‌های اصلی تورم به‌درستی شناسایی و متناسب با آن راهکارهای مقابله ارائه و عملیاتی گردد.

طبق یافته‌ها، داده‌ها نشان می‌دهند که تغییرات شاخص قیمتی استان از نظر شاخص کل نسبت به رقم میانگین کشوری پیشی گرفته‌تر است؛ اما تفاوت الگویی که با الگوی تغییرات کشوری دارد، نشانی می‌دهد که رقم شاخص در گروه کالاهای خوراکی و آشامیدنی بیشتر از میانگین کشوری است. این مسئله بدان علت است که استان کرمانشاه یکی از تولیدکنندگان عمده کالاهای مواد غذایی قابل‌توجه است. شاخص کل قیمت کالاهای و خدمات مصرفی خانوارهای شهری و روستایی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل به ترتیب ۲۷/۵ و ۲۹/۲ درصد

افزایش را نشان می‌دهد. بیشترین افزایش در خانوارهای شهری مربوط به گروه دخانیات با مقدار ۹۷/۶ و بیشترین افزایش در خانوارهای روستایی مربوط به گروه دخانیات با افزایش ۱۰۰/۴ می‌باشد.

اما متغیرهای تأثیرگذار عبارت‌اند از:

- افزایش سرسام‌آور نقدینگی: در سطح کلان شاخص نقدینگی در سال ۱۳۹۱ بالغ‌بر ۴۶۰۶۹۳۶ میلیارد ریال بوده است که در سال ۱۳۹۶ به رقم ۱۵۲۹۹۸۰۰ رسیده است که ۲۳۲ درصد رشد را نشان می‌دهد. طبق نظرات اقتصاددانان پول‌گرا هر نوع افزایش عرضه پول فراتر از نرخ رشد واقعی یک اقتصاد تورم‌زا است. در تحلیل رابطه بین متغیرهای تورم و رشد نقدینگی و شاخص رشد اقتصادی ملاحظه می‌گردد که طی سال‌های ۹۱ تا ۹۶ میزان نقدینگی کل کشور سالانه نزدیک به ۲۸ درصد رشد داشته است این در حالی است که میانگین رشد سالانه اقتصادی ۲۰۹۸ درصد بوده است یکی از متغیرهای مرتبط با رشد نقدینگی رشد نرخ بهره اسمی بوده است که میانگین آن بیش از ۲۰ درصد بوده است. نرخ دلار یکی از تعیین‌کنندگان اصلی قیمت‌ها است که تا حد زیادی با میزان رشد نقدینگی و سیاست‌های کنترلی دولت مرتبط است با آنکه قیمت دلار از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ سالانه ۲۳ درصد رشد داشته است؛ اما با حذف افزایش ۹۰ درصدی سال ۹۱ از محاسبه مشاهده می‌گردد که طی سال‌های ۹۲ تا ۹۶ قیمت دلار سالانه فقط ۹۰۶ درصد رشد داشته است؛
- تحریم و افزایش قیمت ارز: دلار یکی از عناصر اصلی کنشگر در حوزه ثبات اقتصادی کشور است. در تبیین مسئله شروع تحریم‌ها و شکل‌گیری تورم شدید سال‌ها ۹۶ و ۹۷ می‌توان گفت مسئله افزایش نقدینگی هم‌زمان با رشد پایین‌تر قیمت دلار و مضافاً رشد اندک شاخص تولید ناخالص داخلی باعث شد که با اولین جرقه‌های تحریم تأثیرات آن را بر قیمت دلار گذاشت و طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷ نرخ دلار بالغ‌بر ۶۶ درصد رشد داشته است افزایش قیمت دلار باعث افزایش هزینه مواد اولیه و در نتیجه باعث افزایش سطح قیمت کالاها است. افزایش قیمت زمین و مسکن که متأثر از افزایش نرخ ارز بود، به‌تازگی خود را در شهرستان‌ها و روستاها نشان می‌دهد افزایش تقاضا یکی از عوامل تشدیدکننده

تورم است با افزایش تورم مردم برای حفظ قدرت سعی در تبدیل آن به کالا هستند با آنکه درآمد روستاییان در مقایسه با شهرنشینان کمتر است اما یارانه‌های نقدی پرداختی به مردم بخصوص مناطق روستایی با بعد خانوار بیشتر نسبت به مناطق شهری از عواملی است که می‌تواند افزایش قیمت کالاها به دنبال داشته و بیشتر شدن تورم روستایی را حادث شود. در مناطق شهری و دهک‌های درآمدی بالا امکان جایگزینی و انتخاب و تغییر اقلام کالایی در سبد مصرفی راحت‌تر از مناطق روستای و دهک‌های درآمدی پایین است. به عبارت روشن‌تر در مناطق روستای و کم‌درآمد جامعه، اقلام کالایی و خدماتی مصرفی، مشخص و ثابت است و امکان جایگزینی چندان مقدور نیست. از همین رو فشار تورمی به هنگام افزایش قیمت در کالاها و خدمات استراتژیک بیشتر بر مناطق روستایی و دهک‌های پایین درآمدی تحمیل می‌شود.

۱۴-۳: بررسی وضعیت شاخص‌های قیمتی

جدول (۱-۱۴): شاخص کل بهای کالا و خدمات مصرفی و نرخ تورم سالانه مناطق شهری و روستایی

طی ساله های ۹۶ و ۹۷ (سال پایه = ۱۳۹۵)

شاخص					
نرخ تورم		شاخص بهای کالا و خدمات			
(مناطق روستایی)	(مناطق شهری)	(مناطق روستایی)	(مناطق شهری)		
۱۲	۱۱	۱۱۲	۱۱۱	۱۳۹۶	استان
۲۹.۲	۲۷.۵	۱۴۴.۷	۱۴۱.۴	۱۳۹۷	
۸.۸	۸.۱	۱۰۸.۸	۱۰۸.۱	۱۳۹۶	کشور
۳۰.۶	۲۸.۸	۱۳۹.۴	۱۳۶.۹	۱۳۹۷	

شاخص بها کالاها و خدمات سالانه در مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱۱۱ واحد بوده است که در سال ۱۳۹۷ به ۱۴۱.۴ واحد رسید و در مناطق روستایی شاخص بهای کالاها و خدمات در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱۱۲ واحد بود که در سال ۱۳۹۷ به ۱۴۱.۴ واحد رسید. همین‌طور نرخ تورم در مناطق شهری در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۱۱ درصد بوده است که در سال ۱۳۹۷ به ۲۷.۵ درصد رسید و در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱۲ درصد بوده است که

در سال ۱۳۹۷ به بیش از ۲۹ درصد رسید. شاخص همواره در روستاها بیش از مناطق شهری بوده است. در مقایسه با کشور، هم در مناطق شهری و هم مناطق روستایی نرخ تورم استان بیشتر است؛ و در کشور نیز نرخ تورم مناطق روستایی بیش از مناطق شهری بوده است.

جدول (۱۴-۲): مقایسه شاخص کل بها و تورم ماهیانه کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری استان کرمانشاه و میانگین کشور (۱۳۹۷)

ماه	شاخص بها			تورم		
	استان	کشور	تفاوت	استان	کشور	تفاوت
رتبه استان کرمانشاه						
فروردین	۱۱۸/۴	۱۱۲/۹	۵/۵	۱۰.۹	۸.۱	۲.۸
اردیبهشت	۱۱۹/۸	۱۱۴/۱	۵/۷	۱۰.۹	۸	۲.۹
خرداد	۱۲۲/۱	۱۱۶/۱	۶	۱۱.۱	۸.۲	۲.۹
تیر	۱۲۵/۹	۱۲۱/۴	۴/۵	۱۱.۶	۸.۷	۲.۹
مرداد	۱۳۲/۶	۱۲۷/۷	۴/۹	۱۲.۵	۹.۷	۲.۸
شهریور	۱۳۹/۵	۱۳۴/۶	۴/۹	۱۴	۱۱.۳	۲.۷
مهر	۱۴۷/۸	۱۴۴/۱	۳/۴	۱۶	۱۳.۴	۲.۶
آبان	۱۵۲	۱۴۷/۸	۴/۲	۱۸.۱	۱۵.۶	۲.۵
آذر	۱۵۵/۲	۱۵۱/۷	۳/۵	۲۰.۱	۱۸	۲.۱
دی	۱۵۷/۷	۱۵۴/۷	۳	۲۲.۳	۲۰.۶	۱.۷
بهمن	۱۶۲/۶	۱۵۸/۱	۴/۵	۲۴.۸	۲۳.۵	۱/۳
اسفند	۱۶۹/۵	۱۶۴/۳	۵/۲	۲۷.۸	۲۶.۹	۰/۹

منبع: مرکز آمار ایران

طی ماه‌های سال ۱۳۹۷ شاخص قیمت استان از ۱۱۸.۴ واحد در فروردین‌ماه تا ۱۶۹.۵ واحد در ماه اسفند افزایش یافته است که همواره از شاخص قیمت کشور بیشتر بوده است. کمترین تفاوت آن ۳ واحد در دی‌ماه ۱۳۹۷ بوده است و بیشترین تفاوت مربوط به ماه خرداد بوده است که نزدیک به ۶ واحد بیشتر از شاخص قیمت کشور بوده است. همین‌طور نرخ تورم ماهیانه در استان همواره بیشتر از نرخ تورم کشور بوده است نرخ تورم ماهانه در فروردین‌ماه باغ

بر ۱۰.۹ درصد و در اسفندماه به ۲۷.۸ درصد می‌رسد در کشور نیز نرخ تورم از ۸.۱ درصد در فرودین ماه شروع و به ۲۶.۹ درصد در اسفندماه می‌رسد. در ابتدا نرخ تورم استان نزدیک به ۳ درصد از نرخ تورم کشور بیشتر بود و از آذرماه به نزدیک ۲ درصد و نهایتاً در اسفندماه به کمتر ۱ درصد رسید.

۱۴-۴: بررسی و تحلیل اجزا شاخص‌های قیمتی

جدول (۱۴-۳): شاخص بهای سالیانه کالاها و خدمات مصرفی و تغییرات (شاخص تورم) در مناطق شهری به

تفکیک گروه‌های اصلی در استان کرمانشاه در سال ۹۷

مناطق روستایی			مناطق شهری			گروه‌های کالاها و خدمات
تورم ۹۷	۱۳۹۷	۱۳۹۶	تورم	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۴۰/۳	۱۶۱/۰	۱۱۴/۷	۲۷/۵	۱۴۱/۴	۱۱۱/۰	شاخص کل
۳۸/۰	۱۵۸/۶	۱۱۴/۹	۳۹/۱	۱۵۶/۹	۱۱۲/۸	۱- کالاهای خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و خوراکی و آشامیدنی‌ها
۳۷/۷	۱۵۷/۴	۱۱۴/۴	۳۷/۸	۱۵۵/۶	۱۱۲/۹	خوراکی‌ها
۲۷/۸	۱۴۳/۱	۱۱۲/۰	۳۷/۶	۱۵۵/۳	۱۱۲/۹	خوراکی‌ها
۴۵/۳	۱۷۱/۰	۱۱۷/۷	۲۲/۳	۱۳۳/۴	۱۰۹/۱	نان و غلات
۴۵/۶	۱۷۲/۸	۱۱۸/۷	۴۸/۲	۱۶۸/۴	۱۱۳/۶	گوشت قرمز، سفید و فراورده‌های آن‌ها
۴۰/۵	۱۴۳/۵	۱۰۲/۱	۴۸/۶	۱۷۱/۲	۱۱۵/۲	گوشت قرمز و گوشت ماکیان
۲۹/۵	۱۴۸/۶	۱۱۴/۷	۴۴/۳	۱۴۴/۷	۱۰۰/۳	ماهی‌ها و صدف‌واران
۲۵/۷	۱۳۶/۹	۱۰۸/۹	۳۵/۹	۱۵۷/۲	۱۱۵/۷	لبنیات و تخم‌مرغ
۵۷/۴	۱۶۹/۷	۱۰۷/۸	۲۶/۲	۱۴۵/۱	۱۱۵/۰	روغن‌ها و چربی‌ها
۳۰/۳	۱۶۹/۸	۱۳۰/۳	۵۸/۳	۱۷۶/۰	۱۱۱/۱	میوه‌ها و خشکبار
۲۴/۳	۱۲۶/۱	۱۰۱/۴	۲۸/۴	۱۵۷/۹	۱۲۳/۰	سبزی‌ها و حبوبات
۷۸/۶	۲۰۰/۱	۱۱۲/۰	۲۶/۹	۱۳۲/۴	۱۰۴/۴	قند و شکر و شیرینی‌ها
۴۲/۳	۱۷۴/۰	۱۲۲/۳	۶۹/۹	۱۸۷/۳	۱۱۰/۳	ادویه و چاشنی‌ها
۱۰۰/۴	۲۲۱/۲	۱۱۰/۴	۴۲/۰	۱۶۱/۴	۱۱۳/۶	چای و سایر آشامیدنی‌ها (غیرالکلی)
۲۱/۰	۱۳۳/۲	۱۱۰/۰	۹۷/۶	۲۱۲/۰	۱۰۷/۳	دخانیت
۳۳/۳	۱۴۷/۴	۱۱۰/۵	۲۲/۵	۱۳۵/۰	۱۱۰/۲	۲- کالاهای غیرخوراکی و خدمات پوشاک و کفش
۱۲/۷	۱۲۵/۹	۱۱۱/۷	۳۱/۳	۱۴۵/۸	۱۱۱/۰	پوشاک و کفش
۱۴/۱	۱۲۵/۱	۱۰۹/۶	۱۴/۷	۱۲۸/۶	۱۱۲/۲	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۱۳/۸	۱۲۴/۳	۱۰۹/۳	۱۳/۹	۱۲۴/۵	۱۰۹/۳	مسکن

مناطق روستایی			مناطق شهری			گروه‌های کالاها و خدمات
تورم ۹۷	۱۳۹۷	۱۳۹۶	تورم	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۲۰/۴	۱۴۱/۳	۱۱۷/۳	۱۳/۸	۱۲۴/۳	۱۰۹/۳	اجاره
۱۰/۴	۱۲۷/۴	۱۱۵/۴	۲۵/۹	۱۳۹/۲	۱۱۰/۵	نگهداری و تعمیر واحد مسکونی
۴۸/۹	۱۶۴/۲	۱۱۰/۳	۱۷/۹	۱۴۹/۳	۱۲۶/۶	آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۱۵/۵	۱۲۴/۰	۱۰۷/۳	۳۸/۲	۱۴۹/۱	۱۰۰/۰	مبلمان، لوازم خانگی و
۱۴/۶	۱۲۵/۴	۱۰۹/۴	۱۵/۴	۱۲۳/۵	۱۰۰/۰	بهداشت و درمان
۲۲/۷	۱۳۰/۱	۱۰۶/۰	۲۱/۸	۱۳۰/۱	۱۰۰/۰	حمل و نقل
۴۲/۴	۱۵۳/۹	۱۰۸/۱	۱۱/۹	۱۱۸/۹	۱۰۶/۳	ارتباطات
۱۸/۹	۱۲۷/۷	۱۰۷/۵	۳۸/۵	۱۴۸/۱	۱۰۶/۹	تفریح و فرهنگ
۲۹/۱	۱۳۵/۳	۱۰۴/۸	۱۷/۴	۱۲۹/۵	۱۱۰/۴	آموزش
۲۸/۹	۱۴۲/۳	۱۱۰/۴	۳۱/۴	۱۴۳/۹	۱۰۹/۶	هتل و رستوران
۳۶/۳	۱۵۴/۱	۱۱۳/۱	۵۹/۲	۱۷۶/۲	۱۱۰/۷	کالاها و خدمات متفرقه
						گروه‌های اختصاصی
۱۲/۹	۱۲۳/۷	۱۰۹/۶	۳۸/۱	۱۵۵/۴	۱۱۲/۵	کالاها
۳۱/۷	۱۴۸/۰	۱۱۲/۴	۱۳/۸	۱۲۴/۱	۱۰۹/۰	خدمات
۴۰/۳	۱۶۱/۰	۱۱۴/۷	۳۲/۵	۱۴۷/۸	۱۱۱/۶	شاخص کل (۱)

مأخذ: مرکز آمار ایران

با این وجود مثل روند سال‌های قبل در سال ۹۷ نرخ تورم دو رقمی و به عدد ۲۶/۹ رسیده و بیشترین تورم در گروه کالاهای مختلف طبق روال قبل مربوط به دخانیات در حدود ۱۰۲ درصد بوده است از لیست کالاهای منتخب بیشترین تورم در گروه کالاهای خوراکی و آشامیدنی و دخانیات شاهد هستیم به‌طوری که میوه و خشکبار ۵۳ درصد و گوشت ۴۸ درصد رشد داشته است. در سال ۹۷ شرایط متفاوت است و برخلاف سال ۹۶ شاهد افزایش نرخ تورم ماهیانه طی سال هستیم. بیشترین کاهش در شاخص بهای ماهیانه در سطح استان مربوط به اردیبهشت‌ماه سال ۹۶، معادل ۰.۷۹ درصد بوده است. با بررسی وضعیت تغییرات شاخص بهای ماهیانه در سطح کشور ملاحظه می‌گردد که در مجموع استان شرایط مناسب‌تری را در این خصوص تجربه کرده است.

جدول (۴-۱۴): شاخص قیمت گروه‌های منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور و استان کرمانشاه

و تغییرات شاخص در سال ۹۷

گروه‌های کالاها و خدمات		استان		کشور		تفاضل استان از کشور	
		شاخص بها	تورم	شاخص بها	تورم	شاخص	تورم
شاخص کل		۱۴۱/۴	۲۷/۵	۱۳۷/۳	۲۶/۹	۳/۸	۰/۶
۱- خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات		۱۵۶/۹	۳۹/۱	۱۵۵	۳۸/۲	۱/۹	۰/۹
خوراکی و آشامیدنی‌ها		۱۵۵/۶	۳۷/۸	۱۵۳/۶	۳۶/۸	۲	۱
خوراکی‌ها		۱۵۵/۳	۳۷/۶	۱۵۳/۵	۳۶/۶	۳/۸	۱
نان و غلات		۱۳۳/۴	۲۲/۳	۱۲۹/۸	۲۰	۳/۸	۲/۳
گوشت قرمز، سفید و فراورده‌های آن‌ها		۱۶۸/۴	۴۸/۲	۱۷۰/۳	۴۸/۲	-۱/۹	۰
گوشت قرمز و گوشت ماکیان		۱۷۱/۲	۴۸/۶	۱۷۲/۵	۴۸/۲	-۱/۳	۰/۴
ماهی‌ها و صدف‌واران		۱۴۴/۷	۴۴/۳	۱۵۶/۱	۴۸/۸	-۱۱/۴	-۴/۵
لبنیات و تخم‌مرغ		۱۵۷/۲	۳۵/۹	۱۴۷/۴	۳۴	۹/۸	۱/۹
روغن‌ها و چربی‌ها		۱۴۵/۱	۲۶/۲	۱۴۳/۸	۳۱/۴	۱/۳	-۵/۲
میوه‌ها و خشکبار		۱۷۶/۰	۵۸/۳	۱۷۰/۲	۵۳/۶	۵/۸	۴/۷
سبزی‌ها و حبوبات		۱۵۷/۹	۲۸/۴	۱۶۹/۲	۳۳	-۱۱/۳	-۴/۶
قند و شکر و شیرینی‌ها		۱۳۲/۴	۲۶/۹	۱۳۱/۹	۲۴/۸	۰/۵	۲/۱
ادویه و چاشنی‌ها		۱۸۷/۳	۶۹/۹	۱۶۹/۴	۶۰/۱	۱۷/۹	۹/۸
چای و سایر آشامیدنی‌ها (غیرالکلی)		۱۶۱/۴	۴۲/۰	۱۵۵/۴	۴۰/۵	۶	۱/۵
دخانیات		۲۱۲/۰	۹۷/۶	۲۱۶/۴	۱۰۲/۴	-۴/۴	-۴/۸
۲- کالاهای غیرخوراکی و خدمات		۱۳۵/۰	۲۲/۵	۱۳۰/۷	۲۲/۴	۴/۳	۰/۱
پوشاک و کفش		۱۴۵/۸	۳۱/۳	۱۳۷/۵	۲۹/۶	۸/۳	۱/۷
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها		۱۲۸/۶	۱۴/۷	۱۲۵/۳	۱۶/۸	۳/۳	-۲/۱
مسکن		۱۲۴/۵	۱۳/۹	۱۲۶/۷	۱۸/۵	-۲/۲	-۴/۶

گروه‌های کالاها و خدمات		استان		کشور		تفاضل استان از کشور	
		شاخص بها	تورم	شاخص بها	تورم	شاخص	تورم
اجاره		۱۲۴/۳	۱۳/۸	۱۲۶/۷	۱۸/۵	-۲/۴	-۴/۷
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی		۱۳۹/۲	۲۵/۹	۱۲۶/۲	۱۸/۹	۱۳	۷
آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها		۱۴۹/۳	۱۷/۹	۱۱۵/۹	۵/۱	۳۳/۴	۱۲/۸
مبللمان، لوازم خانگی و		۱۴۹/۱	۳۸/۲	۱۵۷/۷	۴۳	-۸/۶	-۴/۸
بهداشت و درمان		۱۲۳/۵	۱۵/۴	۱۲۵/۶	۱۷/۲	-۲/۱	-۱/۸
حمل و نقل		۱۳۰/۱	۲۱/۸	۱۳۳/۴	۲۷/۲	-۳/۳	-۵/۴
ارتباطات		۱۱۸/۹	۱۱/۹	۱۲۷/۱	۲۳/۳	-۸/۲	-۱۱/۴
تفریح و فرهنگ		۱۴۸/۱	۳۸/۵	۱۵۴/۳	۴۳/۵	-۶/۲	-۵
آموزش		۱۲۹/۵	۱۷/۴	۱۳۰/۸	۱۷/۵	-۱/۳	-۰/۱
هتل و رستوران		۱۴۳/۹	۳۱/۴	۱۲۹/۹	۲۱/۶	۱۴	۹/۸
کالاها و خدمات متفرقه		۱۷۶/۲	۵۹/۲	۱۴۵/۴	۳۴/۸	۳۰/۸	۲۴/۴
گروه‌های اختصاصی						۰	۰
کالاها		۱۵۵/۴	۳۸/۱	۱۴۷/۸	۳۵/۱	۷/۶	۳
خدمات		۱۲۴/۱	۱۳/۸	۱۲۶/۵	۱۸/۱	-۲/۴	۵/۷

منبع: مرکز آمار ایران

دامنه تغییرات نرخ تورم ماهیانه در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ افزایش بیشتر است و این حکایت از عدم ثبات در شرایط اقتصادی و تحولات سریع واکنش آنی شاخص قیمت‌ها نسبت به وقایع مختلف اقتصادی و سیاسی در این سال نسبت به سال قبل دارد. تحولات سریع در شاخص‌های اقتصادی و از جمله نرخ تورم موجب عدم امکان اتخاذ تصمیم‌های منطقی و عقلایی از سوی سرمایه‌گذاران شده که این پدیده موجب افزایش ریسک سرمایه‌گذاری و در نتیجه انصراف سرمایه‌گذار از سرمایه‌گذاری در فعالیت موردنظر می‌گردد.

۱۴ - ۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

تغییرات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی (نرخ تورم) چنانچه نامتعارف باشد تصمیم‌گیری - های اقتصادی را به شدت تحت تأثیر قرار داده و با تشدید بی‌ثباتی در اقتصاد آثار منفی در سرمایه‌گذاری به دنبال خواهد داشت. نرخ تورم بالا با تحت تأثیر قرار دادن بازده واقعی سرمایه‌گذاری و افزایش ریسک آن سبب اجتناب و به تعویق انداختن آن می‌شود که این موضوع با تأثیر بر بخش عرضه اقتصاد و کاهش تولید و سرمایه‌گذاری بر عمق معضل تورم دامن خواهد زد، تداوم تورم سبب فشار به اقشار با درآمد ثابت از جمله کارمندان، کارگران و بازنشستگان و در مجموع اقشار حقوق‌بگیر گردیده و با کاهش قدرت خرید آن‌ها سطح معیشت و رفاه این خانوارها را به شدت کاهش می‌دهد و لذا همواره کنترل آن یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها بوده و برنامه‌های متعددی در جهت ثبات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و تغییرات منطقی آن به عمل می‌آید. پیشنهادها ساختاری حل مساله به شرح ذیل می‌باشد:

- مطابق پیش‌فرض‌های اولیه، برای جلوگیری از اختلال در فرایند تولید، سیاست‌های تثبیت عرضه پول و حذف کسری بودجه و تصویب قانون محدود شدن انتشار پول متناسب با میزان رشد اقتصادی و یا برگشت به پایه طلا پیشنهاد می‌شود.
- مقررات‌زدایی و خصوصی‌سازی به عنوان شیوه‌هایی برای کاهش مخارج دولت و هزینه‌های تجاری دولت و افزایش رقابت و کارایی پیشنهاد می‌شود.
- با توجه به منسوخ شدن سیاست‌های پولی و مالی، دخالت مستقیم‌تر دولت در بخش خصوصی را پیشنهاد می‌کنند. دولت باید به صورت حساب‌شده و با شیوه‌های متعدد، کنترل گسترده‌تری را بر جهت‌گیری و ترکیب‌بندی فعالیت‌های اقتصادی اعمال نماید.
- به‌طور کلی سیاست‌هایی مثل کاهش هزینه‌ها نظامی، سیاست‌گذاری درآمدی، مالیات بر مصرف، انگیزه دادن برای پس‌انداز را برای تثبیت اقتصادی پیشنهاد می‌شود.
- دولت از طریق برنامه‌ریزی اقتصادی متمرکز پیش‌بینی‌های یا دستورالعمل‌های لازم‌الاجرا برای صنایع یا شرکت‌ها در نظر گیرد همچنین دولت باید تخصیص اعتبارات، محل استقرار شرکت‌های جدید و جابه‌جایی شرکت‌های موجود کنترل و تنظیم نماید.

- دولت می‌تواند از طریق استمرار بخشیدن به هزینه‌های مصرفی کافی و کاهش وابستگی اقتصاد به حالت روانی سرمایه‌گذاران ثروتمند، ثبات اقتصادی را بهبود بخشند. برابری بیشتر را می‌توان از طریق وضع مالیات بر دارایی‌ها و اتخاذ سیاست‌هایی برای تضمین اشتغال با دستمزدهای مناسب برای تمامی شهروندان قادر به کار، محقق ساخت.
- تأمین حداقل استانداردهای تضمین شده زندگی برای آن دسته از افرادی که قادر به مشارکت در نیروی کار نیستند.
- کورپوراتیسم اقتصادی در فرایندهای هماهنگ‌سازی و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی شکل دهد در شرایطی که پس‌انداز و سرمایه‌کافی برای حل معضلات اقتصادی وجود ندارد کورپوراتیسم می‌تواند روابط میان نیروی کار، شرکت‌ها و دولت را تضمین و تقاضاهای خصوصیت‌آمیز را به حداقل برساند.

«فصل پانزدهم: وضعیت مالی و بودجه‌ای استان»

چکیده فصل:

اولویت‌های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی ایجاد یکپارچگی در سیستم مدیریت اقتصادی و تقویت و شفافیت سیستم مالی در راستای رونق تولید و فضای سالم اقتصادی برای فعالیت‌های مؤثر اقتصادی در سطح کشور است که نمود این اولویت در بخش درآمدها و هزینه‌ها و بودجه‌ریزی به صورت شفاف، برقراری انضباط مالی و هم‌راستا بودن آن با اهداف اقتصادی در سایر بخش‌ها است. از طرفی با توجه به اختیارات زیاد بخش دولتی در ساختار اقتصادی کشور، سیاست‌های مالی و مخارج دولت نیز نقش قابل‌توجهی در رشد و توسعه اقتصادی دارد و این ضریب اهمیت اقدامات در این بخش را قابل‌توجه می‌کند. برای تحقق اهداف تعیین‌شده در این بخش اهمیت خزانه‌داری الکترونیکی، انضباط مالی دستگاه‌های اجرایی در قالب بودجه‌ریزی و تنظیم سند بودجه قابل‌توجه بوده و در راستای اهداف کلان و راهبردی وزارت متبوع است. در بررسی وضعیت مالی و بودجه استان کرمانشاه به‌طور کلی در بررسی وضعیت بودجه و درآمدها و هزینه‌های استان آنچه مشخص است اینکه میزان تحقق درآمدها به دلیل شرایط نامطلوب اقتصادی طی سال‌های اخیر و نیز طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در استان کفاف هزینه‌های جاری و عمرانی را نداشته و همواره نیازمند تأمین بخشی از هزینه‌ها از طریق خزانه مرکزی بوده است و این مهم ناشی از عدم توازن در بخش‌های مختلف اقتصادی در استان است به‌طوری‌که تراز مثبت بخش تجاری یا کشاورزی در تولید و ایجاد ارزش‌افزوده در بخش صنعت به دلیل رکود عمیق و تراز منفی استان را از نظر تناسب درآمد و هزینه دچار عدم توازن نموده است.

دولت برای اجرای مأموریت‌های خود نیازمند منابع لازم و تخصیص این منابع با اولویت‌های کارا و اثربخش است، این فرآیند طی یک سال مالی در جریان بوده که بودجه‌ریزی نام دارد. بودجه به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای اجرایی دولت‌ها، اهداف کمی و کیفی سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اساسی آن‌ها را در پی گرفته و شرایط اجرای آن را تعیین و محقق می‌سازد. مهم‌ترین کارکرد بودجه، استفاده از آن به عنوان سند سیاست‌گذاری است. بودجه آینده تمام نمای برنامه‌ها و فعالیت‌های دولت در یک سال است و نقش مهمی را در توسعه اقتصادی ایجاد می‌کند. از آنجاکه نقش دولت در اقتصاد ایران عمده‌تأثیر پررنگ است و همچنین بودجه سالیانه مصوب به دلیل نوسانات درآمدی معمولاً با کمبود مواجه می‌شود در نتیجه بررسی و تحقق در خصوص اعتبارات دولتی به تفکیک اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، جهت برنامه‌ریزی‌های اقتصادی در کشور و استان از اهمیت بسیاری برخوردار است که در این فصل به بررسی آن می‌پردازیم.

۱۵-۱: سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان

با توجه به اختیارات زیاد بخش دولتی در ساختار اقتصادی کشور، سیاست‌های مالی و مخارج دولت نیز نقش قابل توجهی در رشد و توسعه اقتصادی دارند. از این رو مهار تورم، افزایش رشد اقتصادی و بسیاری از متغیرهای اقتصادی متأثر از تغییرات سیاست‌های مالی و مخارج دولت خواهد بود. بطوریکه با افزایش یا کاهش بودجه‌های عمرانی، متغیرهای اقتصادی به تناسب افزایش یا کاهش می‌یابند. به منظور افزایش کارایی منابع بودجه عمومی برای هزینه‌های جاری، ارائه شیوه‌های جایگزین برای تأمین مالی فعالیت‌های دولت علی‌رغم محدودیت‌های بودجه‌ای، تلاش برای جایگزین کردن و شناسایی روش‌های مؤثر تأمین مالی از مهم‌ترین اصول و جهت‌گیری‌ها و سیاست‌های اقتصادی و مالی بودجه‌ای بخش دولتی است که طی سال‌های اخیر به کارگیری شده است. در همین راستا توجه بیشتر به درآمدهای مالیاتی از طریق به کارگیری شیوه‌های نوین و الکترونیکی در فرآیند مالیات‌ستانی به طوری که از طریق ایجاد شفافیت، زمینه‌های برقراری عدالت مالیاتی، جلوگیری از فرار مالیاتی و ... بیش از پیش فراهم گردیده است و از این

رهگذر می‌توان زمینه‌های اتکای بودجه عمومی به منابع پولی حاصل از فروش نفت و... را کاهش داده و با جایگزینی منابع مالی پایدار (درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و ...) که تأثیرپذیری کمتری از تحولات سیاسی اقتصادی بین‌المللی دارند، سیاست‌ها و برنامه‌های عملیاتی دولت را در دوره موردنظر دنبال کرد. افزایش کارایی منابع بودجه عمومی برای اعتبارات هزینه‌ای و اجرای شیوه‌های جایگزین برای تأمین فعالیت‌های دولت که در چند سال گذشته در برنامه شش توسعه کشور یا قوانین بودجه سنواتی به آن اشاره شده است و نیز توجه در محدودیت جدی در مصارف بودجه‌ای، با توجه به ضرورت ایجاد تعادل در بودجه دولت از مهم‌ترین اهداف و راهبردهای دولت در این خصوص است و این مهم منجر به شکل‌گیری اقتصاد هوشمند با تأکید بر الکترونیکی کردن گمرک، بازار سرمایه، خزانه‌داری کل و نظام مالیاتی در سال‌های اخیر گردیده است.

در همین راستا در سطح استان نیز به تبعیت از کشور و با استفاده از به‌کارگیری تمام ظرفیت‌های موجود، جهت‌گیری‌هایی نظیر افزایش شناسایی پیمانکاران و برگزاری مناقصه‌ها در سامانه ستاد و با استفاده از سامانه الکترونیکی برای انجام پروژه‌ها، نظارت بر این روند از طریق دستگاه‌های نظارتی مانند دیوان محاسبات و بازرسی کل و نیز آموزش ذی‌حسابان و نمایندگان مالی دستگاه‌های اجرایی، تجمیع حساب‌های خزانه معین در استان، نظارت بر حسن تخصیص بودجه عمرانی در دستگاه‌های اجرایی، ساماندهی حساب‌های پرداخت دستگاه‌های اجرایی به‌منظور کاهش بار مالی دولت و شفافیت عملکردی و نیز واگذاری پروژه‌ای تملک دارایی به بخش خصوصی صورت گرفته است.

۱۵-۲: بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای استان

با توجه به تأکید و برنامه‌ریزی جامع از سوی خزانه‌داری کل کشور در جهت استفاده از فناوری اطلاعات و سامانه‌های جدید طراحی شده در جهت ایجاد شفافیت و افزایش کارایی در امور مالی و خزانه‌داری، همگام با پیشرفت‌های صورت گرفته در سطح کشور، استان نیز در این راستا اقدام به پیاده‌سازی و استقرار خزانه‌داری الکترونیکی و دستگاه‌های مالی در سطح دستگاه‌های

اجرایی استان نموده است. شفاف‌سازی، هوشمند سازی، ارتقاء سطح پاسخگویی و بروز شدن امور مالی دستگاه‌های اجرایی استان، مدیریت دارایی و بدهی‌های دولتی، تهیه به‌موقع و قابل‌اتکا اطلاعات و گزارش‌های هوشمند مالی در بخش دولتی، مدیریت بهینه در اجرای بودجه، تخصیص بودجه مبتنی بر عملکرد با رویکرد تأمین اعتبارات عمرانی از مهم‌ترین دستاوردهای مالی و بودجه‌ای استان در راستای همگام‌سازی با سیاست‌های مالی و بودجه‌ای کشور بشمار می‌آید. در حال حاضر با استقرار خزانه‌داری الکترونیکی در استان ضمن تجمیع حساب‌های خزانه معین، حساب‌های پرداخت دستگاه‌های اجرایی استان ساماندهی گردیده و درعین حال اصلاح فرآیندهای عملیاتی مرتبط با افتتاح و انسداد حساب‌های دولتی و امور مربوط به تسویه و تهاتر بدهی‌ها و مطالبات دولت نیز الکترونیکی گردیده است. درعین حال با استقرار و توسعه سامانه‌های اطلاعاتی و مکانیزه (سادا) کلیه اموال منقول و اموال غیرمصرفی کلیه دستگاه‌های اجرایی استان در راستای اجرای نظام نوین اموال دولتی در بستر سامانه مذکور مدیریت و کنترل می‌گردد. اجرای طرح جامع مالیاتی در استان نیز این امکان را برای مؤدیان فراهم نموده تا بخش قابل‌توجهی از امور خود را به‌صورت الکترونیکی و بدون نیاز به حضور فیزیکی کارسازی نمایند که این مهم ضمن فراهم نمودن زمینه تسهیل در فرآیند رسیدگی به امور مؤدیان مالیاتی، تسریع در رسیدگی و وصول درآمدهای مالیاتی را فراهم نموده است که در صورت ارتباط این سامانه با سایر سامانه‌های اطلاعاتی کشور در آینده نزدیک می‌تواند در جهت برقراری عدالت مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی مؤدیان و در یک‌کلام افزایش درآمدهای پایدار و پاک مالیاتی نقش قابل‌توجهی را ایفا نماید.

۱۵-۳: بررسی و تحلیل کلی وضعیت مالی استان

نسبت مصارف عمومی (مشمول بر اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای) به درآمدهای عمومی استان که از آن به‌عنوان ضریب برداشت یاد می‌شود، نشان‌دهنده آن است که در سال ۱۳۹۶ این نسبت ۲۱۵.۴ درصد بوده و با کاهش حدوداً ۲۴ درصدی در سال ۹۷ مواجه بوده و به ۱۹۱.۵ درصد رسیده است و حکایت از بهبود این ضریب دارد.

جدول (۱-۱۵) مقایسه وضعیت شاخص ضریب برداشت در استان طی سال‌های ۹۶ و ۹۷

استان			شرح
تغییرات (مطلق)	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
-۲۳.۹	۱۹۱.۵	۲۱۵.۴	ضریب برداشت (نسبت مصارف عمومی به درآمدهای عمومی)

مأخذ: سالنامه آماری استان

۱۵-۴: بررسی و تحلیل وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه

۱۵-۴-۱: منابع عمومی دولت

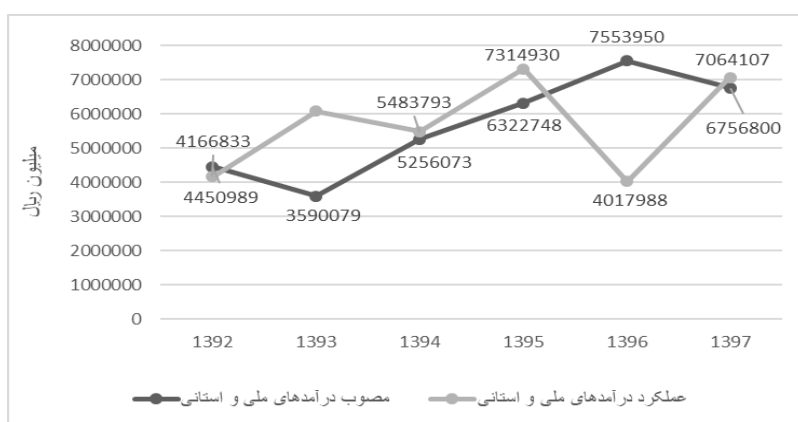
عملکرد درآمدهای عمومی استان در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ از رشد قابل توجه معادل ۳۷.۵ درصد برخوردار بوده و این در حالی است که در این دوره اقتصاد استان با رکود مواجه بوده است و نیز از سویی خسارت‌های وارد آمده از ناحیه وقوع زلزله در سال ۱۳۹۶ فعالیت معمول اقتصادی را در برخی از واحدهای تولیدی و خدماتی به‌ویژه در مناطق درگیر از آن، با مشکل مواجه نموده است. مع الوصف شاهدیم درآمدهای مالیاتی نیز در این دوره رشد ۲۸.۶ درصدی را تجربه کرده‌اند. نکته قابل توجه اینکه سایر درآمدهای وصولی خزانه و به‌نوعی درآمدهای وصولی از محل عوارض، جرائم و ... نیز در این دوره از رشد قابل توجهی بالغ بر ۱۰.۵ درصد برخوردار بوده‌اند.

جدول (۲-۱۵) وضعیت درآمدهای استان و تغییرات آن‌ها طی سال‌های ۹۶ و ۹۷

شرح	واحد ارزش	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
درآمدهای عمومی استان	میلیون ریال	۵۱۳۷۴۹۳	۷۰۶۴۱۰۷	۳۷.۵
درآمدهای مالیاتی استان	میلیون ریال	۴۵۴۱۱۸۴	۵۸۳۸۶۳۶	۲۸.۶
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	میلیون ریال	۰	۰	-
سایر درآمدهای وصولی خزانه	میلیون ریال	۵۹۶۳۰۹	۱۲۲۵۴۷۱	۱۰۵.۵

مأخذ: سالنامه آماری استان

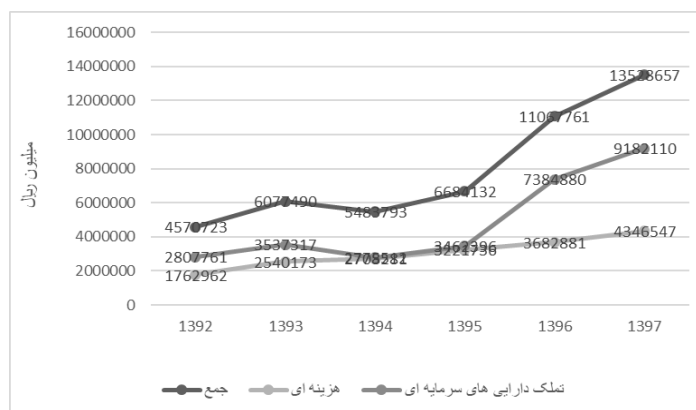
درآمدهای ملی و استانی مصوب از سال ۹۳ تا سال ۹۶ روند صعودی داشته است و از رقم ۳۵۹۰۰۷۹ میلیون ریال در سال ۹۳ به رقم ۷۵۵۳۹۵۰ میلیون ریال در سال ۹۶ افزایش یافته است و به‌نوعی طی این مدت رشدی بیش از دو برابری را تجربه نموده است؛ اما عملکرد درآمدهای ملی و استانی روند متفاوتی را طی این مدت طی نموده به‌گونه‌ای که به‌تناوب شاهد افزایش و کاهش بوده‌اند. کمترین عملکرد نسبت به ارقام مصوب در سال ۹۶ اتفاق افتاده است و این موضوع متأثر از تبعات وقوع زلزله در استان در این سال بوده است.



نمودار ۱۵-۱: مقایسه درآمد استانی و ملی مصوب و عملکردی در سال‌های ۹۲-۱۳۹۷

میزان پرداختی‌های بودجه عمومی طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۷ به‌غیر از سال ۱۳۹۴، دارای روند افزایشی بوده است. طی این مدت شاهد رشد ملایم پرداخت‌های هزینه‌ای هستیم. از سوی دیگر پرداختی‌ها بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در طول دوره موردبررسی در سال ۹۴ نسبت به سال قبل کاهش یافته و طی سال‌های ۹۳ و ۹۵ نیز نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد زیادی برخوردار نبوده است و به‌نوعی منابع کافی در این دوره (۹۲ الی ۹۵) به منظور عملیاتی نمودن پرداخت‌های غیر هزینه‌ای فراهم نگردیده است؛ اما در سال‌های ۹۶ و ۹۷ و در پی گشایش‌های سیاسی و اقتصادی حاصل از اجرای توافقتنامه هسته‌ای موسوم به برجام و فراهم گردیدن امکان دسترسی به منابع مالی موردنیاز، شاهد رشد قابل توجه پرداختی‌ها در بخش تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بوده‌ایم.

هزینه‌های جاری طی دوره پنج‌ساله ۹۲ الی ۹۷ نزدیک به ۲.۵ برابر افزایش یافته است و از رقم ۱.۷۶۲.۹۶۲ میلیون ریال در سال ۹۲ به رقم ۴.۳۴۶.۵۴۷ میلیون ریال در سال ۹۷ افزایش یافته است. این در حالی است که طی همین مدت هزینه‌های مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در حدود ۳.۳ برابر افزایش یافته است. نکته قابل تأمل سهم قابل توجه پرداخت‌های هزینه‌ای از مجموع پرداختی‌ها طی سال‌های ۹۴ و ۹۵ است (به ترتیب معادل ۴۹ و ۴۸ درصد) در حالی که طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ سهم پرداخت‌های مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از مجموع پرداختی‌ها (به ترتیب معادل ۶۷ و ۶۸ درصد) است که قابل توجه بوده که این موضوع بدون شک تأثیر قابل ملاحظه‌ای در تکمیل و بهره‌برداری از طرح‌ها و پروژه‌های دولتی که می‌تواند در جهت توسعه سرمایه‌گذاری و اشتغال مؤثر باشد، داشته است.



نمودار ۱۵-۲: مقایسه پرداختی‌های استان به تفکیک هزینه‌ای، تملک دارایی‌های

سرمایه‌ای و مجموع در سال‌های ۹۲ الی ۱۳۹۷

درآمدهای عمومی استان شامل درآمد مالیاتی و سایر درآمدها بر اساس میزان مصوب و عملکرد و نیز درصد تحقق در سال ۱۳۹۷ به شرح جدول ذیل است. از نظر میزان تحقق درآمدها در سال ۱۳۹۷ درآمد عمومی استان بالغ بر ۱۰۵ درصد تحقق یافته است. بیشترین درصد تحقق در بخش سایر درآمدهای وصولی خزانه و معادل ۱۱۷ درصد بوده است. همچنین، عملکرد درآمدهای مالیاتی که سهم قابل توجهی در درآمدهای عمومی استان دارد نیز معادل ۱۰۲ درصد بوده است.

جدول (۳-۱۵): عملکرد و تغییرات درآمدهای عمومی استان به تفکیک مالیاتی،

تملك دارایی‌های سرمایه‌ای و سایر درآمدهای خزانه (میلیون ریال)

شرح	مصوب ۱۲ ماهه ۹۷	عملکرد ۱۲ ماهه ۹۷	نسبت عملکرد به مصوب	تغییرات مصوب نسبت به سال قبل	تغییرات محقق نسبت به سال قبل	سهم محقق از کل
جمع کل درآمدهای استانی	۶۷۵۶۸۰۰	۷۰۶۴۱۰۷	۱۰۵	۳۸	۲۶	-
جمع درآمدهای مالیاتی	۵۷۰۴۳۴۹	۵۸۳۸۶۳۶	۱۰۲	۲۹	۱۹	۸۳
سایر درآمدهای وصولی خزانه	۱۰۵۲۴۵۱	۱۲۲۵۴۷۱	۱۱۶	۱۰۶	۴۹	۱۷
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۰	۰	-	-	-	-
جمع	۶۷۵۶۸۰۰	۷۰۶۴۱۰۷	۱۰۵	۳۸	۲۶	۱۰۰

مأخذ: اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان

نکته قابل توجه اینکه در سال ۹۷ سایر درآمدهای وصولی خزانه از نظر مصوب ارزش تغییرات قابل توجهی معادل ۱۰۶ درصد برخوردار بوده که ۱۱۶ درصد رشد داشته است. در عین حال رشد عملکرد وصولی‌های این بخش در سال ۹۷ نیز نزدیک به ۵۰ درصد بوده است.

جدول (۴-۱۵) وضعیت عملکرد و تغییرات درآمدهای مالیاتی به تفکیک اجزاء

(ارقام: به میلیارد ریال - درصد)

شرح	مصوب ۱۲ ماهه ۹۷	عملکرد ۱۲ ماهه ۹۷	نسبت عملکرد به محقق	تغییرات مصوب نسبت به سال قبل	تغییرات محقق نسبت به سال قبل	سهم محقق از کل
جمع کل درآمدهای مالیاتی	۵۷۰۴۰۳	۵۸۳۸۰۶	۱۰۲	۴	۲۸.۶	۱۰۰
درآمدهای مالیاتی مستقیم	۳۶۱۴۰۴	۳۱۱۹	۸۶	-۸.۲	۱۷.۴	۵۳
درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم	۲۰۹۰	۲۷۱۹.۶	۱۳۰	۳۵.۳	۴۴.۳	۴۷

مأخذ: خزانه معین استان

از نظر میزان سهم درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها در درآمد عمومی استان در مصوب بودجه بیش از ۸۰ درصد بر مبنای درآمدهای مالیاتی برآورد شده است و در عمل بیش از ۸۳ درصد درآمدهای عمومی استان از محل درآمدهای مالیاتی تأمین شده است.

درآمدهای مالیاتی مصوب استان در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد ۴ درصدی برخوردار بوده است این در حالی است که معادل ۱۰۲ درصد تحقق یافته است و تغییرات عملکرد طی این مدت بالغ بر ۲۸ درصد بوده است. در عین حال مصوب درآمدهای مالیاتی مستقیم در سال ۹۷ از کاهش ۸۰۲ درصدی نسبت به سال ۹۶ برخوردار است، اما تغییرات عملکرد این بخش از درآمدهای مالیاتی نیز از رشدی بالغ بر ۱۷ درصد برخوردار است. مصوب درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ از تغییر قابل توجه ۳۵ درصدی برخوردار بوده که به لحاظ عملکردی از درصد تحقق ۱۳۰ درصد و رشدی بالغ بر ۴۴ درصدی نسبت به سال گذشته برخوردار است. در سال ۹۷ از نظر عملکردی سهم هر کدام از دو بخش مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم از مجموع درآمدهای مالیاتی به ترتیب ۵۳ و ۴۷ درصد است که به نوعی می‌توان گفت از سهمی برابر برخوردار بوده‌اند.

جدول (۱۵-۵) وضعیت عملکرد و تغییرات درآمدها

به تفکیک دستگاه‌های اجرایی وصول کننده (ارقام: به میلیون ریال)

شرح	مصوب ۱۲ ماهه ۹۷	عملکرد ۱۲ ماهه ۹۷	نسبت عملکرد به مصوب	تغییرات مصوب نسبت به سال قبل	تغییرات محقق نسبت به سال قبل	سهم محقق از کل
جمع وصولی‌ها	۶۷۵۶۸۰۰	۷۰۶۴۱۰۷	۱۰۵	۳۰۵	۳۷۰۵	۱۰۰
استانداری	۲۰۶۵۰	۱۷۱۶۲	۸۳	۴۰۴	-۱۲۰۳	۰۰۲
نیروی انتظامی	۶۶۴۵۳۷	۳۶۹۳۸۷	۵۶	-۰۰۱	۲۴۰۸	۵۰۲
پزشکی قانونی	۳۵۵۰۰	۳۶۸۴۱	۱۰۴	۳۶۰۵	۲۴	۰۰۵
ثبت اسناد و املاک	۱۰۵۱۲۰	۵۸۱۳۰۴	۵۵۳	۴۹۰۷	۲۸۷۰۸	۸۰۲
امور مالیاتی	۵۷۰۴۳۴۹	۵۸۳۸۶۳۶	۱۰۲	۴	۲۸۰۶	۸۲۰۷
گمرکات	۲۸۴۵۵	۳۲۷۰۴	۱۱۵	-۵۰۲	۷۶۰۵	۰۰۵
تعاون، کار و رفاه	۹۵	۱۲۲	۱۲۸	۰	۸۲۰۱	۰۰۰۰۲
فنی و حرفه‌ای	۱۰۰۰	۰	۰	۹۰۰	۰	-

شرح	مصوب ۱۲ ماهه ۹۷	عملکرد ۱۲ ماهه ۹۷	نسبت عملکرد به مصوب	تغییرات مصوب نسبت به سال قبل	تغییرات محقق نسبت به سال قبل	سهم محقق از کل
میراث فرهنگی	۱۶۶۶۰	۱۹۲۸۹	۱۱۶	-۳۴.۲	۱۸.۱	۰.۳
فرهنگ و ارشاد اسلامی	۹۵۰	۷۲۰	۷۶	-۱۷.۵	۴۶.۳	۰.۰۱
انتقال خون	۳۲۰۰۰	۳۰۸۴۳	۹۶	-۹۰	-۰.۱	۰.۴
بهبه‌یستی	۱۳۵	۸۸	۶۶	۳۵	۲۷.۵	۰.۰۰۱
محیط زیست	۱۷۰۶۰	۴۱۱۲	۲	۳۷	-۴۶.۳	۰.۰۶
استاندارد و تحقیقات	۱۴۰۸	۴۳۲۴	۳۰۷	۲.۳	۱۱۹.۲	۰.۰۶
صنعت و معدن	۶۰۰	۳۲۹	۵۵	-	۱۰۰	۰.۰۰۵
نوسازی مدارس	۲۴۰	۰	۰	-	۰	۰
درآمدهای متفرقه	۱۲۸۰۴۱	۱۲۸۲۴۵	۱۰۰	-۱۹.۴	۴۱۰.۴	۱.۸

مأخذ: خزانه معین استان

در یک تقسیم‌بندی دیگر درآمدهای عمومی استان به تفکیک دستگاه‌های اجرایی وصول کننده مورد بررسی قرار گرفته است (جدول ۱۵-۷) عمده وصولی‌های استان مربوط به اداره امور مالیاتی با رقمی در حدود ۸۳ درصد است و پس از آن نیز به ترتیب دستگاه‌های اجرایی ثبت اسناد و املاک (۸.۲ درصد) و نیروی انتظامی (۵.۲ درصد) قرار دارند. در سال ۹۷ اداره کل ثبت اسناد و املاک استان از درصد تحقق معادل ۵۵۳ درصد برخوردار بوده که تغییر قابل توجهی به شمار می‌آید. این عملکرد در حالی بوده که ارقام مصوب در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ تنها در حدود ۵۰ درصد رشد نموده است، اما شاهدیم که طی دوره مذکور میزان عملکرد، رشدی در حدود ۲۸۸ درصدی را به ثبت رسانده است. نیروی انتظامی از محل درآمدهای حاصل از جرائم و خسارت‌ها و ... در این سال تنها از درصد تحقق معادل ۵۶ درصد برخوردار است، اگرچه این عملکرد نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد مثبتی در حدود ۲۵ درصد برخوردار است.

۱۵-۴-۲: مصارف عمومی دولت

مجموع پرداختی‌های استان، در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ از رشدی معادل ۲۲ درصد برخوردار بوده است در عین حال پرداختی بابت اعتبارات هزینه‌ای معادل ۱۸ درصد و نیز بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای معادل ۲۴ درصد است و این موضوع در محاسبه تغییرات سهم هر کدام مشهود است به طوری که سهم پرداختی‌های بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طی این مدت از ۶۷ درصد به ۶۸ درصد افزایش یافته و به تبع آن نیز شاهد کاهش سهم پرداختی‌ها از ۳۳ درصد در سال ۹۶ به ۳۲ در سال ۹۷ بابت بخش هزینه‌ای بوده‌ایم.

جدول (۱۵-۶) عملکرد اعتبارات استان به تفکیک تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای

شرح	واحد سنجش	۱۳۹۶	سهم	۱۳۹۷	سهم	تغییرات
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	میلیون ریال	۷۳۸۴۸۸۰	۶۷	۹۱۸۲۱۱۰	۶۸	۰.۰۱
اعتبارات هزینه‌ای	میلیون ریال	۳۶۸۲۸۸۱	۳۳	۴۳۴۶۵۴۷	۳۲	-۰.۰۱
جمع کل پرداختی‌های استان	میلیون ریال	۱۱۰۶۷۷۶۱	۱۰۰	۱۳۵۲۸۶۵۷	۱۰۰	-

مأخذ: سالنامه آماری استان

۱۵-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی:

درآمدهای عمومی استان در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل معادل ۳۷.۵ درصد رشد داشته است تحقق این رشد در حالی است که استان در پی رکود اقتصادی حاکم بر فضای بازار و نیز تبعات اقتصادی ناشی از وقوع زلزله آبان ماه با مشکلات عدیده‌ای مواجه بوده است. در این دوره عملکرد درآمدهای ملی و استانی بیش از ارقام مصوب است و در حقیقت به نوعی شرایط نامطلوب عملکرد درآمدهای عمومی استان در سال ۹۶ (درصد تحقق ۵۳ درصد) در این دوره بهبود یافته است. از سال ۹۴ الی ۹۷ پرداختی‌های استان در بخش‌های هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به طور مستمر افزایش یافته است، اما پرداختی‌ها بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال‌های ۹۶ و ۹۷ از رشد قابل توجهی برخوردار است.

درآمدهای مالیاتی سهمی در حدود ۸۳ درصد از مجموع درآمدهای عمومی استان را به خود اختصاص می‌دهند و در حقیقت سهم درآمدهای غیر مالیاتی تنها ۱۷ درصد است. از مجموع درآمدهای مالیاتی، مالیات‌های مستقیم با سهمی در حدود ۵۳ درصد بالاتر از سهم مالیات‌های غیرمستقیم (۴۷ درصد) قرار گرفته است؛ اما وضعیت عملکردی (درصد تحقق) و تغییرات آن در حوزه مالیات‌های غیرمستقیم بیش از ارقام مشابه در بخش مالیات‌های مستقیم است. درصد تحقق پایین‌تر در موضوع مالیات‌های مستقیم می‌تواند در نتیجه رکود حاکم بر بازار و نیز موانع و مشکلاتی که واحدهای تولیدی در نتیجه تحریم‌های ظالمانه با آن مواجه بوده‌اند بروز کرده که در نهایت این امر آن‌ها را در عمل به تعهدات خود ناتوان یا کم‌توان کرده است.

در یک تقسیم‌بندی دیگر و بر مبنای دستگاه‌های اجرایی وصول‌کننده، پس از امور مالیاتی، دستگاه‌های اجرایی ثبت‌اسناد و املاک و نیروی انتظامی به ترتیب بیشترین سهم (۸.۲ و ۵.۲ درصد) را در وصول درآمدهای عمومی استان دارند که هر دو از نظر عملکردی در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ با تغییرات مثبت مواجه بوده‌اند. اگرچه این تغییرات در سازمان ثبت‌اسناد و املاک استان بسیار قابل‌توجه و معادل رقمی در حدود ۲۸۸ درصد است.

از مجموع پرداختی‌های استان در سال ۹۶ که رقمی در حدود ۱۱۰۶۷۷۶ میلیون ریال را به خود اختصاص داده است، پرداختی‌ها بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از سهمی معادل ۶۷ درصد و پرداخت‌های هزینه‌ای نیز از سهمی معادل ۳۳ درصد برخوردار بوده‌اند. در سال ۹۷ شاهد رشد پرداختی‌های استان به میزان ۲۲ درصد بوده‌ایم (۱۳۵۲۸۶۵۷ میلیون ریال) و از این‌رو شاهد افزایش حجم پرداختی‌های استان بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای هستیم، کما اینکه سهم بیشتر این افزایش مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بوده به‌طوری‌که سهم این بخش از مجموع پرداختی‌ها، به رقم ۶۸ درصد افزایش یافته است. (به‌طور مطلق یک درصد رشد نموده است)

سهم بالای بخش کشاورزی در اشتغال و تولید ناخالص داخلی استان نسبت به میانگین کشور (این بخش معاف از مالیات است) و نیز عدم توسعه بخش صنعت در استان علی‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های و پتانسیل‌های قابل‌توجه به دلیل غلبه نگاه امنیتی و مرزی بودن و

در نتیجه عدم اجرا و توسعه سرمایه‌گذاری‌های مادر و قابل توجه توسط بخش دولتی در کنار تنگناهای ناشی از بروز تحریم‌ها (بروز و تداوم رکود اقتصادی) و آثار و پیامدهای برجای‌مانده از سال‌های دفاع مقدس و ... همه و همه موجب گردیده در طول سال‌های متمادی شاهد عدم توازن در درآمدها و هزینه‌های استانی با غلبه بخش هزینه‌ها باشیم. عدم تأمین منابع درآمدی موردنیاز و اتکا به منابع درآمدهای ملی و از سویی عدم امکان تخصیص منابع موردنیاز از مرکز سبب وقفه و تأخیر در تحقق اهداف و برنامه‌های توسعه‌ای در استان گردیده است. عدم توسعه زیرساخت‌های اقتصادی استان باعث بلااستفاده ماندن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های اقتصادی استان می‌گردد.

به منظور تمرکززدایی و فراهم نمودن امکان افزایش بودجه استانی و به‌نوعی درآمدهای عمومی استان پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- تغییر نگاه مسئولان کشوری نسبت به استان از یک نگاه سیاسی-امنیتی به نگاه توسعه‌ای مبتنی بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های اقتصادی آن
- افزایش سرمایه‌گذاری‌های دولتی به‌ویژه در بخش صنایع مادر و توسعه زیرساخت‌های موردنیاز بخش‌های مختلف اقتصادی (حمل‌ونقل، انرژی و ...) باهدف افزایش انگیزه فعالیت بخش خصوصی در استان و درنهایت افزایش منابع درآمدی استان (اخذ مالیات و عوارض مربوطه و ...)
- تخصیص بهینه و کارای درآمدهای عمومی باهدف فراهم نمودن منابع درآمدی پایدار در سال‌های آتی (کمک به تأمین بخشی از هزینه‌های واحدهای تولیدی به منظور توسعه فعالیت‌های تولیدی و افزایش اشتغال، رشد درآمد سرانه، افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تداوم رشد اقتصادی و درنهایت افزایش منابع درآمدهای عمومی)
- ضرورت ایجاد ثبات اقتصادی (تثبیت نرخ ارز و سطح عمومی قیمت‌ها) در سطح کلان به منظور حفظ و افزایش کارایی بودجه در دستیابی به اهداف پیش‌بینی‌شده به منظور دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه

«فصل شانزدهم: سیستم مالیاتی»

چکیده فصل:

با توجه به مؤثر بودن درآمدهای مالیاتی به عنوان یکی از منابع تأمین بودجه در کشور و با کاهش وابستگی اقتصاد کشور به نفت بر دریافت درآمدهای مالیاتی تمرکز بیشتری شده است و با توجه به اینکه مالیات مهم‌ترین ابزار سیاست مالی دولت است که روند رشد اقتصادی را تسریع می‌بخشد و یکی از عمده‌ترین و باثبات‌ترین منابع درآمدی دولت‌ها را تشکیل می‌دهد، مقایسه این منبع با منابع دیگر حاکی از این است که هرچه سهم مالیات در تأمین مخارج دولت بیشتر باشد آثار نامطلوب اقتصادی به میزان چشمگیری کاهش می‌یابد، لذا رویکرد دولت در این زمینه شامل: سیاست بازنگری در قانون مالیات‌های مستقیم در راستای قانون اجرای احکام دائمی برنامه توسعه‌ای کشور در طول برنامه ششم توسعه، تکمیل و اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین گسترش دامنه شمول آن، توسعه خدمات الکترونیک (برنامه سامانه مالیات الکترونیکی)، جلوگیری از فرار مالیاتی، حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری، اشاعه و گسترش فرهنگ مالیاتی و ایجاد عدالت مالیاتی است. مجموع درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۷ معادل ۵۸۳۸.۶ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲۹ درصد افزایش داشته است. در سال ۹۷ اگرچه مالیات‌های مستقیم نسبت به سال ۹۶ تنها ۱۷.۴ درصد رشد نموده‌اند از آنجا که مالیات‌های غیرمستقیم از رشدی معادل ۴۴ درصد برخوردار بوده است، در مجموع شاهد رشد ۲۹ درصدی در درآمدهای مالیاتی نسبت به مدت مشابه سال قبل هستیم. در میان اجزای مالیات‌های مستقیم، مالیات حقوق بخش دولتی، مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی و مالیات مشاغل به ترتیب بیشترین سهم را از مجموع مالیات‌های مستقیم به خود اختصاص داده و در این بین نیز به ترتیب از رشد عملکردی معادل ۷.۶٪، ۳۴.۷٪ و ۱۵٪ برخوردار بوده‌اند. مالیات بر ارزش افزوده به عنوان مهم‌ترین بخش از درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم که از سهمی در حدود ۸۵ درصد برخوردار است با رشد عملکردی معادل ۴۲ درصد در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل برخوردار بوده است.

مالیات مهم‌ترین ابزار سیاست مالی دولت است که روند رشد اقتصادی را تسریع می‌بخشد و یکی از عمده‌ترین و باثبات‌ترین منابع درآمدی دولت‌ها را تشکیل می‌دهد. مقایسه این منبع با منابع دیگر حاکی از این است که هرچه سهم مالیات در تأمین مخارج دولت بیشتر باشد از ایجاد آثار نامطلوب اقتصادی به میزان چشمگیری جلوگیری می‌شود. مالیات در واقع انتقال بخشی از درآمدهای جامعه به دولت یا بخشی از سود فعالیت‌های اقتصادی است که نصیب دولت می‌شود. در واقع با اجرای عادلانه قانون مالیات‌ها، دولت مردم را به یک پس‌انداز اجباری سوق می‌دهد. امروزه در کلی‌ترین تعریف مالیات یک نوع هزینه اجتماعی بشمار می‌رود که افراد جامعه به تناسب استفاده از این هزینه اجتماعی باید پرداخت آن را تقبل نمایند. مالیات بر سه پایه اصلی استوار است، درآمد (مالیات بر درآمد شرکت‌ها، دستمزد، حقوق و مالیات در مجموع درآمدها) هزینه (مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر فروش و مالیات بر واردات) مالیات ثروت (مالیات بر ارث و مالیات بر نقل و انتقالات) که در یک تقسیم‌بندی دیگر به مالیات‌های مستقیم و مالیات‌های غیرمستقیم تقسیم می‌شوند. از میان مالیات‌ها، مالیات‌های مستقیم به علت تأثیرگذاری ویژه‌ای که بر اقتصاد کشور دارد از اهمیت خاصی برخوردار است، البته دستیابی به هر کدام از این‌ها (انواع درآمدهای مالیاتی) مستلزم توسعه فرهنگ مالیاتی (مردم به مالیات به عنوان یک وظیفه شهروندی توجه داشته باشند)، اصلاح و ساده‌سازی قوانین مالیاتی، الکترونیکی کردن فرایندها و ... است.

۱۶-۱: سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان

یکی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، اصلاح نظام درآمدی دولت با تأکید بر افزایش درآمدهای مالیاتی است که از یک سو متحول کننده نظام درآمدی دولت و از طرف دیگر قطع وابستگی بودجه به درآمد نفت است و این امر شفاف‌سازی، سالم‌سازی اقتصاد کشور با هدف مسئولیت پاسخگویی دولت در حوزه مالی و عملیاتی در پی دارد. با توجه به نوسانات قابل توجه قیمت نفت در بازارهای جهانی و اعمال تحریم‌های مختلف در سال‌های اخیر و از طرفی متکی بودن بودجه دولت به نفت، در سنوات اخیر دولتمردان در صدد جایگزین کردن درآمدهای

مالیاتی به جای درآمدهای نفت برآمده‌اند. این امر در سایه بازنگری در قانون مالیات‌های مستقیم، قانون اجرای احکام دائمی برنامه توسعه‌ای کشور در طول برنامه ششم توسعه، اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین گسترش دامنه مالیات بر ارزش افزوده، خدمات الکترونیک (برنامه سامانه جامع مالیاتی)، افزایش دسترسی به پایگاه‌های درون و برون‌سازمانی و تدوین سیستم نهادینه کارای مالیاتی از طریق جلوگیری از فرار مالیاتی، حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری، اشاعه و گسترش فرهنگ مالیاتی و ایجاد عدالت مالیاتی حاصل می‌شود. در حال حاضر استان هم در راستای سیاست‌های رشد درآمدهای مالیاتی اقداماتی مانند توجه بیشتر به مالیات بر ارزش افزوده به عنوان یکی از اجزای مهم درآمدهای مالیاتی و توسعه امکانات نرم‌افزاری جهت وصول آن، استفاده از ابزار الکترونیک در حوزه‌های مختلف مالیاتی از طریق توسعه و تکمیل سامانه جامع مالیاتی، تسهیل وصول مالیات و فرایندهای آن از طریق فراهم نمودن زیرساخت‌های لازم جهت پرداخت الکترونیکی مالیات، تشویق فرهنگ پرداخت مالیات با استفاده از اعمال مشوق‌ها، اطلاع‌رسانی و آگاهی دادن به مردم از طریق نشریات تخصصی مالیاتی و ... را انجام داده است. در حال حاضر با توجه به رکود حاکم بر بازار و به منظور حمایت از واحدهای تولیدی تلاش می‌گردد نرخ‌های مالیاتی مورد عمل در خصوص این دست از فعالیت‌های اقتصادی متناسب با شرایط کنونی بوده و نیز بدهکاری این دست از واحدهای اقتصادی که مربوط به سنوات گذشته نیز است، در صورت امکان امهال گردیده و یا از امکان تقسیط بلندمدت برخوردار گردند. در عوض تلاش می‌گردد با شناسایی پایه‌های جدید مالیاتی و مقابله با فرار مالیاتی نسبت به افزایش درآمدهای مالیاتی اقدام نمود. در سال ۹۷ با توجه به وقوع زلزله در استان در آبان ماه ۱۳۹۶ و دستور مساعدت با فعالان اقتصادی آسیب‌دیده تلاش گردید ضمن اعمال مساعدت‌های لازم از جمله استفاده از ظرفیت‌های ماده ۱۶۵ قانون مالیات‌های مستقیم، موضوع بخشودگی تمام یا بخشی از بدهی مالیاتی واحدهای اقتصادی آسیب‌دیده، سایر ظرفیت‌های مالیاتی استان در جهت تحقق درآمدهای مالیاتی مصوب بکار گرفته شود که این اقدامات در کنار عدم افزایش سهم درآمدهای مالیاتی مصوب نسبت به سال ۹۶ زمینه تحقق درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده در سال ۹۷ را فراهم نمود.

۱۶-۲: بررسی وضعیت تحولات نظام مالیاتی در استان

ایران از زمان هخامنشیان برای دریافت مالیات و امور مالی کشور دفاتر و سازمان‌های مرتبی داشته است و در زمان ساسانیان صورت کامل‌تری به خود گرفته و در این دوران سه نوع مالیات به نام‌های اراضی، سرشماری و سرانه دریافت می‌شده است و هزینه‌های دربار، جنگ‌ها و مقرری‌ها در زمان قاجار از محل مالیات تأمین می‌شد. در سال ۱۲۸۹ ادارات هفت‌گانه مالیه تصویب و تشکیل شد که مهم‌ترین آن‌ها خزانه‌داری کل، گمرک و وصول عایدات بود در سال ۱۲۹۴ وزارت مالیه به ۹ اداره تقسیم شد و از سال ۱۳۰۰ نیز به دو قسمت مالی و اقتصادی تقسیم گردید. در سال‌های پس از انقلاب و در اجرای ماده ۵۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز به منظور افزایش کارایی نظام مالیاتی و رفع موانع سازمانی موجود و ... سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۸۱ به صورت یک موسسه دولتی و زیر نظر وزیر امور اقتصادی و دارایی ایجاد گردید.

به دلیل وابستگی اقتصاد کشور به نفت در چند دهه گذشته همواره اقتصاد با چالش‌هایی مواجه بوده است. شوک‌های توری به دلیل نوسانات قیمت نفت در بازار جهانی از یک سو، سیاست‌های سمت عرضه اقتصاد را هدف قرار داده و از سوی دیگر بر رفاه خانوار ایرانی تأثیر منفی زیادی داشته است که همیشه توصیه اقتصاددانان کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و طراحی نظام مالیاتی مناسب برای تأمین مالی دولت بوده است. بر همین اساس اصلاح نظام مالیاتی باهدف افزایش درآمدهای مالیاتی از دغدغه‌های دولت‌های مختلف بوده است و قوانین بالادستی و سیاست‌هایی از جمله سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر آن تأکید شده است.

با روی کار آمدن دولت یازدهم همواره تلاش گردید با پیاده کردن یک نظام مالیاتی کارآمد وابستگی به درآمد نفتی را کاهش دهد. از اهم اقداماتی که در این زمینه انجام شد می‌توان به تدوین اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم و تدوین لایحه اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده اشاره کرد. در نتیجه تصویب قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم و تدوین لایحه اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده شاهد اصلاحاتی از جمله ساده‌سازی قانون، رفع تبعیض‌های مالیاتی، کاهش نرخ‌های مالیاتی باهدف حمایت از سرمایه‌گذاری و تولید و سامان‌دهی مشوق‌های

مالیاتی و الزام مؤسسات و شرکت‌های زیرمجموعه نهادهای خاص و سایر دستگاه‌های اجرایی به پرداخت مالیات و... بوده‌ایم. همچنین اجرای طرح جامع مالیاتی و مالیات بر ارزش افزوده و به‌نوعی الکترونیکی کردن فرآیندهای شناسایی ثبت‌نام و پرداخت‌های مالیاتی شاهد افزایش شفافیت، سهولت و سرعت در رسیدگی و ... هستیم که از مهم‌ترین تحولات نظام مالیاتی در سنوات اخیر بشمار می‌آید و نیز با توجه به اینکه در زمان اجرای آزمایشی طرح جامع، استان کرمانشاه به‌عنوان استان پایلوت انتخاب گردید به‌نوعی بسیار زودتر از سایر استان‌ها توانست با عملیاتی نمودن طرح مذکور از مزایای آن منتفع گردد.

در آبان‌ماه سال ۱۳۹۶ زلزله‌ای مهیب استان کرمانشاه را لرزاند و در پی آن بسیاری از زیرساخت‌های و واحدهای تولیدی به‌ویژه در شهرستان‌های محل وقوع با آسیب جدی مواجه گردیدند. از همین‌رو تلاش گردید با استفاده از ظرفیت‌های دیده‌شده در قوانین مالیاتی، بخشی از خسارت‌های این بخش جبران گردد. بر همین اساس و به استناد ماده ۱۶۵ قانون مالیات‌های مستقیم موضوع تشکیل کمیسیون مالیاتی به منظور شناسایی و اعمال تخفیف یا بخشودگی مالیاتی برای آن دسته از واحدهای تولیدی که بیش از ۵۰ درصد از اموال خود را در واقعه زلزله از دست داده‌اند عملیاتی گردیده و با عنایت به مصوبه هیئت محترم وزیران در این خصوص مبنی بر بخشودگی بدهی مالیاتی سال‌های ۹۵ و ۹۶ موضوع اشخاص حقیقی و حقوقی ماده ۱۶۵، واحدهای مربوطه شناسایی و حسب قانون، بخشودگی لازم اعمال گردید. این موضوع اگرچه سبب گردید که بخشی از درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی‌شده از این محل در سال ۹۷ محقق نگردد، اما در مجموع با کمک به بازگشت این واحدها به چرخه تولید و فعالیت، زمینه‌های ایجاد درآمدهای مالیاتی پایدار در سنوات آتی فراهم خواهد گردید.

۱۶-۳: بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمد های مالیاتی

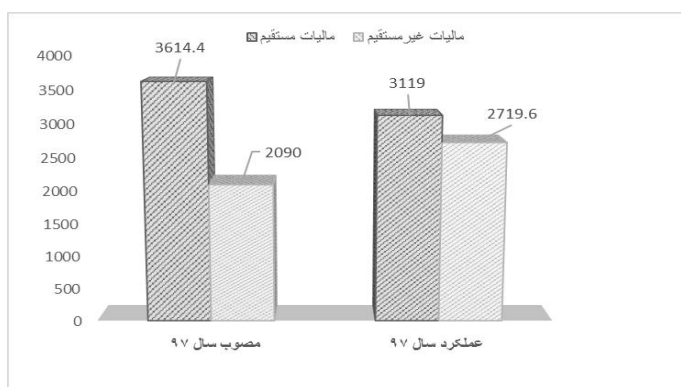
جدول (۱۶-۱) عملکرد درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیرمستقیم

در سال ۱۳۹۷ (میلیارد ریال - درصد)

نوع مالیات	مصوب ۹۷	عملکرد ۹۷	درصد تحقق	سهم از کل عملکرد	رشد عملکرد
درآمدهای مالیاتی	۵۷۰۴.۳	۵۸۳۸.۶	۱۰۲	۱۰۰	۲۹
مالیات مستقیم	۳۶۱۴.۴	۳۱۱۹	۸۶	۵۳	۱۷.۴
مالیات غیرمستقیم	۲۰۹۰	۲۷۱۹.۶	۱۳۰	۴۷	۴۴

منبع: خزانه معین استان

درصد تحقق مجموع درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۰۲ درصد بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی معادل ۲۹ درصد برخوردار بوده است. طی این مدت مالیات های مستقیم که از سهم ۵۳ درصدی از مجموع درآمدهای مالیاتی برخوردار می باشند، از درصد تحقق معادل ۸۶ درصد برخوردار بوده و در عین حال نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی بالغ بر ۱۷ درصد برخوردار بوده است. در نهایت مالیات های غیرمستقیم نیز از درصد تحقیق معادل ۱۳۰ درصد برخوردار بوده اند که رشدی معادل ۴۴ درصد را نسبت به مدت مشابه سال قبل تجربه کرده است.



نمودار (۱۶-۱): مقایسه ارقام مصوب و محقق مالیات های مستقیم و غیرمستقیم

در سال های ۹۷ و ۹۶

از میان اجزای تشکیل دهنده مالیات‌های مستقیم بیشترین سهم در سال ۹۷ مربوط به مالیات حقوق بخش دولتی است که رقمی در حدود ۳۴ درصد را به خود اختصاص داده است اگرچه این سهم در مقایسه با سال ۹۶ به طور مطلق از کاهشی معادل ۳.۱ درصد برخوردار بوده است. درآمدهای موضوع این بخش در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی معادل ۷.۶ درصد برخوردار است. پس از این بخش به ترتیب مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی، مالیات مشاغل و مالیات حقوق بخش خصوصی (۲۳.۳٪، ۱۹.۱٪ و ۱۰.۸٪) بیشترین سهم را در مجموع مالیات‌های مستقیم دارند و در این میان نیز مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی با رشدی در حدود ۳۵ درصد از بیشترین تغییرات نسبت به مدت مشابه سال قبل برخوردار بوده است. لازم به ذکر است، در سال ۹۷ در تمامی مؤلفه‌های مربوط به مالیات‌های مستقیم شاهد رشد عملکرد نسبت به مدت مشابه سال قبل هستیم.

جدول (۱۶-۲) وضعیت عملکرد درآمدهای مالیاتی مستقیم به تفکیک اجزا

طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ (میلیون ریال)

عنوان	عملکرد		سهم از مالیات مستقیم		رشد سالانه عملکرد
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
جمع مالیات‌های مستقیم	۲۶۵۵۹۶۹.۷	۳۱۱۹۰۱۶.۱	-	-	۱۷.۴
مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی	۵۳۶۴۸۲.۳	۷۲۲۶۳۶	۲۰.۲	۲۳.۲	۳۴.۷
مالیات حقوق بخش دولتی	۹۷۳۵۲۱.۹	۱۰۴۲۷۱.۷	۳۶.۷	۳۳.۶	۷.۶
مالیات حقوق بخش خصوصی	۳۱۷۲۱۶.۲	۳۳۶۸۹۱	۱۱.۹	۱۰.۸	۶.۲
مالیات مشاغل	۵۱۷۳۳۰.۶	۵۹۵۰۷۸.۶	۱۹.۵	۱۹.۱	۱۵
مالیات مستغلات	۶۵۱۰۱.۱	۸۳۹۰۹.۴	۲.۵	۲.۷	۲۸.۹
مالیات متفرقه درآمد	۳۵۱۵.۶	۵۶۰.۳	۰.۱	۰.۰۲	۸۴.۱
مالیات ارث	۵۳۷۳۹.۴	۶۴۵۹۱	۲	۲.۱	۲۰.۲
مالیات اتفاقی	۶۰.۸	۷۴.۳	۰.۰۰۲	۰.۰۰۲	۲۲.۲
مالیات نقل و انتقال و سرقتی	۷۹۸۹۹.۳	۱۳۱۶۳۹.۶	۳	۴.۲	۶۴.۸
مالیات نقل و انتقالات سهام	۲۷۶۵۳.۹	۴۱۷۷۱.۵	۱	۱.۳	۵۱.۱
مالیات نقل و انتقالات املاک	۵۴۵۵۶.۱	۶۶۸۵۰.۲	۲.۱	۲.۱	۲۲.۵
حق تمهر و چک، برات، سفته، اوراق بیمه و...	۲۶۸۹۲.۵	۲۷۷۴۲.۵	۱	۰.۹	۳.۲

منبع: خزانه معین استان

درآمدهای مالیاتی به دودسته درآمد مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شوند و عموماً بالغ بر ۸۰ درصد درآمدهای مالیاتی مربوط به مالیات‌های مستقیم است. درمجموع از نظر عملکردی، مالیات‌های غیرمستقیم در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد ۴۴ درصدی برخوردار بوده‌اند. مالیات بر ارزش افزوده با سهمی در حدود ۸۵ درصد، بیشترین سهم را در میان اجزای تشکیل‌دهنده مالیات‌های غیرمستقیم دارد و از رشدی معادل ۴۲ درصد در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ برخوردار است و پس از آن بیشترین سهم مربوط به «درآمد حاصل از یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده موضوع ماده ۳۷» و «مالیات بر نقل و انتقال اتومبیل» است (به ترتیب ۸.۶ و ۵.۸ درصد) و طی این مدت (۹۷ نسبت به ۹۶) هرکدام به ترتیب از رشد عملکردی بالغ بر ۶۴ و ۵۲ درصد برخوردار بوده‌اند. در حقیقت رشد عملکرد درآمد مالیات‌های غیرمستقیم توانسته است تا حدودی کاهش درآمد مالیات‌های مستقیم را که در پی تصمیمات اتخاذ گردیده در جهت بخشودگی، تقسیط و امهال بدهی‌های مالیاتی مناطق زلزله‌زده اعمال گردیده است را جبران کند.

جدول (۱۶-۳) وضعیت عملکرد درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم

به تفکیک اجزای طی سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ (میلیون ریال)

عنوان	عملکرد سال ۱۳۹۶		سهم از مجموع مالیات‌های غیرمستقیم		رشد عملکرد (درصد)
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
مالیات دو درصد سایر کالاها	۴۶۳.۵	۱۹۵۵.۳	۰.۰۲	۰.۰۷	۳۲۱.۷
عوارض خروج مسافر	۱۱۶۵۶.۲	۲۹۵۶۴.۳	۰.۶۲	۱.۱	۱۵۳.۶
مالیات سیگار و محصولات دخانی	۴۷۳۲	۲۷۸۱.۶	۰.۵	۰.۱	۴۱.۲-
مالیات بر نقل و انتقالات اتومبیل	۱۰۳۵۲	۱۵۸۰۲۶.۲	۵.۵	۵.۸	۵۲.۷
مالیات شماره گذاری خودرو	۹۹۹۲.۶	۲۴۴۹.۷	۰.۵	۰.۱	-۷۵.۵
مالیات بر ارزش افزوده	۱۶۱۳۰۶۳.۶	۲۲۹۱۲۴۲	۸۵.۶	۸۴.۳	۴۲
درآمد حاصل از یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده موضوع ماده ۳۷	۱۴۱۷۸۵.۱	۲۳۳۶۰۰.۷	۷.۵	۸.۶	۶۴.۸
جمع مالیات غیرمستقیم	۱۸۸۵۲۱۴.۷	۲۷۱۹۶۱۹.۹	۱۰۰	۱۰۰	۴۴.۳

منبع: خزانه معین استان

در سال ۹۷ سهم درآمدهای غیر مالیاتی از مجموع درآمدهای عمومی استان بالغ بر ۱۷ درصد است و از این حیث نسبت به سال ۹۶ به طور مطلق از رشدی معادل ۵.۷ درصد برخوردار بوده است. از نظر عملکردی درآمدهای غیر مالیاتی در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی در حدود ۵۰ درصد برخوردار است. در جدول شماره (۴-۱۶) تعدادی از مهم‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده درآمدهای غیر مالیاتی ارائه گردیده است. در این میان «درآمدهای حاصل از جرائم رانندگی» و «درآمد اخذ ۷۵۰ ریال بابت صدور، تعویض و تمدید گذرنامه» به ترتیب با درصد تحقق معادل ۵۹ و ۵۳ درصد، کمترین میزان تحقق را نسبت به ارقام مصوب در سال ۹۷ ثبت نموده‌اند. این در حالی است که درآمدهای حاصل از جرائم رانندگی با سهمی بالغ بر ۴ درصد از مجموع درآمدهای عمومی سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده است. البته باید توجه داشت که علی‌رغم درصد تحقق پایین از رشد عملکردی معادل ۲۹ درصد نسبت به سال ۹۶ برخوردار است. در میان اجزای اشاره شده در جدول مذکور، درآمد حاصل از خدمات ثبتی در سال ۹۷ با درصد تحقق معادل ۵۵۶ درصد و رشد عملکردی معادل ۲۸۹ درصد بسیار حائز اهمیت است و نکته قابل توجه اینکه سهم این بند از مجموع درآمدهای عمومی از رقم ۲.۹ درصد در سال ۹۶ به رقم ۸.۲ درصد در سال ۹۷ افزایش یافته است که این موضوع خود گویای ظرفیت‌های این بخش در تأمین درآمدهای عمومی استان است. «درآمدهای حاصل از خدمات و اجاره استفاده از امکانات بازارچه‌ها» با کاهش عملکرد نسبت به دوره مشابه سال قبل مواجه بوده (معادل ۱۲ درصد) و به تبع آن درصد تحقق و سهم آن از مجموع درآمدهای عمومی استان نیز کاهش یافته است. رشد عملکرد درآمدهای حاصل از خدمات گمرکی نیز طی این دوره از رشد قابل توجهی معادل ۷۲ درصد برخوردار بوده است.

جدول (۱۶-۴): سایر اقلام عمده تشکیل دهنده درآمدهای غیر مالیاتی (میلیارد ریال)

ردیف	عنوان درآمد	عملکرد		درصد تحقق		سهم از درآمد عمومی		رشد سالانه عملکرد
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۱	جرائم رانندگی	۲۲۲.۶	۲۸۸	۴۲	۵۹	۴.۳	۴.۱	۲۹
۲	خدمات ثبتی	۱۴۹.۶	۵۸۱.۲	۲۱۴	۵۵۶	۲.۹	۸.۲	۲۸۹
۳	خدمات گمرکی	۱۷.۴	۲۹.۹	۵۸	۱۰۷	۰.۳	۰.۴	۷۲
۴	صدور، و تمدید گذرنامه	۴۴	۵۳	۶۳	۵۳	۰.۹	۰.۸	۲۰
۵	ورودی موزه‌ها	۱۵.۳	۱۸.۲	۶۱	۱۱۷	۰.۳	۰.۳	۱۹
۶	خدمات و اجازه استفاده از بازارچه‌ها	۱۹.۵	۱۷.۱	۱۱۰	۹۰	۰.۴	۰.۲	-۱۲

منبع: خزانه معین استان

جدول (۱۶-۵): نسبت درآمدهای مالیاتی و غیر مالیاتی به کل درآمدهای عمومی

طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (میلیون ریال - درصد)

تغییرات (درصد)	درصد سهم		عملکرد ۱۳۹۶		عنوان
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
-	۱۰۰	۱۰۰	۷۰۶۴۱۰.۷	۵۱۳۷۴۹۳.۲	درآمدهای عمومی استان
-۶.۵	۸۲.۷	۸۸.۴	۵۸۳۸۶۳۶.۳	۴۵۴۱۱۸۴.۴	درآمدهای مالیاتی
۴۹.۶	۱۷.۳	۱۱.۶	۱۲۲۵۴۷۰.۶	۵۹۶۳۰۹.۸	درآمدهای غیر مالیاتی

منبع: خزانه معین استان

درآمدهای عمومی استانی به تعبیری به درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها تفکیک می‌شود. مالیات یکی از ابزارهای مؤثر تصمیم‌گیری در سیاست‌های مالی دولت است که موجب تغییر و تحول در متغیرهای کلان اقتصادی به سمت تعادل اقتصادی می‌شود. از جمله روش‌های افزایش درآمدهای عمومی در بخش درآمدهای مالیاتی، شناسایی و گسترش پایه‌های جدید مالیاتی بوده که خود مستلزم اصلاح ساختار مالیاتی و نظام مالیاتی است. سهم درآمد مالیاتی از کل درآمدهای عمومی استان در سال ۹۶ بیش از ۸۸ درصد بوده که این رقم در سال ۹۷ کمتر از ۸۳ درصد کاهش یافته است و از سوی دیگر سهم درآمدهای غیر مالیاتی در سال ۹۷ به بیش از

۱۷ درصد افزایش یافته است این در حالی است که سهم این بخش در درآمدهای عمومی استان در سال ۹۶ کمتر از ۱۲ درصد بوده است. در حقیقت بروز و تداوم شرایط رکود اقتصادی در استان و نیز تصمیمات اتخاذ گردیده در باب نحوه وصول بدهی مالیاتی واحدهای تولیدی در پی وقوع زلزله آبان ماه سال ۹۶، سبب کاهش سهم درآمدهای مالیاتی در سال ۹۷ بوده است، اگرچه آمارها نشان می دهد وصولی درآمدهای مالیاتی در این سال نسبت به سال قبل از رشد مثبتی معادل ۲۹ درصد برخوردار بوده است.

۱۶-۴: نتیجه گیری و ارائه توصیه های سیاستی

با توجه به مطالب ارائه شده در مجموع درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است (۲۹ درصد). افزایش درآمدهای مربوط به مالیات های مستقیم معادل ۱۷۴ درصد و غیرمستقیم ۴۴۳ درصد بوده است. رشد درآمدهای مالیاتی در این دوره در حالی بوده است که فعالان اقتصادی در استان با مشکلات ناشی از رکود اقتصادی و تبعات اقتصادی ناشی از زلزله آبان ماه سال ۹۶ دست و پنجه نرم کرده اند. به هر ترتیب درآمدهای مالیاتی پیش بینی شده در این سال برای استان به طور کامل و حتی چیزی بیش از ارقام مصوب، محقق گردیده است. البته باید اذعان داشت که درصد تحقق درآمدهای مالیاتی مستقیم ۸۶ درصد و مالیات های غیرمستقیم ۱۳۰ درصد بوده است که نشان می دهد بخش غیرمستقیم درآمدهای مالیاتی به نوعی کمبودهای مربوط به درآمدهای مالیات های مستقیم را جبران نموده است.

همان طور که آمارها نشان می دهد استان کرمانشاه در سنوات اخیر از نرخ بیکاری بالا (رتبه نخست بیکاری در سطح کشور) رنج برده و بخش تولید و خدمات در پی افزایش تورم، کاهش قدرت خرید و ... با کاهش تقاضای مؤثر مواجه است و این موضوع می تواند به تعمیق بیشتر رکود اقتصادی که بخش عمده ای از آن در پی تحریم های اقتصادی بروز کرده، دامن بزند و در این اوضاع رشد درآمدهای مالیاتی چه در بخش مستقیم و چه در بخش غیرمستقیم می تواند با افزایش هزینه های تمام شده تولید کالاها و خدمات تداوم رکود را در سال های آتی نیز به دنبال داشته باشد؛ اما اگر رشد درآمدهای مالیاتی از ناحیه شناسایی پایه های جدید مالیاتی،

کنترل راه‌های فرار مالیاتی و توسعه زیرساخت‌های مربوط به مالیات ستانی عملیاتی گردیده باشد این خود می‌تواند در بلندمدت حتی همکاری بیشتر مؤدیان قانون‌مدار را در پی داشته باشد. به هر ترتیب اصلاح قوانین مالیاتی متناسب با وضعیت جاری اقتصاد کشور به‌ویژه در بحث مالیات بر فعالیت‌های دلال‌گری و سفته‌بازی و نیز در بحث مالیات بر ارزش‌افزوده، حذف معافیت‌های مالیاتی غیرضروری، اعمال مشوق‌ها و مجازات مؤثر، توسعه ابزارهای الکترونیکی در بحث تشخیص و راستی‌آزمایی اطلاعات مؤدیان و نیز وصول درآمدهای مالیاتی و جلوگیری از مراجعات فیزیکی به نحوه قابل‌توجهی می‌تواند در رشد درآمدهای مالیاتی مؤثر باشد.

راهکارهای پیشنهادی در جهت رشد درآمدهای مالیاتی:

- ✓ ساده‌سازی قوانین مالیاتی (فراهم‌نمودن رویه‌های ساده برای ثبت‌نام، تشکیل پرونده، پرداخت و استرداد و برگه‌های مالیاتی)
- ✓ بهبود تعامل و نحوه برخورد کارکنان مالیاتی با مؤدیان
- ✓ آماده و کامل کردن زیرساخت‌های لازم برای پرداخت الکترونیکی مالیات
- ✓ برگزاری دوره‌های آموزشی و بالا بردن رفتار شهروندی کارکنان مالیاتی
- ✓ عدالت اجتماعی و تعهد سازمانی
- ✓ بکارگیری کادر تشخیص مالیاتی متخصص و متعهد در ادارات سازمان امور مالیاتی
- ✓ شناخت ضعف‌های اطلاعاتی و خدمات مالیاتی و تلاش در جهت بهبود آن
- ✓ تلاش در راستای افزایش اعتماد مؤدیان مالیاتی نسبت به صحت فرایند وصول مالیات
- ✓ مسدود کردن راه‌های گریز و فرار مالیاتی مشمول نرخ صفر کردن برخی کالاها برای پرداخت مالیات به‌جای معافیت آن‌ها
- ✓ ایجاد سیستم نرم‌افزاری و حسابداری و صندوق‌های فروش و صدور فاکتور آنلاین برای کلیه مؤدیان توسط سازمان امور مالیاتی
- ✓ مشخص کردن گستره انواع کالاهای مشمول نرخ صفر یا پرداخت مالیات بانام مشخص کالا

- ✓ کاهش تعداد دوره‌ها و افزایش فواصل زمانی پرداخت مالیات و ارائه اظهارنامه مالیاتی برای مؤدیان
- ✓ اعطای تخفیف مالیاتی به مؤدیان خوش حساب، در مقابل جریمه مؤدیان متخلف
- ✓ قبول ضمانت‌نامه مالیاتی از مؤدیان توسط سازمان امور مالیاتی بابت خرید و فروش مدت‌دار و نسیه برای کاهش فشار بر نقدینگی و سرمایه در گردش
- ✓ جذب و آموزش نیروی انسانی متخصص و خبره توسط سازمان امور مالیاتی برای رسیدگی سریع‌تر و دقیق‌تر به پرونده‌های مالیاتی
- ✓ فراهم آوردن زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم برای اجرای بهتر و مناسب‌تر قانون مالیات بر ارزش افزوده
- ✓ اطلاع‌رسانی دقیق و آموزش مقررات مربوط به مالیات بر ارزش افزوده به مؤدیان و ممیزان مالیاتی
- ✓ هدفمند کردن معافیت‌های مالیاتی و جایگزین کردن سیاست اعتبار مالیاتی با نرخ صفر و یا ثبت معافیت‌ها به صورت جمعی
- ✓ توجه بیشتر به مالیات بر ارزش افزوده که یکی از اجزای مهم درآمدهای مالیاتی و توسعه امکانات نرم‌افزاری جهت وصول آن.

«فصل هفدهم: نیروی انسانی و بازار کار استان»

چکیده فصل:

کار ارزش محوری جامعه است و کیفیت استفاده از نیروی انسانی شرط اساسی توسعه و پایداری مسیر رشد است و به همین جهت ایجاد اشتغال پایدار، کاهش معضل بیکاری و آموزش مهارت‌ها متناسب با بازار کار ازجمله سیاست‌های دولت و جهت‌گیری‌های استانی است. استان درزمینه نیروی انسانی شاهد افزایش نرخ مشارکت اقتصادی و بخصوص مشارکت اقتصادی زنان در بازار کار، افزایش سهم بخش کشاورزی و خدمات در اشتغال نیروی انسانی است. در سال‌های اخیر افزایش حجم جمعیت جوانان در سنین کار به همراه کاهش رشد اقتصادی باعث شده که پدیده بیکاری عظیم جوانان شکل گیرد. همچنین عواملی مثل فقدان ثبات سیاسی و اقتصادی، تغییرات جمعیتی جوان، ساخت شخصیتی نیروی انسانی، توسعه نامتوازن، ساختارهای محدودکننده ازجمله عوامل اصلی بیکاری در استان هستند.

کار ارزش محوری جامعه و از جمله دغدغه‌های اساسی برنامه‌ریزان بوده است. چگونگی استفاده از منابع انسانی یک کشور، شرط اصلی بهره‌گیری مناسب از سایر منابع و به دنبال آن پایداری مسیر رشد و توسعه است. منابع انسانی بالقوه یک کشور، با جمعیت در سنین فعال آن اندازه‌گیری می‌شود (توفیقی و دیگران، ۱۳۸۴: ۱). یکی از مهم‌ترین چالش‌های کنونی اقتصاد ایران با دامنه توزیع فراگیر و گستره جغرافیایی وسیع، بیکاری است. اقتصاد ایران در نتیجه افزایش شتابان نرخ رشد جمعیت در سال‌های اولیه انقلاب با معضل ایجاد فرصت‌های جدید شغلی در مقیاس بالا به‌منظور پاسخ‌گوئی به خیل جوانانی که همه‌ساله وارد بازار کار می‌شوند، مواجه شده است. از مهم‌ترین مباحث در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته، مسئله یافتن کاری مفید و سازنده برای افراد آن جامعه است. دستیابی به اشتغال کامل یا حذف بیکاری، به معنای غلبه بر فقر و کاهش نابرابری و بی‌عدالتی‌ها و ناروایی‌های اجتماعی و اقتصادی است (عزتی و همکاران، ۱۳۹۵).

۱۷-۱: سیاست‌ها ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان

بازار کار یکی از مهم‌ترین بازارهای اقتصادی به که دلیل ارتباط مستقیم با انسان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار و همواره مورد توجه دولت و سیاست‌گذاران است بوده است. با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور ایران مبنی بر تعادل بین جوان بودن جمعیت و فقدان فرصت‌های بازار کار از ابعاد مختلف، موضوع ایجاد اشتغال و اشتغال‌زایی در اقتصاد از اهمیت دوچندانی برخوردار است که در برنامه‌ریزی‌های کلان مورد تأکید و توجه جدی قرار گرفته است طوری که در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ در افق وضعیت اشتغال کامل نیروی کار تصویر شده است. موضوع اشتغال از مهم‌ترین اولویت‌های برنامه‌های پیشنهادی استان برگرفته از سیاست‌های کلی اشتغال و اقتصاد مقاومتی ابلاغ‌شده از سوی مقام معظم رهبری و قانون برنامه ششم توسعه و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه است. اهم اهداف آن ترویج و تقویت فرهنگ کار و تولید، آموزش نیروی انسانی متناسب با نیازهای بازار کار، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار، ایجاد نظام جامع اطلاعات بازار کار، کمک به بهبود محیط کسب و کار، گسترش همکاری‌های بین‌المللی و

منطقه‌ای، گسترش و استفاده بهینه از ظرفیت‌های اقتصادی دارای مزیت، حمایت از توسعه صندوق‌های مشارکت سرمایه، حمایت‌های مؤثر از بیکاران برای افزایش توانمندی‌های آنان در جهت دسترسی به اشتغال پایدار، توجه ویژه به کاهش نرخ بیکاری است.

۱۷-۲: بررسی وضعیت تحولات بازار کار استان

نرخ مشارکت اقتصادی به عنوان عرضه نیروی کار تلقی می‌شود که می‌تواند بر رشد اقتصادی و توسعه پایدار تأثیرگذار باشد و آن عبارت است از نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ۱۰ ساله و بیش‌تر به جمعیت در سن کار ۱۰ ساله و بیش‌تر. از نظر شاخص نرخ مشارکت اقتصادی، داده‌های مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که از سال ۸۵ تا ۹۶ تقریباً شاخص بین ۳۴ درصد تا ۴۱.۵ درصد در نوسان بوده و در سال ۹۷ نرخ مشارکت اقتصادی در کل استان به ۴۳/۲ (۵۱/۸ روستایی، ۴۰/۵ شهری) رسیده است. این در حالی است که شاخص مشارکت اقتصادی برای کشور بین ۳۷ درصد تا ۴۰.۳ درصد در نوسان بوده است و در سال ۹۷ به عدد ۴۰/۴۸ رسیده است. در سال ۹۷ بررسی روند تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی کل کشور نشان می‌دهد که این شاخص، نسبت به سال قبل، ۰.۴ درصد افزایش داشته است. بررسی نسبت اشتغال جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر بیانگر آن است که ۳۵/۶ درصد از جمعیت در سن کار شاغل بوده‌اند. این شاخص در بین مردان بیش‌تر از زنان و در نقاط روستایی بیش‌تر از نقاط شهری بوده است. از نظر الگوی تغییرات، طی سال ۸۵ تا ۹۱ تقریباً یک شکاف ۴ تا ۵ درصدی بین نرخ مشارکت استان و کشور مشاهده می‌شود این در حالی است که این شاخص در سال ۹۳ کاملاً به هم نزدیک می‌شود و تفاوت جزئی مشاهده می‌شود. به طور کلی، شاخص نرخ مشارکت استان از سال ۸۵ تا ۹۶ در حال افزایش است هرچند نوساناتی هم در آن‌ها مشاهده می‌گردد. با آنکه در سال ۹۵ نرخ مشارکت اقتصادی استان فاصله چندانی با نرخ مشارکت اقتصادی کشور ندارد اما در سال ۹۶ نسبت به آمار کشور بیش از ۱.۵ درصد پیشی می‌گیرد و این روند در سال ۹۷ ادامه پیدا کرد ۴۳/۲ درصد رسید.

از عمده دلایل بیکاری استان می‌توان به سابقه استان به‌عنوان یک منطقه جنگی اشاره کرد. جنگ تحمیلی موجب شد که بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی متوقف‌شده و سرمایه‌های استان مستهلک شود. از دلایل دیگر بیکاری بالا در استان کرمانشاه این است که این استان علیرغم اینکه دارای پتانسیل بالایی در فعالیت‌های کشاورزی محسوب می‌شود، متأسفانه به‌طور بسیار شدیدی تحت تأثیر وضعیت آب‌وهوایی و میزان بارش‌های طبیعی است. در نتیجه به دلیل نوسانات اقلیمی بخش کشاورزی نتوانسته است در ایجاد فرصت‌های شغلی به حجم کافی و قابل توجهی از فرصت شغلی پایدار دست یابد (طائی، ۱۳۹۰: ۱۳).

۱۷-۳: بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار

به‌طور کلی، شاخص نرخ مشارکت استان از سال ۸۵ تا ۹۷ در حال افزایش است هرچند نوساناتی هم در آن‌ها مشاهده می‌گردد. با آنکه در سال ۹۵ نرخ مشارکت اقتصادی استان فاصله چندانی با نرخ مشارکت اقتصادی کشور ندارد اما در سال ۹۷ نسبت به آمار کشور بیش از ۲.۵ درصد پیشی می‌گیرد و به ۴۳.۲ درصد می‌رسد

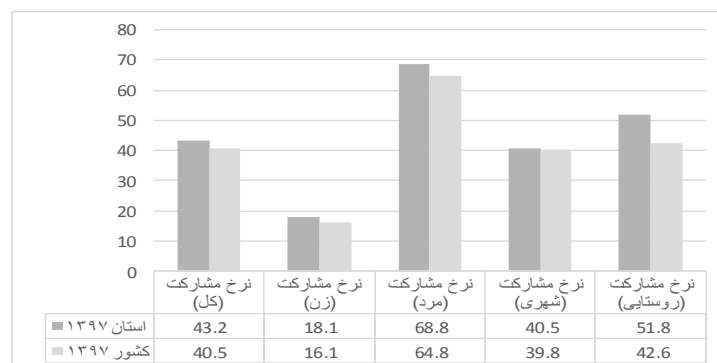
جدول (۱۷-۱): وضعیت و تغییرات نرخ مشارکت به تفکیک جنسیت و مناطق شهری و روستایی

در مقایسه با کشور طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷ (درصد)

عنوان متغیر	استان			کشور		
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
نرخ مشارکت (کل)	۴۱.۵	۴۳.۲	۱.۷۰	۴۰.۳	۴۰/۵	۲۰۰.
نرخ مشارکت (زن)	۱۸.۱	۱۸.۱	-	۱۶	۱۶/۱	۰.۱۰
نرخ مشارکت (مرد)	۶۵	۶۸.۸	۳.۸۰	۶۴.۵	۶۴/۸	۰.۳۰
نرخ مشارکت (شهری)	۳۸.۵	۴۰.۵	۲.۰۰	۳۹.۷	۳۹.۸	۰.۱۰
نرخ مشارکت (روستایی)	۵۰.۱	۵۱.۸	۱.۷۰	۴۲.۴	۴۲.۶	۰.۲۰

منبع: مرکز آمار ایران

بررسی نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر نشان می‌دهد که ۴۳.۲ درصد جمعیت در سن کار از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند. همچنین نرخ مشارکت اقتصادی در بین زنان نسبت به مردان و نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی کمتر بوده است. بررسی روند تغییرات نشان می‌دهد که این شاخص، نسبت به سال قبل (۱۳۹۶)، ۰/۴ درصد افزایش داشته است. بررسی نسبت اشتغال جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر بیانگر آن است که ۳۵/۶ درصد از جمعیت در سن کار (۱۰ ساله و بیشتر) شاغل بوده‌اند. این شاخص در بین مردان بیشتر از زنان و در نقاط روستایی بیشتر از نقاط شهری بوده است. از نظر ترکیب جنسیتی الگوی مشارکت در سال ۱۳۹۷ در استان کرمانشاه نشان می‌دهد، نرخ مشارکت مردان ۶۸.۸ درصد و نرخ مشارکت زنان ۱۸.۱ درصد بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ نرخ مشارکت اقتصادی مردان ۳.۸ درصد و نرخ مشارکت زنان تغییر نداشته است. به همین ترتیب از نظر ترکیب منطقه‌ای الگوی مشارکت در سال ۱۳۹۷، نرخ مشارکت در مناطق شهری ۴۰.۵ درصد و نرخ مشارکت در مناطق روستایی ۵۱.۸ درصد بوده است؛ که در مناطق شهری، این شاخص تغییر ۲ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۶ داشته است اما در مناطق روستایی، نرخ مشارکت اقتصادی نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۱.۷ درصد افزایش داشته است. در الگوی مشارکت در مناطق روستایی تفاوت محسوسی با الگوی مشارکت کشوری مشاهده می‌شود بدین صورت که نرخ مشارکت نیروی انسانی استان نزدیک به ۹/۲ درصد بیش از نرخ مشارکت نیروی انسانی کشور در مناطق روستایی است.



نمودار (۱۷-۱): مقایسه نرخ مشارکت نیروی کار استان و کشور

بر حسب جنسیت و منطقه در سال ۱۳۹۷

جدول (۱۷-۲): وضعیت و تغییرات نرخ بیکاری به تفکیک جنسیت و مناطق شهری و روستایی

در مقایسه با کشور طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷

عنوان متغیر		استان			کشور		
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
نرخ بیکاری (کل)	درصد	۲۱.۶	۱۸.۷	-۲.۹	۱۲.۱	۱۲.۱	-
نرخ بیکاری (مرد)	درصد	۲۰.۴	۱۷.۹	-۲.۵	۱۰.۴	۱۰.۷	۰.۳
نرخ بیکاری (زن)	درصد	۲۵.۸	۲۱.۷	-۴.۱	۱۹.۲	۱۸.۴	-۰.۸
نرخ بیکاری (شهری)	درصد	۲۵.۷	۲۲.۳	-۳.۴	۱۲.۸	۱۳.۳	۰.۵
نرخ بیکاری (روستایی)	درصد	۱۲.۳	۹.۵	-۲.۸	۹.۷	۸.۷	-۱

منبع: مرکز آمار ایران

با توجه به جداول نرخ بیکاری استان نسبت به کشور، نرخ بیکاری استان در تمامی دسته‌بندی‌های آماری نسبت به کشور در وضعیت بدتری قرار دارد ولی نرخ بیکاری در تمامی دسته‌بندی‌های آماری نسبت به روند کشور روند رو به کاهشی را طی کرده است. نرخ بیکاری شهری با کاهش ۳/۴ درصدی برخلاف کشور روند بهتری را داشته زنان با کاهش ۴/۱ درصدی نرخ بیکاری نسبت به کاهش ۰/۸ درصدی کشور ۳/۳ درصد کاهش بیشتری نسبت به کشور در نرخ بیکاری را تجربه کرده است.

نرخ بیکاری در مناطق روستایی به نرخ بیکاری کشور نزدیک‌تر است. با توجه به روند کاهشی ۲/۵ درصدی نسبت به کاهش ۰/۸ درصدی نرخ بیکاری کشور به ۹/۵ درصد رسیده و اگر روند طی شده در سال ۹۷ را طی کند می‌توان به کاهش نرخ بیکاری تا کمتر از نرخ بیکاری کشور در مناطق روستایی را داشته باشد.

جدول (۱۷-۳): وضعیت و تغییرات شاخص نسبت اشتغال به تفکیک جنسیت و مناطق شهری و روستایی

در مقایسه با کشور طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷

عنوان متغیر		استان			کشور	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات	۱۳۹۶	تغییرات
نسبت اشتغال (کل)	درصد	۳۲.۵	۳۵	۲.۵۰	۳۴.۷	-
نسبت اشتغال (مرد)	درصد	۵۱.۷	۵۶.۵	۴.۸۰	۵۷.۳	(۰.۱۰)
نسبت اشتغال (زن)	درصد	۱۳.۴	۱۴.۲	۰.۸۰	۱۲.۱	۰.۲۰
نسبت اشتغال (شهری)	درصد	۲۸.۶	۳۱.۵	۲.۹۰	۳۴.۲	(۰.۳۰)
نسبت اشتغال (روستایی)	درصد	۴۳.۹	۴۶.۹	۳.۰۰	۳۷.۱	۱.۰۰

منبع: مرکز آمار ایران

نسبت اشتغال عبارت است از نسبت جمعیت شاغل ۱۰ ساله و بیش‌تر به کل جمعیت در سن کار، ۱۰ ساله و بیش‌تر که در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شود. نسبت اشتغال کل در استان در سال ۹۷-۹۶ با افزایش ۲/۵ درصدی نسبت به سال ۹۶ به ۳۵ درصد رسید که نسبت به آمار کشور در نسبت اشتغال روند بهتری را پیش رو داشته است. همچنین، در تمام شاخص‌های آماری نسبت اشتغال در استان روبه افزایش بوده است.

جدول (۱۷-۴): سهم اشتغال ناقص تفکیک جنسیت و مناطق شهری و روستایی در استان

طی سال‌های ۹۶ تا ۹۷ تغییرات آن

عنوان متغیر	وضعیت استان			کشور	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات	۱۳۹۶	رشد
اشتغال ناقص کل	۱۶.۴	۱۶.۶	۰.۲۰	۱۱.۵	۰
اشتغال ناقص مردان	۱۹.۱	۱۹.۷	۰.۶۰	۱۲.۹	(۰.۳۰)
اشتغال ناقص زنان	۵.۹	۴.۶	(۱.۳۰)	۵.۱	۰.۹۰
اشتغال ناقص شهری	۱۸.۲	۱۶.۲	(۲.۰۰)	۱۰	(۰.۳۰)
اشتغال ناقص روستایی	۱۲.۷	۱۷.۴	۴.۷۰	۱۶	۰.۶۰

منبع: مرکز آمار ایران

اشتغال ناقص بیانگر سهم شاغلینی است که بنا به دلایل اقتصادی نظیر رکود کاری، قرار داشتن در فصول غیرکاری و... کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده‌اند. مطابق با آمار سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، اشتغال ناقص استان در سال ۹۶ تقریباً ۱۶/۴ درصد و در سال ۹۷ بالغ بر ۱۶/۶ درصد بوده است که تقریباً رشد اندکی داشته است. اشتغال ناقص برای مردان در سال ۹۷ تقریباً بیش از ۱۹ درصد و برای زنان ۴/۶ درصد بوده است، به همین ترتیب تغییرات شاخص اشتغال ناقص برای مردان افزایشی و برای زنان کاهشی بوده است. در همین دوره شاخص اشتغال ناقص برای مناطق شهری در سال ۹۷ بیش از ۱۶ درصد و برای مناطق روستایی نزدیک به ۱۷ درصد بوده که افزایش ۵ درصدی را داشته است.

بخش‌های اقتصادی از ارکان توسعه هر منطقه محسوب می‌شوند. رشد بخش‌های اقتصادی گویای پیشرفت هر منطقه است و برخورداری از هدف خاص برای فعالیت‌های اقتصادی در هر مکان، مشخص‌کننده پیشرفت آن مکان در یک زمینه خاص اقتصادی است. کوزتنس از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان بر این باور است که در بیشتر کشورهای دنیا، از سهم عامل نیروی کار در تولید محصولات کشاورزی و زارعت کاسته شده و در مقابل سهم نیروی کار در بخش صنعت سیر صعودی دارد. همچنین بهره‌وری عوامل تولید در بخش کشاورزی با نرخ مشابه با میانگین بهره‌وری ملی افزایش یافته است؛ ولی بهره‌وری در بخش صنعت با سرعت بیشتری از میانگین بهره‌وری کل اقتصاد رشد می‌کند و نهایتاً اینکه نرخ رشد بهره‌وری برای کل اقتصاد بوده است (بختیاری و همکاران، ۱۳۸۰: ۵۷). همچنین نورکس از دیگر نظریه‌پردازان بر این باور است که سطح درآمدهای پایین در کشورهای توسعه‌نیافته، بازتاب بازدهی یا توان تولید در سطح پایین است و که با تجمع مهارت‌های تکنیکی در بخش کشاورزی می‌توان این نیروهای کار مازاد را از بخش کشاورزی به سایر بخش‌های اقتصادی منتقل کرد تا اشتغال کامل بدست‌آید (زیاری، ۱۳۸۰: ۹۲).

طی چهار سال گذشته، سهم اشتغال بخش کشاورزی در کشور به گونه‌ی قابل‌توجهی کاهش یافته است (کرباسی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۱-۳۲). شناخت وضعیت موجود حوزه صنعت و معدن با در اختیار داشتن آمار و اطلاعات دقیق و عمده یکی از پراهمیت‌ترین گام‌های مؤثر در

پیشرفت اقتصاد کشور است؛ بنابراین بخش صنعت در تحولات اقتصادی کشور نقش کلیدی ایفا می‌کند به واسطه اهمیتی که در ایجاد تقاضا و تأمین مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای با منشأ صنعتی برای بخش‌های مختلف اقتصاد دارد، می‌تواند به نقش کلیدی خود کفا عمل کند (پدرام و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۴۳). حال حاضر، که دیگر نمی‌توان محورهای توسعه را تنها در بخش کشاورزی یا صنعت جستجو کرد، بلکه باید به کمک نوآوری‌های فنی، بخش خدمات را در فرآیند توسعه اقتصادی در یک موقعیت استراتژیک قرارداد (حکیمیان، ۱۳۷۸: ۳۳).

جدول (۱۷-۵): سهم اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان

در مقایسه با کشور و تغییرات آن طی سال ۹۷

کشور			استان			
خدمات	صنعت	کشاورزی	خدمات	صنعت	کشاورزی	
۵۱.۶	۳۲	۱۷.۷	۵۰.۱	۲۲	۲۸	سهم اشتغال (کل)
۵۰.۴	۳۳.۷	۱۵.۹	۵۲.۹	۲۳.۳	۲۳.۸	سهم اشتغال (مرد)
۵۷.۳	۲۶.۵	۱۶.۲	۳۹	۱۶.۹	۴۴.۱	سهم اشتغال (زن)
۶۰.۶	۳۴	۵.۳	۶۶	۲۶.۴	۷.۵	سهم اشتغال (شهری)
۲۶	۲۷.۷	۴۶.۲	۱۵.۴	۱۲.۲	۷۲.۳	سهم اشتغال (روستایی)

منبع: مرکز آمار ایران

از نظر سهم بخش‌های مختلف اقتصادی داده‌ها و ارقام نشان می‌دهد، بخش خدمات بیشترین سهم از اشتغال را به خود اختصاص داده است و از سال ۸۵ تا سال ۹۷ این شاخص بین ۴۵ تا ۵۰/۱ درصد از اشتغال را به خود اختصاص می‌دهد. الگوی اشتغال بخش کشاورزی از سال ۸۵ تا سال ۹۷ بین ۲۵ تا ۲۸ درصد در نوسان بوده است. هرچند که الگوی تغییرات به سمت کاهش سهم بخش کشاورزی در اشتغال استان است اما هنوز صنعت و معدن، کمترین سهم را از اشتغال در میان بخش‌های مختلف اقتصادی برخوردار است. نسبت این بخش از ۲۰ درصد در سال ۸۵ تا ۲۲ درصد در سال ۹۷ در نوسان بوده که به نظر بیش از آنچه افزایشی در مقدار اشتغال بخش کشاورزی مشاهده می‌شود نسبت به صنعت، ناشی از رکود حاکم بر بخش صنعت و در نتیجه کاهش سهم این بخش است.

۱۷-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری و جایگاه استان کرمانشاه در کشور در این شاخص بیانگر روند نامطلوب طی ۱۷ سال گذشته است، به طوری که استان کرمانشاه همواره در این شاخص جزء ۳ استان با بالاترین نرخ بیکاری بوده و در سال‌های اخیر (دهه ۹۰) روندی غیرمتناسب با شاخص بیکاری در کل کشور را در پیش گرفته است. در حالی که نرخ بیکاری کشور ثابت و کاهشی بوده است این نرخ در استان روندی افزایشی داشته و فاصله استان کرمانشاه با استان‌های هم‌جوار و متوسط کشور در حال افزایش است. از مهم‌ترین عوامل مؤثر در تغییرات نرخ بیکاری و نرخ مشارکت تغییرات جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و تغییر در میزان اشتغال (جمعیت شاغل) است که می‌تواند در کاهش نرخ بیکاری به صورت کمی و عددی مؤثر باشد.

عدم تناسب افزایش تعداد جمعیت بیکار و تعداد فرصت‌های شغلی سبب تجمیع افزایش به نسبت بیشتر بیکاران برای سال‌های متمادی گردیده است. هرچند که شواهد نشان می‌دهد، تغییرات جمعیتی از نظر نرخ رشد ممکن است از سال ۱۴۰۰ به بعد کاهش یابد. از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نرخ بیکاری بعد از تحولات جمعیتی و ساختار سنی، عواملی مانند تمرکز قدرت اقتصادی و فساد اقتصادی و نیز سیاست‌های بخش حاکمیتی و حمایتی بخش کشاورزی استان و همچنین ساختار فرهنگی حاکم بر جامعه می‌باشند.

مهم‌ترین و بارزترین شکل عدم تناسب جمعیت جوان استان (نرخ مشارکت...) و امکانات و فرصت‌های و زیرساخت‌های موجود در استان برای ایجاد شغل است که در این راستا راهکارهایی قابل‌ارائه است:

✓ با توجه به افزایش جمعیت در سن کار به دلیل گذار جمعیتی نامطلوب استان که باعث فزونی جمعیت نسبت به منابع گردیده است، برای برقراری تعادل بین جمعیت و منابع تلاش شود امکانات و فرصت‌ها متناسب با افزایش جمعیت توسعه یابد به همین منظور، توجه و اهتمام دولت برای افزایش اشتغال در سطح استان‌ها و بخصوص استان‌هایی مانند کرمانشاه که از نرخ بیکاری مستمر رنج می‌برند، منابع، امکانات و فرصت‌های بیشتری را بخصوص در زیرساخت‌ها فراهم نمایند تا تعادل روند جمعیتی و منابع فراهم گردد.

- ✓ تلاش برای شناخت نیاز بازار کار کشورهای هم‌جوار و مهارت‌آموزی و افزایش توان نیرو انسانی استان برای حضور مؤثر در بازارهای همسایه تحت عنوان صادرات خدمات فنی و مهندسی که این مهم (برقراری تعادل بین میزان جمعیت، امکانات و فرصت‌ها) با حمایت‌های اداره تعاون، کار و امور اجتماعی و اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای، حمایت‌های مالی استانداری و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در تأمین منابع مالی جهت شناسایی بازار و امکان‌سنجی نیرو کار مورد نیاز و مهارت‌آموزی امکان‌پذیر است.
- ✓ از دیگر شرایط لازم برای ایجاد شرایط تعادل بین میزان جمعیت و امکانات و فرصت‌ها با ایجاد اشتغال، فراهم نمودن شرایط تغییر بهره‌وری از امکانات تولید بخصوص در بخش کشاورزی و صنعت است بطوریکه با بهره‌گیری از تکنولوژی مثلاً در بخش کشاورزی شرایط افزایش سطح زیرکشت و تبدیل زمین‌های دیم به آبی فراهم گردد و نیز محصولاتی با ارزش افزوده بالا که نیازمند نیروی کار بیشتر است (کاربر) به‌عنوان اولویت کشت ترویج شود.
- ✓ در بخش توسعه صنعت و معدن استان ضروری است مطالعات آمایشی صورت پذیرد تا توان و ظرفیت‌های استان در این بخش برای توسعه صنایع فرآوری از محصولات کشاورزی و ... شناسایی و زمینه‌های توانمند کردن آن‌ها فراهم گردد.
- ✓ ایجاد ثبات نسبی در اقتصاد و تعامل با استان‌های هم‌جوار در جهت افزایش بازدهی اقتصادی و ایجاد بازارهای منطقه‌ای بین استانی
- ✓ تلاش در جهت جلوگیری از تمرکز سرمایه و ساختار قدرت سیاسی منطقه ای در جهت بهره‌گیری از نیروی انسانی و توسعه فعالیت‌های کاربر
- ✓ عزم جدی در مبارزه با فساد و رانت اقتصادی در استان در جهت کاهش ساختار فساد سازمان‌یافته و نشأت گرفته از ساختار سیاسی
- ✓ توسعه فعالیت‌های مهارت‌آموزی در ساختار آموزشی منطبق بر ساختار اقتصادی استان و منطقه‌ی غرب کشور

- ✓ بازنگری در سیاست‌های حمایتی و تولیدی در بخش‌های مختلف اقتصادی استان در جهت توسعه فعالیت‌های کاربر و ممانعت از صدور تولیدات خام استان به سایر استان‌ها و ایجاد ارزش‌افزوده بیشتر در استان
- ✓ تلاش در جهت توسعه فعالیت انجمن‌ها و گروه‌های اقتصادی و تولیدی دانش‌بنیان جدید در استان و تغییر ساختار اقتصادی موجود در استان در جهت کاهش تمرکز تشکلهای اقتصادی دارای سابقه طولانی و تنیده شده در ساختار دولتی مانند اتاق‌ها و انجمن‌ها و گروه‌ها و سازمان‌های شبه‌دولتی فعال در عرصه اقتصادی استان

«فصل هجدهم: بهبود فضای کسب و کار»

چکیده فصل:

تجربه کشورهای توسعه یافته و تحقیقات نهادهای مختلف بین المللی مانند بانک جهانی نشان داده است که فضای مساعد و بهبود محیط کسب و کار در توسعه کشورها تأثیر بسزایی داشته است. امروزه بهبود فضای کسب و کار به عنوان یکی از رویکردها و سیاست های اقتصادی دولت مطرح است و به همین ترتیب برنامه های دولت بر حذف و اصلاح قوانین و مقررات مخل و مزاحم، حذف یا تجمیع مجوزهای مرتبط با کسب و کار، اصلاح فرایندهای صدور مجوزها و استعلامات، شفاف سازی و اطلاع رسانی اطلاعات و آمار مورد نیاز فعالان اقتصادی و باثبات و قابل پیش بینی کردن تغییر سیاست ها، تصمیم ها و رفتارهای مسئولان اقتصادی تمرکز دارد؛ که اقداماتی نیز برای بهبود شرایط فعالیت های اقتصادی و اصلاح فرایندها و ارتقای رتبه بین المللی فضای کسب و کار انجام داده است.

علیرغم این تلاش ها، متأسفانه ایران رتبه مناسبی را در میان کشورهای جهان نداشته و طی زمان این روند بدتر شده است. از حیث بررسی های کشوری نیز اطلاعات حاکی از آن است که کشور از زمستان ۹۶ به بعد وضعیت نامناسب تر شده است.

در خصوص استان کرمانشاه، هم زمانی وجود ظرفیتهایی ارزشمند و شرایط نامناسب استان در اشتغال و رشد اقتصادی، این ایده را تقویت می کند که باید معمای مسیر توسعه استان را در شرایط و فضای حاکم بر تولید و کسب و کار استان جست.

اطلاعات شاخص «فاصله استان تا میانگین کشوری» نشان می دهد که تا پاییز ۱۳۹۶ وضعیت استان روبه بدتر شدن بوده است. همین موضوع موجب تشکیل کمیسیون بهبود فضای کسب و کار در استان گردید. نتایج در سال ۱۳۹۷ نشان از بهبود نسبی اوضاع می دهد.

بررسی وضعیت مؤلفه‌های استان نشان می‌دهد که زیرساخت‌های برق، حامل‌های انرژی و توزیع کالا بهترین وضعیت را در استان دارند. این در حالی است که دخالت حاکمیت در بازار، عدم شفافیت و بی‌عدالتی مالیاتی مؤلفه‌های مورد اعتراض فعالان بخش خصوصی بوده‌اند.

تا به امروز، صاحب‌نظران و سیاست‌گذاران در کشورهای مختلف به منظور دستیابی به رفاه و حل مشکلات اقتصادی جامعه راهبردهای مختلفی را برگزیده‌اند که هدف تمام آن‌ها، نیل به رشد و توسعه اقتصادی است. تجربه کشورهای توسعه‌یافته و تحقیقات نهادهای متخلف بین‌المللی مانند بانک جهانی نشان داده است که فضای مساعد و بهبود محیط کسب‌وکار در توسعه کشورها تأثیر بسزایی داشته است. به‌طوری‌که عملاً بدون وجود شرایط مناسب محیطی برای فعالان اقتصادی امکان رشد و توسعه اقتصادی وجود ندارد.

منظور از محیط کسب‌وکار مجموعه‌ای از عوامل محیطی هستند که بر بازدهی تولید و سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارند اما به‌طور مستقیم از جانب بنگاه‌ها قابل کنترل نیستند. امروزه بهبود محیط کسب‌وکار به‌عنوان یک راهبرد شناخته‌شده اقتصادی مدنظر قرار می‌گیرد. وضعیت فضای کسب‌وکار شامل مؤلفه‌های می‌شود که صاحبان کسب‌وکار بر آن‌ها دخل و تصرفی ندارند ولی این شاخص‌ها بر عملکرد صاحبان کسب‌وکار تأثیر می‌گذارند مانند عوامل سیاسی، قضایی، فرهنگی، فناوری و اقتصادی.

برای دستیابی به توسعه هماهنگی و فعال نمودن سیستمی همه عوامل اساسی در ایجاد فضای کسب‌وکار یکی از الزامات مهم است. در این راستا اتخاذ تدابیر لازم توسط بازیگران عرصه اقتصادی به‌ویژه نقش دستگاه حاکمیت از اهمیت بالایی برخوردار است. ادبیات‌نوین مبتنی بر تجارب دهه‌های اخیر کشورها در مسیر رشد اقتصادی و افزایش سهم بخش خصوصی بر این دلالت دارد که مسیر اصلی ارتقای سهم بخش خصوصی در اصلاح فضای کسب‌وکار جامعه نهفته است و بدون شک با شفاف‌سازی و ایجاد فضای مساعد کسب‌وکار فعالیت اقتصاد رسمی گسترش پیدا می‌کند.

۱۸-۱: سیاست‌های مربوط به بهبود فضای کسب‌وکار و جهت‌گیری‌های استان

اهمیت بهبود فضای کسب‌وکار انکارناپذیر است لذا در سطح کشور هم توجه ویژه‌ای به این مقوله گردیده است، به‌نحوی‌که در ماده ۲۲ برنامه‌ششم به شرح این موضوع تصریح گردیده است.

در راستای تبیین اهمیت بیشتر این موضوع موارد قانونی ذیل به انحاء مختلف به این مقوله اشاره می‌نماید:

- دستورالعمل استقرار و توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار کشور
 - دستورالعمل فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار
 - ماده ۷ اصلاحی قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴
 - تصویب‌نامه پایش مداوم و بهبود محیط کسب و کار
 - قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار
 - ارتقاء جایگاه ایران در شاخص شروع کسب و کار
 - ماده ۵۷ رفع موانع تولید قانون رفع موانع رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور
- همان‌گونه که از متون این قوانین قابل استناد است، هدف کلان بهبود فضای کسب و کار است که به پشتیبانی از آن سیاست‌های قابل اجرا عبارت‌اند از:
- ۱- حذف و اصلاح قوانین و مقررات محل و مزاحم
 - ۲- حذف یا تجمیع مجوزهای مرتبط با کسب و کار
 - ۳- اصلاح فرایندهای صدور مجوزها و استعلامات
 - ۴- شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی اطلاعات و آمار موردنیاز فعالان اقتصادی
 - ۵- باثبات و قابل پیش‌بینی کردن تغییر سیاست‌ها، تصمیم‌ها و رفتارهای مسئولان اقتصادی
- در خصوص استان کرمانشاه، مشهود است که استان از ظرفیت‌های ارزشمندی در راستای سرمایه‌گذاری و اشتغال و به تبع آن رشد و توسعه اقتصادی برخوردار است، اما وجود چنین ظرفیت‌هایی و عدم شرایط مناسب استان به‌منظور افزایش اشتغال و رشد اقتصادی، ما را به این مسئله رهنمون می‌سازد که باید معمای مسیر توسعه استان را در شرایط فضای حاکم بر تولید و کسب و کار استان جست.

۱۸-۲: بررسی وضعیت تحولات فضای کسب و کار

با عنایت به اینکه فضای کسب و کار شامل مؤلفه‌های است که در اختیار بخش خصوصی نیست اما بر فعالیت آن‌ها تأثیر می‌گذارد و همچنین بررسی مؤلفه‌های فضای کسب و کار در گزارش‌های معتبر جهانی می‌توان گفت وجود زیرساخت‌های عمرانی و اجتماعی، شفافیت، ثبات سیاسی و اقتصادی، کاهش زمان درخواست‌های بخش خصوصی به حاکمیت و کاهش بروکراسی مرتبط از مهم‌ترین اقداماتی است که باید در دستور کار قرار گیرد تا شاهد تغییرات محسوس و مثبت در فضای کسب و کار بود.

اقداماتی نظیر برخط و الکترونیکی نمودن درخواست‌ها، اصلاح فرایندها، کاهش قوانین و مقررات مبهم و گاه متعارض، افزایش ثبات و مشارکت بخش خصوصی در تأمین زیرساخت‌های عمرانی را باید سرلوحه راهبردهای موردنظر برای بهبود فضای کسب و کار قرار داد.

یکی از معتبرترین مراکز منتشرکننده وضعیت فضای کسب و کار در جهان گزارش منتشره توسط بانک جهانی است که به بررسی و رتبه‌بندی فضای کسب و کار در جهان می‌پردازد. در ایران نیز تا سال ۱۳۹۵ این گزارش توسط مرکز پژوهش‌های مجلس تهیه می‌گردید و از پاییز ۱۳۹۵ به بعد توسط اتاق بازرگانی ایران تهیه و رتبه‌بندی استان‌ها تعیین می‌گردید. در این بخش ابتدا تحولات فضای کسب و کار در ایران و سپس استان کرمانشاه ارائه می‌گردد.

اطلاعات مربوط به فضای کسب و کار استان در مقایسه با کشور تا پاییز ۱۳۹۵ توسط مرکز پژوهش‌های مجلس و در این فصل و فصل‌های بعدی توسط اتاق ایران انجام پذیرفته است. توضیح اینکه چون در پاییز ۹۵ توسط هر دو نهاد سنجش و پایش کسب و کار صورت گرفته بدترین آمار میان این دو مبنای تحلیل‌های بعدی قرار گرفته است. شایان ذکر است هرچه امتیاز کمتر باشد حاکی از بهتر بودن فضای کسب و کار است.

بانک جهانی بر پایه اندیشه‌های دسوتو، بر اساس شاخص‌های ده‌گانه شروع کسب و کار، ثبت مالکیت، پرداخت مالیات، اخذ مجوزهای ساخت، اخذ اعتبار، گرفتن برق، تجارت فرامرزی، حمایت از سرمایه‌گذاران، الزام‌آور بودن قراردادهای و انحلال یک فعالیت، سالانه تحلیل محیط کسب و کار در کشورهای مختلف را تدوین می‌نماید.

همان گونه که جدول ۱۸-۱ نشان می دهد متأسفانه کشور با افزایش ۴ پله ای نتوانسته رتبه ای بهتر از ۱۲۸ را در جهان کسب نماید. هرچند امتیاز نسبت به سال ۲۰۱۸ افزایش یافته ولی در ارتقای رتبه ایران عملکرد خوبی نداشته که این حاکی از اهمیت، تلاش و رقابت سایر کشورها در فضای کسب و کار است.

از حیث مولفه ها نیز تجارت فرامرزی، انحلال ورشکستگی و پرداخت مالیات به ترتیب ارتقا ۴۵، ۲۹ و ۱ پله ای را نشان می دهند. در سایر مولفه ها بدتر شدن جایگاه را شاهد هستیم.

جدول (۱۸-۱): مقایسه وضعیت فضای کسب و کار ایران در جهان به تفکیک شاخص های تشکیل دهنده

شرح	رتبه		تغییر رتبه	امتیاز		٪ تغییر نسبت به سال قبل
	۲۰۱۸	۲۰۱۹		۲۰۱۸	۲۰۱۹	
شاخص کل	۱۲۴	۱۲۸	۴	۵۶.۴۸	۵۶.۹۸	۰.۸۹
راه اندازی کسب و کار	۹۷	۱۷۳	۷۶	۸۵.۱۶	۶۷.۷۹	-۲۰.۴
مجوزهای ساخت و ساز	۲۵	۸۶	۶۱	۷۸.۰۷	۶۹.۱۱	-۱۱.۴۸
گرفتن برق	۹۹	۱۰۸	۹	۶۸.۴۳	۶۸.۸۶	۰.۶۳
ثبت دارایی ها	۸۷	۹۰	۳	۶۴.۱۶	۶۳.۹۸	-۰.۲۸
گرفتن اعتبار	۹۰	۹۹	۹	۵۰	۵۰	۰
حمایت از سرمایه گذاران خرد	۱۷۰	۱۷۳	۳	۳۳.۳۳	۳۳.۳۳	۰
پرداخت مالیات	۱۵۰	۱۴۹	-۱	۵۶.۵۷	۵۶.۷۸	۰.۳۷
تجارت فرامرزی	۱۶۶	۱۲۱	-۴۵	۴۶.۱۱	۶۶.۲۰	۴۳.۵۷
اجرای قراردادها	۸۰	۸۹	۹	۵۹.۰۷	۵۸.۲۱	-۱.۴۶
انحلال ورشکستگی	۱۶۰	۱۳۱	-۲۹	۲۳.۹۳	۳۵.۵۷	۴۸.۶۴

منبع: گزارش سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ کسب و کار بانک جهانی

۱۸-۳: بررسی و تحلیل وضعیت بهبود فضای کسب و کار در ایران

اطلاعات فضای کسب و کار ایران از بهار ۱۳۹۵ در جدول ۱۸-۲ ارائه و در نمودار ۱۸-۱ تصویر گردیده است. اطلاعات حاکی از آن است که کشور از زمستان ۹۶ تا بهار ۹۷ جهش نامناسبی را نشان می‌دهد که حاکی از بدتر شدن اوضاع کسب و کار در کشور است.

جدول (۱۸-۲): وضعیت ایران در فضای کسب و کار ایران طی ۱۲ فصل منتهی به زمستان ۹۷

سال	۱۳۹۵				۱۳۹۶				۱۳۹۷			
فصل	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	بهار	تابستان	پاییز	زمستان
مؤلفه‌ها	۲۱	۲۱	۲۱	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸
کرمانشاه	۶.۱۳	۶.۲۱	۶.۰۷	۶.۰۸	۶.۰۷	۶.۱۸	۶.۳۸	۶.۳۲	۶.۴۹	۶.۷۶	۶.۵۹	۶.۳۵
ایران	۵.۹۷	۵.۹۳	۵.۸۳	۵.۸۳	۵.۶۹	۵.۷۷	۵.۸۵	۵.۸	۶.۱۵	۶.۴	۶.۴۹	۶.۲۷
رتبه	۱۶	۱۷	۱۴	۲۶	۳۰	۲۸	۳۱	۳۱	۲۸	۳۰	۲۹	۲۳

منبع: مرکز پژوهش‌های مجلس و اتاق ایران



کشور

استان کرمانشاه

نمودار (۱۸-۱): وضعیت فضای کسب و کار استان و کشور

۱۸-۳-۱: بررسی و تحلیل وضعیت بهبود فضای کسب و کار در استان

وضعیت استان کرمانشاه در فضای کسب و کار در نمودار ۱۸-۲ ارائه گردیده است. با توجه به روند نمودار مشخص می‌گردد که غالباً روند مشابهی با کشور را طی نموده است؛ این موضوع

حاکمی از اثرگذاری تحولات کشور بر استان کرمانشاه بوده است. لذا ضروری است وضعیت فضای کسب و کار استان فارغ از این تحولات نیز بررسی گردد. بدین منظور از شاخص تفاضل امتیازی کشور از استان به شرح نمودار (۳-۱۸) استفاده شده است. این شاخص تصویر شفاف‌تری از وضعیت استان را به دست می‌دهد. اطلاعات این شاخص حاکمی از آن است که تا پاییز ۱۳۹۶ وضعیت استان روبه بدتر شدن بوده است. همین موضوع موجب تشکیل گروه بهبود فضای کسب و کار در استان گردید؛ که به موجب آن برنامه عملیاتی و نقشه راه استان طی سال ۱۳۹۷ تهیه و تصویب گردید. نتایج نشان از بهبود نسبی اوضاع در سال ۱۳۹۷ می‌دهد.



نمودار (۳-۱۸): وضعیت فضای کسب و کار استان (نماگر مقایسه با میانگین کشوری)

۳-۱۸-۲: بررسی و تحلیل مؤلفه‌های کرمانشاه در فضای کسب و کار

میانگین امتیاز استان و کشور برای نمایش و بررسی وضعیت مؤلفه‌های فضای کسب و کار مستخرج از فصول سال ۱۳۹۷ در جدول ۳-۱۸-۳ ارائه گردیده است.

جدول (۳-۱۸): درصد تغییرات استان به کشور و میانگین مؤلفه‌های استانی و کشوری در سال ۱۳۹۷

نام مؤلفه‌ها	ایران	کرمانشاه	% تغییرات استان به کشور
محدودیت دسترسی به برق	۳.۶۷	۲.۹۲	۲۵.۹۰
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (سوخت، گازوئیل و برق و...)	۳.۵۱	۳.۰۳	۱۶.۰۳

نام مؤلفه‌ها	ایران	کرمانشاه	% تغییرات استان به کشور
عرضه قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار	۶.۸۰	۶.۱۰	۱۱.۴۸
فقدان یا نقص ارتباطات پسینی و پیشینی و خوشه‌های تولید	۶.۱۵	۵.۸۷	۴.۷۷
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۵.۷۴	۵.۵۸	۲.۸۷
تولید و عرضه نسبت آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار	۷.۱۰	۶.۹۳	۲.۴۲
کمبود فناوری‌های موردنیاز	۶.۱۵	۶.۰۳	۲.۰۳
وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار	۷.۱۰	۷.۰۱	۱.۲۸
عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول	۴.۴۱	۴.۳۸	۰.۶۳
محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)	۳.۸۹	۳.۸۷	۰.۴۵
ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان	۷.۱۵	۷.۱۸	-۰.۳۸
تمایل به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی	۵.۵۴	۵.۶۰	-۱.۲۰
موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	۷.۳۸	۷.۴۹	-۱.۵۰
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، ...)	۵.۷۹	۵.۹۲	-۲.۳۲
کمبود تقاضای مؤثر در بازار	۵.۷۶	۵.۹۱	-۲.۵۸
بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	۸.۸۲	۹.۱۹	-۴.۰۳
بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	۸.۱۷	۸.۵۳	-۴.۲۵
رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	۷.۰۶	۷.۴۶	-۵.۴۶
کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری	۶.۵۵	۶.۹۸	-۶.۲۰
برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی مأموران از قوانین و مقررات	۶.۸۲	۷.۳۲	-۶.۷۶
بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات وعده	۶.۲۰	۶.۶۵	-۶.۸۰
رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	۶.۶۸	۷.۱۸	-۷.۰۰
دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	۷.۸۷	۸.۴۶	-۷.۰۰
مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی	۷.۱۹	۷.۷۸	-۷.۵۵
رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۷.۰۹	۷.۷۴	-۸.۴۰
فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات موردنیاز برای فعالیت اقتصادی	۶.۹۰	۷.۵۶	-۸.۷۳
کمبود نیروی کار ماهر	۵.۲۷	۵.۸۰	-۹.۱۸
قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار	۷.۰۲	۷.۸۵	-۱۰.۶۷

منبع: محاسبات پژوهش

با استفاده از یک شاخص که ترکیبی از جایگاه مؤلفه بین سایر مؤلفه‌ها (به نسبت ۱) و رتبه از حیث درصد تغییرات مؤلفه استانی نسبت به کشور (به نسبت ۱.۵) است، مؤلفه‌های برتر و بدتر به شرح جدول (۴-۱۸) احصاء و از بهتر به بدتر مرتب گردیده‌اند:

جدول (۴-۱۸): مؤلفه‌های فضای کسب و کار ۱۳۹۷ مرتب‌شده از بهترین به بدترین

رتبه	نام مؤلفه‌ها
۱	محدودیت دسترسی به برق
۲	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (سوخت، گازوئیل و برق و...)
۳	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۴	فقدان یا نقص ارتباطات پسینی و پیشینی و خوشه‌های تولید
۵	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
۶	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۷	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
۸	کمبود فناوری‌های موردنیاز
۹	تولید و عرضه نسبت آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
۱۰	تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۱۱	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
۱۲	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱۳	کمبود تقاضای مؤثر در بازار
۱۴	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
۱۵	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)
۱۶	کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
۱۷	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات وعده‌هایشان
۱۸	رقابت غیر منصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
۱۹	کمبود نیروی کار ماهر
۲۰	برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی ماموران از قوانین و مقررات
۲۱	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۲۲	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۲۳	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۲۴	مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی

رتبه	نام مؤلفه‌ها
۲۵	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
۲۶	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۲۷	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات موردنیاز برای فعالیت اقتصادی
۲۸	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار

منبع: محاسبات پژوهش

همان‌گونه که جدول (۴-۱۸) نشان می‌دهد زیرساخت‌های برق، حامل‌های انرژی و توزیع کالا بهترین وضعیت را در استان دارند. این درحالی است که دخالت حاکمیت در بازار، عدم شفافیت و بی‌عدالتی مالیاتی مؤلفه‌های مورد اعتراض فعالان بخش خصوصی بوده‌اند.

۴-۱۸: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

منظور از محیط کسب‌وکار مجموعه‌ای از عوامل محیطی هستند که بر بازدهی تولید و سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارند اما به‌طور مستقیم از جانب بنگاه‌ها قابل کنترل نیستند. در بررسی تحولات شاخص فضای کسب‌وکار، متأسفانه ایران رتبه‌مناسبی را در میان کشورهای جهان نداشته و طی زمان این روند بدتر شده است. به‌نحوی که علیرغم بهتر شدن امتیاز مکتسبه در سال ۲۰۱۹، ایران چهار پله سقوط کرده است که این نشان از سرعت بهبود کشورهای دیگر دارد. از حیث مؤلفه‌ها نیز صرفاً تجارت فرامرزی، انحلال ورشکستگی و پرداخت مالیات به ترتیب ارتقا را نشان می‌دهند. در سایر مؤلفه‌ها بدتر شدن جایگاه را شاهد هستیم. از حیث بررسی‌های کشوری اطلاعات حاکی از آن است که کشور از زمستان ۹۶ تا بهار ۹۷ جهش نامناسبی را نشان می‌دهد.

اطلاعات شاخص فاصله استان تا میانگین کشوری نشان می‌دهد که تا پاییز ۱۳۹۶ وضعیت استان روبه بدتر شدن بوده است. همین موضوع موجب تشکیل کمیسیون بهبود فضای کسب‌وکار در استان گردید؛ که به‌موجب آن برنامه عملیاتی و نقشه راه استان طی سال ۱۳۹۷ تهیه و تصویب گردید. نتایج نشان از بهبود نسبی اوضاع در سال ۱۳۹۷ می‌دهد.

شاخص ترکیبی مؤلفه‌های استانی نشان می‌دهد که زیرساخت‌های برق، حامل‌های انرژی و توزیع کالا بهترین وضعیت را در استان دارند. این در حالی است که دخالت حاکمیت در بازار، عدم شفافیت و بی‌عدالتی مالیاتی مؤلفه‌های مورد اعتراض فعالان بخش خصوصی بوده‌اند. در این راستا پیشنهاد می‌گردد پیشبرد کمیسیون بهبود فضای کسب و کار تداوم یابد. همچنین با توجه به اینکه جنس مشکلات استان از نوع رویه‌ها و فرایندها، عدم شفافیت، بی‌ثباتی، برداشت‌های سلیقه‌ای و... است. با تأکید ویژه بر این موضوعات و به کارگیری ابزارهای الکترونیکی و بازنگری و اقدامات متحدالشکل زمینه بهبود مؤثر فضای کسب و کار در استان فراهم گردد.

«فصل نوزدهم: درآمد و هزینه خانوار و توزیع درآمد»

چکیده فصل:

توزیع عادلانه درآمدها همواره یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولت‌ها به شمار می‌رود و در همین راستا آن‌ها با در نظر گرفتن جوانب مختلف، اقدام به اجرای برنامه‌های متعددی (پرداخت انواع یارانه‌ها، اصلاح نظام تأمین اجتماعی و...) می‌نمایند و شاخص سنجش برابری در توزیع درآمدها ضریب جینی است که هرچه مقدار آن به عدد صفر نزدیک شود نشان‌دهنده برابری بیشتر در توزیع درآمدها است. این شاخص در سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵ در سطح استان در مناطق شهری افزایش یافته است و در بخش روستایی بدون تغییر باقی مانده است. (آمار استانی مربوط به سال ۹۷ تا زمان تدوین گزارش حاضر منتشر نگردیده است) رقم ضریب جینی در استان در مناطق شهری و روستایی همواره کمتر از میانگین کشور بوده است. متوسط درآمد یک خانوار شهری و روستایی در استان در سال ۹۷ نسبت به سال گذشته به ترتیب معادل ۳۸ و ۳۲ درصد رشد داشته است. بخش عمده متوسط درآمد یک خانوار شهری و روستایی به ترتیب از درآمدهای متفرقه و درآمد از مشاغل آزاد منتج می‌شود. در همین حال متوسط هزینه‌های یک خانوار شهری و روستایی در سال ۹۷ نسبت به سال قبل به ترتیب معادل ۴۰ و ۲۴ درصد رشد داشته است. در نهایت یک خانوار شهری در استان از کسری بودجه‌ای معادل ۲۶۴۹ هزار ریال در سال ۹۷ برخوردار بوده که نسبت به رقم آن در سال گذشته در مجموع با افزایش در کسری بودجه‌ای به میزان ۴۲۷۲ هزار ریال مواجه گردیده است و در بخش روستایی طی دوره مورد بررسی (۹۶ و ۹۷) به طور متوسط یک خانوار با کسری بودجه مواجه بوده است که رقم آن به ترتیب معادل ۱۵۷۶۱ و ۵۴۳۵ هزار ریال است هرچند که میزان کسری در سال ۹۷ نسبت به ۹۶ روند کاهشی داشته است. (کاهش در کسری بودجه به میزان ۱۰۳۲۶ هزار ریال)

شاخص جینی^۱ یا ضریب جینی یک شاخص آماری بین صفر و یک است. ضریب جینی صفر اشاره به برابری کامل توزیع درآمدها دارد، چراکه افراد یا خانوارها دارای درآمد یا مخارج کاملاً یکسانی هستند. در مقابل ضریب جینی یک، حاکی از نابرابری کامل در توزیع درآمدها یا مخارج است. از دیدگاه هندسی ضریب جینی بر اساس منحنی لورنز تعریف می‌شود (شریف، ۱۳۸۷: ۱۶۴). ضریب جینی به عنوان یک شاخص نسبی به صورت اندازه نسبت میزان نابرابری درآمد در جامعه مفروض به حداکثر اندازه ممکن نابرابری در یک الگوی توزیع درآمد کاملاً ناعادلانه تعریف شده است هرچه شدت نابرابری در درآمدها بیشتر باشد مقدار آن به سمت عدد ۱ متمایل می‌شود و هرچه شدت نابرابری کمتر باشد مقدار آن به سمت عدد صفر متمایل پیدا می‌کند.

۱۹ - ۱: سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد و هزینه خانوار و جهت‌گیری‌های استان

توزیع مجدد درآمد در ایران با استفاده از سیاست‌های مالی (افزایش یارانه‌ها و پرداخت‌های انتقالی، تغییر مالیات‌ها) یکی از سیاست‌های اصلی دولت پس از انقلاب اسلامی بوده است؛ اما به دلایلی همچون ضعف نظام مالیاتی، ضعف نظام تأمین اجتماعی و عدم تخصیص مناسب و کارای یارانه‌ها در مجموع به اهداف خود دست نیافته است. لذا تصحیح نظام مالیاتی و سیستم یارانه‌ای و حمایتی کشور از مهم‌ترین اهرم‌های توزیع عادلانه درآمدها خواهد بود. همچنین به دلیل وجود نقص‌های مختلف در بازار مالی کشور و عدم توسعه آن و همچنین عدم شفافیت در فعالیت این بازارها امکان استفاده تمامی افراد جامعه به خصوص افراد فقیر در آن‌ها وجود ندارد و لذا افراد امکان استفاده از ظرفیت‌های تولیدی بالقوه خود را ندارند. بر همین اساس بهبود ساختار بازار مالی و رفع نقص‌های آن از دیگر برنامه‌هایی است که می‌تواند سبب کاهش نابرابری در توزیع درآمد شود. یکی از برنامه‌های دولت که با هدف توزیع عادلانه پرداخت‌های یارانه‌ای و مدیریت آثار منفی نظام قبلی پرداخت یارانه‌ها اجرایی نمود، برنامه ششم توسعه، هدف ضریب جینی برای سال ۱۴۰۰ را ۰/۳۴ در نظر گرفته است. همان‌طور که پیشتر نیز گفته شد این

۱- Gini Coefficient

شاخص بازگوکننده میزان نابرابری در توزیع درآمد یا ثروت در یک جامعه است. هرچه قدر ضریب جینی نزدیک به عدد صفر باشد، برابری بیشتر در توزیع درآمد را نشان می دهد و بالعکس هرچه قدر ضریب جینی نزدیک به عدد یک باشد، توزیع نابرابر درآمد را مشخص می کند. این شاخص طی سال های ۹۵، ۹۶ و ۹۷ به طور مداوم افزایش یافته و در سال ۹۷ به رقم ۰.۴ رسیده که بالاتر از میزان هدف بوده است.

۱۹-۲: بررسی وضعیت تحولات مرتبط با درآمد و هزینه خانوار در استان

در سال های اخیر تلاش گردیده از طریق ارائه حمایت های و مشوق های متعدد به منظور انجام سرمایه گذاری در بخش های مختلف تولیدی، منابع قابل توجهی نیز از طریق سیستم بانکی و در قالب تسهیلات بانکی و با نرخ های پایین در بخش های مختلف اقتصادی تخصیص یافته که انتظار می رود ضمن افزایش نرخ اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در استان (با توجه به اینکه استان کرمانشاه در زمره استان های با بالاترین نرخ بیکاری می باشد) شاهد تغییرات محسوسی در سطح درآمد خانوار در سطح استان باشیم. همچنین برنامه هایی به منظور افزایش درآمد خانوار روستایی از طریق توسعه مشاغل خانگی به انجام رسیده که ماحصل آن افزایش منابع درآمدی و به نوعی سطح درآمد خانوار روستایی در سنوات اخیر بوده است.

با توجه به پتانسیل های قابل توجه استان در بخش های کشاورزی و گردشگری انتظار می رود طی سنوات آتی نیز به طور مستمر شاهد افزایش سطح رفاه اقتصادی خانوار روستایی باشیم که این عامل خود می تواند روند مهاجرت روستائیان به شهرها را معکوس نماید و در این شرایط، با فراهم شدن امکانات شغلی بیشتر برای افراد شاغل در مناطق شهری نیز شاهد افزایش منابع درآمدی خانوار شهری نیز باشیم.

طرح هدفمندی یارانه ها بود که از سال ۱۳۸۹ عملیاتی گردید. در این طرح دولت دست به اصلاح یارانه انرژی و به نوعی افزایش بهای حامل های انرژی نمود با این استدلال که اساساً بخش عمده ای از این یارانه ها با توجه به نوع ماهیت آن مورد مصرف افراد دارای تمکن مالی قرار می گیرد (به عنوان مثال یارانه بنزین عمدتاً مورد استفاده اشخاصی که از خودرو شخصی برخوردار

می‌باشند می‌گردد و هر چه این تعداد در یک خانواده بیشتر باشد اصولاً استفاده آن‌ها از یارانه بنزین نیز بیشتر خواهد بود) درحالی‌که اساساً پرداخت یارانه‌ها باهدف توزیع عادلانه ثروت و افزایش سطح رفاه طبقه فقیر و کم‌درآمد انجام می‌گردد و لذا شیوه سنتی پرداخت یارانه‌ها، دولت را در دستیابی به این اهداف ناتوان می‌نمود. در اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها تلاش می‌گردد بخشی از منابع حاصل از اصلاح قیمت حامل‌های انرژی صرف بهبود راندمان مصرف انرژی در بخش‌های مختلف تولیدی گردیده تا به‌این‌ترتیب در کنار کاهش مصرف انرژی، بهره‌وری آن نیز افزایش یابد، همچنین از محل منابع حاصل، دولت متعهد گردید که نسبت به ارتقاء سطح سلامت و بهداشت عمومی از طریق افزایش امکانات بهداشتی و کاهش هزینه‌های درمانی تلاش نماید و نیز مبالغی صرف پرداخت یارانه‌های نقدی و مستقیم به خانوارها گردد. اگرچه در ابتدا کلیه خانوارها از دریافت یارانه‌مذکور برخوردار می‌گردیدند اما به‌تدریج سیاست‌گذاران به این نتیجه رسیدند که پرداخت به شیوه فعلی با مفهوم "پرداخت هدفمند یارانه‌ها" در تضاد بوده و نمی‌تواند منجر به کاهش فاصله طبقاتی و افزایش سطح رفاه اقتصادی خانوارهای کم‌درآمد گردد. لذا در سال‌های بعد تلاش گردید به‌نوعی خانوارهای پردرآمد شناسایی گردیده تا به‌صورت اختیاری و در صورت لزوم به‌صورت اجباری از دریافت یارانه‌های نقدی محروم گردند تا به‌این‌ترتیب منابع بیشتری جهت پرداخت به خانوارهای کم‌درآمد و افزایش سطح رفاه اقتصادی آن‌ها حاصل آید.

۱۹-۳: بررسی وضعیت شاخص توزیع درآمد

جدول (۱۹-۱): مقایسه ضریب جینی استان و کشور به تفکیک شهری و روستایی

طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۷

تغییرات	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	شاخص	
۰.۰۲	-	۰.۳۰	۰.۲۸	استان	ضریب جینی (مناطق شهری)
۰.۰۱	۰.۳۹	۰.۳۸	۰.۳۷	کشور	ضریب جینی (مناطق شهری)
۰	-	۰.۲۹	۰.۲۹	استان	ضریب جینی (مناطق روستایی)
۰	۰.۳۶	۰.۳۶	۰.۳۴	کشور	ضریب جینی (مناطق روستایی)

منبع: مرکز آمار ایران

تا زمان تدوین گزارش حاضر آمار مربوط به ضریب جینی استانی مربوط به سال ۹۷ منتشر نگردیده است و لذا مبنای ارزیابی‌ها تا سال ۹۶ می‌باشد و همان‌طور که مشاهده می‌گردد علی‌رغم آنکه ضریب جینی در مناطق روستایی طی سال‌های ۹۵ و ۹۶ بدون تغییر باقی مانده است، در مناطق شهری با افزایشی معادل ۰.۰۲ درصد مواجه بوده‌ایم و در کل می‌توان نتیجه گرفت که منحنی درآمدها به سمت افزایش نابرابری در مناطق شهری سوق می‌یابد. در مجموع در مقایسه با ارقام میانگین کشوری می‌توان گفت که افزایش نابرابری در سطح استان کمتر از میانگین کشوری می‌باشد. از نظر الگوی شهری و روستایی تغییرات ضریب جینی، به‌طور کلی شکاف درآمدی در مناطق شهری بیش از مناطق روستایی است هرچند این شکاف بین استان و کشور در دو عرصه روستایی و شهری نیز مشاهده می‌شود، اگرچه شکاف مذکور در سطح میانگین کشور بیشتر می‌باشد.

نکته حائز اهمیت اینکه طی سال‌های ۹۵ و ۹۶ اگرچه شکاف قابل توجهی از نظر ضریب جینی مابین ارقام استانی و میانگین کشور در مناطق شهری وجود دارد؛ اما تغییرات نابرابری در توزیع درآمد در سطح استان طی این دوره معادل ۰.۰۲ درصد بوده و این در حالی است که میزان این تغییرات در سطح میانگین کشور معادل ۰.۰۱ درصد بوده است و این به این معنی است که نابرابری در توزیع درآمدها در استان نسبت به میانگین کشور با سرعت بیشتری افزایش یافته است.

۴-۱۹: بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها

جدول (۴-۱۹): متوسط درآمد خالص سالانه و سهم انواع منابع تأمین درآمد

به تفکیک خانوار شهری و روستایی طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ (هزار ریال)

عنوان		۱۳۹۶		۱۳۹۷		تغییرات (درصد)
خانوار شهری		مقدار	سهم	مقدار	سهم	مقدار (مطلق)
مجموع درآمدهای یک خانوار		۲۵۷۲۱۱	۱۰۰	۳۵۴۴۰۲	۱۰۰	۳۷.۸
درآمد از حقوق‌بگیری		۸۴۸۵۷	۳۲.۹۹	۹۵۲۱۴	۲۶.۸۷	۱۲.۲
						-۶.۱۲

۷.۹۳	۱۲۴.۷	۲۰.۴۹	۷۲۶۲۰	۱۲.۵۶	۳۲۳۱۳	درآمد از مشاغل آزاد
-۱.۸۱	۳۳.۲	۵۲.۶۴	۱۸۶۵۶۸	۵۴.۴۵	۱۴۰۰۴۱	درآمدهای متفرقه
						خانوار روستایی
-	۳۱.۷	۱۰۰	۲۴۱۶۶۰	۱۰۰	۱۸۳۵۱۷	مجموع درآمدهای یک خانوار
۰.۵۸	۳۵.۱	۱۹.۱۵	۴۶۲۷۷	۱۸.۵۷	۳۴۲۶۱	درآمد از حقوق‌بگیری
۳.۷	۴۳.۷	۴۴.۲۶	۱۰۶۹۷۰	۴۰.۵۶	۷۴۴۳۱	درآمد از مشاغل آزاد
-۴.۱۸	۱۸.۲	۳۶.۵۹	۸۸۴۱۳	۴۰.۷۷	۷۴۸۲۴	درآمدهای متفرقه

منبع: مرکز آمار ایران

متوسط درآمد سالانه خانوار شهری استان از رقم ۲۵۷۲۱۱ هزارریال در سال ۹۶ به رقم ۳۵۴۴۰۲ هزارریال در سال ۹۷ افزایش یافته است و به‌این‌ترتیب از رشدی معادل ۳۷.۸٪ برخوردار بوده است. متوسط درآمد خانوار از سه بخش درآمد از حقوق‌بگیری، درآمد از مشاغل آزاد و درآمدهای متفرقه تشکیل شده است که در مناطق شهری استان، سهم عمده از آن درآمدهای متفرقه است و به‌تنهایی بالغ بر نیمی از متوسط درآمد خانوار را به خود اختصاص می‌دهد. درآمد از حقوق‌بگیری پس از درآمدهای متفرقه بیشترین سهم را در متوسط درآمدهای خانوار شهری دارد.

سهم هرکدام از اجزای تشکیل‌دهنده درآمد خانوار شهری در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ دست‌خوش تغییر گردیده است به‌طوری‌که سهم درآمد از حقوق‌بگیری از رقم ۳۳ درصد به ۲۷ درصد و درآمدهای متفرقه نیز از ۵۴.۵ درصد به ۵۲.۶ درصد کاهش یافته است، همچنین سهم درآمد از مشاغل آزاد از ۱۲.۵ درصد به ۲۰.۵ درصد افزایش یافته است. لازم به ذکر است که درآمد از حقوق‌بگیری، درآمد از مشاغل آزاد و درآمدهای متفرقه به ترتیب هرکدام معادل ۱۲، ۱۲۵ و ۳۳ درصد رشد نموده‌اند.

همان‌طور که مشاهده می‌گردد رقم تغییرات درآمد از مشاغل آزاد با رشد چشم‌گیری مواجه بوده است که این موضوع می‌تواند در پی تشدید تورم در سطح کشور و تغییرات قابل‌توجهی که در سطح بازارهای مالی در این دوره شاهد بوده‌ایم، رخ داده باشد. در کنار این افزایش، آمارها نیز

حکایت از رشد مثبت و معنادار سهم این بخش از درآمدها از مجموع درآمدهای خانوار شهری دارد.

مجموع درآمدهای یک خانوار روستایی در سال ۹۶ معادل ۱۸۳۵۱۷ هزار ریال می‌باشد که با رشدی معادل ۳۱.۷ درصد در سال ۹۷ به رقم ۲۴۱۶۶۰ هزار ریال افزایش یافته است و در این میان رشد هرکدام از اجزای تشکیل‌دهنده مجموع درآمد یک خانوار روستایی یعنی درآمد از حقوق‌بگیری، درآمد از مشاغل آزاد و درآمدهای متفرقه به ترتیب معادل ۳۵.۱، ۴۳.۷ و ۱۸.۲ درصد بوده است و سهم هرکدام نیز کم‌وبیش در طول دوره موردبررسی (۹۶ و ۹۷) تغییر نموده است به‌طوری‌که سهم درآمد از مشاغل آزاد ۳۰.۷ درصد افزایش یافته است و در مقابل سهم درآمدهای متفرقه از مجموع درآمدهای روستایی معادل ۴.۲ درصد کاهش یافته است. رشد درآمد از حقوق‌بگیری در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ حاکی از آن است که امکان دستیابی به مشاغل پایدار با حقوق ثابت برای خانوار روستایی در طول دوره افزایش یافته است.

۱۹-۴-۱: تحلیل وضعیت هزینه خانوار به تفکیک خانوار شهری و خانوارهای روستایی

متوسط مجموع هزینه‌های ناخالص یک خانوار شهری در سال ۹۷ معادل ۳۵۷۰۵۱ هزار ریال می‌باشد که نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد ۳۹.۷ درصدی برخوردار بوده است و از این رقم، ۲۹ درصد یعنی معادل ۱۰۳۲۵۳ هزار ریال مربوط به هزینه‌های خوراکی و دخانی بوده است و مابقی یعنی ۲۵۳۷۹۸ هزار ریال مربوط به هزینه‌های غیرخوراکی می‌باشد که سهمی معادل ۷۱ درصد را در برمی‌گیرد. نکته قابل‌توجه اینکه این سهم (سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی از مجموع هزینه‌های خانوار) طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ بدون تغییر باقی‌مانده است.

متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشدی معادل ۳۹.۳ درصد برخوردار بوده و از رقم ۷۴۱۰۳ هزار ریال به رقم ۱۰۳۲۵۳ هزار ریال افزایش یافته است. سبد متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی یک خانوار شهری از ۹ گروه مختلف تشکیل شده است و در این میان گروه‌های گوشت-آرد، غلات و فرآورده‌های آن

– میوه و سبزی‌ها، بیشترین سهم را در سبد متوسط هزینه‌های یک خانوار شهری تشکیل می‌دهند که به ترتیب معادل ۲۳، ۱۹ و ۱۸ درصد را در برمی‌گیرد.

تمامی ۹ گروه کالایی زیرمجموعه گروه هزینه‌های خوراکی و دخانیات در سال ۹۷ نسبت به سال قبل با افزایش مواجه گردیده‌اند (جدول ۱۹-۳) گروه گوشت با ۵۵ درصد، روغن‌ها و چربی‌ها با ۵۶ درصد، گروه میوه و سبزی‌ها با ۴۸ درصد، گروه قند، چای، قهوه و کاکائو با ۵۰ درصد و گروه ادویه و چاشنی‌ها با ۴۵ درصد بیشترین افزایش را در این دوره تجربه کرده‌اند و کمترین تغییر مثبت نیز مربوط به گروه خشکبار و حبوبات به رقمی معادل ۸ درصد بوده است.

جدول (۱۹-۳): متوسط هزینه ناخالص و سهم گروه‌های مختلف هزینه‌ای

در هزینه ناخالص یک خانوار شهری (ارقام به هزار ریال)

ردیف	گروه‌های هزینه‌ای	میانگین هزینه خانوار		سهم از کل هزینه		تغییرات (درصد)	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	هزینه	سهم (مطلق)
	جمع کل هزینه	۲۵۵۵۸۸	۳۵۷۰۵۱	۱۰۰	۱۰۰	۳۹.۷	-
۱	خوراکی‌های و دخانی:	۷۴۱۰۳	۱۰۳۲۵۳	۲۹	۲۹	۳۹.۳۴	۰
	آرد، غلات و فراورده‌های آن	۱۶۰۷۳	۱۹۹۱۹	۲۱.۶۹	۱۹.۲۹	۲۳.۹۳	-۲.۴
	گوشت	۱۵۵۱۱	۲۴۰۰۶	۲۰.۹۳	۲۳.۲۵	۵۴.۷۷	۲.۳۲
	لبنیات و تخم‌مرغ	۶۱۴۰	۷۷۱۳	۸.۲۹	۷.۴۷	۲۵.۶۲	-۰.۸۲
	روغن‌ها و چربی	۳۳۰۲	۵۱۶۵	۴.۴۶	۵	۵۶.۴۲	۰.۵۴
	میوه و سبزی	۱۲۷۲۶	۱۸۷۷۲	۱۷.۱۷	۱۸.۱۸	۴۷.۵۱	۱.۰۱
	خشکبار و حبوبات	۴۶۷۳	۵۰۳۱	۶.۳۱	۴.۸۷	۷.۶۶	-۱.۴۴
	قند و چای، قهوه و کاکائو	۷۲۸۸	۱۰۹۲۱	۹.۸۳	۱۰.۵۸	۴۹.۸۵	-۰.۷۵
	ادویه و چاشنی‌ها	۳۱۵۴	۴۵۷۳	۴.۲۶	۴.۴۳	۴۴.۹۹	۰.۱۷
	نوشابه، غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها	۵۲۳۶	۷۱۵۳	۷.۰۷	۶.۹۳	۳۶.۶۱	-۰.۱۴
۲	غیرخوراکی:	۱۸۱۴۸۵	۲۵۳۷۹۸	۷۱	۷۱	۳۹.۸۵	۰
	پوشاک و کفش	۱۱۷۳۳	۱۶۵۶۱	۶.۴۶	۶.۵۳	۴۱.۱۵	۰.۰۷
	مسکن، ابو برق	۷۱۹۹۶	۹۳۷۷۶	۳۹.۶۷	۳۶.۹۵	۳۰.۲۵	-۲.۷۲
	لوازم، ملزومات و خدمات	۱۲۲۵۹	۲۰۳۸۰	۶.۷۵	۸.۰۳	۶۶.۲۵	۱.۲۸

ردیف	گروه‌های هزینه‌ای	میانگین هزینه خانوار		سهم از کل هزینه		تغییرات (درصد)	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	هزینه	سهم (مطلق)
	بهداشت و درمان	۲۷۵۷۳	۴۵۵۲۱	۱۵.۱۹	۱۷.۹۴	۶۵.۰۹	۲.۷۵
	حمل‌ونقل و ارتباطات	۲۵۱۵۹	۳۸۶۱۶	۱۳.۸۶	۱۵.۲۲	۵۳.۴۹	۱.۳۶
	تفریحات و سرگرمی‌ها	۶۶۲۷	۷۱۱۱	۳.۶۵	۲.۸	۷.۳	-۰.۸۵
	کالاها و خدمات متفرقه	۲۶۱۳۸	۲۹۸۳۴	۱۴.۴	۱۱.۷۶	۱۴.۱۴	-۲.۶۴

منبع: مرکز آمار ایران

در پی افزایش هزینه‌ها سهم هرکدام از گروه‌های هزینه‌ای دستخوش تغییر گردیده‌اند به‌طوری‌که گروه‌های آرد، غلات و فراورده‌های آن - لبنیات و تخم‌مرغ - خشکبار و حبوبات - قند و چای، قهوه و کاکائو - نوشابه، غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها با کاهش در سهم نسبت به سال ۹۶ مواجه گردیده‌اند به‌طوری‌که در پی افزایش قیمت‌ها و به‌نوعی مجموعه هزینه‌های خانوار، خانوارها اقدام به کاهش سهم هزینه گروه‌های غیرضرور به نفع گروه‌های ضروری همچون گوشت - روغن‌ها و چربی‌ها و میوه و سبزی‌ها نموده‌اند به‌این ترتیب می‌توان گفت در مجموع سبد هزینه‌های خوراکی به لحاظ حجم در مقایسه با تغییرات ارزشی آن با کاهش مواجه گردیده است.

هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار شهری نیز با افزایشی معادل ۳۹.۸۵ درصد از رقم ۱۸۱۴۸۵ هزار ریال به ۲۵۳۷۹۸ هزارریال افزایش یافته است. هزینه‌های غیرخوراکی خود متشکل از ۷ گروه کالایی و خدمات می‌باشد که گروه‌های مسکن، آب و برق (۳۶.۹۵ درصد) - بهداشت و درمان (۱۷.۹۴ درصد) - حمل‌ونقل (۱۵.۲۲ درصد) - کالاها و خدمات متفرقه (۱۱.۷۶ درصد) به ترتیب بیشترین سهم را در متوسط هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار شهری به خود اختصاص داده‌اند.

در پی افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات و به‌نوعی افزایش نرخ تورم در سال ۹۷ به تناسب شاهد افزایش هزینه‌ها در متوسط هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار شهری می‌باشیم؛

که در این بین لوازم، ملزومات و خدمات (۶۶.۲۵ درصد) - بهداشت و درمان (۶۵.۰۹ درصد) - حمل و نقل و ارتباطات (۵۳.۴۹ درصد) - پوشاک و کفش (۴۱.۱۵ درصد) به ترتیب بیشترین افزایش را در اجزای گروه هزینه‌های غیرخوراکی خانوار شهری تجربه کرده‌اند و کمترین تغییر در هزینه‌های اجزاء این گروه مربوط به گروه تفریحات و سرگرمی‌ها (۷.۳ درصد) می‌باشد و به‌نوعی کاملاً مشهود است که در پی افزایش بهای کالا و خدمات، خانوارها سعی در کاهش هزینه‌های غیرضروری من جمله کاهش هزینه‌های مربوط به تفریحات و سرگرمی‌ها نموده‌اند و این تغییرات در تحولات مربوط به سهم هر کدام از اجزاء گروه هزینه‌های غیرخوراکی کاملاً مشهود است به‌طوری که سهم گروه تفریحات و سرگرمی‌ها - مسکن، آب و برق - کالاها و خدمات متفرقه از مجموع سهم گروه هزینه‌های غیرخوراکی کاهش یافته است و این بخش از کاهش در هزینه‌ها صرف افزایش سهم سایر اجزاء ضروری من جمله بهداشت و درمان و حمل و نقل و ارتباطات گردیده است و به‌طور یقین می‌توان گفت که این افزایش در هزینه‌ها از ناحیه افزایش در درآمد خانوار بلکه از ناحیه افزایش در شاخص بهای عمومی کالاها و خدمات مصرفی خانوار رخ داده است، چراکه در غیر این صورت به تناسب شاهد افزایش در کلیه اجزاء هزینه‌های غیرخوراکی و از جمله تفریحات و سرگرمی‌ها - مسکن، آب و برق و ... می‌بودیم.

جدول (۱۹-۴): متوسط هزینه ناخالص و سهم گروه‌های مختلف هزینه‌ای

در هزینه ناخالص یک خانوار روستایی (ارقام به هزار ریال)

ردیف	گروه‌های هزینه‌ای	میانگین هزینه خانوار		سهم از کل		تغییرات (درصد)	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	هزینه	سهم (مطلق)
۱	خوراکی‌های و دخانی:	۷۹۲۹۰	۱۰۴۶۱۹	۳۹.۷۹	۴۲.۳۴	۳۱.۹۴	۲.۵۵
	آرد، غلات و فراورده‌های آن	۱۸۰۵۱	۲۲۲۳۷	۲۲.۷۷	۲۱.۲۶	۲۳.۱۹	-۱.۵۱
	گوشت	۱۸۳۳۲	۲۴۴۶۳	۲۳.۱۲	۲۳.۳۸	۳۳.۴۴	۰.۲۶
	لبنیات و تخم‌مرغ	۶۲۷۰	۷۸۳۱	۷.۹۱	۷.۴۹	۲۴.۹	-۰.۴۲
	روغن‌ها و چربی	۳۷۵۳	۵۲۴۷	۴.۷۳	۵.۰۲	۳۹.۸۱	۰.۲۹
	میوه و سبزی	۱۲۱۱۳	۱۷۰۰۸	۱۵.۲۸	۱۶.۲۶	۴۰.۴۱	۰.۹۸
	خشکبار و حبوبات	۳۸۹۲	۳۵۸۵	۴.۹۱	۳.۴۳	-۷.۸۹	-۱.۴۸

ردیف	گروه‌های هزینه‌ای	میانگین هزینه خانوار		سهم از کل		تغییرات (درصد)	
		۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	هزینه	سهم (مطلق)
	قند و چای، قهوه و کاکائو	۸۸۴۰	۱۱۹۱۳	۱۱.۱۵	۱۱.۳۹	۳۴.۷۶	۰.۲۴
	ادویه و چاشنی‌ها	۳۴۳۶	۴۹۱۴	۴.۳۳	۴.۷	۴۳.۰۲	۰.۳۷
	نوشابه، غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها	۴۶۰۲	۷۴۲۱	۵.۸	۷.۰۹	۶۱.۲۶	۱.۲۹
۲	غیرخوراکی:	۱۱۹۹۸۸	۱۴۲۴۷۶	۶۰.۲۱	۵۷.۶۶	۱۸.۷۴	-۲.۵۵
	پوشاک و کفش	۹۳۶۴	۱۳۳۵۹	۷.۸	۹.۳۸	۴۲.۶۶	۱.۵۸
	مسکن، آب و برق	۳۶۰۸۱	۳۶۲۴۱	۳۰.۰۷	۲۵.۴۴	۰.۴۴	-۴.۶۳
	لوازم، ملزومات و خدمات	۱۲۱۳۴	۱۴۲۴۲	۱۰.۱۱	۱۰	۱۷.۳۷	-۰.۱۱
	بهداشت و درمان	۱۹۴۶۱	۲۵۸۰۹	۱۶.۲۲	۱۸.۱۱	۳۲.۶۲	۱.۸۹
	حمل‌ونقل و ارتباطات	۲۲۹۶۹	۳۲۷۸۳	۱۹.۱۴	۲۳.۰۱	۴۲.۷۳	۳.۸۷
	تفریحات و سرگرمی‌ها	۲۹۴۹	۳۳۴۰	۲.۴۶	۲.۳	۱۳.۲۶	-۰.۱۲
	کالاها و خدمات متفرقه	۱۷۰۳۱	۱۶۷۰۱	۱۴.۱۹	۱۱.۷۲	-۱.۹۴	-۲.۴۷
	جمع کل هزینه	۱۹۹۲۷۸	۲۴۷۰۹۵	۱۰۰	۱۰۰	۲۴	-

منبع: مرکز آمار ایران

متوسط هزینه‌های ناخالص یک خانوار روستایی در سال ۹۷ با رشدی معادل ۲۴ درصد در طی مدت یک سال به رقم ۲۴۷۰۹۵ هزار ریال افزایش یافته است. از رقم فوق معادل ۱۰۴۶۱۹ هزار ریال یعنی معادل ۴۲.۳ درصد آن از نوع هزینه‌های خوراکی و دخانی می‌باشد و مابقی یعنی ۱۴۲۴۷۶ هزار ریال یعنی معادل ۵۷.۷ درصد از نوع هزینه‌های غیرخوراکی می‌باشد و طی این مدت معادل ۲.۵۵ درصد از سهم هزینه‌های غیرخوراکی کاسته و به سهم هزینه‌های خوراکی افزوده گردیده است. همان‌طور که پیش‌تر نیز بیان گردید هزینه‌های خوراکی و دخانی خود شامل ۹ گروه کالایی می‌باشد و آنچه مشهود است اینکه طی این مدت زیرگروه‌های میوه سبزی‌ها معادل ۴۰.۴ درصد، نوشابه، غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها (۶۱.۲۶ درصد)، ادویه و چاشنی‌ها (۴۳.۰۲ درصد)، روغن‌ها و چربی‌ها (۳۸.۸۱ درصد) و قند و چای، قهوه و کاکائو (۳۴.۷۶ درصد)، گوشت (۳۳.۴۴ درصد) هرکدام به میزان قابل‌توجهی با افزایش مواجه

گردیده‌اند. ضمن اینکه متوسط هزینه خشکبار و حبوبات در یک خانوار روستایی با تغییرات منفی معادل ۷.۸۹ درصد مواجه بوده است. در کنار تغییرات مربوط به ارقام هزینه مربوط به اجزاء گروه خوراکی‌ها و دخانیات، سهم هر کدام از زیر بخش‌های نیز دستخوش تغییر گردیده است. چراکه تغییرات قیمتی و افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار (نرخ تورم) موجب تغییر سلیقه مصرفی خانوار روستایی گردیده است به‌طوری‌که سهم هزینه‌های مربوط به غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها افزایش (تغییر سهم به میزان ۱.۲۹ درصد) و از سوی دیگر شاهد کاهش در سهم گروه آرد، غلات و فرآورده‌های آن (۱.۵۱ درصد)، خشکبار و حبوبات (۱.۴۸ درصد) و لبنیات و تخم‌مرغ (۰.۲۴ درصد) می‌باشیم که نشان می‌دهد در پی افزایش قیمت‌ها، سهم برخی از اقلام کاهش یافته است و حتی تغییرات مثبت در اقلامی همچون گوشت (۰.۲۹ درصد) نه به خاطر افزایش در حجم مصرفی بلکه به معنای افزایش هزینه‌های این بخش در کنار کاهش مصرف می‌باشد و در مجموع گویای کوچکتز شدن سبد مصرفی خانوار از نظر میزان حجم می‌باشد.

از سوی دیگر متوسط هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار روستایی با رشدی معادل ۱۸.۷۴ درصد از رقم ۱۴۲۴۷۶ هزار ریال در سال ۹۷ به رقم ۱۱۹۹۸۸ هزار ریال در سال ۹۶ افزایش یافته است و این در حالی است که همان‌طور که پیشتر نیز اشاره گردید سهم این گروه از متوسط مجموع هزینه‌های خانوار روستایی به میزان ۲.۵۵ درصد کاهش یافته است و به نوعی با توجه به افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار طی دوره، بخش عمده هزینه‌ها بنا به ضرورت صرف گروه خوراکی و دخانی گردیده است. از میان اجزاء تشکیل‌دهنده گروه غیرخوراکی، پوشاک و کفش (۴۲.۶۶ درصد)، حمل‌ونقل و ارتباطات (۴۲.۷۳ درصد) و بهداشت و درمان (۳۲.۶۲ درصد) بیشترین تغییر را در هزینه‌ها تجربه نموده‌اند و بر همین اساس از رشد سهمی به میزان ۳.۸۷ درصد برخوردار می‌باشد. ضمن اینکه اجزایی همچون مسکن، آب و برق – تفریحات و سرگرمی‌ها – و کالاها و خدمات متفرقه از آنجاکه با عدم تغییر مواجه گردیده و یا اینکه از اهمیت کمتری در سبد خانوار برخوردار می‌باشد، فلذا افزایش کمتری را نیز در سبد هزینه خانوار تجربه نموده است.

در نهایت ذکر این نکته ضروری است که در یک خانوار شهری رشد هزینه‌های غیرخوراکی بیش از رشد هزینه‌های خوراکی و دخانی می‌باشد، در حالی که در یک خانوار روستایی شاهد رویه متفاوتی می‌باشیم و رشد هزینه‌های خوراکی و دخانی بیش از رشد هزینه‌های غیرخوراکی می‌باشد و این بدان معنی است که در صورت افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار، خانوار روستایی به‌منظور تأمین نیازهای ضروری گروه خوراکی‌ها و دخانی، بخشی از هزینه‌های مربوط به گروه غیرخوراکی را به این گروه اختصاص می‌دهد.

۱۹-۴-۲: بررسی و تحلیل وضعیت هزینه و توزیع درآمد خانوار (شهری و روستایی)

در این بخش به بررسی این موضوع می‌پردازیم که در دوره موردبررسی هر کدام از خانوارهای شهری و روستایی قادر به تأمین هزینه‌های خود بوده‌اند یا خیر؟ این موضوع در قالب جدول (۱۹-۵) ضمن مقایسه با آمار میانگین کشور تدوین گردیده است. به‌طور متوسط یک خانوار شهری در استان کرمانشاه در سال ۹۶ از مازاد بودجه‌ای به میزان ۱۶۲۳ هزار ریال برخوردار بوده است که در کنار تأمین هزینه‌های مربوطه، قادر بوده مبلغی را نیز به‌عنوان پس‌انداز داشته باشد؛ اما در سال ۹۷ خانوار شهری با کسری بودجه‌ای به میزان ۲۶۴۹ هزار ریال برخوردار بوده است؛ یعنی یک خانوار شهری به‌طور متوسط کاهش ۴۲۷۲ هزار ریال در بودجه خود طی دوره ۹۶ - ۹۷ را تجربه نموده است و این بدان معنی است که در این سال یک خانوار شهری نه تنها قادر به تأمین هزینه‌های خود نبوده بلکه ناچار به استقراض نیز گردیده است. طی همین مدت آمار کشوری نشان می‌دهد برخلاف روند اتفاق افتاده در سطح استان به‌طور میانگین در سطح کشور یک خانوار شهری طی دوره (۹۶ - ۹۷) با افزایش در بودجه‌ای به میزان ۴۳۵۵ هزار ریال برخوردار می‌باشد و نشان می‌دهد استان از این حیث نسبت به میانگین کشور در شرایط مطلوبی قرار ندارد.

جدول (۱۹-۵): مازاد یا کسری بودجه خانوار شهری و روستایی استان کرمانشاه

طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ و مقایسه با میانگین کشور (هزار ریال)

شاخص	منطقه	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات	شرح تغییرات
مازاد یا کسری بودجه خانوار (شهری)	کرمانشاه	۱۶۲۳	-۲۶۴۹	-۴۲۷۲	(کاهش بودجه خانوار)
	کشور	۳۷۳۲۳	۴۱۶۷۸	۴۳۵۵	(افزایش بودجه)
مازاد یا کسری بودجه خانواری (روستایی)	کرمانشاه	-۱۵۷۶۱	-۵۴۳۵	۱۰۳۲۶	(افزایش بودجه خانوار علی‌رغم کسری)
	کشور	۲۳۱۷۲	۱۸۶۴۲	-۴۵۳۰	(کاهش بودجه خانوار)

مأخذ: مرکز آمار و محاسبات محقق

خانوار روستایی در استان کرمانشاه در سال ۹۶ از کسری بودجه‌ای به مبلغ ۱۵۷۶۱ هزار ریال برخوردار بوده است که بسیار قابل توجه می‌باشد؛ اما در سال ۹۷ از کسری بودجه‌ای به میزان ۱۰۳۲۶ هزار ریال کاسته شده است و از این حیث می‌توان گفت به‌طور نسبی وضعیت بودجه خانوار روستایی بهبود یافته است. اگرچه همچنان از کسری بودجه رنج می‌برد و نیازمند است به‌منظور کلیه هزینه‌ها به میزان ۵۴۳۵ هزار ریال استقراض نماید. با مقایسه آمار در سطح میانگین کشور مشاهده می‌گردد که طی دوره موردبررسی (سال‌های ۹۶ و ۹۷) خانوار روستایی به‌طور متوسط از مازاد بودجه‌ای به ترتیب معادل ۲۳۱۷۲ و ۱۸۶۴۲ هزار ریال برخوردار بوده است، اگرچه در پایان دوره یعنی در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل با کاهش در بودجه‌ای به میزان ۴۵۳۰ هزار ریال مواجه گردیده است ولی کماکان یک خانوار روستایی در سطح میانگین کشور قادر به پس‌انداز می‌باشد و از این حیث می‌توان گفت استان در بحث خانوار روستایی نیز، نسبت به میانگین کشور از شرایط نامطلوبی برخوردار می‌باشد.

در یک مقایسه کلی وضعیت استان از نظر متوسط درآمد و هزینه خانوار به تفکیک شهری و روستایی با استان‌های هم‌جوار و میانگین کشور مورد مقایسه قرار گرفته است (جدول ۱۹-۶) با نگاه اجمالی به آمار متوسط درآمد و هزینه خانوار شهری درمی‌یابیم که در سال ۹۷ تنها استان کرمانشاه با کسری بودجه خانوار مواجه بوده است و سایر استان‌های هم‌جوار (ایلام، کردستان، لرستان و همدان) همگی با مازاد بودجه مواجه بوده‌اند به‌طوری‌که حتی استان ایلام

با مازاد بودجه‌ای به میزان ۵۶۹۳۰ هزار ریال مواجه بوده است که این رقم از رقم مازاد بودجه خانوار شهری در سطح میانگین کشور بیشتر می‌باشد.

جدول (۱۹-۶): متوسط درآمد و هزینه خانوار شهری و روستایی استان کرمانشاه

در مقایسه با استان‌های هم‌جوار و میانگین کشور در سال ۱۳۹۷ (هزار ریال)

عنوان	کرمانشاه	کشور	ایلام	کردستان	لرستان	همدان
خانوار شهری						
متوسط هزینه خانوار شهری	۳۵۷۰۵۱	۳۹۳۲۲۷	۲۸۶۲۲۵	۲۹۸۷۲۵	۳۱۶۳۵۷	۳۱۹۲۹۲
متوسط درآمد خانوار شهری	۳۵۴۴۰۲	۴۳۴۹۰۵	۳۴۳۱۵۵	۳۲۵۳۶۶	۳۵۰۹۹۲	۳۲۴۸۵۱
مازاد یا کسری بودجه خانواری شهری	-۲۶۴۹	۴۱۶۷۸	۵۶۹۳۰	۲۶۶۴۱	۳۴۶۳۵	۵۵۵۹
خانوار روستایی						
متوسط هزینه خانوار روستایی	۲۴۷۰۹۵	۲۱۴۴۷۲	۱۸۴۱۹۵	۲۰۶۸۳۱	۱۷۶۳۲۴	۱۸۳۴۴۵
متوسط درآمد خانوار روستایی	۲۴۱۶۶۰	۲۳۳۱۱۴	۲۳۰۵۱۴	۲۱۶۴۰۴	۲۰۸۸۵۴	۱۸۷۶۱۵
مازاد یا کسری بودجه خانواری روستایی	-۵۴۳۵	۱۸۶۴۲	۴۶۳۱۹	۹۵۷۳	۳۲۵۳۰	۴۱۷۰

مأخذ: مرکز آمار و محاسبات محقق

در یک بررسی مشابه و با مقایسه آمار مربوط به متوسط درآمد و هزینه خانوار روستایی مشاهده می‌گردد بار دیگر تنها این استان کرمانشاه است که با کسری بودجه خانوار مواجه می‌باشد و سایر استان‌های هم‌جوار با مازاد در بودجه خانوار مواجه می‌باشند. به‌طوری‌که استان‌های ایلام و لرستان با مازاد بودجه‌ای به ترتیب معادل ۴۶۳۱۹ و ۳۲۵۳۰ هزار ریال، ارقام بالاتری را نسبت به سطح مازاد بودجه خانوار روستایی در سطح میانگین کشور به خود اختصاص داده‌اند.

با نگاه اجمالی به آمار به‌خوبی می‌توان دریافت که استان کرمانشاه از نظر متوسط درآمد خانوار چه در میان خانوارهای شهری و چه در میان خانوارهای روستایی در مقایسه با استان‌های هم‌جوار در سطح بالاتری قرار گرفته است و تنها ارقام بالاتر متوسط هزینه سبب گردیده است که استان کرمانشاه طی این دوره با کسری بودجه مواجه گردد. با بررسی وضعیت تغییرات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار در استان کرمانشاه طی این دوره درمی‌یابیم،

استان طی سال ۹۷ از نرخ تورم بالا برخوردار بوده و در زمره گران‌ترین استان‌های کشور جای داشته است که با تأثیرپذیری از این عامل و افزایش قابل‌توجه متوسط هزینه‌های خانوار در نهایت خانوارهای استان (شهری و روستایی) با کسری بودجه مواجه گردیده‌اند.

۱۹-۵: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

افزایش درآمدها و کاهش هزینه‌های خانوار باهدف افزایش سطح رفاه عمومی همواره یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها به شمار می‌رود و در این راستا دولت‌ها در کنار انجام اصلاحات ساختاری با استفاده از سیاست‌های مالی (پرداخت‌های انتقالی و ...) سعی در بهبود رفاه اجتماعی به نفع طبقه‌های پایین جامعه داشته‌اند. کشور ایران نیز به‌ویژه پس از پیروزی انقلاب در این مسیر گام برداشته است. اگرچه بعضاً به دلیل تأثیرپذیری از تحولات خارجی (جنگ و تحریم‌ها) و نیز عدم سیاست‌گذاری‌های مناسب اقتصادی در دستیابی به اهداف خود به‌طور کامل ناتوان بوده است؛ اما همواره این هدف از سوی سیاست‌گذاران از طریق به‌کارگیری برنامه‌های مختلف اقتصادی جهت نیل به افزایش رفاه اجتماعی دنبال می‌گردد.

آمار ضریب جینی به‌عنوان مهم‌ترین ابزار اندازه‌گیری نابرابری توزیع درآمد در استان نشان می‌دهد که در بخش شهری شرایط در سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵ تا حدودی بدتر شده و از رقم ۰.۲۸ درصد در سال ۹۵ به رقم ۰.۳ درصد در سال ۹۶ افزایش یافته است و در سطح کشور نیز این روند کم‌وبیش جریان داشته است. در بخش روستایی در سطح استان در سال ۹۶ نسبت به سال قبل تغییری حاصل نگردیده ولی در سطح کشور این ضریب رشد نموده است. در سال ۹۷ از آنجا که زمان تدوین این گزارش ارقام مربوط به ضریب جینی در سطح استان به طور رسمی منتشر نگردیده اما شواهد حاکی از آن است که در بخش روستایی و شهری ما شاهد افزایش رشد شاخص بوده‌ایم و به‌نوعی نابرابری در توزیع درآمدها در سطح استان و کشور افزایش یافته است.

آمارها حکایت از رشد متوسط درآمد خانوار در بخش شهری و روستایی در سال ۹۷ نسبت به ۹۶ به ترتیب معادل ۳۷.۸ و ۳۱.۷ درصد دارند؛ اما از سوی دیگر طی این دوره متوسط

هزینه‌های خانوار شهری در استان به مراتب ارقام بالاتری را ثبت نموده است (معادل ۳۹.۷ درصد). اگرچه رشد متوسط هزینه‌های خانوار روستایی معادل ۲۴ درصد می‌باشد، افزایش متوسط مجموع هزینه‌های خانوار شهری و روستایی، افزایش در انواع هزینه‌های خوراکی و دختانی و غیرخوراکی را در پی داشته است به‌طوری‌که این افزایش سبب تغییر در سبد مصرفی خانوار به نفع کالاهای ضروری گردیده است و نمود آن در بخش روستایی بیشتر می‌باشد به‌طوری‌که از سهم هزینه‌های غیرخوراکی کاسته و به سهم متوسط هزینه‌های خوراکی و دختانی افزوده شده است (به میزان ۲.۵۵ درصد). حتی مشاهده می‌گردد رشد هزینه‌ها منجر به تغییر الگوی خانوار در خصوص کالاهای مصرفی گردیده است به‌طوری‌که برای مثال متوسط هزینه‌های یک خانوار روستایی در بحث غذاهای آماده و سایر خوراکی‌ها در سال ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد ۶۱ درصدی برخوردار گردیده است.

با بررسی ارقام مربوط به تغییرات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار طی دوره (۹۶ الی ۹۷) می‌توان دریافت بدون تردید افزایش تورم مهم‌ترین عامل در افزایش هزینه‌های خانوار بوده و از این رو در طی این مدت خانوارها با کاهش در حجم سبد مصرفی خود مواجه گردیده‌اند و افزایش متوسط درآمدهای خانوار قادر به جبران افزایش سطح متوسط هزینه ناشی از رشد تورم نبوده است، لذا در سال ۹۷ خانوارهای شهری و روستایی استان به‌طور متوسط با کسری بودجه مواجه گردیده‌اند و از همین رو نه تنها قادر به پس‌انداز نبوده‌اند بلکه به جهت پوشش متوسط هزینه ناچار به استقراض گردیده‌اند.

همچنین با مقایسه جایگاه استان از نظر کسری/مازاد بودجه خانوار با میانگین کشور و استان‌های هم‌جوار در می‌یابیم که استان از این حیث در جایگاه مطلوبی قرار نگرفته است و در این بین تنها استان کرمانشاه در بخش شهری و روستایی از کسری بودجه خانوار رنج برده است. این در حالی بوده که استان کرمانشاه از نظر متوسط درآمد خانوار (شهری و روستایی) نسبت به استان‌های هم‌جوار و بعضاً میانگین کشور در سطح بالاتری قرار گرفته است و تنها سطح بالای متوسط هزینه‌های خانوار (شهری و روستایی) به دلیل نرخ تورم بالا سبب گردیده خانوارهای استان با کسری بودجه مواجه گردند.

توصیه‌های سیاستی:

امروزه استان از معضل بیکاری و رشد شهرنشینی به شدت رنج می‌برد که لازم است با برنامه‌ریزی‌های اقتصادی به شکل جهادی این موضوع با جدیت دنبال شود و با اتخاذ سیاست‌ها و به‌کارگیری برنامه‌های متنوع اقتصادی در کنار افزایش اشتغال زمینه‌های افزایش سطح درآمد خانوار نیز مهیا گردد. در این راستا توجه به مشاغل متوسط و کوچک که با سرمایه‌گذاری اندک می‌توانند ارزش افزوده بیشتری را نصیب صاحبان آنها کنند می‌تواند راهگشا باشد. همچنین پرداخت‌های نقدی ناشی از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها در مناطق محروم می‌بایست نمود بیشتری داشته باشد به‌طوری‌که با حذف دهک‌های پردرآمد و انتقال منابع حاصل به دهک‌های پایین درآمدی، در کنار پرداخت‌های غیر نقدی و کالایی به‌ویژه در مناطق روستایی می‌تواند در افزایش سطح معیشت و رفاه خانوار و بهبود آن تا سطح حداقل میانگین کشور مؤثر باشد.

ارتقاء سطح آموزش و مهارت خانوارها در زمینه به‌کارگیری ابزار و روش‌های نوین در تولید محصولات کشاورزی، دامی و... با هدف افزایش بهره‌وری سطح زیرکشت و درنهایت افزایش سطح درآمد خانوار، توسعه فعالیت‌های مبتنی بر تجارت و بازرگانی به‌ویژه در مناطق مرزی استان (ایجاد و توسعه بازارچه‌های مرزی)، با توجه به اینکه این مناطق به لحاظ ساختار ژئوپولیتیکی فاقد زمینه‌های توسعه صنعتی و کشاورزی می‌باشند، همچنین از این طریق می‌توان شاهد کاهش فعالیت‌های اقتصادی غیرقانونی (قاچاق کالا) باشیم.

کنترل و نظارت مؤثر و مستمر در خصوص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوار با تأکید بر کالاهای مصرفی ضروری با هدف کنترل نرخ تورم و مقابله با افزایش متوسط هزینه‌های خانوار، ضرورت افزایش سهم بخش دولتی از سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی در این مناطق به دلیل استقبال کمتر بخش خصوصی به سبب برخورداری از انواع ریسک‌ها با هدف ایجاد مشاغل با درآمد پایدار، ارائه تسهیلات هدفمند و ارزان قیمت با هدف توسعه و ایجاد مشاغل خانگی واحدهای تولیدی زود بازده با هدف ارتقاء سطح متوسط درآمد خانوار ضرورت دارد.

«فصل بیستم: هدفمند کردن یارانه‌ها در استان»

چکیده فصل:

قانون هدفمندی یارانه‌ها یکی از گام‌های بسیار مهم برای کاهش فقر و تبعیض موجود در بین طبقات مختلف جامعه است. اعطای یارانه یکی از سیاست‌های اقتصادی است که هدف از آن حمایت از تولیدکنندگان یا مصرف‌کنندگان به شیوه‌های مختلف است. هدفمندی یارانه‌ها اگر درست اجرا نشود می‌تواند نتایج نامطلوبی نیز مانند افزایش تورم، افزایش جمعیت زیرخط فقر را به دنبال داشته باشد؛ و در مقابل اگر درست اجرا شود می‌تواند موجب برقراری عدالت و رفاه اجتماعی و همچنین ارتقای سطح وضعیت زندگی قشر ضعیف جامعه شود. همچنین باعث جلوگیری از هدر رفت حامل‌های انرژی و توزیع عادلانه آنها می‌شود. اگر هدفمندی یارانه‌ها به سمت و سوی رشد تولید و حمایت از تولید صورت می‌گرفت به بخش تولید در تأمین هزینه‌ها کمک می‌کرد؛ اما عملاً منجر به رشد تقاضا از یک‌طرف و کاهش بودجه وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی و همچنین رشد هزینه‌های تولید به خاطر رشد قیمت سوخت و انرژی و عدم تأمین یارانه بخش تولید انجام شده است. در استان کرمانشاه یارانه‌ها در بخش پرداخت نقدی ۶ درصد افزایش و در بخش تولید و بخش سلامت با کاهش به ترتیب بیش از ۱۰۰ درصدی و ۲۱ درصدی مواجه بوده است.

مسئله یارانه‌ها در ایران همواره از مهمترین و چالش برانگیزترین موضوعات در سیاست‌گذاری اقتصادی بوده است. وجود منابع عظیم انرژی در کشور و حصول درآمد قابل توجه از فروش این منابع از یک سو امکان مداخله اقتصادی دولت از جمله به شکل پرداخت یارانه را فراهم کرده و از سوی دیگر این پتانسیل تا حدی زمینه مطالبه عمومی در خصوص این پرداخت‌ها را وجود آورده است. ضرورت‌هایی مانند وضعیت خاص کشور در دوره انقلاب و جنگ تحمیلی و پیگیری اهداف حمایتی از سوی دولت نیز بر توسعه این نگرش مؤثر بود. با وجود اختصاص یارانه به کالاهای و بخش‌های مختلف اقتصادی، بحث حامل‌های انرژی در بین کالاهای مشمول یارانه همواره بیشترین اهمیت را دارد. این اهمیت ناشی از وسعت یارانه‌های پرداختی به حامل‌های انرژی و ماهیت ویژه آنهاست که علاوه بر کالای مصرفی، نهاده تولید نیز محسوب می‌شوند.

۲۰-۱: سیاست‌های هدفمند کردن یارانه‌ها و جهت‌گیری‌های استان:

هدفمند کردن یارانه‌ها از اهداف هفت‌گانه تعیین شده در طرح تحول اقتصادی است که از آن به عنوان انقلاب بزرگ در اقتصاد کشور یاد می‌شود. در واقع مشکلات نظام قبلی پرداخت یارانه‌ها مثل پرداخت همگانی و کاهش اثربخشی یارانه‌ها، افزایش بی‌رویه مصرف، کاهش رقابت-مندی کالاهای داخلی در بازارهای جهانی و... بود که موجب گردید راهکارهایی برای اصلاح نظام پرداخت یارانه‌ها مطرح شود که طرح هدفمندکردن یارانه‌ها نیز در این راستا بود. هدف از اجرای طرح تحول اقتصادی و طرح هدفمندکردن یارانه‌ها این بوده است که با آزادسازی قیمت‌ها و تخصیص بهینه منابع یارانه‌ای، اهدافی نظیر اجرای عدالت و رفع تبعیض، شفاف-سازی فعالیت‌های اقتصادی و مالی، کاهش سوء مدیریت اقتصادی، اصلاح اساسی قیمت‌ها، کاهش وابستگی به نفت و افزایش فعالیت‌های عمرانی و تولیدی محقق شود. لذا لازمه رسیدن به این اهداف مهم این است که زیرساخت‌ها و عوامل کلیدی مؤثر در اجرای طرح تحول آماده شده باشند و وظایف هر یک از این بخش‌ها به خوبی انجام شده باشد.

یارانه به طور کلی نوعی کمک مالی یا نوعی انتقال منابع اقتصادی دولت به خریداران و فروشندگان کالا و خدمات می‌باشد. پرداخت یارانه از جمله شناخته شده‌ترین راه‌های انتقال

درآمد به گروه‌های کم درآمد جامعه است که دارای سابقه طولانی است. به طور کلی ابعاد یارانه‌ها را می‌توان چنین دسته‌بندی نمود:

(الف) اهداف دولت: بر این اساس پنج نوع یارانه از هم تفکیک می‌شود. ۱- یارانه اقتصادی ۲- یارانه توسعه‌ای ۳- یارانه اجتماعی ۴- یارانه سیاسی ۵- یارانه فرهنگی.

(ب) مراحل کالا: بر اساس این که در چه مرحله‌ای برای کالا یا خدمات، یارانه پرداخت گردد، می‌توان انواع یارانه را این‌گونه تفکیک کرد: ۱- یارانه مصرفی ۲- یارانه تولیدی ۳- یارانه توزیعی ۴- یارانه خدماتی ۵- یارانه صادراتی ۶- یارانه کاهش واردات و صرفه جویی ارزی.

(ج) نحوه طبقه بندی خود یارانه: بر این اساس دو نوع یارانه از هم تفکیک می‌شود: ۱- یارانه مستقیم ۲- یارانه غیرمستقیم

(د) طبقه بندی یارانه بر اساس انعکاس هزینه‌های آن: بر این اساس دو نوع یارانه پنهان و آشکار از هم تفکیک می‌شود. در مورد هر کالایی که دولت با پرداخت مبلغی از بودجه خود باعث شود که قیمت آن کمتر از قیمت تمام شده خود در بازار عرضه گردد، یارانه آشکار پرداخت گردیده است. در حالی که یارانه پنهان به‌نوعی از یارانه اطلاق می‌گردد که به نحوی از انحاء موجب ایجاد هزینه یا محرومیت از کسب درآمد برای دولت می‌باشد و در بودجه دولت و حساب‌های ملی کشور ثبت نمی‌شود، مانند یارانه تخصیص به برخی از کالاها و خدمات اساسی که عرضه آنها زیر قیمت تمام شده توسط بنگاه‌های دولتی صورت می‌گیرد. از سیاست‌های اجراشده در مورد یارانه‌ها در سال ۹۷ می‌توان به:

- کاهش فقر مطلق در خانوارهای هدف از طریق افزایش پرداخت به خانوارهایی که درآمد آنها از طریق خط حمایتی کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور می‌باشد.

- ماده ۴۶ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم اثر بخشی از معاملات مالی دولت

- موضوع کاهش سهم هزینه‌های مستقیم سلامت مردم

- ایجاد دسترسی عادلانه مردم به خدمات بهداشتی و درمانی و کمک به تأمین هزینه‌های

تحقق ناپذیر درمان، پوشش دارویی و درمان بیماران خاص و صعب‌العلاج

- یارانه نان و خرید تضمینی گندم

— حذف یارانه دهک‌های بالای جامعه از لیست یارانه بگیران.

۲۰-۲: بررسی وضعیت تحولات مرتبط با هدفمند کردن یارانه‌ها در استان:

پرداخت یارانه‌ها با توجه به ماهیت خود بر رفتار اقتصادی خانوارها، تولیدکنندگان و دولت تأثیر گذاشته و این آثار می‌تواند از جنبه‌های مختلف نظیر کارایی، نابرابری و توزیع درآمد مورد بررسی قرار گیرد. ارزیابی تغییرات رفاه نشان می‌دهد رفاه خانوارها به دلیل تورم و کاهش درآمد واقعی، نزولی بوده است. همچنین شواهد علمی و اقتصادی نیز نشان می‌دهد که پرداخت همگانی و غیرهدفمند یارانه‌ها، نه تنها در ارتقای درآمد و رفاه اقشار آسیب‌پذیر اثری ندارد، بلکه منافع آن بیشتر نصیب گروه‌های پردرآمد می‌شود. میزان کسش‌های رفاه نسبت به درآمد و نابرابری در مناطق روستایی در تمام سال‌ها بیشتر از این کسش‌ها در مناطق شهری است.

یکی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی کشور و استان کرمانشاه نرخ بالای بیکاری بوده که با ورود هر چه بیشتر نیروهای جوان و تحصیلکرده با انتظارات بالا، ابعاد گسترده تری خواهد یافت. حل این معضل، مستلزم یک نرخ رشد اقتصادی بالاست. برای کسب چنین رشدی، نیاز به مدل توزیع درآمد به همراه رشد اقتصادی می‌باشد. در کشور ما تاکنون مدل توزیع قبل از مدل رشد مطرح بوده است که قطعاً در بلند مدت قابل دوام نخواهد بود. از این رو حرکت به سمت مدل توزیع درآمد به همراه رشد اقتصادی اجتناب‌ناپذیر است و بهتر است سیاست اصلاح یارانه با توجه به این واقعیت پیش رود.

یکی دیگر از چالش‌های کنونی اقتصاد کشور که استان نیز مستثنی از آن نیست، پدیده تورم است. افزایش قیمت حامل‌های انرژی باعث افزایش ضریب جینی می‌شود و لذا درعین حال که معنادار می‌باشد، کاملاً مشخص است که با افزایش قیمت حامل‌های انرژی نمی‌توان شکاف درآمدی را کاهش داد یا باعث توزیع عادلانه درآمدها شد؛ اما موجب اصلاح الگوی مصرف یا صرفه‌جویی در مصرف انرژی شده است. ولی این واقعیت را بیان می‌کند که با افزایش قیمت حامل‌های انرژی مصرف گروه‌های پردرآمد کاهش نیافته بلکه این کاهش مصرف مربوط به گروه‌های کم درآمد جامعه می‌باشد. پس می‌توان بیان کرد با اجرای این سیاست فقرا فقیرتر و

اغنيا غنی‌تر شده‌اند و شکاف فقر نیز بیشتر شده است (سحریکی، سامتی، شریفی رنانی). طبق نظریه فریدمن با افزایش تورم (افزایش قیمت حامل‌های انرژی) اگرچه در کوتاه مدت می‌توان بیکاری را از نرخ طبیعی آن پایین‌تر آورد، اما نمی‌توان با افزایش تورم، نرخ بیکاری را در بلند مدت کمتر از نرخ طبیعی آن دانست.

به‌طور کلی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در کشور می‌تواند از کانال‌های مختلف بر تورم اثرگذار باشد که افزایش هزینه‌های تولید به سبب افزایش قیمت حامل‌های انرژی، فشار تورمی طرف تقاضا به سبب پرداخت یارانه به‌صورت نقدی به خانوارها، آن‌هم به میزانی بیشتر از درآمد ناشی از هدفمندی یارانه‌ها، افزایش توان قیمت‌گذاری دلخواه بنگاه‌ها در بستر اجرای سیاست‌های شوک درمانی، افزایش نرخ ارز ناشی از اجرای هدفمندی از جمله این موارد است.

۲۰-۳: بررسی و تحلیل منابع و مصارف قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در استان

۲۰-۳-۱: ماده ۷ قانون هدفمندی یارانه‌ها:

دولت مجاز است حداکثر تا پنجاه درصد (۵۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرا این قانون را در قالب بندهای زیر هزینه نماید:

الف- یارانه در قالب پرداخت نقدی و غیرنقدی با لحاظ میزان درآمد خانوار نسبت به‌کلیه خانوارهای کشور به سرپرست خانوار پرداخت شود.

ب- اجرا نظام جامع تأمین اجتماعی برای جامعه هدف از قبیل:

۱- گسترش و تأمین بیمه‌های اجتماعی، خدمات درمانی، تأمین و ارتقاء سلامت جامعه و

پوشش دارویی و درمانی بیماران خاص و صعب‌العلاج.

۲- کمک به تأمین هزینه مسکن، مقاوم‌سازی مسکن و اشتغال.

۳- توانمندسازی و اجرا برنامه‌های حمایت اجتماعی.

تبصره ۱- آئین‌نامه اجرایی این ماده شامل چگونگی شناسایی جامعه هدف، تشکیل و به‌هنگام سازی پایگاه‌های اطلاعاتی موردنیاز، نحوه پرداخت به جامعه هدف و پرداخت‌های موضوع این ماده حداکثر سه ماه پس از تصویب این قانون با پیشنهاد وزراء امور اقتصادی و دارایی، رفاه و

تأمین اجتماعی و رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.

تبصره ۲- دولت می تواند حساب هدفمندی سازی یارانه ها را بنام سرپرست خانواده های مشمول یا فرد واجد شرایط دیگری که توسط دولت تعیین می شود افتتاح نماید. اعمال مدیریت دولت در تحوه هزینه کرد وجوه موضوع این حساب از جمله زمان مجاز، نوع برداشت هزینه ها و برگشت وجوهی که به اشتباه واریز شده اند مجاز است.

ماده ۸ قانون هدفمندی یارانه ها:

بر اساس ماده (۸) قانون هدفمندی یارانه ها، دولت مکلف است سی درصد (۳۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرا این قانون را برای پرداخت کمک های بلاعوض، یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده برای اجرا موارد زیر هزینه کند:

الف- بهینه سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذیربط معرفی می شود.

ب- اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره وری انرژی، آب و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر.

ج- جبران بخشی از زیان شرکت های ارائه دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گاز طبیعی و فراورده های نفتی و شهرداری ها و دهیاری ها ناشی از اجرا این قانون.

د- گسترش و بهبود حمل و نقل عمومی در چهارچوب قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت و پرداخت حداکثر تا سقف اعتبارات ماده (۹) قانون مذکور.

ه- حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعت.

و- حمایت از تولیدات نان صنعتی.

ز- حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی.

ح- توسعه خدمات الکترونیکی تعاملی با هدف حذف و یا کاهش رفت و آمدهای غیرضروری.

۲۰-۳-۲. مصارف ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها

جدول (۱-۲۰): وضعیت و تغییرات مصارف ماده ۷ قانون هدفمندی یارانه‌ها

به تفکیک نوع مصرف (ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان مصرف	۱۳۹۶	۱۳۹۷	تغییرات
۱	پرداخت یارانه نقدی	۸۵۰.۰۰۰	۹۰۰.۰۰۰	٪۶
۲	یارانه بخش تولید	۴۲۰.۰۰۰	۳۸۰.۰۰۰	بیش از ٪۱۰۰-
۳	یارانه بخش سلامت و درمان	۱.۲۸۸.۰۰۰	۱.۰۲۱.۰۰۰	٪۲۱-
۴	جمع	۲.۵۵۸.۰۰۰	۱.۹۵۹.۰۰۰	٪۲۴-

منبع: دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، سازمان صمت، اداره کل امور اقتصادی و دارایی

با توجه به جدول مصارف عمده یارانه‌ها در بحث هدفمندی یارانه‌ها بر سه بخش متمرکز شده است. ۱- پرداخت یارانه نقدی ۲- یارانه بخش تولید ۳- یارانه بخش سلامت و درمان که از بخش پرداخت یارانه نقدی از ۸۵۰ میلیارد ریال در سال ۹۶ به ۹۰۰ میلیارد ریال یعنی معادل ۶ درصد افزایش یافته که ناشی از رشد یارانه بگیران در استان می‌باشد. در بخش یارانه تولید از ۴۲۰ میلیارد ریال در سال ۹۶ به ۳۸۰ میلیارد ریال در سال ۹۷ رسیده است که نشان از کاهش بیش از ۱۰ درصدی دارد و نشان‌دهنده تأثیر منفی بر تولیدات استان و کاهش تولید در بخش‌های مشمول یارانه بگیر می‌باشد. در بخش سلامت نیز با کاهش ۲۱ درصدی در پرداخت یارانه مواجه بوده‌ایم و در کل ماده ۷ قانون هدفمندی یارانه در استان طی سال‌های ۹۶ و ۹۷ با کاهش ۲۴ درصدی مواجه شده‌ایم. از طرفی با توجه به اینکه کاهش یارانه‌ها در بخش‌های تولید صورت می‌گیرد نتیجه مطلوبی نخواهد داشت و افزایش یارانه‌ها در بخش پرداخت نقدی در استان می‌تواند یکی از عوامل تورم در استان باشد.

۲۰-۴: جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی

قانون هدفمندی یارانه‌ها با اینکه نکات مثبت و منفی به همراه داشته ولی اثرات مثبت آن بیشتر از اثرات منفی بوده و اگر درست اجرا شود یعنی در جهت حمایت از تولید و کاهش تبعیضات و نابرابری‌ها و افزایش رفاه اجتماعی و کاهش فقر اجرا شود می‌تواند منجر به دستیابی سیاست‌های مدنظر هدفمندی یارانه‌ها شود. با توجه به بررسی بعمل آمده از آمار مربوط به پرداخت یارانه‌های نقدی، یارانه‌های بخش تولید و یارانه‌های بخش سلامت در استان کرمانشاه نشان می‌دهد که پرداخت یارانه‌های نقدی در سال ۹۷ نسبت به سال ۹۶ با افزایش ۶ درصدی مواجه بوده است که باعث تورم بیشتر در استان و از طرفی یارانه‌ها در بخش تولید از سال ۹۶ به ۹۷ بیش از ۱۰۰ درصد کاهش یافته که نشان از تخصیص نادرست در این بخش است و در بخش سلامت نیز با کاهش ۲۱ درصدی مواجه شده است.

توصیه‌های سیاستی:

برنامه‌های عملیاتی که سبب بهبود تکنولوژی مصرف انرژی در بخش خانوارها و بخش صنعت شود، تدوین و اجرا شود تا از طریق سرعت تحولات تکنولوژیک اثربخشی را افزایش دهیم.

باز توزیع یارانه نقدی به بخش‌های تولیدی نباید بر اساس انرژی بری محصولات باشد زیرا تأثیر افزایش قیمت‌ها را خنثی خواهد کرد؛ بنابراین توصیه می‌شود در کوتاه مدت میزان اشتغال بخش‌های اقتصادی به عنوان مبنای باز توزیع یارانه نقدی مورد توجه قرار گیرد.

- سیاست تجاری دولت می‌بایست در جهت افزایش توان رقابت تولیدات داخلی اتخاذ گردد.
- حمایت تعرفه‌ای هدفمندی یارانه تولید از تولیدات داخلی به تعداد محدودی از کالاهایی بیانجامد که تأثیر بیشتری در سبد مصرفی خانوار دارند.
- عزم جدی در مبارزه با فساد و رانت اقتصادی در استان در جهت کاهش ساختار فساد سازمان یافته و نشأت گرفته از ساختار سیاسی

- توسعه فعالیت‌های مهارت‌آموزی در ساختار آموزشی منطبق بر ساختار اقتصادی استان و منطقه‌ی غرب کشور
- بازنگری سیاست‌های حمایتی و تولیدی در بخش‌های مختلف اقتصادی استان در جهت توسعه فعالیت‌های کاربر و ممانعت از صدور تولیدات خام استان به سایر استان‌ها و ایجاد ارزش‌افزوده بیشتر در استان.

منابع و مأخذ:

الف) منابع فارسی

- تفضلی، فریدون (۱۳۷۶)، اقتصاد کلان نظریه‌ها و سیاست‌های اقتصادی، چاپ دهم، تهران: انتشارات نی.
- حسینی، حاتم (۱۳۸۱)، درآمدی بر جمعیت‌شناسی اقتصادی-اجتماعی و تنظیم خانواده، همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.
- رزاقی، ابراهیم (۱۳۸۸)، آشنایی با اقتصاد ایران، چاپ هشتم، تهران: نشر نی.
- روزبهان، محمود (۱۳۸۷)، تئوری اقتصاد کلان، چاپ سی و سوم، تهران: انتشارات گیلان، شابک ۹۶۴-۴۳۷-۰۳۴-۱.
- ، - (۱۳۹۶)، سالنامه آماری کشور، تهران: مرکز آمار ایران، شماره شاپا (ISSN) ۱۰۱۷۲۵۶۴.
- ، - (۱۳۹۸)، سالنامه آماری استان کرمانشاه ۱۳۹۷، تهران: مرکز آمار ایران، شماره شاپا (ISSN) ۱۰۱۷۲۵۶۴.

ب) منابع انگلیسی

- Ghatak, A. & F. Halicioglu (۲۰۰۶), "Foreign Direct Investment and Economic Growth: Some Evidence from Across the World", MPRA Paper, No. ۳۵۶۳.

ج) مقالات

- بختیاری، صادق و ابوالفضل یحیی‌آبادی (۱۳۸۰)، «تحلیل تغییرات ساختاری در اشتغال و بررسی انتقال نیروی کار بین بخش‌های اقتصادی ایران»، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۱۲، صص ۵۵-۷۶.
- حسن‌زاده، علی و محمدمهدی عسگری و مهدی کاظم‌نژاد (۱۳۸۹)، «بررسی جایگاه صنعت بیمه در اقتصاد و بازار سرمایه ایران، فصلنامه صنعت بیمه»، سال بیست و پنجم، شماره ۲، صص ۱۶۵-۱۹۹.
- حکیمیان، محمدحسین (۱۳۷۸)، «بررسی نقش بخش خدمات در اقتصاد ایران»، مجله مدیر ساز، شماره ۶، صص ۳۳-۶۱.

- علیزاده، محمد و مجید بابایی (۱۳۹۳)، «اثر متقابل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو D۸ (مدل معادلات همزمان)»، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال دوم، شماره ۶، صص ۸۷-۱۰۴.
- موسوی، علی رضا و مهوش فائدی (۱۳۸۵)، «بررسی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران»، مجله تدبیر، شماره ۱۷۳، صص ۳۵-۴۰.
- عباسعلی لطفی عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد - دو فصلنامه اقتصاد پولی و مالی شماره ۱۲ زمستان (۱۳۹۵)
- هـ) سایت‌های اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی

-[http:// www.centinsur.ir](http://www.centinsur.ir)
 -<http://www.wikipedia.org>-
 -<http://socialsciences.ir/index>.
 -<http://www.bourse-iran.ir>
 -<http://www.cbi.ir>
 -<http://www.amar.org>
 -<http://www.ostan-ks.ir>
 -<http://www.kermanshahmiras.ir>

- استانداری کرمانشاه، گزیده شاخص‌ها و نماگرهای اقتصادی استان کرمانشاه
- سرپرستی بانک‌ها، آمار و اطلاعات دریافتی از بانک‌های استان کرمانشاه
- آمار و اطلاعات دریافتی از اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان کرمانشاه
- آمار و اطلاعات دریافتی از اداره کل گمرکات استان کرمانشاه
- آمار و اطلاعات دریافتی از تالار بورس منطقه‌ای استان کرمانشاه
- آمار و اطلاعات دریافتی از معاونت نظارت مالی و خزانه معین استان کرمانشاه
- آمار و اطلاعات دریافتی از اداره کل ثبت‌احوال استان کرمانشاه
- نویدی، ۱۳۹۶: دنیای اقتصادی ش ۲۰۲۰ ۹۶/۱۱/۲۶



جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارایی
دارگ کل اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه



کرمانشاه : خیابان مالیات (خیابان سنگر)
اداره کل اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه



(۰۸۳)۳۷۲۱۰۲۰۳

(۰۸۳)۳۷۲۲۲۲۶۱



<http://km.mefa.ir>

ISBN:978-600-8503-62-0



Sarina Printing
Printed Publishing